

Univerzita Palackého v Olomouci
Filozofická fakulta
Katedra historie

**DŮSLEDKY ROZPADU
RAKOUSKO-UHERSKA
A VZNIKU ČESKOSLOVENSKÉ REPUBLIKY
PRO KONGREGACI MILOSRDNÝCH SESTER
SV. VINCENCE DE PAUL
VE DVACÁTÝCH LETECH 20. STOLETÍ**

Bc. Marie Součková

Magisterská diplomová práce

Vedoucí práce: prof. PhDr. PaedDr. Pavel Marek, Ph.D.

Olomouc 2016

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a použila jsem pouze uvedené prameny a literaturu.

V Olomouci dne 12. 4. 2016

.....

Děkuji prof. PhDr. PaedDr. Pavlu Markovi, Ph.D. za odborné vedení práce, pracovníkům archivů a řeholnicím za jejich ochotnou pomoc při vyhledávání archiválií a mým spolusestrám za podporu při psaní této práce. Největší dík pak patří Bohu.

Obsah

Úvod	6
Vymezení tématu	6
Metodologický úvod	8
Prameny.....	9
Historiografie na dané téma	11
Členění práce.....	14
1. Historické souvislosti v církevním prostředí Československa a Rakouska	16
1. 1. Vztahy s Vatikánem	20
1. 2. Vývoj společnosti v ČSR	22
1. 3. Proměny Rakouska.....	23
2. Nové výzvy pro řeholní společenství	25
2. 1. Vztah československých správních orgánů k řeholním řádům	27
3. Kongregace Milosrdných sester sv. Vincence de Paul	31
3. 1. Vývoj před rokem 1918	33
3. 2. Vincentky v Československu	34
4. Vincentinské pryč od Vídně	40
4. 1. Rozhodování sester	42
4. 2. Dělení domů	48
4. 3. Československá provincie v právním vakuu	52
5. Národnostní vztahy řeholnic	59
5. 1. Používání jazyka	60
5. 2. Boj o noviciát	62
5. 3. Rozdělování národů	64
5. 3. 1. Situace Sester Neposkvrněného početí Panny Marie	66
6. Nacionalismus u vincentek	67
6. 1. Národní cítění před rozpadem monarchie	67
6. 2. Eskalace poměrů s rozpadem Rakousko-Uherska	69
6. 3. Československá kongregace.....	72
7. Pohledy jednajících stran	75
7. 1. České vincentky	75

7. 1. 1. Stížnosti kroměřížských vincentek.....	80
7. 1. 2. Osobnost sr. Techildis Coufalíkové, první provinční představené.....	82
7. 2. Německé sestry	84
7. 2. 1. Svitavské filiální domy.....	85
7. 2. 2. Patová situace ve filiálce v Paskově.....	86
7. 3. Generální vedení kongregace.....	87
8. Lidé v pozadí i popředí	93
8. 1. Olomoučtí arcibiskupové	93
8. 2. Zainteresovaní kněží	96
8. 2. 1. Josef Olšina – muž v pozadí.....	99
8. 3. Československá správa.....	103
8. 4. Třetí strany	107
8. 5. Veřejná agitace.....	110
Závěr	115
Seznam pramenů a literatury	118
Slovník pojmů.....	144
Seznam zkratk	155
Resumé.....	156
Textové přílohy	157
Obrazové přílohy	178

Úvod

Církev a první republika – téma, kterým se zabývalo již mnoho historiků. Zánik Rakousko-Uherska a vznik Československa představoval obrovský požadavek na veškeré místní složky katolické církve. Historikové již důkladně zkoumali několik oblastí: vzájemné vztahy nového státu s Vatikánem a vyšší hierarchií, průběh protikatolické vlny¹ s odštěpením československé církve či politický katolicismus. Téměř neprobádanou stránkou církve však zůstal vývoj řeholních řádů.

Historie řeholních řádů se sice dočkala již mnohých zpracování, ta se ale především zaměřovala na dvě oblasti: počátky působení daného společenství² a komunistickou perzekuci. Éře první republiky se věnuje pouze několik prací, přestože se jedná o velice zajímavý úsek dějin řádů. Právě některým aspektům tohoto období se věnuje tato diplomová práce.

Vymezení tématu

Poněvadž látka je příliš rozsáhlé, zúžila jsem své práce na příkladovou studii o Kongregaci Milosrdných sester sv. Vincence de Paul.³

V první řadě bylo potřeba přesně definovat zkoumaný subjekt. V historiografii dějin ženských charitativně činných společenství došlo mnohdy k zaměňování a promíchávání informací jednotlivých kongregací. Dělo se tak i v případě mnoha odlišných společenství, jejichž sestry se označovaly zkráceně za vincentky.

Nejstarší společenství vincentek (založené přímo sv. Vincencem de Paul) nese název Dcery křesťanské lásky (Filles de la Charité).⁴ Kromě tohoto názvu lze nalézt i jiná pojmenování, jako například služebnice chudých nemocných.⁵

¹ Daný fenomén označovala literatura různými pojmy. Pro potřeby tohoto textu bylo využito názvu „hnutí pryč od Vídně, pryč od Říma“, či ve zkrácené podobě „hnutí pryč od Říma“.

² pro charitativně činné kongregace se jednalo převážně o druhou polovinu 19. století.

³ Celý název společenství zní Kongregace Milosrdných sester sv. Vincence de Paul – Dcery křesťanské lásky Vídeň-Gumpendorf. Institut se následně rozdělil mezi Vídeň a Kroměříž. Pro účely této práce bylo užíváno zkráceného názvu Milosrdné sestry, sestry sv. Vincence či vincentky. Pokud se v textu nalézá označení vincentky bez dalšího specifiká, jedná se právě o tuto kongregaci. Pro rozlišení druhého řádu byla použita zkratka názvu pařížské vincentky. Stejného pravidla se přidržel text i pro označení Milosrdné sestry. Nebylo-li v textu upřesněno, o které společenství s tímto názvem se jednalo, patřilo toto označení pro vídeňské vincentky. Viz slovník pojmů.

⁴ Za datum vzniku společenství se oficiálně uvádí 29. listopad 1633 – tedy den, kdy světec světil pět dívek na formaci sv. Luise de Marillac. Tento den se stal tradičním mezníkem a to i navzdory tomu, že první sestra vincentka, Marguerite Naseauová, zemřela již o půl roku dříve.

Mnohem komplikovanější vývoj vzniku probíhal u Milosrdných sester sv. Vincence de Paul (Barmherzige Schwestern vom heiligen Vinzenz von Paul), skupiny kongregací se shodným názvem i se stejným původem.⁶

V 19. století přišly na Moravu sestry ze dvou společenství shodně označovaných za vincentky: pařížské Dcery křesťanské lásky a vídeňské Milosrdné sestry.⁷ Společenství Dcer křesťanské lásky založil přímo sv. Vincenc de Paul a spadá pod generální dům v Paříži.⁸ Kongregace Milosrdných sester ve Vídni vznikla ze dvou kořenů: „hmotného“ (v chronologickém pořadí): Levesville – Štrasburk – Zams; a „duchovního“: Dcer křesťanské lásky.⁹ Generální dům mělo vždy ve Vídni.¹⁰ Následně během 20. století se prameny zmiňují ještě o dvou jiných komunitách označených jako vincentky.¹¹ Přesnější přiblížení dané kongregace bylo zařazeno do třetí kapitoly.

Tolik k rozlišení daného společenství, které vymezilo téma této diplomové práce. Druhé ohraničení se dotýkalo přelomové situace po skončení první světové války: rozpadu habsburské monarchie a vzniku Československa. Chronologicky jsem

⁵ Zkrácené označení bývá vincentky s možným přívlastkem modré či pařížské.

⁶ O vzniku samostatné větve štrasburských vincentek bylo pojednáno v kapitole 3. Kongregace Milosrdných sester sv. Vincence de Paul.

⁷ Aby situace nebyla příliš jednoduchá, docházelo k různému zaměňování názvů společenství. Česká příjmení osob byla komolena, německá zase někdy upravována. Tomu nešla ani řeholní jména sester či název nové provincie. V práci byl tedy jednotně psán: československá provincie. Viz exkurz.

⁸ pro české země se nadřazený provinční dům nacházel v letech 1850–1920 ve Štýrském Hradci, následně pak v Ladicích u Trnavy. Společenství ve Štýrském Hradci původně pocházelo také ze štrasburské kongregace. Roku 1850 se ale zcela začlenilo k Dcerám křesťanské lásky. Srov. Diecézní archiv Biskupství brněnského (dále jen Archiv Biskupství brněnského), Rajhrad, fond Biskupská konzistoř Brno, inv. č. 3624, sg. B 477, ev. j. 1002. (dále jen f. konzistoř Brno, inv. č. 3624), Číslo 4744, Kongregace Milosrdných sester sv. Vincence z Pauly, zřízení pobočného domu v Boskovicích. 18. 5. 1940, k číslu 20.673/III/5. Velelavnému zemskému úřadu v Brně. Stran řeholního domu v Boskovicích v diecesi brněnské učiněn dotaz u arcibiskupské konsistoře v Olomouci, odpověď číslo 3753 ze dne 13. 3. 1940; SOUČKOVÁ, Marie: *Původ, kořeny, vznik a historie Kongregace Milosrdných sester sv. Vincence de Paul* (dále jen *Původ*). Kroměříž 2011 (noviciátní práce), s. 25–36.

⁹ Spojení dvou vlivů, které stály u vzniku vídeňských vincentek, vykazuje i celý oficiální název kongregace: Milosrdné sestry sv. Vincence de Paul Dcery křesťanské lásky Vídeň-Gumpendorf (Barmherzige Schwestern vom heiligen Vinzenz von Paul Töchter der christliche Liebe Wien-Gumpendorf).

¹⁰ Rozdělením kongregace vznikl následně provinční dům v Kroměříži.

¹¹ Během první světové války měly v Kroměříži působit italské vincentky. Informace pocházející z fondu Arcibiskupské konzistoře se jeví jako spolehlivá a i jiné zdroje nasvědčují její pravdivosti. Druhé společenství bylo v Aktech kurie mylně označeno za vincentky. Jednalo se o Kongregaci sester křesťanské lásky z vestfálského Paderbornu. Ojedinelé zůstalo i působení mnichovských vincentek na konci 20. století v Kájově. Srov. Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc (dále jen ZA Olomouc), f. ACO Arcibiskupská konsistoř Olomouc, sign. H8, kart. 5171, *vincentky* (dále jen f. ACO, *vincentky*), Nr. 17079 ai 1918, Sestrám sv. Vincence Italiánkám v zemském léčebním ústavě v Kroměříži; tamtéž, Nr. 16788 ai 1918, jurisdikce pro kněze k duchov[ním] cvičení u italských sester vincentek; *Acta curiae archiepiscopalis Olomucensis Anni 1928* (dále jen *Acta curiae 1928*) Olomucii 1928, Nr. 3, 31. 3. 1928, s. 34, Zl. 5396, Juvenat der Schwestern der christlichen Liebe.

se zaměřila především na otázku dvacátých let 20. století. Pro hlubší uchopení problematiky bylo samozřejmě potřeba se vrátit k předchozímu vývoji.

V práci jsem se věnovala hlavním fenoménům a jejich jednotlivým vrstvám.¹² Veškeré informace však byly podmíněny dochováním jednotlivých typů pramenů.¹³

Metodologický úvod

Na začátku zpracování tématu bylo stanoveno několik hypotéz a výzkumných otázek. Za první: zachytit hlavní rysy života sester a problémů jejich komunit během dvacátých let 20. století. Další body se již mnohem podrobněji věnovaly vztahům v rámci různorodých národností ve společenství a otázkou vzniku nové provincie. Za druhé: chování a požadavky českých sester byly podmíněny historicko-sociálním klimatem doby s jeho vyostřeným nacionalismem. Stejným způsobem ovlivněná byla i reakce vídeňského vedení kongregace. To nedokázalo reflektovat dobovou situaci a zůstalo v zajetí svých vlastních ideologických pohledů. Za jednáním sester tedy stál nacionalismus. Třetí otázka se zaměřovala na zjištění důvodů, proč nebyl uskutečněn jejich plán.

Čtvrtá hypotéza této práce spočívala v kritickém náhledu na dosud jedinou monografii o tématu z pera Franze Hlawatiho.¹⁴ Jako pátý bod pak bylo potřeba stanovit, koho Hlawati myslel výrazem „lidi v pozadí“.¹⁵

Za šesté se práce zaměřila na tvrzení, že Kroměříž byla centrem českých sester. S tím souvisel i sedmý bod – vyjasnit nesrozumitelnosti ohledně dělení filiálních domů na území Československa. Hlawati opomenul zodpovědět i poslední otázku – jaký byl osud českých sester, které zůstaly po válce v Rakousku.

¹² Mezi ně lze na prvním místě zmínit otázku vzniku nových československých provincií v dědictví mnohonárodnostní monarchie. Vedle linie oficiálního jednání v rámci rozdělování společenství se práce zaměřila na osobní rovinu vztahů sester, vzájemného působení vnějšího světa na společenství v klášteře a dalších souvisejících jevů. Důkladnějšímu zkoumání bylo provedeno i u významných osob v rámci nastalé situace: sr. Gervasie Salznerové, P. Franze Hlawatiho, P. Josefa Olšiny, sr. Techildis Coufalíkové a P. Gustava Kluga.

¹³ Viz podkapitola o pramenech.

¹⁴ Autor jako superior kongregace se pravděpodobně pokusil v díle manipulovat s dějinami společenství a vykreslit vztahy a jednání sester v nejlepších barvách. Viz kapitola 1. Historické souvislosti v církevním prostředí Československa a Rakouska.

¹⁵ „Von wem eigentlich solche Anregungen ausgingen, war kein Geheimnis, in Wien so wenig wie in Olmütz und in Kremsier.“ HLAWATI, Franz: *Die Barmherzigen Schwestern von Wien-Gumpendorf 1832–1932*. Wien 1932, s. 276.

Práce vznikla na základě kritické analýzy množství archiválií a dosud publikované literatury k tématu. Na situaci vídeňských vincentek bylo nahlíženo z mnoha hledisek s přihlédnutím k celkovému klimatu doby. Pro hlubší pochopení tématu bylo také využito komparativního přístupu. K porovnání byly vybrány obdobné kongregace:¹⁶ Dcery křesťanské lásky, Milosrdné sestry sv. Kříže a Dcery božské lásky. Další skupina kongregací ve srovnání (Milosrdné sestry sv. Karla Boromejského¹⁷, Milosrdné sestry III. řádu sv. Františka v Opavě, Sestry Neposkvrněného Početí Panny Marie III. řádu sv. Františka z Assisi¹⁸, Školské sestry de Notre Dame, Chudé školské sestry Naší Paní a Institut blahoslavené Panny Marie¹⁹) sice nevykazovala vnější podobnost, avšak o obdobných nesnázích společenství svědčily prameny.²⁰

Prameny

Obsah práce byl vystavěn na podkladě široké škály archivních materiálů.²¹

Nejvýznamnější prameny ze státních archivů se nacházely především ve fondu Arcibiskupské konsistoře Olomouc v olomoucké pobočce Zemského archivu v Opavě.²² Dochovaly se zde úřednické zprávy i listy obsahující osobní pohledy zúčastněných. Přínosné informace obsahovaly také Fondy brněnské diecéze, jakéhosi nestranného soudce daného sporu.²³

¹⁶ Kritérii na rozlišení se stala: působení a zaměření kongregace, doba jejího vzniku, generální vedení mimo území Československa (v německy mluvících oblastech), vytvoření samostatné provincie.

¹⁷ Podobně jako vincentky i boromejky tvoří rozsáhlou rodinu samostatných kongregací. Pokud v textu nebylo uvedeno jinak, je vždy myšleno společenství boromejek s generálním domem v Praze.

¹⁸ Společenství se původně nazývalo Školské sestry III. řádu sv. Františka. Roku 1921 však změnilo svůj název na Sestry Neposkvrněného Početí Panny Marie III. řádu sv. Františka. Tento název schválil Svátý stolec roku 1923. Pro účely této práce bylo přistoupeno ke zjednodušenému užívání pouze tohoto druhého názvu. Srov. NĚMEC, Vít: Školské sestry III. řádu sv. Františka ve Fryštáku 1898–1927. Uherské Hradiště 2011, s. 110.

¹⁹ Institut blahoslavené Panny Marie dnes nese název Congregatio Jesu. V minulosti se jeho členky nejčastěji nazývaly anglické panny. Srov. Sr. Marie Terezie Vasilová CJ, představená kláštera Congregatio Jesu ve Štětkni.

²⁰ Srov. ZA Olomouc, f. ACO Arcibiskupská konsistoř Olomouc, inv. č. 2671–2678, sign. H8, kart. 5194–5197, *neroztříděné zprávy o řádech a kongregacích z let 1920–1931* (dále jen f. ACO, *neroztříděné zprávy*).

²¹ Odkazy na většinu archiválií se nedaly zařadit do žádné ze skupin uváděných citační normou katedry. Odkazy na jednotlivé dopisy byly tedy udělány podle následujícího pořadí: adresát, číslo dokumentu, předmět, případné poznámky, odesílatel, místo a datum odeslání. Ne vždy však všechny údaje byly uvedeny.

²² Listiny z olomouckého archivu byly označeny podle systému zdejší konsistoře. Jednotlivé dokumenty se zakládaly do složek s přiděleným číslem, rokem původu a stručným vysvětlením obsahu. Tohoto zařazení se přidržela i tato práce.

²³ Fondy brněnské diecéze byly předány z Moravského zemského archivu do Brněnského diecézního archivu v Rajhradě. Ačkoliv obsahovaly pouze minimum pramenů k vídeňským vincentkám, nelze jim

Archiv ministerstva zahraničí ani Moravský zemský archiv v Brně neobsahovaly inventární jednotky ke zmíněné kongregaci. V národním archivu se nacházely dokumenty z pozdějších let. Vatikánské archivy neumožňují vstup bakalářům. Papežské dokumenty jsou však přístupné online. Kroměřížské vincentky si navíc nechaly pořídit kopie dokumentů ohledně své kongregace.

Svůj nesporný význam pro výzkum měly samozřejmě soukromé archivy vincentek.²⁴ Provinční archiv²⁵ obsahuje k tématu rozdělení i kopie dokumentů z dalších archivů: část archivu generalátu, diecéze Vídeň, Linec a vatikánských archivů.²⁶

Ještě větší bohatství archiválií²⁷ obsahoval archiv generalátů.²⁸ Na základě svědectví kronik²⁹ a dopisů³⁰ bylo možné rekonstruovat pohledy jednotlivých sester

upřít velký význam. Brněnská konzistoř též nepatřila k jednajícím stranám ve sporu vídeňských a kroměřížských sester. Na jejím území se nacházely domy obou provincií (spadající pod Kroměříž a Vídeň). Byla tedy zpravována o jednání písemnou formou a tím se dodnes dochovalo cenné svědectví, které v archivech kongregace a olomoucké arcidiecéze chybělo.

²⁴ Přístup do těchto archivů je umožněn na základě souhlasu příslušné představené. Pro provinční archiv provinční představené, pro generální archiv generální představené kongregace. Vnější i vnitřní dokumenty kongregace bývaly po určité době zničeny. Vzájemná písemná korespondence zůstala pouze v archivech diecéze, ne však v kongregačním archivu. Mnohem složitější je to však s dokumenty, které se vyskytovaly pouze v rámci společenství. Tak například o tom, že představené jednotlivých filiálních domů posílaly generálnímu vedení hlášení, se lze dočíst pouze v konstitucích. Žádná z těchto zpráv se nedochovala. Zničily je jednotlivé domy i kancelář generálního vedení. Srov. *Konstituce*. Kostelní Vydří 2001 (Poslední vydání konstitucí Kongregace Milosrdných sester sv. Vincence de Paul Dcery křesťanské lásky ve Vídni-Gumpendorfu), s. 77, 90.

²⁵ Archiv České provincie v současné době vede provinční vikářka sr. Marie Jiřina Káňová. Pro písemnost nepoužívá žádného členění a katalogizace. Z tohoto důvodu jsou prameny uváděny pod jednotlivými názvy, případně příslušné složky, ve které se nacházejí. Zachovány byly především kroniky, soupis sester, právní dokumenty a korespondence mezi generální a provinční představenou kongregace. Veškeré manuskripty nemají očíslovány stránky (jedná se o kroniky, seznamy sester, nekrologium aj.) a jsou tedy v odkazech uváděny bez přesného odkazu na stránku.

²⁶ Na základě žádosti tehdejší provinční představené sr. M. Jiřiny Káňové byly vyhotoveny kopie dochovaných dokumentů ze zmíněných archivů. Jmenované složky obsahovaly vždy kopii originálního dokumentu a jeho český překlad. Dané překlady pro svou nepřesnost a stylistickou nedokonalost byly využity vždy s přihlédnutím k originálnímu znění textu.

²⁷ Otázka Československé provincie nebyla do roku 1995 řádně uzavřena a snad proto sestry s velkou pečlivostí zachovaly veškeré záznamy, které v jiných případech po určité době vždy zničily.

²⁸ Vedení soukromého archivu generalátu Kongregace Milosrdných sester sv. Vincence de Paul ve Vídni bylo svěřeno sr. Josefe Michelitsch a sr. Heleně Rennhofer.

²⁹ Soukromý archiv generalátu Kongregace Milosrdných sester sv. Vincence de Paul ve Vídni (dále jen Archiv generalátu vincentek), klášter Milosrdných sester sv. Vincence de Paul ve Vídni-Gumpendorf, *Die Chronik des Institutes der Barmherzig. Schwestern vom heiligen Vinzenz von Paul zu Paskau in Mähren. Gegründet im Jahre 1924. 1924–1932* (dále jen *Chronik zu Paskau*). Manuskript kroniky kláštera vídeňských vincentek v Paskově. Na předsádce tužkou označen 361 C 100 E 35; tamtéž, *Chronik 1911–1927*. Manuskript kroniky mateřského domu ve Vídni; tamtéž, *Chronik 1928–1938*. Manuskript kroniky mateřského domu ve Vídni; tamtéž, *Chronik des Klosters der barmh. Schwestern vom hl. Vinzenz in Zwittau Neustadt. 1868–1945* (dále jen *Chronik des Klosters in Zwittau*). Manuskript kroniky kláštera vídeňských vincentek ve Svitavách; tamtéž, *Chronik Zwittau Waisen- und Armenhaus 1929–1947*. Manuskript kroniky filiálního domu vídeňských vincentek ve Svitavách; tamtéž, *Kronika kláštera kvasického*. Manuskript v češtině, hřbet označen Kwassitz 1893–1918.

³⁰ Archiv generalátu vincentek, *CSR Paclavice Provinz* (dále jen *CSR II.*). Krabice obsahující korespondence se sestrami v Československé provincii, dokumenty týkající se sporů v kongregaci a ekonomické situace paclavického velkostatku; tamtéž, *CSR Paclavice Provinz* (dále jen *CSR I.*).

vídeňského mateřince. Další z pramenů zůstaly ve vlastnictví Římskokatolické farnosti Pačlavice.³¹

Jako podklad pro zmíněnou komparaci posloužily vypracované monografie a prameny, ať už z Olomoucké konsistoře či soukromých archivů kongregací. Využito bylo i ústního sdělení sester zabývajících se dějinami vlastních společenství.

Jako prameny lze vnímat i dvě monografie, a to dějiny vídeňských vincentek od Franze Hlawatiho³² a Brejchův spis o charitě³³, kterými se podrobněji zabývala následující podkapitola.

Historiografie na dané téma

První odbornou prací zabývající se vznikem Československé provincie vytvořil superior kongregace Dr. Franz Hlawati.³⁴ Autor se přímo účastnil jednání o vzniku této provincie.³⁵ Za hlavní příčinu roztržky uvedl vliv vnějších sil manipulujících s řeholnicemi ve snaze získat majetek společenství.³⁶

Krabice obsahující korespondenci, dokumenty a novinové články týkající se ustanovení československé provincie a snahy o novou kongregaci.

³¹ Největší zastoupení mezi prameny zde měla především dokumentace o hospodářské situaci velkostatku. Důležitějším pro téma práce se staly *Památosti farnosti pačlavské i méně důležité, které nezapisují do pamětní knihy, odr. 1914*. Kronika pačlavického filiálního domu Milosrdných sester se v současné době nachází v soukromém vlastnictví paní Hany Juranové v Pačlavicích. Pan Josef Jarka však pro potřeby mé bakalářské práce poskytl elektronickou podobu transkripce původního textu i jeho překlad do českého jazyka. Kronika končí rokem 1925, další záznamy (pokud existovaly) se nepodařilo objevit. Srov. Římskokatolická farnost Pačlavice (dále jen Farnost Pačlavice), Pačlavice 21, *Památosti farnosti pačlavské i méně důležité, které nezapisují do pamětní knihy, od r. 1914* (dále jen *Památosti farnosti*). Manuskript – několik listů bez desek; Soukromý archiv České provincie Kongregace Milosrdných sester sv. Vincence de Paul (dále jen Archiv provincie vincentek), klášter Milosrdných sester sv. Vincence de Paul v Kroměříži, ČERNUŠÁK, Tomáš – JARKA, Josef – KOPECKÁ, Věra: *Kronika institutu milosrdných sester v Pačlavicích. Založena roku 1914. Nejhezčí skutek lidského srdce je se obětovat*. Překlad textu první kroniky filiálního domu Milosrdných sester v Pačlavicích (nepublikováno). Datace kroniky 1914–1925; tamtéž, ČERNUŠÁK, Tomáš: *Die Chronik des Institutes der Barmherzigen Schwestern zu Patschlawitz. Gegründet im Jahre 1914. Die schönste Tat des Menschenherzens liegt im Opfern*. Transkripce textu první kroniky filiálního domu Milosrdných sester v Pačlavicích (nepublikováno). Datace kroniky 1914–1925.

³² HLAWATI, F.: *c. d.*

³³ BREJCHA, Leander: *Pamětní spis o katolické charitě (Milosrdné lásce) v zemi moravskoslezské*. Přerov 1930.

³⁴ Kniha *Die Barmherzigen Schwestern von Wien-Gumpendorf 1832–1932* vznikla ke stému výročí založení kongregace. Měla zmapovat kořeny společenství, jeho vznik a dosavadní vývoj, a to nejen na obecné úrovni, ale i přiblížením každého ze založených filiálních domů.

³⁵ Ve své práci citoval také dnes nedochované dopisy a dokumenty. Zároveň však nelze opominout, že text byl určen k tisku pro veřejnost. Vedle jasné snahy nepošpinit dobré jméno kongregace se zde promítalo autorovo vlastní stanovisko.

³⁶ Jestliže sestry usilovaly o odtržení od vídeňského domu, prezentoval to tehdejší superior jako vliv „Priester, welche sie leiteten“ HLAWATI, F.: *c. d.*, s. 276. Hlawati nikdy neuvedl jména, pouze konstatoval: „Von wem eigentlich solche Anregungen ausgingen, war kein Geheimnis, in Wien

Na zmíněné dílo lze pohlížet ze dvou možných pohledů. Jednalo se o dosud jediné odborné zpracování problematiky, tedy zásadní literaturu. Zároveň Hlawatiho účast na jednání a popis postoje rakouské strany zařadily jeho práci mezi prameny. Přesto bylo potřeba vrátit se nezaujatě k dalším pramenům a porovnat Hlawatiho text s dochovanými výpověďmi.

Hlawatiho kniha představuje sepsání dějin vlastního institutu. Tato díla byla jistě uchráněna od neporozumění vnitřním aspektům řeholního života, vzniku řádu či jednotlivým základním pojmům. Zároveň jejich výklad historie společenství mohl být upraven.³⁷

Další spisy vznikaly mimo samotné společenství. Jednalo se především o diplomové práce studentů. Tyto texty představovaly kvalitativně různorodou skupinu.³⁸

Celkově lze poznamenat, že odborných děl, která zachycují život sester během meziválečného období, vzniklo zatím málo.³⁹ Převážná většina zahrnuje tuto etapu jako kapitolu v širším celku zkoumané problematiky. Historiografii, která se dotýkala tématu, lze pracovně rozčlenit do tří skupin. Za prvé se jednalo o knihy

so wenig wie in Omütz und in Kremsier.“ Tamtéž, s. 276. Autor vůbec nezařadil národnostní vztahy v českých zemích do historického kontextu.

³⁷ V rámci Kongregace Milosrdných sester vzniklo několik děl vytvořených pro vnitřní potřebu. Kapitola o dějinách společenství tvořila vždy neodmyslitelnou část konstitucí. V posledním vydání konstitucí společných pro rakouskou i českou provincii zařadily sestry část o životě zakladatelů a historie kongregace do Generálního direktáře. Zmíněn je vznik autonomní československé provincie (i s rozdělením domů), komunistická perzekuce a znovusjednocení v roce 1995. Důvodem rozdělení se mělo stát národní povědomí. Úplnému rozdělení měla zabránit československá vláda. Srov. *Generální direktář*. Kostelní Vydří 2001 (Poslední vydání generálního direktáře Kongregace Milosrdných sester sv. Vincence de Paul Dcery křesťanské lásky ve Vídni-Gumpendorfu), s. 57–60.

³⁸ Konkrétně vincentkám se věnovala pouze jedna práce, obsahující mnoho chyb a nedostatků. Pro neorientující se v dané problematice byla tedy tato práce těžko pochopitelná. Přínos spisu se nacházel především ve zpracování působení sester ve Strážnici. MRÁZOVÁ, Kateřina: *Kongregace Milosrdných sester sv. Vincence de Paul ve Strážnici* (dále jen *vincentky*). Brno 2007 (bakalářská práce). In: http://is.muni.cz/th/152661/pedf_b/ [cit. 13. 2. 2014], s. 5.

³⁹ K nedostatečnému zpracování látky došlo z několika příčin. Sestry původně nezapadaly do vědeckého pojetí velkých dějin. V okamžiku obratu historie k dílčím tématům a skupinám bylo pro komunistickou ideologii naprosto nemyslitelné zabývat se historií jakékoliv složky církve. Ke zpracovávání tématu tedy mohlo dojít až s počátkem devadesátých let minulého století. Jakýkoliv výzkum problematiky též vyžaduje pochopení fungování církve, porozumění řeholnímu životu a rozlišování jednotlivých kongregací. Právě na těchto předpokladech selhaly některé již vzniklé práce. Ženským kongregacím se nevěnuje ani dnes moderní směr gender history. Řeholní sestry totiž nezapadaly do konceptu emancipace. Ačkoliv se lze setkat s pokusy aplikovat dané ideje i na řeholní společenství. (Viz např. MANN WALL, Barbara: *"We Might as Well Burn It": Catholic Sister-Nurses and Hospital Control, 1865–1930*. U. S. Catholic Historian, 20, 2002, č. 1, s. 21–39. In: <http://www.jstor.org/stable/27671149> [cit. 11. 4. 2015].) Posledním aspektem, který vedl k přehlížení daného tématu, se stala jeho nenápadnost vůči jiným obdobím. Srov. KOLMER, Elizabeth: *Catholic Women Religious and Women's History: A Survey of the Literature*. American Quarterly, 30, 1978, č. 5. In: <http://www.jstor.org/stable/2712402> [cit. 11. 4. 2015], s. 639–641; MCGUINNESS, Margaret M.: *Urban Settlement Houses and Rural Parishes: The Ministry of the Sisters of Christian Doctrine, 1910–1986*. U. S. Catholic Historian, 26, 2008, č. 1. In: <http://www.jstor.org/stable/25156655> [cit. 11. 4. 2015], s.23–24.

zabývající se dějinami určité kongregace či některého z jejích filiálních domů. Druhý typ představovala díla zaměřená na působení řádů (napříč řeholními společenstvími) v určité geografické oblasti. Poslední skupinu tvořily práce, které se věnovaly dějinám určitého oboru, který dotyčné řády ovlivnily.⁴⁰

Od devadesátých let vzniklo několik knih snažících se shrnout působení řeholních řádů v rámci území celé České republiky. Tuto rozmanitou skupinu se snažily zpřístupnit přehledy řeholních řádů.⁴¹

Zájem o činné kongregace na určitém území měl i P. Brejcha, jehož *Pamětní spis o katolické charitě (Milosrdné lásce) v zemi moravskoslezské* zůstal dodnes jedním z nejlépe shrnujících pramenů rozsah působení řádů. Kniha se zaměřila pouze na Olomouckou arcidiecézi a Brněnskou diecézi, a to v časovém rozmezí let 1918–1928.⁴²

Z významnějších děl o jednotlivých kongregacích je třeba zmínit především *Encyklopedii moravských a slezských klášterů*.⁴³ Ze studentských prací se působením řádů za první republiky v Brně zabývala diplomová práce Kateřiny Vondrové.⁴⁴

Dějiny vybraných řeholních společenství vykazovaly velkou diferenciaci v oblasti zpracování. Škála se pohybovala od odborných děl, soukromých tisků či sepsání historie aktivní členkou řádu až k naprostému opomenutí vlastních dějin. Dobře zpracovaná

⁴⁰ Především se jedná o zdravotnictví a školství. Tato skupina (dějiny různých oborů) pro svou rozsáhlost a malou informační přínosnost zde nebyla hlouběji rozebrána.

⁴¹ S prvním přehledem vydaným po roce 1989 přichází Luděk Jirásko. Autor bohužel nerozlišil mezi Kongregací Milosrdných sester sv. Vincence de Paul Vídeň-Gumpendorf a společností apoštolského života nazvanou Dcery křesťanské lásky. Spojil tedy informace dvou rozdílných společností do jednoho textu a přidal několik vlastních chyb. Druhý přehled nechala vydat Konference vyšších představených ženských i mužských řádů. Tato věrohodnější monografie pak původně sloužila jako nástin vývoje v některých dalších řádech. Bohužel neposkytovala dostatečně podrobně popis dějin společenství. JIRÁSKO, Luděk: *Církevní řády a kongregace v zemích českých*. Praha 1991; HRUDÍKOVÁ, Mirjam: *Řeholní život v českých zemích. Řeholní řády a kongregace, sekulární instituty a společnosti apoštolského života v České republice*. Kostelní Vydří 1997.

⁴² Brejcha v díle vytvořil systematický přehled o činnosti jednotlivých charitativních spolků a kongregací. U každé kongregace a díla pak uvedl statistické údaje o jejích působení: režijní náklady, kapacity a počet lidí, kteří je využili. Celou knihou obohacenou o dobové fotografie tedy prostupují zmínky o činnosti i sester vincentek. Dílo nabízí možnost srovnat působení jednotlivých kongregací mezi sebou. I jeho dílo představuje pramen a literaturu zároveň.

⁴³ Podrobnější informace autor zařadil k jednotlivým působištím. V abecedním seznamu míst objevíme domy ve Frýdku, Kroměříži, Pačlavicích, Strážnici a Svitavách. Podrobněji rozebírá jenom nejvýznamnější působiště. Každá z pasáží obsahuje kromě samotné historie i odkazy na literaturu. Text se podrobněji zabývá i architekturou klášterů. Srov. FOLTÝN, Dušan a kol.: *Encyklopedie moravských a slezských klášterů*. Praha 2005, s. 289–660.

⁴⁴ Autorka zdařile zařadila dané téma do kontextu daného období a poukázala na vliv nacionalismu při vzniku československé provincie. Cenné informace přinesla část práce o působení sester v Sušilově koleji a v nemocnici Milosrdných bratří. Celkově se však jedná o velmi dobré dílo, které odborně zmapovalo činnost různých kongregací v Brně, porovnávalo jednotlivé znaky a zobecnilo základní informace. Srov. VONDROVÁ, Kateřina: *Působení ženských církevních řádů v Brně za první republiky*. Brno 2009 (diplomová práce). In: http://is.muni.cz/th/135580/pedf_m/ [cit. 13. 2. 2014].

historie z vybraných společenství se týkala školských sester⁴⁵ a Milosrdných sester sv. Kříže.⁴⁶ Další společenství (například Dcery křesťanské lásky, Dcery Božské lásky a anglické panny) měla dějiny zpracované hůře, nebo je nemají zachycené vůbec.

Členění práce

Vybrané téma představovalo komplexní problematiku vytvořenou propojením mnoha vrstev. Z tohoto důvodu byl obsah rozčleněn do tematických kapitol bez ohledu na časovou posloupnost.

První kapitola nastínila historické souvislosti z prostředí Československa a Rakouska se zvláštním důrazem na církve.

Komparaci vývoje obdobných společenství se věnovala druhá kapitola. Následně byla zařazena obecná pasáž o zkoumané kongregaci. V dalším oddíle byly vykresleny jednotlivé návrhy a realizovaná podoba rozdělování kongregace.

Hlubšího srovnání se dostalo národnostním vztahům mezi řeholnicemi v páté kapitole, kterou završila podkapitola z dějin Sester Neposkvrněného Početí Panny Marie. Poté byl výzkum znovu zaměřen na konkrétní příklad národnostních vztahů v rámci společenství Milosrdných sester sv. Vincence de Paul a jejich snahy o vytvoření nové československé větve vincentek.

Tomuto ústřednímu tématu se z různých pohledů věnovaly poslední pasáže. Sedmá a osmá kapitola byly zaměřeny na pohledy jednotlivých skupin a osob.

⁴⁵ Dana Jakšičová odborně zpracovala dějiny všech tří kongregací s tímto názvem (Školských sester de Notre Dame, Chudých školských sester Naší Paní a školských sester III. řádu sv. Františka – tedy Sester Neposkvrněného Početí Panny Marie III. řádu sv. Františka). Jednu z kapitol věnovala i vývoji národního soužití v daných společenstvích. Srov. JAKŠIČOVÁ, Dana: *Dcery své doby? Školské sestry sv. Františka, chudé školské sestry Naší Paní a školské sestry de Notre Dame v českých zemích v letech 1851–1938* (1950). České Budějovice 2010 (disertační práce). In: http://theses.cz/id/hj6wbd/Jakiov_disertace_text.pdf [cit. 11. 4. 2015].

⁴⁶ Vydaná díla křížových sester však slouží pouze pro vlastní potřebu řádu. Srov. *Česká provincie Milosrdných sester sv. Kříže. Skrze kříž ke světlu. Kronika 1948–2000*. Uloženo: soukromý archiv České provincie Kongregace Milosrdných sester sv. Kříže, klášter Milosrdných sester sv. Kříže v Kroměříži; *Kongregace Milosrdných sester sv. Kříže*. Soukromý tisk – souhrn dějin kongregace sester sv. Kříže. Uloženo: soukromý archiv České provincie Kongregace Milosrdných sester sv. Kříže, klášter Milosrdných sester sv. Kříže v Kroměříži; *Působíště moravské provincie Milosrdných sester sv. Kříže od roku 1872*. Soukromý tisk – abecední seznam dějin filiálních domů sester sv. Kříže se stručnými dějinami. Uloženo: soukromý archiv České provincie Kongregace Milosrdných sester sv. Kříže, klášter Milosrdných sester sv. Kříže v Kroměříži; *Sestra Marie Kamila Gelingová Provinční představená Milosrdných sester sv. Kříže 1889–1964*. Soukromý tisk. Uloženo: soukromý archiv České provincie Kongregace Milosrdných sester sv. Kříže, klášter Milosrdných sester sv. Kříže v Kroměříži.

Diplomovou práci doplnilo několik příloh, které souvisely se stanoveným tématem. Exkurz se zabýval otázkou variací názvů vincentek. Odkazy pro citace i literaturu byly uvedeny v poznámce pod čarou. Méně známé použité termíny byly vysvětleny na konci v samostatném přehledu.

Kongregace Milosrdných sester sv. Vincence de Paul Vídeň-Gumpendorf je tedy jedním z možných příběhů vyrovnávání se se zánikem století trvající monarchie a vzniku nové republiky. Historie institutu, jak již napovídá umístění generálního vedení ve Vídni, se silně pojí s okolními „velkými“ dějinami. Život, působení i jednání sester odráželo konkrétní události z politického i společenského života. Vzdávající nacionalismus, vyhrocení sporů Němců a Čechů v českých zemích, světová válka a rozpad rakousko-uherské monarchie, s tím vším se musely vyrovnávat i vídeňské vincentky.

1. Historické souvislosti v církevním prostředí Československa a Rakouska

Základní rámec zkoumaných událostí kongregace tvořily dějiny první republiky Československa⁴⁷ a Rakouska. Oba nové státy se musely vypořádat s řadou problémů ekonomické⁴⁸ a nacionální povahy.⁴⁹ Nové státy sice měly být založeny na právu sebeurčení národa, ale uvést tuto myšlenku do praxe bylo nemožné. Habsburská monarchie národnostní konflikt vyřešit nedokázala, nedokázaly jej vyřešit ani nástupnické státy.⁵⁰

⁴⁷ Již od svého založení roku 1918 se Československo potýkalo s několika problémy. Místo proklamovaného národnostního státu se ve skutečnosti jednalo o multietnickou strukturu, jejíž hranice neexistovaly po staletí či prostě nikdy. A proto obzvlášť ožehavou záležitostí se stalo právě vytvoření a zabezpečení hranic. Proto zásadní skupinu tvořila německá „menšina“. Vedle ní se s existencí nového státu těžce smířovalo i maďarské obyvatelstvo, nemluvě o územních sporech s nově vzniklým Polskem. Počátek nového státu byl tedy předznamenán stejným konfliktem, který rozerval habsburskou monarchii. Srov. ZÜCKERT, Martin: *National Concepts of Freedom and Government Pacification Policies: The Case of Czechoslovakia in the Transitional Period after 1918*. *Contemporary European History*, 17, 2008, č. 3. In: <http://www.jstor.org/stable/20081412> [cit. 11. 4. 2015], s. 325–328.

⁴⁸ Problémy s odzbrojením vojáků, s potravinami a zásobováním, nebylo čím orat, čím přikládat pod kotle vlaků či do kamen. Zákaz vývozu potravin se vztahoval na Vídeň, Moravskou Třebovou, Znojmo, Šumperk, Nový Jičín, Rýmařov, Šternberk a Líbavé – tedy na města, která nechtěla uznat vznik československého státu. Srov. Státní okresní archiv Kroměříž (dále jen SOkA Kroměříž), fond B-A 1 Archiv města Kroměříže (dále jen f. B-A 1), *Peřinka, František Václav: Kronikářské záznamy o letech 1918–1919 v Kroměříži. Předmluva od Vlastimila Zdráhala* (dále jen *Peřinka – záznamy*). Rukopis kroniky o Kroměříži v letech 1918–1919 sepsaný Františkem Václavem Peřinkou během druhé světové války, s. 25–59; KLIMEK, Antonín – KUBŮ, Eduard: *Československá zahraniční politika 1918–1938. Kapitoly z dějin mezinárodních vztahů*. Praha 1995, s. 19.

⁴⁹ Devatenácté století se do dějin zapsalo jako století budování novodobých národů. Podle profesora Jana Rychlíka na počátku příslušnosti k určitému národu v českých zemích stálo spíše osobní rozhodnutí jednotlivých lidí. Dělo se tak bez ohledu na původ, což by vysvětlovalo velké zastoupení českých jmen mezi Němci a opačně. Vedle jazyka vznikala tedy i národní romantická představa historie. Otázka právoplatného držení vedla nejen k pozměňování historie, ale i k hledání historických – nových partnerů – Slováků, kteří se zdáli etnicky blízcí, nedsdíleli však stejný osud. Pohledy národních ideologií vedly k jednotlivému označování „menšin“: Němců v rámci českých zemí, Čechů v rámci Předlitavska či celé monarchie, Germánů vůči velké slovanské rodině národů. Vytvořením Československa a nového pseudonároda se mohlo zdát jako konečné řešení. Spor však nezpůsobilo Rakousko, neboť pokračoval i po roce 1918 v rámci Československa. Podobně pokračovalo hledání identity Rakušanů alias Němců. Přidal se též problém vztahu malého národa a menšiny velkého souseda. Srov. RYCHLÍK, Jan: *Češi a Slováci ve 20. století. Spolupráce a konflikty 1914–1992* (dále jen *Češi a Slováci*). Praha 2012, s. 17–35; FEJTŐ, François: *Rekviem za mrtvou říši*. Praha 1998, s. 238–243; KOŘÁLKA, Jiří: *Czechoslovakia*. *The American Historical Review*, 97, 1992, č. 4. In: <http://www.jstor.org/stable/2165491> [cit. 11. 4. 2015], s. 1027; KŘEN, Jan: *Historické proměny češství*. Praha 1992.

⁵⁰ V oficiálních prohlášeních Tomáše Garigua Masaryka a Eduarda Beneše zaznívala touha vybudovat republiku po vzoru Švýcarska. Jednalo se však o sen, který spíše sloužil k zahraniční propagandě než k realizovatelným plánům. Pro Němce, kteří se najednou ocitli na území nového státu, přetrvávala idea vytvoření Velkoněmecka. Právní základ Československa vytvářel nejlepší postavení menšin v Evropě. To však nevykresluje celkové klima doby a smýšlení jednotlivých lidí (proklamace politiků, dobové karikatury aj.). V obdobném postoji poukazuje historička Tara Zahra na snahu jednotlivých úředníků manipulovat právy menšiny. Nezáleželo tedy na tom, kde byla pravda, co bylo uzákoněno. Obě strany se cítily být ohroženy tou druhou. Situace na obou stranách se proměňovala. Přesto bohužel měl německý negativismus prvních let větší hlasitost než aktivně zapojené složky. V napětí exaltovaného nacionalismu se nenašlo místo pro kompromis. Srov. ZAHRA, Tara: *The 'Minority Problem' and National Classification*

Církev v českých zemích se po první světové válce ocitla v těžké pozici a vnitřní krizi, kterou způsobil dlouholetý dřívější vývoj. Tato krize vypukla nejvíce právě v Čechách a vedla tak církev v Československu do největších těžkostí ze všech nástupnických zemí starého mocnářství.⁵¹

Sčítání obyvatelstva k roku 1910 sice vykazuje pro české země 94,8 % katolického vyznání, ale přes statistická čísla bylo třeba rozlišovat, do jaké míry se jedná opravdu o zbožnou víru, a to, kolik lidí vnímalo náboženství jako prázdny zvyk. Vždyť podíl katolických stran na moci neodpovídal počtu katolíků.⁵²

Hnutí pryč od Vídně, pryč od Říma symbolicky začalo stržením Mariánského sloupu na Staroměstském náměstí.⁵³ Jeho projevy trvaly nadále v podobě vyrabování

in the French and Czechoslovak Borderlands. Contemporary European History, 17, 2008, č. 2. In: <http://www.jstor.org/stable/20081399> [cit. 11. 4. 2015], s. 139–165; BROKLOVÁ, Eva: Historický obraz Němce, Rakouska a Německa v politických kruzích české společnosti první Československé republiky. In: BROKLOVÁ, Eva (eds.): *Obraz Němců, Rakouska a Německa v české společnosti 19. a 20. století*. Praha 1998, s. 101–127; MAIDL, Václav: *Obraz německy mluvících postav a německého prostředí v české literatuře 19. a 20. století*. In: tamtéž, s. 281–292; KLIMEK, Antonín: *říjen 1918. Vznik Československa*. Paseka – Praha – Litomyšl 1998, s. 201–278; KŘEN, Jan: *Historické proměny češství*, s. 19–25; KURAL, Václav: *Konflikt místo společenství? Češi a Němci v československém státě (1918–1938)*. Praha 1993, 18–73; LEMBERG, Hans: *Porozumění. Češi – Němci – východní Evropa 1848–1948*. Praha 1999, s. 22–33, 228–235; MILAR, Tomáš: *Změny deklarovaného jazyka a národnosti mezi lety 1910 a 1921 ve vybraných obcích Olomoucka*. Olomouc 2014 (bakalářská práce). In: <http://library.upol.cz/arl-upol/cs/csg/?repo=upolrepo&key=49653712265> [cit. 13. 4. 2015], s. 23–24, 37–38; PROKŠ, Petr: Přehled základní literatury o vzniku Československa. In: HARNA, Josef (ed.): *Reflexe dějin první Československé republiky v české a slovenské historiografii. Sborník referátů přednesených na kolokviu pořádaném Historickým ústavem AV ČR v Praze 18. Listopadu 1997*. Praha 1998, s. 16–18; RYCHLÍK, Jan – PENČEV, Vladimír: *od minulosti k dnešku. Dějiny českých zemí (dále jen od minulosti k dnešku)*. Praha 2013, s. 409–426; RYCHLÍK, J.: *Češi a Slováci*, s. 24–37; ŠEBEK, Jaroslav: *Mezi křížem a národem. Politické prostředí sudetoněmeckého katolicismu v meziválečném Československu*. Brno 2006, s. 90.

⁵¹ Role náboženství byla u formování českého národa atypická. Ačkoliv Jan Hus se svými názory příliš nelišil od katolicismu a husité zmizeli během 16. století, nestala se víra pro Čechy součástí národní identity. Naopak. S bitvou na Bílé hoře bylo odvrženo celé baroko a návrat ke katolictví. To bylo přisouzeno Habsburkům a staré monarchii, a to navzdory tomu, že drtivou většinu obyvatel nového státu tvořili (více či méně uvědomělí) katolíci. Tuto skutečnost podpořil i fakt, že ve vítězných státech se těž rozmohla proticírkevní vlna. Byl tedy vytvořen nový základ. Spolu s Palackým vyzdvihl prezident osvoboditel husitství a jednotu bratrskou jako původní přesvědčení Čechů. Stejně vyčleňující pro německé obyvatelstvo se stala i idea Československa jako hráze proti Germánům. Srov. HALAS, František X.: *Neklidné vztahy. K jednomu aspektu výročí 28. října 1918 (dále jen Neklidné vztahy)*. Svitavy 1998, s. 13; KŘEN, J.: *Historické proměny češství*, s. 74; RYCHLÍK, J. – PENČEV, V.: *od minulosti k dnešku*, s. 426.

⁵² Srov. KLIMEK, Antonín: *Velké dějiny země Koruny české. Svazek 13. 1918–1929 (dále jen Velké dějiny)*. Paseka – Praha – Litomyšl 2000, s. 150.

⁵³ Již dříve v německém prostředí vypuklo hnutí zvané Los von Rom. S podobnými projevy se potýkal i nový stát. Zde se však nejednalo o navazující hnutí, ale protikatolickou vlnu, která zakládala svůj negativistický postoj na dřívějším spojení trůnu a oltáře. Avšak Rakousko-Uhersko se spíše jevílo jako naprosto katolické, než jím skutečně bylo. Srov. BALÍK, Stanislav a kol.: *Český antiklerikalismus. Zdroje, témata a podoba českého antiklerikalismu v letech 1848–1938*. Praha 2015, s. 70–80; HALAS, F. X.: *Neklidné vztahy*, s. 17–46; KLIMEK, A.: *Velké dějiny*, s. 150; ŠEBEK, J.: *c. d.*, s. 27–29.

asi 500 kostelů, několik stovek pokácených křížů a soch, zvláště Jana Nepomuckého.⁵⁴ Zároveň probíhaly útoky jiného druhu.⁵⁵

V politickém životě byla snaha vytěsnit víru na okraj společenského života. Zvláště ožehavým tématem se stala otázka rozluky státu a církve. Zůstávalo otázkou, jak ji provést: zda francouzským či americkým způsobem⁵⁶. Díky zdržující strategii lidové strany se nestala odluka součástí ústavy a byla takto pohřbena.⁵⁷

Nepokoje a problémy církev nejen obklopovaly, ale nacházely se i v ní. Bylo potřeba vybrat vhodné biskupy, „nekompromitované“ spoluprací s habsburským trůnem, kteří by vyhovovali národnímu cítění a nové vládě.⁵⁸ Svatý stolec nakonec využil svého práva a jmenoval nového pražského biskupa bez souhlasu nové vlády. Podobně byl jmenován olomoucký arcibiskup.⁵⁹

Vážným ohrožením církve se stala Jednota československého duchovenstva, která sdružovala 90% kněží. Její program zahrnoval zrušení celibátu, demokratizaci církve a mši svatou v národním jazyce. Papež předloženou žádost odmítl. Nedovolení češtiny jako všedního bohoslužebného jazyka zdůvodnil Svatý stolec své stanovisko právě mnohonárodností státu. Část kněží ustoupila a podvolila se rozhodnutí, část ne.⁶⁰

⁵⁴ Během války poklesla morální úroveň obyvatelstva. Bída podpořila vzrůst krádeží, jejichž terčem se staly mnohé kostely. Srov. Římskokatolická farnost sv. Mořice v Kroměříži (dále jen Farnost sv. Mořice), budova proboštství Stojanovo náměstí 5, *Pamětní kniha kolegiálního kostela sv. Mořice v Kroměříži*. Pamětní kniha farnosti sv. Mořice v Kroměříži z roku 1902, s. 16–17.

⁵⁵ Nejvyšší politická reprezentace se většiny proticírkevních akcí zdržela. Avšak Masarykovo ticho a dříve známý protikatolický postoj věci neuklidnily. Vatikán naopak vnímal politickou podporu některých politiků. Srov. HALAS, F. X.: *Neklidné vztahy*, s. 37–42, 86, 147–148.

⁵⁶ Nazývaným někdy brazilským.

⁵⁷ Církev již neměla mít monopol na školství, svatby či pohřby. Srov. HALAS, František X.: *Fenomén Vatikán. Idea, dějiny a současnost papežství – Diplomacie Svatého stolce – České země a Vatikán* (dále jen *Fenomén Vatikán*). 2. vydání. Brno 2013, s. 551–559; HELAN, Pavel – ŠEBEK, Jaroslav (eds.): *Československo a Svatý stolec. II/1. Kongregace pro mimořádné církevní záležitosti (1919–1925). Výběrová edice dokumentů*. Praha 2013, s. 87–89, 111–112; KLIMEK, A.: *Velké dějiny*, s. 150–155; KONÍČEK, Jiří: *Modus vivendi v historii vztahů svatého stolce a Československa*. Olomouc 2005.

Konstituce Kongregace Milosrdných sester sv. Vincence z Paula obnovené na mimořádné generální kapitule v duchu druhého vatikánského koncilu. 1970, s. 35–44.

⁵⁸ I přes snahu nového státu po sekularizaci se Eduard Beneš snažil získat některá privilegia starého mocnářství. Podle jeho tvrzení měla pravomoc rakouského císaře jmenovat biskupy ve své říši přejít na nového prezidenta Československa. Vatikán svou negativní odpověď zdůvodnil tím, že Habsburkové dostali toto právo za své zásluhy pro církev, ty však Tomáši Gariguovi Masarykovi chyběly.

⁵⁹ Olomoucká kapitula se vzdala práva volby již roku 1904. Srov. HALAS, F. X.: *Neklidné vztahy*, s. 34–37; HELAN, P. – ŠEBEK, J. (eds.): *c. d.*, s. 25, 72–86, 147–148, 219–284; KADLEC, Jaroslav: *Přehled českých církevních dějin II*. Praha 1991, s. 373; KLIMEK, A.: *Velké dějiny*, s. 155.

⁶⁰ Srov. BUBEN, Milan Michael: *Encyklopedie českých a moravských sídelních biskupů*. Praha 2000, s. 387; KLIMEK, A.: *Velké dějiny*, s. 155; HELAN, P. – ŠEBEK, J. (eds.): *c. d.*, s. 25–27, 122–134, 234–242.

České schizma nezůstalo jednotné. Po hledání nového směru část věřících zakotvila v pravoslavné církvi, část vytvořila novou národní církev. Církev, která se přihlásila k Cyrilometodějské tradici, Janu Husovi a Jednotě bratrské.⁶¹

Nová církev násilím obsadila některé kostely. Spor skončil u soudů, které katolíci většinou vyhráli. Stalo se to ukazatelem, že státní orgány již protikatolický boj opustily. Církev opustilo 290 kněží z celkového počtu 8 450. Vzniklo tak slovenské úsloví: „Vezmi českého katolického farára, zatrep jím a vypadne ti husita.“⁶² Katolíci ztratili přibližně 1/6 věřících, nejvíce v Čechách.⁶³ Postupně vzrůstal počet obyvatel bez náboženského vyznání.⁶⁴ Slovy Ferdinanda Peroutky: „Katolicismus v Čechách, jak se zdá, nebude poražen jiným vyznáním, nýbrž nevěrectvím.“⁶⁵

Třetí boj církev musela vést v rámci chystané pozemkové reformy.⁶⁶ Řeholní instituty pak poukazovaly na nutnost zásobování vlastních dobročinných ústavů: sirotčinců, chudobinců, škol, nemocnic a jiných veřejně prospěšných zařízení. S pozemkovou reformou souvisela i řada dalších problémů při využití půdy v majetku církve.⁶⁷

S uklidněním situace začali i katolíci vnímat, že rozpad Rakousko-Uherska může být dobrý i pro církev. Dosáhlo se dílčí dohody s Vatikánem. Nastala doba vnitřní obrody. Nastala doba největšího rozkvětu ženských charitativně činných kongregací.⁶⁸

⁶¹ Srov. HALAS, F. X.: *Fenomén Vatikán*, s. 550; tentýž, *Neklidné vztahy*, s. 36; KLÍMEK, A.: *Velké dějiny*, s. 155–160.

⁶² HALAS, F. X.: *Neklidné vztahy*, s. 17.

⁶³ Na Moravě a Slezsku odpadlo již méně lidí, jinde rozkol nebyl ani znát.

⁶⁴ Srov. BALÍK, S a kol.: *c. d.*, s. 78–83; BARTOŠ, Josef – TRAPL, Miloš: *Československo 1918–1938. Fakta, materiály, reálie* (dále jen *Československo 1918–1938*). 3. vyd. Olomouc 2001, s. 13; HELAN, P. – ŠEBEK, J. (eds.): *c. d.*, s.214–216.

⁶⁵ KLÍMEK, A.: *Velké dějiny*, s. 158.

⁶⁶ Původně se měla týkat všech nemovitostí a zanechat majitelům pouze 150 hektarů orné půdy a 250 hektarů celkové půdy. O tématu viz FROLEC, Ivo (ed.): *Československá pozemková reforma 1919–1935 a její mezinárodní souvislosti*. Sborník z příspěvků z mezinárodní vědecké konference konané ve dnech 21. – 22. dubna 1994. Uherské Hradiště 1994.

⁶⁷ Srov. Archiv provincie vincentek, složka *Kongregace S. Sv. Vincence, Pačlavice, Daně* (dále jen *Pačlavice daně*). Složka obsahující dokumenty ohledně zdanění pačlavického velkostatku. Dokumenty z let 1945–1948; BALCAR, Jaromír: *Instrument im Volkstumskampf? Die Anfänge der BodeNr.eform in der Tschechoslowakei 1919/20*. Vierteljahrshefte für Zeitgeschichte, 46, 1998, č. 3. In: <http://www.jstor.org/stable/30196621> [cit. 11. 4. 2015], s. 391–428; BARTOŠ, J. – TRAPL, M.: *Československo 1918–1938*, s. 50; HALAS, F. X.: *Fenomén Vatikán*, s. 575; HELAN, P. – ŠEBEK, J. (eds.): *c. d.*, s. 169.

⁶⁸ Síť filiálních domů činných kongregací zasahovala veškerá města a mnohá vesnice. V některých městech pracovalo i několik komunit sester. Srov. BOHÁČ, Zdeněk: *Atlas církevních dějin českých zemí 1918–1999*. Kostelní Vydří 1999, s. 19; HALAS, F. X.: *Neklidné vztahy*, s.48–53.

1. 1. Vztahy s Vatikánem

Československo jako malý stát střední Evropy potřebovalo spojení, kteří by zajistili jeho bezpečnost.⁶⁹ Dne 24. září 1919 uznal Československo Svatý stolec. Oficiální navázání diplomatických styků nastalo o něco později. Novou nunciaturu zřízenou v Praze roku 1920 převzal Clemente Micara. Prvním československým velvyslancem ve Vatikánu se stal Kamil Krofta.⁷⁰

Hlavní cíle nového státu tvořilo srovnání hranic diecézí, vliv na obsazování biskupů (neboť se obávali jejich politického vlivu) a otázka církevního majetku. Zde se objevily pokusy zestátnit toto vlastnictví. Odkazovalo se na zákon z roku 1874 či na vlastnění majetku zahraničními kongregacemi.⁷¹

Vatikán většinou postupoval vstřícně vůči politickým a nacionálním požadavkům, nedovoloval však zasahování do vlastní sféry.⁷² Vatikán několikrát zvažoval odvolání nuncia. Vadila mu podpora politiků pro schizmatickou československou církev. Nehodlal též trpět zásahy do jmenování biskupů. Nakonec zde byl nuncius ponechán, aby brzdil vznikající problémy při jednání. Ta se zasekla v konfliktu týkající se osoby mistra Jana Husa.⁷³

⁶⁹ Již s vytvořením republiky konstatoval Eduard Beneš, že vnitřní politika bude určována politikou zahraniční více než jinde. Vždyť nová republika se nacházela mezi třemi poraženými státy. Z tohoto důvodu bylo nutné navázat též příznivý vztah se Svatým stolicí. Stalo se to v době, kdy Vatikán ještě nedosáhl uznání. Československo tedy patřilo mezi země, které uznávaly papežovu suverenitu i v období mezi roky 1870 a 1929. Jednání ze strany Československa muselo brát v úvahu vnější i vnitřní politiku. I přes špatné vztahy a postavení přece jen většina národa patřila ke katolické církvi. Dokonce i ve chvílích nejtěžší krize, roku 1921, se ke katolictví hlásilo v Čechách 78,2 %, na Moravě 90,9 % a ve Slezsku 83,9 % obyvatel. Srov. HALAS, F. X.: *Fenomén Vatikán*, s. 582; KLÍMEK, A. – KUBŮ, E.: c. d., s. 9.

⁷⁰ Papež Benedikt XV. v listu z 8. listopadu 1918 informuje státního sekretáře: „Dali jsme v tyto dny nunciiovi ve Vídni pokyn, aby vstoupil v přátelský styk s rozličnými národy státu rakousko-uherského, jež se ustavily v samostatné státy. Církev, společnost dokonalá, jež má za jediný cíl spásu lidí všech dob a zemí, jako se přizpůsobuje rozličnými útvary vládním, přijímá také bez jakékoli nesnáze zákonné územní i politické změny národů.“ GAJANOVÁ, Alena: *O poměru Vatikánu k předmnichovské republice*. In: ČERNÝ, Bohumil (ed.): *Církev v našich dějinách*. Praha 1960, s. 155–156. Srov. HALAS, F. X.: *Fenomén Vatikán*, s. 566–576; HELAN, P. – ŠEBEK, J. (eds.): c. d., s. 86; Klímek, A. – Kubů, E.: c. d., s. 157.

⁷¹ Srov. HALAS, F. X.: *Fenomén Vatikán*, s. 568; HELAN, P. – ŠEBEK, J. (eds.): c. d., s. 219–224; KONÍČEK, J.: c. d., s. 13–57.

⁷² Církev odmítla jmenovat nové biskupy pro nitranskou a banskobystrickou diecézi, neboť by tím potvrdila násilný akt vlády, která je vypověděla. Zároveň církev odmítala na Československo vztahovat konkordát s monarchií, který císař František Josef I. roku 1870 jednostranně vypověděl. S upravením hranic diecézí na Slovensku čekal Vatikán na ustálení hranic, které přinesla až Trianonská smlouva. Vláda též nedodala slíbenou penzi biskupům, které odmítala. Omezila též semináře z důvodu malého počtu kandidátů. I přes tyto obtíže a českou protiklerikální kampaň na Slovensku se obě strany snažily o vzájemnou dohodu. Srov. HALAS, F. X.: *Fenomén Vatikán*, s. 573; HELAN, P. – ŠEBEK, J. (eds.): c. d., s. 72, 134–149.

⁷³ Nová československá vláda hodlala omezit počet volných dnů na církevní svátky a toužila přidat jeden nový – státní svátek 6. července, tedy podle Svatého stolce na den „výročí smrti Jana Husa, který je v „překroucené historii“ prezentován jako největší hrdina českého národa. Husa obdivují i někteří

Aféra vedla ke zmrazení kontaktů více než na jeden rok. Nakonec vládní kabinet rozhodl, že příští oslavy se odehrají bez státní patronace.⁷⁴ „I Jiří Stříbrný uznal, že v převážně katolickém státě nelze oficiálně za účasti nejvyšších činitelů slavit Husa jako bojovníka proti Vatikánu.“⁷⁵

Úspěšným výsledkem jednání mezi Československem a Svatým stolicem se stala dohoda o základních věcech, smlouva zvaná *Modus vivendi*.⁷⁶ Ta obsahovala šest článků. Nejdůležitější část pro zkoumané téma představoval třetí článek smlouvy. Řeholní řády a kongregace měly vytvořit československé provincie, nezávislé na cizině, spadající pouze pod generální vedení řádu. Tam, kde malý počet klášterů neumožňoval vytvoření samostatného celku, měly jednotlivé domy na území republiky spadat přímo pod generální vedení. Představení těchto domů a představení nových provincií museli mít československé občanství. Většina kongregací to již v praxi provedla ještě před oficiálním závazkem ve smlouvě.⁷⁷

Modus vivendi schválila československá vláda 20. ledna 1928. Přestože se nedosáhlo naprosté jednoty ve všech bodech, zavládla oboustranná spokojenost. Z pohledu Vatikánu nebyl výsledek považován za nejlepší, ale také ne za beznadějný jako v případě Sovětského svazu či laické Francie.⁷⁸

katolíci.“ HELAN, P. – ŠEBEK, J. (eds.): *c. d.*, s. 260. Pro výroční oslavy roku 1925 pak stát dokonce přidal svou záštitu. Toto gesto vedlo k odjezdu tehdejšího nuncia Francesca Marmaggiho, nazývané Marmaggiho aféra. Srov. HALAS, F. X.: *Fenomén Vatikán*, s. 572–580; HELAN, P. – ŠEBEK, J. (eds.): *c. d.*, s. 182–183, 260–280.

⁷⁴ Svatý stolec trval na nutnosti změny stanoviska československých vládních představitelů, jinak nebude pokračovat jednání. V daném případě kladla vatikánská diplomacie důraz na věrnost principům nad okamžitý prospěch, což vždy bylo v duchu pravidel její staletí trvající politiky. Srov. HALAS, F. X.: *Fenomén Vatikán*, s. 576–580.

⁷⁵ Tamtéž, s. 576.

⁷⁶ Jednalo se o dohodu mezi státem a Vatikánem, jejíž vyjednávání se neúčastnili českoslovenští biskupové. Tento typ smlouvy uzavřel Vatikán pouze s Československem, jinde podepsaly státy s církví konkordáty. Na rozdíl od konkordátu nemusel být *modus vivendi* ratifikován parlamentem. Stačila pouhá výměna reverzálních nót. Též prezident Masaryk nechal podpis na ministru zahraniční. Důvod odmítnutí podpisu i setkání s nunciem Marmaggi zdůvodnil tím, že papež nebyl suverénem státu. Srov. *Acta curiae archiepiscopalis Olomucensis Anni 1924* (dále jen *Acta curiae 1924*). Olomucii 1924, Nr. 5, 13. 6. 1924, s. 57–59, Nr. 9263a, *Modus vivendi inter Sanctam Sedem et Republicam Cecoslovacham*; HALAS, F. X.: *Fenomén Vatikán*, s. 577–589.

⁷⁷ Problém nastal jen u benediktinů v Komárně a slovenských piaristů. Československá vláda se pokusila získat moc potvrzovat volby opatů, což bylo Vatikánem odmítnuto. Koncem roku 1929 tak v Československé republice existovalo 17 mužských řádů v 148 kláštřech, tři ženské řády v 15 kláštřech, osm mužských kongregací papežského práva v 41 kláštřech, dvě mužské kongregace diecézního práva ve třech kláštřech, 22 ženských kongregací papežského práva v 539 kláštřech a 12 ženských kongregací diecézního práva ve 106 kláštřech. Nejednalo se tedy o přehlédnutelnou skupinu. Srov. KONÍČEK, J.: *c. d.*, s. 67, 81–84.

⁷⁸ Srov. HALAS, F. X.: *Fenomén Vatikán*, s. 577–589.

Zlepšení vztahů vedle Modu vivendi přicházelo zároveň s dalšími pozitivními kroky.⁷⁹ V únoru 1928 do Prahy přicestoval nový nuncius, Pietro Ciriaci. Nastalo deset let relativního klidu. Vláda sice katolickou církev nepodporovala, ale již se nekonaly žádné protikatolické akce. Oslavami milénia mučednické smrti svatého Václava vyvrcholilo obnovování pozic katolické církve v Československu.⁸⁰

1. 2. Vývoj společnosti v ČSR

Během první republiky se výrazně proměnilo postavení žen. Zdálo se, že byl naplněn sen všech emancipačních snah z období monarchie. Ženy dostaly volební právo. Nadále se rozvíjely spolky snažící se o větší emancipaci žen a reálné uskutečnění deklarovaných práv. Jednalo se de facto o aktivní, ale marginální skupinu. Většina žen smýšlela jinak.⁸¹

Díla zabývající se dějinami žen však zcela opomíjejí obrovskou skupinu řeholních sester.⁸² Během druhé poloviny 19. století nastal počátek obrovského rozmachu charitativně činných kongregací. V každém městě existoval klášter sester věnující se nemocným, chudým, sirotkům či vzdělávání dětí.⁸³

V době první republiky existoval poměrně vyspělý systém sociálního zabezpečení. Ve velké míře jej však zajišťovaly řeholní řády. Některé ústavy sestry přímo zřizovaly, v jiných případech působily pouze jako zaměstnankyně. Za nízký plat

⁷⁹ Již roku 1926 Československo schválilo zákon o kongruích, tedy státních platech pro duchovní a financování bohosloveckých fakult, což zasadilo poslední ránu dříve plánované odluce.

⁸⁰ Srov. HALAS, F. X.: *Fenomén Vatikán*, s. 578–584, 593–599.

⁸¹ Katolické ženy, sdružované v nejméně desítkách při lidové straně, braly volební právo jako vnějším vnučenou okolnost. Tu hodlaly využít pro podporu svých manželů v politice. Ženy pak toužily obětovat celý svůj život skryté práci v domácnosti a vytváření zázemí pro mužovu kariéru. Vnější aktivita měla zůstat na poli charity a služby církve. Srov. BUCHMANN, Bertrand Michael: *Kaisertum und Doppelmonarchie. Geschichte Österreichs*. Wien 2003; s. 146–153; BUREŠOVÁ, Jana: *Proměny společenského postavení českých žen v první polovině 20. století*. Olomouc 2001, s. 41–45; PITERKOVÁ, Lenka: *Reflexe ženského vzdělávání v dobovém tisku v období první Československé republiky 1918–1938*. Olomouc 2009 (diplomová práce). In: http://library.upol.cz/arl-upol/cs/detail-upol_us_cat-e0015727-Reflexe-zenskeho-vzdelavani-v-dobovem-tisku-v-obdobi-prvni-ceskoslovenske-republiky-1918-1938/?disprec=7&iset=1 [cit. 13. 4. 2015].

⁸² Řeholnice a mnišky jistě nezapadaly do teorie a posunu zrovnoprávnění žen. Přesto právě jejich vynechání ve výzkumu neuvěřitelně zkresluje pohled na danou dobu. Vždyť počty řeholních sester mnohonásobně přesahovaly počty „uvědomělých“ žen. Emancipované ženy též vystupovaly proti církevním školám a klášterním učitelským úřadům. Srov. BUREŠOVÁ, J.: *c. d.*, s. 41–45.

⁸³ Srov. BREJCHA, L.: *c. d.*; FOLTÝN, D. a kol.: *c. d.*

se pečlivě staraly o potřebné a chudé. Činné ženské kongregace působily u dětí ve školství, sirotků, v chudobincích, nemocnicích a sanatoriích.⁸⁴

Církevní řády spadaly pod Ministerstvo školství a národní osvěty. V roce 1925 žilo v českých zemích 1 363 řeholníků ve 222 domech, 7 273 řeholnic ve 423 domech. Největší množství sester působilo v olomoucké arcidiecézi. Podobně jako docházelo k nostrifikaci akcí a snaze získat majetek do českých rukou, stejně tak „nostrifikovány“ měly být podle modu vivendi i kongregace.⁸⁵

Za první světové války vznikla nové společenství – Kongregace sester těšitelk Božského Srdce Ježíšova, po válce pak další dvě nová společenství. Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje představovala snahu uskutečnit unionistický ideál. Nově se objevily i urbanky (Sestry apoštolátu III. řádu sv. Františka), sestry, které měly žít františkánskou spiritualitu v moderní době.⁸⁶

1. 3. Proměny Rakouska

Konec války přinesl pro rakouské země veliké změny. Rakousko se nacházelo v miniaturním provedení své původní velikosti. Místo velmoci zde zůstala malá země s katastrofickým hospodářstvím, politickým chaosem a zdemoralizovaným obyvatelstvem.⁸⁷

⁸⁴ Srov. BREJCHA, L.: *c. d.*; BARTOŠ, J. – TRAPL, M.: *Československo 1918–1938*, s. 70–74.

⁸⁵ Ve třetím článku Modu vivendi byla jasně stanovena podmínka založení vlastní národní provincie či přinejmenším podřízení domů přímo generálnímu vedení. Provinční představení též museli mít československou státní příslušnost. Mezi typické změny doby patřily problémy kongregací na Slovensku. Maďarské řeholnice odešly a nedostatek vlastních povolání vedl k pomoci sester z českých zemí. V meziválečném období nastal rovněž největší rozkvět činných kongregací, zvláště v roce 1928 po uklidnění situace a ustanovení Modu vivendi. Během dvacátých let vzrostly počty sester následovně: Školské sestry Notre Dam o 800 sester, Milosrdné sestry sv. Kříže na 600 a opavské františkánky měly 815 členek v 36 domech. Srov. BARTOŠ, J. – TRAPL, M.: *Československo 1918–1938*, s. 41, 75; NĚMEC, Jaroslav: *Rozvoj duchovních řádů v českých zemích*. Řím 1988, s. 65–69.

⁸⁶ Srov. tamtéž, s. 69; VONDROVÁ, K.: *c. d.*, s. 89, 100.

⁸⁷ Rakousko sehrávalo v monarchii hlavně úlohu prostředníka a spotřebitele. Ke spravování celé říše sloužil obrovský byrokratický aparát. Vedle zásobovací krize, která postihla mnoho zemí, zde svou roli sehrála i politická nestabilita. od října 1918 do července 1934 se zde vystřídalo 23 vlád s 12 premiéry. Kuriozitou se stala jednodenní vláda Walthera Breiskyho v lednu 1922). Srov. KLIMEK, A. – KUBŮ, E.: *c. d.*, s. 37; KURAL, V.: *c. d.*, s. 15–158; JELAVICH, Barbara: *Modern Austria. Empire & Republic 1800–1986*. Cambridge 1987, s. 151–155; ROMPORTLOVÁ, Marta – SLÁDEK, Zdeněk: *Hospodářský a sociální vývoj ve střední a jihovýchodní Evropě 1918–1938*. Praha 1989, s. 22–24; VEBER, Václav a kol.: *Dějiny Rakouska*. 2. vyd. Praha 2007, s. 472.

Rakousko po válce zvažovalo tři možnosti: stát v hranicích práva na národnostní určení,⁸⁸ spojení s Německem či samostatnost Rakouska.⁸⁹ Proto i první ústava neřešila hranice ani formu státu. Politická scéna se ocitla ve střetu boje dvou nejsilnějších stran: sociální demokracie a křesťanských sociálů. Přestože plebiscit obyvatelstva se vyjádřil 99% pro sjednocení s Německem, mírová smlouva ze Saint – Germain tento plán zarazila. Dne 10. září roku 1919 tak definitivně zaniklo Německé Rakousko.⁹⁰

Další problém představovalo samotné hlavní město. Vídeň, kdysi zářivá metropole monarchie, nyní zahrnovala celou 1/3 obyvatelstva země. Hospodářské nároky města vyžadovaly více, než celá země mohla nabídnout. Probíhala lavinová inflace, která vedla k zavedení nové měny.⁹¹

Rakousko zůstalo zcela závislé na vnější pomoci. To vedlo i ke zlepšení vztahů se sousedícím Československem. Oproti této sousední zemi však v Rakousku neprobíhala protikatolická vlna. Církev zde měla tradičně silnou pozici, takže ani místní komunisté oficiálně proti náboženství radikálně nevystupovali.⁹²

Teprve koncem dvacátých let se Rakousko vyrovnalo s důsledky války. Následující hospodářská krize však těžce dolehla na vzpamatovávající se zemi.⁹³

⁸⁸ Pravidlo, které deklaroval prezident Wilson a na které též spoléhaly německé provincie vznikajícího Československa.

⁸⁹ Tehdy však nikdo nevěřil v životaschopnost takto ohraničeného státu.

⁹⁰ Místo původní rozlohy státu, kterou představovalo 300 000 km², zbylo necelých 85 000 km². Z předpokládaných deseti milionů obyvatel zůstalo státu pouze necelých sedm milionů. Srov. JELAVICH, B.: *c. d.*, s. 155–158; VEBER, V. a kol.: *c. d.*, s. 474–477; WILLY, Lorenz: *Du bist doch in unserer Mitte. Wege der Kirche in Österreich*. 2. vyd.. Wien 1962, s. 105.

⁹¹ Chléb stojící před válkou 0,5 korun, se tehdy prodával za 6 600 korun. Zedník si vydělal týdně 390 000 až 400 000 korun, ceny však stoupaly hodinově. Obchodům se nedostávalo zboží. Nová měna měla napomoci ekonomice. Převodní vztah šilinku byl stanoven 1: 10 000. Reforma tedy zásadně ožebračila obyvatelstvo, rakouské vincentky nevyjímaje. Srov. VEBER, V. a kol.: *c. d.*, s. 480–481.

⁹² Pozice církve byla natolik silná, že komunisté neoznačovali náboženství (podle Marxe) za opium lidstva, nýbrž prohlašovali, že se jedná o soukromou věc. V čele rakouských vlád stáli i kněží. Také zde v meziválečném období nastal rozkvět charitativních řádů. Oproti Československu (kde vincentky lze považovat za marginální společenství) měly vincentky v Rakousku výrazný vliv. Srov. JELAVICH, B.: *c. d.*, s. 169–175; MICHELITSCH, sr. Josefa – FISCHER, sr. Ottilia – RAMMER, sr. Katharina Labouré: *Herkünfte Zukünfte. Schrift zum Jubiläum +BHS_175 Jahre*. Wien 2007.

⁹³ Srov. ROMPORTLOVÁ, M. – SLÁDEK, Z.: *c. d.*, s. 25–26.

2. Nové výzvy pro řeholní společenství

Rozpad Rakousko-Uherska a vytvoření nového státu zasáhla všechna řeholní společenství. Některá z nich se potýkala s malými problémy, jiná řešila velmi vážné situace. Při studiu jednotlivých komunit lze nalézt opakující se škálu těžkostí, které v různých kombinacích postihly každou z nich.⁹⁴

V první řadě se jednalo také o dluhy. Během války pokračovaly jednotlivé řády ve své činnosti. K tomu přibýlo ještě ošetřování raněných vojáků, péče o vzrůstající počet sirotků a pomoc zbídačenému obyvatelstvu. Podpora ze strany Habsburků skončila s pádem monarchie. Hospodářské problémy odrážely četné prameny z prvních poválečných let. O velikosti nedostatku jednotlivých společenství nejméně svědčily časté žádosti ohledně prodeje majetku či finanční transakce zasílané na arcibiskupskou konsistoř. Ve větším množství rozprodávaly svůj majetek například premonstrátky. Nebyly peníze na léky, nutné cesty či poštovné. Stejný problém dolehl na sestry i v dalších zemích, takže výpomoc nemohla přijít ze zahraničních provincií. Ekonomická situace byla v několika případech řešena použitím věn sester, což odporovalo církevnímu právu. Proticírkevní nálady v poválečných letech tlačily na rychlé řešení těchto nekorektních, neoficiálních východisek. Kreativní východisko ze situace našly anglické panny. Tehdejší představená prodala dům v Praze, zaplatila dluhy a ze zbytku peněz koupila jeden dům a dva barokní zámky.⁹⁵

⁹⁴ Problémy v období první republiky zmiňuje Miriam Hrudíková u těchto ženských společenství: České kongregace sester dominikánek, Institutu blahoslavené Panny Marie (tzv. anglických pannen), Kongregace Dcer Nejsvětějšího Spasitele, Kongregace Chudých školských sester Naší Paní Kongregace sester sv. Alžběty, Kongregace sester sv. Františka od blahoslavené Panny Marie ustavičné pomoci, Kongregace školských sester sv. Františka, Kongregace sester sv. Hedviky, Milosrdných sester Panny Marie Jeruzalémské a Kongregace de Notre Dame. Srov. HRUDÍKOVÁ, M.: *c. d.*

⁹⁵ Podobné problémy měly i hedvičky v Prusku či vincentky v Mnichově. Srov. ZA Olomouc, f. ACO, kart. 5195, *neroztříděné zprávy*, Nr. 1459 ai 1925, Komisař premonstrátek prosí, aby se smělo použití věn sester na splacení dluhů; tamtéž, Nr. 6345 ai 1925, Představená premonstrátek prosí o doporučení pro sl[ěčnu] Aloisii Zbraňovou ku sbírkám na Moravě ve prospěch sirotků pod péčí sester premonstrátek na Svatém Kopečku; tamtéž, Nr. 13539 ai 1924, Zemská správa polit[ická] mor[avská] žádá o schvalovací doložku stran odprodeje pozemků boromejek ve Frýdlantě; tamtéž, Nr. 10314 ai 1923, Zemská správa polit[ická] mor[avská] podává zprávu stran odstoupení pozemku sester premonstrátek na Sv. Kopečku; Soukromý archiv generalátu Kongregace Sester Neposkvrněného Početí Panny Marie III. řádu sv. Františka z Assisi (dále jen Archiv generalátu neposkvrněných), klášter Kongregace Sester Neposkvrněného Početí Panny Marie III. řádu sv. Františka z Assisi v Olomouci, *DĚJINY KONGREGACE SNPPM do r. 1950*. Strojopis v hnědých deskách. Soupis dějin z let 1846–1950, s. 113–114; *Acta Acta curiae 1924*, Nr. 3, s. 41–42; Sr. Brigita Žižková CJ, učitelka, členka Congregatio Jesu zabývající se dějinami vlastního institutu; Sr. Marie Terezie Vasilová CJ; BECKER, Alexa A.: *Die Kongregation der Barmherzigen Schwestern vom Heiligen Vinzenz von Paul an den klinischen Einrichtungen der Universität München und ihre Begegnung mit dem Nationalsozialismus*. Braubach 2008 (disertační práce). In: http://edoc.ub.uni-muenchen.de/9320/1/Becker_Alexa.pdf [cit. 11. 6. 2015],

Nově vzniklé státy rozštěpily dosud spolupracující domy a komunity sester. Ty se nemohly mnohdy podporovat potravinami, problémy vznikaly i při komunikaci s představenými.⁹⁶

Nedostatek potravin, paliva, léků a přílišná pracovní zátěž vedla ke zvýšení úmrtnosti mezi mladými sestrami. Na tu si stěžovaly především kroniky a jejich výpovědi bylo vždy potřeba porovnat s prameny úřední povahy.⁹⁷ Pravdou však zůstalo, že statistická doba dožití zůstávala u hranice čtyřiceti let a ani řeholnice z ní netvořily výjimku.⁹⁸

Soubor změn v životě řádů neopominul ani pole apoštolátu. Již Rakousko-Uhersko přijalo zákony, které vyžadovaly po zdravotnicích příslušné vzdělání. Dříve stačila pouhá ochota kandidátky sloužit nemocným. Zaškolení do zdravotnictví se jí dostalo prostřednictvím pomoci v praxi u starší zkušenější sestry. Od roku 1914 však řády musely nechat své členky oficiálně vystudovat.⁹⁹

Problémy ohledně činnosti nastaly především ve školství. Církev přišla o svůj monopol na vzdělávání a musela se bránit četným snahám o laicizaci školství. Nový předmět (občanská nauka) zase vyžadoval navýšení hodin, což se pro přetížené sestry stávalo problematické.¹⁰⁰

Protikatolické nálady po zániku monarchie se hluboce dotkly i řeholních řádů. Především to byl nátlak okolí. Řeholní sestry byly brány jako přebytné, drahé.

s. 30; Kodýdková, Martina: *Česká provincie Congregatio Jesu a její proměny ve 20. století se zaměřením na její působení ve Štětíni*. Brno 2005 (bakalářská práce). In: is.muni.cz/th/110136/ff_b/Text_prace.doc [cit. 11. 3. 2016], s. 15; SUSENBEKOVÁ, Marie Františka: *Dějiny Kongregace sester sv. Hedviky v Nezamyslicích*. Olomouc 2014 (diplomová práce), s. 104.

⁹⁶ Srov. *Jak arcibiskupská konsistoř olomoucká počestuje (Dle „Práva národa“)* (dále jen *Jak konsistoř počestuje*). Haná, č. 138, 25. 6. 1919, s. 1; *Úřední list okresního hejtmanství a okresní rady školní v Kroměříži*, č. 1, Kroměříž 1919, s. 1; Sr. Marianna Bucková DKL, archivářka soukromého archivu Slovenské provincie společnosti Dcer křesťanské lásky.

⁹⁷ V případě vincentek úmrtnost vzrostla, nejednalo se však o vysoký rozdíl.

⁹⁸ Průměrná délka života k prvnímu desetiletí 20. století činila 43 let pro muže a 42 let pro ženy. Srov. ZA Olomouc, f. ACO, kart. 5195, *neroztříděné zprávy*, Nr. 19932 ai 1928, Sestry sv. Kříže ve Vizovicích koupě domu; tamtéž, f. ACO, kart. 5196, *neroztříděné zprávy*, Nr. 7294 ai 1928 Kongregace sester N[e]poskvrněného] Početí P[anny] M[arie] v Přerově prosí o povolení filiálky na sv. Hostýně; tamtéž, Nr. 17495 ai 1928, Zem[ská] spr[áva] polit[ická] mor[avská] schvaluje koupi nemovitostí sestrám N[e]poskvrněného] P[očetí] P[anny] Marie v Mor[avské] Třebové; tamtéž, Nr. 3228 ai 1927, Zemská správa polit[ická] mor[avská] potvrzuje konventu dominikánek v Řepčíně koupě domu; BARTOŠ, J. – TRAPL, M.: *Československo 1918–1938*, s. 9.

⁹⁹ Nutnost odborného vzdělání byla zavedena zákonem ze dne 25. června 1914. Srov. BREJCHA, L.: *c. d.*, s. 369.

¹⁰⁰ Srov. ZA Olomouc, f. ACO, kart. 5194, *neroztříděné zprávy*, Nr. 14716 ai 1920, Generální představená školních sester prosí o pokyn ve příčině obchodní školy v Mor[avské] Třebové; tamtéž, Nr. 9106 ai 1920, Městská rada v Olomouci žádá s vyslání zastupce ve příčině zabránění nové školní budovy voršilek v Olomouci; ZA Olomouc, f. ACO, kart. 5195, *neroztříděné zprávy*, Nr. 11159 ai 1923, Spiritual Suchý v Přestávkách podává stran vyučování občanské nauce na tamní měšťanské škole klášterní; Archiv provincie vincentek, Černušák, T. – Jarka, J. – Kopecká, V.: *c. d.*, s. 48; VONDROVÁ, K.: *c. d.*, s. 31–34.

Jednalo se o nevraživost v mentalitě: „Držíš-li se Říma, římské víry, papežské víry, nejsi pravý vlastenec, jsi zrádce vlasti.“¹⁰¹ Propaganda a útoky se objevovaly dokonce v tisku. Ve vyhrocených případech však došlo k nepokojům a výtržnostem. Společnost se snažila také zasahovat do vnitřních záležitostí řádů s poukazem na hájení vlasteneckých zájmů.¹⁰²

Na tyto útoky odpovídala katolická obhajoba zajímavým způsobem. Obrana sester se stavěla pouze na číslech a statistice. Seznamy ošetřených, peníze vynaložené z církve navíc doplňoval obraz řeholnic jako levné pracovní síly.¹⁰³

Potíže ze strany společnosti prohlubovaly problém poválečné chudoby jednotlivých domů. Stále aktuální zůstávala i otázka dorostu. Zvýšenou mortalitu sester převýšil počet mladých dívek a žen, které do klášterů vstupovaly. Komunitám se tedy postupně dařilo rozšiřovat svou činnost v již otevřených filiálkách i na nových místech. S ustálením situace na konci dvacátých let došlo k největšímu rozkvětu činných kongregací v historii českých zemí.¹⁰⁴

2. 1. Vztah československých správních orgánů k řeholním řádům

Protikatolické nálady společnosti se ve větším zastoupení nacházely také u jednotlivých správních úřadů. Nový stát se pokoušel získat kontrolu nad těmito organizovanými skupinami řízenými ze zahraničí.

Podpurným argumentem pro tyto snahy se stal hlučínský případ, o němž spravil arcibiskupa zemský prezident ve Slezsku. Podle jeho důvěryhodných zdrojů zde

¹⁰¹ ZLÁMAL, Bohumil: *Příručka českých církevních dějin. X. Doba československého katolicismu* (dále jen *Příručka X.*). 1. část. Olomouc 1972, s. 33.

¹⁰² Srov. Archiv generalátu neposkvrněných, *DĚJINY SNPPM*, s. 108; ZA Olomouc, fond AO Arcibiskupství Olomouc (dále jen f. AO), inv. č. 2671–2678, sign. G Vinc 1–8, kart. 1060, *Zprávy o vincentkách ve Svitavách 1868–1923* (dále jen *vincentky ve Svitavách*), zpráva 11. 5. 1921, Olšina Josef farář v Břestě, v Břestě dne 14. 5. 1921.

¹⁰³ Srov. Prof[esor] Drobný, přís[edící] zemského výboru: *Světské ošetřovatelky nebo klášternice?* (dále jen *Světské ošetřovatelky*). Den, roč. 11, čís. 255, 20. 9. 1922, s. 1. Vloženo do kroniky *Memorabilie des Institutes der barmh. Schwestern zu Kremsier v. Jahre 184[5]*. Uloženo: Soukromý archiv generalátu Kongregace Milosrdných sester sv. Vincence de Paul ve Vídni, klášter Milosrdných sester sv. Vincence de Paul ve Vídni-Gumpendorf; BREJCHA, L.: *c. d.*

¹⁰⁴ Srov. HALAS, F. X.: *Fenomén Vatikán*, s. 566–576; HELAN, P. – ŠEBEK, J. (eds.): *c. d.*, s. 86; Klimek, A. – Kubů, E.: *c. d.*, s. 157.

„v různých obcích na Hlučínsku působí řeholnice několika řádů, z nichž některé provádějí skrytou, ba dokonce někde i otevřenou německou agitaci.“¹⁰⁵

Čtyři sestry řádu Služebnice Panny Marie¹⁰⁶ měly kromě své činnosti¹⁰⁷ podporovat „nepřátelskou činnost“¹⁰⁸ faráře Bitty, „pod jehož dozorem a mocí jsou, smýšlejí v duchu německém,“¹⁰⁹ a agitovat při obecních volbách ve prospěch německo-křesťansko-sociální strany.¹¹⁰

Dalším bodem jejich zločinu bylo vyučování ručních prací dětí ve spolku Katholischer Jünglingsverreinu, jehož „kurs navštěvují děti z poněmčených rodin, nebo z rodin, které se německými aspoň dělají.“¹¹¹

Situace byla ožehavá i z možnosti jejich dopadů, „aby se z této věci dělala velká aféra, kterou by snad zase německé politické kruhy využítokovaly jako pronásledování římsko-katolického náboženství.“¹¹²

Řešení zemského prezidenta se zdálo snadné: „Řád, pokud nemá schválení státního, musil o něj žádati, při kteréž to příležitosti bych mohl klásti podmínky, aby na Hlučínsko byly posílány z těchto řádů pouze řeholnice, znající státní jazyk český a česky cítící, neboť, zabývají-li se pořádáním jistých kursů, tedy výcvikem mládeže, škole odrostlé, je to důležité pro rozvoj eventuelně celého jednoho nebo více pokolení, což pro asimilaci a její časový postup je zásadně směrodatným.“¹¹³

Státní orgány, jak samy přiznávaly, nevyzvaly se v jednotlivých kongregacích. Několikrát se doptávaly olomoucké konsistoře na řády, které na jejím území nikdy nepůsobily. Spletitost vzájemných vztahů vincentek se jim jevila lépe pochopitelná až po několikerém pokusu konsistoře o vysvětlení.¹¹⁴

¹⁰⁵ ZA Olomouc, f. ACO, kart. 5195, *neroztříděné zprávy*, Opis, Důvěrné! Presidium zemské správy politické v Opavě. Číslo Res. 14, dne 31. ledna 1924, Řád „Služebnice P[anny] Marie“ v Ludheřovicích, činnost.

¹⁰⁶ Byly to Ferdinanda Gavlíková, Narcisa Brachmanská, Silvána Senkalová a Eutropie Dürschlagová. K jejich národnosti se úřady vyjádřily takto: „První z nich je příslušnicí německou, třetí příslušnicí polskou, druhá a čtvrtá nabyly příslušnosti v Ludheřovicích po 10. ledna 1920.“ Tamtéž.

¹⁰⁷ Tedy ošetřování nemocných, opatrování dětí, ujímání se sirotků a nalezců, vyučování ručním pracím a domácím pracím, pečování o úklid kostela a o čištění mešních rouch. Srov. tamtéž.

¹⁰⁸ Tamtéž.

¹⁰⁹ ZA Olomouc, f. ACO, kart. 5195, *neroztříděné zprávy*, Opis, Důvěrné! Presidium zemské správy politické v Opavě. Číslo Res. 14, dne 31. ledna 1924, Řád „Služebnice P[anny] Marie“ v Ludheřovicích, činnost.

¹¹⁰ Srov. tamtéž.

¹¹¹ Tamtéž.

¹¹² ZA Olomouc, f. ACO, kart. 5195, *neroztříděné zprávy*, Nr. 4441 (opraveno na 4401) ai 1924, Děkaný úřad Hlučínský podává zprávu o řeholnicích na Hlučínsku.

¹¹³ Tamtéž.

¹¹⁴ Srov. ZA Olomouc, f. ACO, kart. 5195, *neroztříděné zprávy*, Ministerstvo školství a národní osvěty olomoucké konsistoři, Řády církevní kongregace sester sv. Kříže, úprava provinciální příslušnosti, Nr. 10019 30. 6. 1924, číslo 82854/I., v Brně dne 27. června 1924; tamtéž, Nr. 9715 ai 1925, Zemská

Každý z řádů byl správou požádán o předložení povolení pro jednotlivé filiální domy. V archivech sestry tedy dohledávaly příslušná akta z dob monarchie. Pro některé kláštery se schválení nikdy nežádalo. Výjimečně dokumenty zničil požár, většina se však zachovala. „O povolení k usazení se v Československé republice nežádalo, poněvadž se domnívalo, že řád před převratem již zde usedlý ho nepotřebuje.“¹¹⁵ Československé úřady však žádaly potvrzení i přes schválenou právní návaznost na zaniklou monarchii.¹¹⁶

Roku 1924 byla biskupství žádána o podání statistiky stran řádů.¹¹⁷ Akta, označená „Velmi pilné!“¹¹⁸ požadovaly přesný přehled domů, počtu, národnosti a státní příslušnosti všech sester. Kladené otázky se rovněž věnovaly vedení institutu: zda vznikla československá provincie a pokud ano, „zda tato nová provincie jest v nějaké závislosti na dřívějším svém ústředí.“¹¹⁹

Výsledek měl být sledován v následující linii: „Nachází-li se v některých domech i cizí státní příslušnice, žádá se nejdůstojnější ordinariát také o sdělení jména těchto cizích státních příslušnic, jejich státní příslušnosti, jakož i o projev tamního mínění, zda by nedoporučovalo, aby tyto cizí státní příslušnice eventuálně zaměněny byly za příslušnice zdejší, nalézající se v domech jmenované kongregace mimo území Republiky československé.“¹²⁰

správa polit[ická] slez[ská] žádá o zprávu stran kongregace dcer sv. Františka z Assisi; tamtéž, Nr. 9 ai 1925, Zemská správa polit[ická] slez[ská] žádá o zprávu provinciální příslušnosti kongregace služek Ježíše Krista; tamtéž, Nr. 4441 (opraveno na 4401) ai 1924, Děkanský úřad Hlučinský podává zprávu o řeholnicích na Hlučínsku; tamtéž, Ministerstvo školství a národní osvěty olomoucké konsistoři, Řády církevní: Kongregace Dcer Božského Nejsv[ětějšího] Spasitele/Sorores Gongregationis Filiarum Divini S[anctissimi] Salvatoris, provinciální příslušnost; tamtéž, Nr. 18366 20. 11. 1924, Velmi pilné, číslo: 144.451/I., v Brně dne 16. listopadu 1924; ZA Olomouc, f. ACO, kart. 5195, *neroztříděné zprávy*, Nr. 20483 ai 1924, Zemská správa polit[ická] mor[avská] žádá o zprávu stran provinciální příslušnosti kongregace chudých služek; tamtéž, Nr. 10 331 ai 1927, Zem[ská] polit[ická] spr[áva] mor[avská] zasílá dotaz stran kongr[egace] Těšitelů Božského Srdce Páně.

¹¹⁵ ZA Olomouc, f. ACO, kart. 5195, *neroztříděné zprávy*, Ad Congreg[atio] Famularum S[anctissimi] Cordis Jesu, k číslu 2620 arcib[iskupské] konsist[orje] Řeholnice na Hlučínsku, číslo 70, Kravaře 6. března 1924.

¹¹⁶ Srov. tamtéž, Statistická data pro ministerstvo, od gen[erální] správy kongregace sester Neposkvrněného Početí P[anny] M[arie], Číslo 438, k číslu arcibiskupské konsistoře 8795 ze 6. 6. 1924.

¹¹⁷ Stejnou žádost podalo Ministerstvo školství a národní osvěty i roku 1929. Správní úřady požadovaly informace o: úřední pojmenování řádu (respektivě kongregace) a zařazení v církevním právu, sídlo generalátu a provinciálního, počet jednotlivých domů, děl a řeholnic k nim přidělených. Srov. *Acta curiae archiepiscopalis Olomucensis Anni 1929* (dále jen *Acta curiae 1929*). Olomucii 1929, Nr. 1, 25. 1. 1929, s. 8, č. 1351, Přehled všech církevních řádů a kongregací.

¹¹⁸ Tamtéž, Zemská správa politická na Moravě, Nr. 8691 – 5. 6. 1924, číslo 72.185/I., v Brně dne 3. června 1924.

¹¹⁹ Tamtéž, Nr. 8917 ai 1924, Zemská polit[ická] správa v Opavě žádá o sdělení ohledně Kongregace Sester křesťanské lásky.

¹²⁰ Srov. Archiv Biskupství brněnského, fond Biskupská konzistoř Brno, inv. č. 14497, sg. IV., ev. j. 3134. (dále jen f. konzistoř Brno, inv. č. 14497), Předsednictví zemské správy politické, Nejdůstojnějšímu biskupskému ordinariátu v Brně. Řády církevní, kongregace sester sv. Vincence

Kuriózním příkladem snah zemské správy byl i přístup k jednotlivým provinciím sester boromejek. Ve snaze zjistit rozdíly mezi sestrami, navrhla správa i další postup: „Zda rozdíly ty jsou rázu tak závažného, že podle předpisů církevních nelze vůbec pomýšletí na spojení všech domů jmenované kongregace v jednotnou provincii v Republice československé, tak aby naše domy této kongregace byly úplně zproštěny od vlivu a závislosti na cizozemské generální představené.“¹²¹

Díky snaze správy tak vznikl úžasný statistický přehled ohledně domů kongregací, počtu řeholnic, jejich národnosti a státní příslušnosti. Některé sestry, jako například dominikánky, tak zaslaly potěšující odpovědi o české státní příslušnosti svých členek, některé pro rozmanitost svých působišť v jiných státech to neřešily, naopak hedvičky o státní občanství pro členky cizí národnosti zažádaly.¹²²

Samostatná studie by se mohla věnovat otázce hospodářských dějin řádů, tedy dopadu pozemkové reformy a celkové ekonomické situací jednotlivých klášterů.¹²³

z Pauly, utvoření samostatných provincií v republice Československé, číslo 7881/pres, v Brně dne 26. května 1924.

¹²¹ ZA Olomouc, f. ACO, kart. 5195, *neroztříděné zprávy*, Nr. 15056 ai 1924, Zemská správa polit[ická] slez[ská] žádá o vyřízení stran příslušnosti stran sester boromejek.

¹²² Srov. tamtéž, Nr. 10780 ai 1924, Zemská správa polit[ická] v Opavě žádá o další sdělení ohledně sester III. řádu sv. Dominika; tamtéž, Nr. 11682 ai 1925, Zemská správa polit[ická] slezská žádá o zprávu stran příslušnosti sester Sv. Hedviky; *Úřední list okresní politické správy v Kroměříži*, č. 3, Kroměříž 1. 4. 1921, s. 2.

¹²³ Srov. ZA Olomouc, f. ACO, kart. 5170, *vincentky*, Nr. 1445 ai 1923; Archiv provincie vincentek, složka *Pačlavice daně*.

3. Kongregace Milosrdných sester sv. Vincence de Paul

Pro porozumění třenic, které nastaly mezi českými a německými sestrami, je třeba zapotřebí představit základní rysy společenství, jeho specifika a dlouhodobější vývoj.

Kořeny společenství vídeňských milosrdných sester sahají k původnímu společenství vincentek shromážděných sv. Vincencem. Vznik Dcer křesťanské lásky podnítil po tridentském koncilu založení mnoha společenství s charitativním zaměřením,¹²⁴ jedním z nich byly i Sestry sv. Pavla (Soeurs de Saint Paul de Chartres). Tyto nové sestry de facto kopírovaly pařížské vincentky.¹²⁵

Sestry sv. Pavla založily roku 1734 na přání kardinála de Rohan – Soubise další samostatnou kongregaci ve Štrasburku.¹²⁶ Pod vlivem vzrůstající úcty k sv. Vincenci si řeholnice změnilly název společenství na Filles de la Charité.¹²⁷ Sv. Vincence sestry prohlašovaly za svého zakladatele, nadále se však řídily stanovami pocházejícími od Sester sv. Pavla.¹²⁸

Štrasburské vincentky založily mnoho dalších kongregací na území dnešního Německa, Rakouska a Itálie, které se pak dále rozšířily po celém světě. Názvu sester (Filles de la Charité) se dostalo dosti volného překladu do němčiny (Barmherzigen Schwestern vom heiligen Vinzenz von Paul). Toto pojmenování shodně přijala většina společenství vzniklá ze štrasburské kongregace. Členky těchto kongregací, stejně jako Dcery křesťanské lásky, bývají (podle svého zakladatele

¹²⁴ Jedná se o dobu po tridentském koncilu, který ustanovil povinnosti přísné klausury pro všechny ženské řády. Sv. Vincencovi de Paul se podařilo toto nařízení elegantně obejít. Nikdy totiž žádný řád řeholních sester nezaložil. Dcery křesťanské lásky, třebaže žijí zasvěceným životem, se oficiálně nikdy nestaly řeholními sestrami. Zakladatelé dalších společenství de facto nařízení tridentského koncilu již porušovali. Viz WATERWORTH, James: *The canons and decrees of the sacred and oecumenical Council of Trent. The Council of Trent. The Twenty-Fifth Session.* London 1848. In: <http://history.hanover.edu/texts/trent/ct25.html> [cit. 13. 2. 2014]; ČÁŇOVÁ, Eliška: *Činnost řeholních řádů a kongregací v Čechách (1848–1918).* Praha 1997; SOUČKOVÁ, Marie: *Založení Dcer křesťanské lásky.* Olomouc 2012 (seminární práce), s. 7–9.

¹²⁵ Sestry sv. Pavla vznikly roku 1696 v Levesville-la-Chenard (80 km jihozápadně od Paříže) na popud místního faráře Louise Chauveta, který pro ně sestavil i první konstituce. Později přesunuly svůj mateřský dům do Chartres, a tak název tohoto města byl přidán k jejich jménu. Více o tématu SOUČKOVÁ, M.: *Původ.*

¹²⁶ Sestry původně působily v Saverne, v letním sídle arcibiskupa, následně mateřinec přesunuly do Štrasburku.

¹²⁷ Společenství tedy přejalo (protiprávně) pouze název bratrstva založeného sv. Vincencem de Paul. Nový patron společenství pak zcela vytlačil úctu k původním zakladatelům. Žaloba pařížských vincentek za neoprávněné užívání názvu vedla štrasburské sestry ke změně jména na Soeurs de la Charité de Strassbourg.

¹²⁸ Srov. SOUČKOVÁ, M.: *Původ*, s. 10–11.

či patrona) označovány jako vincentky. Správně rozlišit dané sestry lze pouze podle příslušnosti k jednotlivým mateřským domům.¹²⁹

Zkoumaná kongregace tedy vznikla v chronologickém pořadí samostatných společenství: Štrasburk – Zams (Tyroly) – Vídeň.¹³⁰

Vídeňské sestry (oproti dalším společenstvím štrasburských sester a jejich osamostatněných větví) již od počátku přijaly původní stanovy sepsané sv. Vincencem.¹³¹ Pravidla pařížských vincentek sestry převzaly v takové míře, že společenství bylo označeno pouze názvem „Töchter der Christliche Liebe“.¹³² Vídeňské sestry se tak staly součástí původní vincentinské rodiny,¹³³ zároveň si však uchovaly určitá specifika pocházející od Sester sv. Pavla a štrasburského společenství.¹³⁴

Z hlavního města monarchie pak vincentky přišly do jejich dalších částí. Na Moravě otevřely první filiální dům v pačlavickém zámku roku 1842. Následovala další založení v českých zemích.¹³⁵

¹²⁹ Jiná rozlišení (např. podle řeholního oděvu) nedoporučuji. Podobně jako název přejímala společenství i hábit pro své členky z původní kongregace. Řeholní oděv se také během doby působení sester několikrát v jednotlivých společenstvích změnil. Rozeznat drobné detaily ve stříhu hábitu různých společenství, či podstatné změny během různých úprav oficiálního oděvu, vyžaduje značnou znalost problematiky a vykazuje velkou pravděpodobnost omylu. Srov. MRÁZOVÁ, K.: *Vincentky*, s. 5.

¹³⁰ Společenství v Zamsu vzniklo nezávisle na Štrasburku, pro své schválení a upevnění se však rozhodlo přijmout stanovy vincentek. Kateřina Lins, jedna ze zakládajících členek, se tedy vypravila do Štrasburku, stala se zde sestrou (s řeholním jménem sr. Josefa Nikolína) a přinesla štrasburské stanovy do Zamsu. O devět let později se znovu vydala s dalšími sestrami na cestu, tentokrát do Vídně.

¹³¹ Když 2. března 1832 sestry ze Zamsu dorazily do Vídně, kvůli jejich názvu je tehdy všichni považovali za součást původního, tj. pařížského společenství vincentek. Brzy se ale zjistilo, že štrasburské sestry a všechny jimi založené větve nepatřily k pařížskému společenství a neměly původní stanovy sepsány přímo sv. Vincencem. Nakonec bylo rozhodnuto zavést pro vídeňský institut konstituce ze společenství Dcer křesťanské lásky. Na základě stanov, schválených papežem Řehořem XVI. dne 15. září 1835, se tento světec milosrdné lásky stal více než pouhým patronem. Nyní mohl být po právu označován za zakladatele společenství, a to i navzdory tomu, že vznik kongregace (tj. 2. března 1832, tedy v den příchodu sester do Vídně) se datuje až 172 let po smrti zakladatele. Objevuje se zde zajímavý dějinný paradox. Srov. *Regel der Gesellschaft der barmherzigen Schwestern bestätigt von Seiner päpstlichen Heiligkeit Gregor XVI. durch Apostolisches Breve vom 15. September 1835* (dále jen *Regel der Gesellschaft*). Wien 1836. Uloženo: soukromý archiv generalátu Kongregace Milosrdných sester sv. Vincence de Paul ve Vídni, klášter Milosrdných sester sv. Vincence de Paul ve Vídni-Gumpendorf.

¹³² Název Barmherzigen Schwestern je v celém vydání konstitucí použit pouze jednou! Též představené jednotlivých domů nebyly ve stanovách tradičně označeny za „Schwester Oberin“, ale za „die dienende Schwester“, tj. názvem, který zavedl sv. Vincenc. Tento pojem byl však v praxi opuštěn.

¹³³ Roku 1877 bylo toto spojení oficiálně potvrzeno. Plné znění dokumentu o afiliaci viz *Konstituace*, s. 104–105.

¹³⁴ Např.: název společenství, řeholní oděv, modlitby, denní řád i unikátní formu slibů. Viz SOUČKOVÁ, M.: *Původ*.

¹³⁵ Srov. HLAWATI, F.: *c. d.*, s. 391–560; SOUČKOVÁ, Marie: *Analýza příčin a důsledků příchodu Kongregace Milosrdných sester sv. Vincence de Paul do Kroměříže v polovině 19. století*. Olomouc 2014 (bakalářská práce), s. 45–48.

Do Vídně začalo vstupovat mnoho dívek z Moravy, Česky i Němky. Z Moravy pocházely dokonce dvě generální představené. Zároveň vzrůstal procentuální podíl Češek v kongregaci. V mateřinci se české novicky rychle naučily německy a jejich příchod nevytvářel z počátku žádný problém. O nacionálním vývoji však bylo pojednáno ve zvláštní kapitole.¹³⁶

3. 1. Vývoj před rokem 1918

Všední život sester a situace institutu ve dvacátých letech 20. století pak tvořil základní rámec, ve kterém se odehrávala všechna jednání. Bezprostředně navazoval však na dřívější vývoj, o kterém pojednává tato pasáž.

Milosrdné sestry procházely stejnými trýzněmi jako členky jiných řádů. Prameny nesvědčily o výraznějších problémech ohledně požadovaného vzdělávání sester. Výraznější změna ohledně zdravotnictví přišla pouze s konečným opuštěním homeopatie. Kroměřížská nemocnice i přes očekávání společnosti nezanikla, ale zmodernizovala své vybavení a začala se specializovat.¹³⁷ V oblasti vzdělávání se vincentky orientovaly především na mateřské školy. Zde již v druhé polovině 19. století měly koedukovaný kolektiv dětí.¹³⁸ S přelomem století zažila kongregace nový rozkvět.¹³⁹ Pod vedení generální představené sr. Hildegardy Tobichové se otvíraly nové filiální domy, rozšiřovala se činnost v dřívějších působištích. Vše mohlo

¹³⁶ Více k nacionalismu v kapitole 6. Nacionalismus u vincentek. Srov. Archiv provincie vincentek, *Kronika české provincie*; HLAWATI, F.: c. d., s. 212–216, 391–395.

¹³⁷ Vývoj v kroměřížské nemocnici zachytil Pozorovatel z roku 1914: „Ještě před krátkou dobou byla v Kroměříži jen jedna nemocnice (privátní) – nemocnice milosrdných sester a myslelo se, že tato vystavěním jubilejní nemocnice městské zanikne.“ Ohrožení jedné z hlavních aktivit sester vedlo představenou za pomoci dobrodinců (včetně městské rady) k velkým investicím do modernizace: „Zrušila zastaralé postele dřevěné a pořídila železné a bílé natřené. Zařídila záchody splachovací, moderní koupelky, doplnila i potřebné instrumentarium a aparáty ku léčení horkým vzduchem a elektřinou.“ *Z nemocnice milosrdných sester*. Pozorovatel, č. 13, 27. 3. 1914, s. 3. Místo zrušení zůstala nemocnice sester stále vyhledávanou a uznávanou pomocí pro nejchudší pacienty. Nemocnice se zároveň začala specializovat a de facto doplňovat novou městskou nemocnici. „Do nemocnice milosrdných sester operativní případy se nepřijímají a vyloučeny sou též nemoci pohlavní a infekční.“ Tamtéž. Pro sestry však práce stále zůstala velice tvrdou.

¹³⁸ Srov. Archiv provincie vincentek, ČERNUŠÁK, T. – JARKA, J. – KOPECKÁ, V.: c. d., s. 42–43; tamtéž, *Sbírka fotografií v archivu provinčního domu* (dále jen *Sbírka fotografií*). Sbírka fotografií ve vlastnictví České provincie Kongregace Milosrdných sester do roku 1950, *Mateřská škola*. Fotografie skupiny dětí se dvěma sestrami u zdi zahrady. Fotografie nalepená na světlém papírovém kartonu s ozdobným hnědým malovaným rámem, výška fotografie 13,6 cm, šířka 19,7 cm. Rozměry kartonu: výška 22 cm, šířka 28 cm. Fotografie datována mezi roky 1910 až 1918; MICHELITSCH, sr. J. – FISCHER, sr. O. – RAMMER, sr. K. L.: c. d., s. 73–74.

¹³⁹ Tento rozvoj překonala teprve meziválečná éra.

nasvědčovat biblickým letům hojnosti.¹⁴⁰ Roku 1910 úřad generální představené převzala sr. Gervasia Salznerová. Místo superiora nadále zastával Dr. Josef Seewald.¹⁴¹

Válečné roky poznamenaly zchudnutím také vídeňské vincentky. Mnohé z filiálních domů byly naplněny zraněnými vojáky. Rozrůstal se počet sirotků, zásobování vázlo a zvětšoval se výskyt některých nemocí.¹⁴² List *Pozorovatel* o kroměřížských vincentkách konstatoval: „S nasazením vlastního zdraví svědomitě nemocné jim svěřené ošetřují, aniž by se staraly o jakoukoliv odplatu.“¹⁴³ V Paskově během války sestry šetřily na topení tím, že jedly v ložnici. Válka též omezovala možnost vykonávat sestrám exercicie. Vizitace představených však většinou přetrvávaly. S rozpadem Rakousko-Uherska pak došlo k vytvoření hranic v rámci kongregačních domů.¹⁴⁴

3. 2. Vincentky v Československu

Roku 1918 měly vídeňské milosrdné sestry za sebou již 86 let činnosti. Přečkaly války, epidemie, problémy s financováním a jiné obtíže. Institut se během těch let stále rozrůstal o nové členky i filiální domy.¹⁴⁵

Dluhy, nedostatek, drahota i nemoci postihly též všechny domy v poválečné době. Vincentky ztratily některé ze svých dárců,¹⁴⁶ přesto jejich situace nepatřila k těm nejhorším případům. Sestry většinou litovaly pádu panovníka, který byl dobrým křesťanem. Katastroficky vnímaly pak odpad lidí od víry. Úpadek morálních hranic

¹⁴⁰ Mezi roky 1896–1910, tj. během úřadu sr. Hildegardy Tobichové, kongregace otevírá 25 nových filiálních domů, 8 nemocnic, 3 starobince a 10 mateřských škol. Počet sester po profesi se rozrůstá z 600 na 800. Např. roku 1904 skládá sliby 52 novicetek z původních 62. Srov. MICHELITSCH, sr. J. – FISCHER, sr. O. – RAMMER, sr. K. L.: *c. d.*, s. 71.

¹⁴¹ Srov. Archiv generalátu vincentek, *Chronik 1911–1927*. Manuskript kroniky mateřského domu ve Vídni.

¹⁴² Přímo v Kroměříži měly sestry ošetřovat 100 raněných vojáků denně. V Lednici zase živily 200 chudých dětí. Srov. Břejcha, L.: *c. d.*, s. 301, 312.

¹⁴³ *Z nemocnice milosrdných sester*. *Pozorovatel*, č. 13, 27. 3. 1914, s. 3.

¹⁴⁴ Srov. Archiv provincie vincentek, ČERNUŠÁK, T. – JARKA, J. – KOPECKÁ, V.: *c. d.*, s. 1; Archiv generalátu vincentek, *Chronik zu Paskau*; ZA Olomouc; f. ACO, kart. 5170, *vincentky*, Nr. 22750 ač 1920, Klášter mi[losrdných] sester ve Strážnici prosí o potvrzení stran vál[ecných] půjček.

¹⁴⁵ Srov. HLAWATI, F.: *c. d.*, s. 255–290; MICHELITSCH, sr. J. – FISCHER, sr. O. – RAMMER, sr. K. L.: *c. d.*, s. 71–74.

¹⁴⁶ Především se jednalo o panovnický rod, který pro ně hrál významnou roli. Toto téma bylo blížeji zpracováno v podkapitole 6. 2. Eskalace poměrů s rozpadem Rakousko-Uherska.

a radikalizace jejich okolí však ohrožovala i je. Kromě vzrůstajícího nacionalismu, kterému byla věnována zvláštní kapitola, se jednalo především o protikatolické hnutí.¹⁴⁷

V letech 1918 a 1919 došlo k velkému přesunu představených moravských domů. Kongregace se přizpůsobovala změnám církevního práva. Změny se týkaly Kroměříže (do nemocnice nastoupila sr. Natalicia¹⁴⁸ Měsíčková, sirotčinec místo sr. Techildis Coufalíkové převzala sr. Katharina Dostálová), Svitav (nemocnice pod vedením sr. Vielmine Ganglové), Velkých Dyjákovic (sr. Seraphine Rudischová), Lednice (sr. Techildis Coufalíková, přeložená po roce z kroměřížského sirotčince), Pačlavic (po roce sem byla přeložena sr. Natalicia Měsíčková) a znovu kroměřížského kláštera (sr. Getulia Polachová).¹⁴⁹

V nově vytvořené republice začaly sestry vystupovat proti svým představeným. Při pohledu na vnitřní konflikt vídeňského institutu překvapuje otázka „nejasnosti“

¹⁴⁷ Srov. Archiv generalátu vincentek, *Chronik des Klosters in Zwittau*, 18–29; Archiv provincie vincentek, ČERNUŠÁK, T. – JARKA, J. – KOPECKÁ, V.: c. d., s. 31; *Světské ošetřovatelky*; Archiv Biskupství brněnského, f. konzistoř Brno, inv. č. 3624, Nr. 64, Statuten für die Verwaltung der Braun'schen Stiftung zu Obrowitz für arme, verwahrloste Mädchen. Brünn 1858; tamtéž, Jahres Bericht über die Verwaltung der Kaiser Franz Josef Mädchenwaisenanstalt für Mähren in Jundorf, Aloisia Braun schen Stiftug zur Erziehung armen Waisenmädchen aus Mähren für das Jahr 1906, Výroční zpráva o řízení dívčího sirotčince císaře Františka Josefa pro Moravu v Jundrově, nadace Aloisie Braunové ku vychování chudých osiřelých dívek moravských za rok 1906; tamtéž, Veleslavnému zemskému úřadu v Brně, brněnská konsistoř, za biskupa brněnského: kancléř, k číslu 25.426/III/5 ze dne 8. 5. 1940, v Brně dne 9. května 1940; Farnost sv. Mořice, *Pamětní kniha kolegiálního kostela sv. Mořice v Kroměříži*, s. 16; ZA Olomouc, f. ACO, kart. 5170, *vincentky*, Nr. 22750 ai 1920, Klášter mi[losrdných] sester ve Strážnici prosí o potvrzení stran vál[ecných] půjček; tamtéž, f. AO, *Zprávy o vincentkách v Kroměříži 1848–1950* (dále jen *vincentky v Kroměříži*), Euer Excellens Hochwürdigster Oberhirt Gnädister Herr Herr! Sr. Euphrasia, představená kroměřížského kláštera, prosba o dar pro chudé děti k Vánocům, Kremsier am Feste der hl. Elisabeth 1903; tamtéž, Euer Fürsterzbischöfliche Gaaden Hochwürdigster, Durchlauchtigster Oberhirt! Sr. Euphrasia, představená kroměřížského kláštera, poděkování za dar pro chudé děti, Kremsier 4. Dezember 1903; BROKLOVÁ, E.: c. d. In: KŘEN, J. – BROKLOVÁ, E. (eds.): c. d., s. 109.

¹⁴⁸ Prameny zmiňují i druhou variantu jména Natalia. Viz exkurz. Srov. Archiv provincie vincentek, Černušák, T. – Jarka, J. – Kopecká, V.: c. d., s. 40, 49; ZA Olomouc, f. ACO, kart. 5196, nerozříděné zprávy, Seznam milosrdných sester v česk[oslovenské] provincii; Archiv generalátu vincentek, *Chronik 1911–1927*, tamtéž, CSR II., složka Provinz 1919–1929, Zahl 40, Oberinenwechsel, Institut der Barmherzigen Schwestern, Wien VI. Gumpendorferstrasse 108, Wien am 9. Jänner 1919.

¹⁴⁹ Zajímavostí výměn byl důvod k odvolání sr. Getulie Polachové: „Ganz besonderes hat sich für die Versetz und der Sr. Getulia Herr Pfarrer von Patschlawitz eingesetzt, obwohl der Herr Pfarrer von Morkowitz sie sehr gegen alle wieder sie vorgebrachten Klagen verteidigte. Es macht sich schon da, wie in öffentlichen Leben der Nationalhaß stark bemerkbar, was der Anlass zu vielen Sorgen, Kummer und Schmerz für die Obern in Wien war und auch den Anlass zur späteren Gründung der neuen tschecho-slowakischen Provinz gab.“ Archiv generalátu vincentek, *Chronik 1911–1927*. Srov. ZA Olomouc, f. ACO, kart. 5170, *vincentky*, Nr. 3363 ai 1920, Změna představených; tamtéž, Nr. 23399 ai 1918, Oznámení o ustanovení nových představených kláštera a sirotčince Milosrdných sester sv. Vincenc z Pauly a stavu nynějšího obou domů, 14. 12. 1918; tamtéž, Nr. 3363 ai 1920, Změna představených; tamtéž, Nr. 580 ai 1920, Změna představených; Archiv generalátu vincentek, *Chronik 1911–1927*; tamtéž, CSR I., Provinz 1919–1929, Institut der Barmherzigen Schwestern, Wien VI. Gumpendorferstrasse 108, Zahl 40, Oberinenwechsel, Wien am 9. Jänner 1919; tamtéž, Institut der Barmherzigen Schwestern, Wien VI. Gumpendorferstrasse 108, an das hochwürdigste e[rzbischöflichen] Ordinariat Wien I., Zahl 390, Wien am 21. November 1919.

důvodu. Kroměřížské sestry sice zmiňovaly, že pro svou národnost byly utlačovány, nikdy ale neuvedly racionálně podloženou argumentaci. Jediné zmínky o špatném zacházení kvůli české národnosti se objevily v článku *Jak arcibiskupská konsistoř počestuje*. Zda se uvedená tvrzení zakládala na pravdě, nelze zjistit.¹⁵⁰ Faktem však zůstává, že při dalších stížnostech kroměřížské sestry vždy uváděly pouze špatné zacházení, kterého se jim dostalo po hlasování o nové kongregaci. Konkrétní obvinění pro motivaci odloučení ale chybí. Vyskytují se pouze mlhavé zmínky o nedostatku v Kroměříži, které Pačlavice nedodávaly „smluvené“ potraviny. Ty místo toho putovaly do Vídně.¹⁵¹

„Důvody žádati úpravu a rozchod byly velice závažné, byly to v první řadě – důvody řádovo – asketické¹⁵² a výchovné a byly též – od Svaté stolice faktem vyhovění za správné a platné uznány.“¹⁵³

Přes jednotlivá popření zůstal nacionalismu jako jediný možný motiv jednání českých řeholnic. Ten mohl být ovlivněn strachem z proticírkevní vlny, která byla namířena i proti klášterům.¹⁵⁴

Nacionální spor českých sester s generálním vedením po rozpadu monarchie nabýval na intenzitě.¹⁵⁵ Dr. Seewald ve svých 78 letech vnímal, že na nově vzniklý problém již nestačil. Úřad superiora tedy vídeňský ordinariát svěřil Dr. Franzi Hlawatimu. Ten také na svých ramenou nesl tíhu většiny jednání ze strany generálního vedení. Pod jeho patronací bylo též přistoupeno ke zřízení československé provincie a českého noviciátu. Po více než roku nepokojů se tento ústupek českým sestřím jevil jako nezbytný.¹⁵⁶

¹⁵⁰ Celý text článku byl uveden v přílohách. Srov. *Jak konsistoř počestuje*.

¹⁵¹ Srov. ZA Olomouc, f. ACO, kart. 5196, *neroztříděné zprávy*, Kroměřížské sestry sv. Vincence: Sestra Erminolda, k číslu 1398 23. 1. 1923, Sestra Techildis Coufalíková, prov[inční] představená, v Kroměříži dne 6. února 1923; tamtéž, Provinční představené, Arcibiskupská konsistoř, Generální vikář Prečan, č. 310, v Olomouci, 13. ledna 1923; tamtéž, Nr. 18041 ai 1922, Komisař Milosrdných sester podává zprávu ohledně domu ve Svitavech; tamtéž, f. AO, *vincentky ve Svitavách*, Jeho Eminenci panu arcibiskupovi Dr. Cyrilu Stojanovi v Olomouci, číslo 123, Místní odbor národní jednoty pro jihozápadní Moravu pro Svitavy a okolí ve Svitavách, dne 26. dubna 1921; Archiv generalátu vincentek, *Chronik 1911–1927; Jak konsistoř počestuje*.

¹⁵² Smysl těchto slov P. Olšiny neupřesňují žádné z dochovaných pramenů.

¹⁵³ Archiv Biskupství brněnského, f. konzistoř Brno, inv. č. 14497, Nejdůstojnější biskupské konsistoři v Brně, č. 124, Kroměřížské vincentky: k číslu 4729 z 10. 6. 1926 6k, Jos[ef] Olšina, fárář v Břestě, komisař, v Břestě dne 26. 6. 1926.

¹⁵⁴ Srov. ZA Olomouc, f. ACO, kart. 5194, *neroztříděné zprávy*, Nr. 17996 ai 1922, Mons[ignore] Klug podává zprávu o postupu a výsledku hlasování sester sv. Vincence provincie československé/k číslu 16.402; *Jak konsistoř počestuje*.

¹⁵⁵ O vývoji nacionálních vztahů viz kapitola 6. Nacionalismus u vincentek.

¹⁵⁶ Dekret vydaný dne 16. ledna 1920 v Římě obsahoval ujednání olomouckého a vídeňského ordinariátu s těmito body: 1.) Sídlo provinční představené a noviciátu bude v klášteře v Kroměříži; 2.) Provinční představené bude k dispozici ředitel (jmenovaný olomouckým ordinariátem); 3.) Provincie bude

Dne 9. dubna 1920 se tedy v Kroměříži uskutečnilo slavnostní zřízení československé provincie. Poprvé v historii institutu došlo k dělení na menší celky. Ve své promluvě Hlawati stále poukazoval na to, že se nejedná o naprosté oddělení, že jednota sester zůstala zachována.¹⁵⁷ Proč však stále hovořit na toto téma, jestliže opravdu dalších požadavků sestry neměly?!¹⁵⁸

Novou provinční představenou byla jmenována sr. Techildis Coufalíková.¹⁵⁹ Pro úřad novicmistrové byla sr. Michaela Gardavská zaškolená ve Vídni. Přes všechny superiorovy protesty pak úřad komisaře provincie olomoucká konsistoř svěřila P. Josefu Olšinovi, muži, který měl sestry podněcovat proti Vídni.¹⁶⁰

Krátce po vytvoření provincie došlo k dalším změnám představených – a to kroměřížského sirotčince (sr. Cyriaka Strouhalová), svitavského kláštera (sr. Roselina Knirschová) i nemocnice (sr. Januaria Bergrová), Lednice (sr. Techildis vystřídala sr. Erminolda Janoušková)¹⁶¹ a Velkých Dyjákovic (sr. Euthymia Vlčková).

zahrnovat všechny současné i budoucí domy na území Československa; 4.) Podle potřeb či osobního přání jednotlivé české sestry mohou být přeloženy do československé provincie, podobně i německé sestry mohou přejít do Rakouska. Srov. Archiv generalátu vincentek, *Chronik 1911–1927*; Hlawati, F.: c. d., s. 278.

¹⁵⁷ Z dlouhého proslavu jsou zde zařazeny pouze malé úryvky ohledně jednoty společenství, ke kterým se přednášející stále vracel: „Betrachten Sie die Errichtung der Provinz nicht als eine Trennung; das wäre ein Missverständnis und ein Unrecht.“ Dále pak „In diesen Erinnerungen lebt auch das Gefühl der Zusammengehörigkeit mit dem Mutterhaus wieder neu auf. Die einen mögen böhmisch sprechen, die anderen deutsch; ja jede mag ihre Nation lieben, – niemand wird es Ihnen übel nehmen, wenn Sie Ihre Sprache Nation lieben, aber es gibt noch etwas Höheres; unseren Beruf, unsere Weihe an Gott.“ Po připomenutí noviciátu a skládání slibů, které každá sestra zažila ve Vídni dodal: „Wir sind ein Institut, eine Kongregation und eine Schwesternschar.“ Archiv generalátu vincentek, *Chronik 1911–1927*; Hlawati, F.: c. d., s. 279.

¹⁵⁸ Již dříve vznikl z Vídně samostatný institut v Szatmáru (dnešní Satu Mare). Od počátku však bylo plánované jeho úplné osamostatnění, na rozdíl od domů na Moravě. Srov. Archiv generalátu vincentek, *Chronik des Klosters in Zwittau*, s. 23–24; Hlawati, F.: c. d., s. 125.

¹⁵⁹ Provinční představená nebyla volena sestrami (jak ony požadovaly), ale jmenována generálním vedením. Sr. Techildis ze svého úřadu zodpovídala za všechny filiální domy nové provincie. Měla předkládat ve Vídni zprávu o vizitaci domů a spolu s provinční ekonomkou informovat o hospodaření společenství. Měla pravomoc překládat sestry z jednotlivých domů v rámci provincie, nejmenovala však představené jednotlivých domů. Po hlasování sester směla připouštět nové zájemkyně do zkušebních období a přijímat je do noviciátu. Toto přijetí i skládání slibů sester však vyžadovalo souhlas generálního představené a superiora institutu. Nutný souhlas generálního vedení byl i pro zakládání nových filiálních domů, jejich rozšiřování či výraznější změny. Mateřinec se též zavázal hospodářsky podporovat novou provincii, dokud se ekonomicky neosamostatní. Za to při možných ziscích, měla být do Vídně poslána 1/3 obnosu. Srov. Archiv provincie vincentek, složka *Barmherzige Schwestern vom heiligen Vinzenz von Paul* (dále jen složka *Barmherzige Schwestern*). Bílá složka se současným logem kongregace obsahující kopie dokumentů z olomoucké pobočky Zemský archiv v Opavě, Moravského zemského archivu v Brně a vatikánských archivů z let 1920–1944, Abschrift.

¹⁶⁰ Srov. Archiv generalátu vincentek, *Chronik 1911–1927*; tamtéž, *Chronik zu Paskau*; tamtéž, *Chronik des Klosters in Zwittau*, s. 22; tamtéž, *CSR I.*, složka 2. Patschlawitz 1921–1924, Eure Eminenz! Hochwürdigster Herr Kardinal-Erzbischof, vídeňskému arcibiskupovi od P. Franze Hlawatiho, Wien am 4. April 1921; Hlawati, F.: c. d., s. 279.

¹⁶¹ O osudu této sestry pojednala více podkapitola 4. 1. Rozhodování sester.

Častá změna vedení jednotlivých domů odpovídala požadavkům nového církevního práva. V rámci celého institutu proběhlo celkem 24 změn. Nahrazování mohlo pomoci v obsazování významných pozic spolehlivými sestrami, které by zůstaly loajální generálnímu vedení.¹⁶²

Ve stejném roce, kdy vznikla nová provincie, se uskutečnilo v Římě svatořečení Luisy de Marillac, spoluzakladatelky milosrdných sester. Děkovné triduum se mohlo stát příležitostí pro společnou oslavu a stmelení sester. Situace se vídeňskému vedení jevila jako vyřešená, další dva roky naopak eskalovala.¹⁶³

Provinční vedení nepokrytě podporovalo české vlastenectví. Na několika místech byly založeny menšinové české školky. Kongregační modlitby byly přeloženy do češtiny a vydány pro potřeby jednotlivých domů v provincii.¹⁶⁴

V záznamech kronik si německé sestry na novou provincii nestěžovaly. Braly ji spíše jako nutnost pro zachování institutu v novém státě. Možné stížnosti směřovaly spíše na osobu provinční představené, která jako by nadržovala českým domům a sestram. Postesky tohoto typu však byly velice vzácné. Prameny však vykazovaly větší blízkost a otevřenost německých sester vůči generální představené než sr. Techildis.¹⁶⁵

Generální vedení podporovalo autoritu provinční představené, zároveň ale nedůvěřovalo P. Olšinovi. P. Hlawati nedokázal pochopit, proč olomoucká konsistoř svěřila úřad komisaře právě jemu. Hlawati Olšinu obviňoval z podněcování sester proti Vídni i ze zásahů do správy pačlavického velkostatku.¹⁶⁶

¹⁶² Tak to vnímaly přinejmenším kroměřížské sestry. Tato možnost je z objektivního hlediska dosti pravděpodobná. Srov. Archiv generalátu vincentek, *Chronik 1911–1927*; ¹⁶² ZA Olomouc, f. ACO, kart. 5196, *neroztríděné zprávy*, Kroměřížské sestry sv. Vincence: Sestra Erminolda, k číslu 1398 23. 1. 1923, Sestra Techildis Coufalíková, provinční představená, v Kroměříži dne 6. února 1923.

¹⁶³ Srov. ZA Olomouc, f. AO Arcibiskupství Olomouc, inv. č. 2672, sign. G Vinc 2, kart. 1060, *vincentky v Kroměříži*, Od proboštského úřadu farního u sv. Mořice v Kroměříži, František Pospíšil kanovník, řídící Milosrdných sester sv. Vincence z Pauly v Kroměříži, číslo 58 K, 334/1920, dne 15. června 1920.

¹⁶⁴ Jednotlivé prameny si odporovaly v tvrzení, kdo stál za tímto vydáním. Podle kroniky z Paskova jej měla iniciovat generální představená. Kronika mateřince naopak tvrdila, že vydaná kniha se používala bez příslušného schválení vídeňských představených. Srov. Archiv generalátu vincentek, *Chronik zu Paskau*; Tamtéž, *Chronik 1911–1927*.

¹⁶⁵ Srov. Archiv generalátu vincentek, *CSR I.*, složka An Provinzoberin, Abschrift, Liebe ehrwürdige Frau Oberin Sr. Roseline, Sr. Gervasia, Wien am 2. September 1921.

¹⁶⁶ Viz podkapitoly 4. 2. Dělení domů a 8. 2. 1. Josef Olšina – muž v pozadí. Srov. Archiv generalátu vincentek, *Chronik 1911–1927*; tamtéž, *CSR I.*, složka Provinz Oberin 1920/22, Složka Techildis, Liebe Ehrwürdige Mutter, Schw[ester] Techildis, Kremsier den 25. 6. [19]20; tamtéž, *CSR II.*, složka Provinz 1919–1929, Ehrwürdige Frau Provinz-Oberin, Wien am 19. Juli 1920; tamtéž, složka 2. Patschlawitz 1921–1924, Eure Eminenz! Hochwürdigster Herr Kardinal-Erbischof, vídeňskému arcibiskupovi od P. Franze Hlawatiho, Wien am 4. April 1921.

Dne 17. března 1922 poslala sr. Techildis jménem provinční rady žádost o úplné osamostatnění provincie. Zdálo se, že se začal uskutečňovat sen o československé kongregaci vincentek.¹⁶⁷

¹⁶⁷ Srov. Archiv generalátu vincentek, *CSR II.*, složka 2. Patschlawitz 1921–1924, Liebe Ehrwürdige Mutter, Sr. Techildis Coufalík[ová], Provinz Oberin, Kremsier am 17. März 1922; tamtéž, *Chronik des Klosters in Zwittau*, s. 30.

4. Vincentinské pryč od Vídně

V této kapitole byl výzkum zaměřen na samotný průběh dělení institutu. V předkládaném textu jsou postupně vykresleny jednotlivé návrhy, následně řešení průběhu s jednotlivými kroky. Část textu byla věnována kuriozitám, ke kterým docházelo.

Rozpory ve společenství se objevily již v prvních dnech vzniku Československa. Prameny datovaly žádost o vytvoření vlastní kongregace již do roku 1919. Generální vedení odmítlo „Akt der Selbstverstümmelung“¹⁶⁸ společenství. Superior Seywald poukázal na možné kompromisní řešení v podobě vytvoření československé provincie s vlastním noviciátem, to se mělo ale uskutečnit v budoucnosti. Později bude argumentováno, že české sestry chtěly pouze provincii a postupně své požadavky stupňovaly.¹⁶⁹

Původním záměrem části českých řeholnic bylo vytvořit samostatnou vincentinskou kongregaci v Československu. Proč však navrhovaly možnost československé provincie? Zvolily cestu požadování postupných ústupků? Žádost provinčního vedení o osamostatnění ze dne 17. března 1922 tedy nespadla z nebe. Je však otázkou, proč s ní české sestry čekaly dva roky. Zvažovaly své stanovisko? Dávaly vídeňskému vedení poslední šanci na zlepšení vztahů? Nebo naopak tvořilo vyčkávání jejich strategií? Chtěly během této doby získat pro svou věc více sester? Mělo dané období dokázat, že se snažily o smír, ale řešením mohlo být jen úplné rozdělení? Dochované prameny neobsahují jedinou zmínku o motivech sester pro toto jednání, ani žádnou narážku.¹⁷⁰

Daný dokument samozřejmě vedl k radikálnímu ochlazení vztahů mezi Vídní a Kroměříží.¹⁷¹ Samotných jednání se však kroměřížské sestry neúčastnily. Ta probíhala

¹⁶⁸ Archiv generalátu vincentek, *Chronik zu Paskau*.

¹⁶⁹ Srov. tamtéž, *Chronik 1911–1927*; tamtéž, *CSR II.*, složka Provinz 1919–1929, An das hochwürdigste erz[ischöflichen] Ordinariat Wien I., 390, Institut der Barmherzigen Schwestern, Wien VI. Gumpendorferstrasse 108, Wien am 21. November 1919; HLAWATI, F.: *c. d.*, s. 275–283; tamtéž, složka 2. Patschlawitz 1921–1924, Eure Eminenz! Hochwürdigster Herr Kardinal-Erzbischof, Wien am 4. April 1921.

¹⁷⁰ Srov. Archiv generalátu vincentek, *CSR II.*, složka 2. Patschlawitz 1921–1924, Liebe Ehrwürdige Mutter, Sr. Techildis Coufalík, Provinz Oberin, Kremsier am 17. März 1922; tamtéž, Eure Eminenz! Hochwürdigster Herr Kardinal-Erzbischof, Wien am 4. April 1921; tamtéž, *Chronik des Klosters in Zwittau*, s. 30; HLAWATI, F.: *c. d.*, s. 283.

¹⁷¹ Srov. Archiv generalátu vincentek, *CSR II.*, složka 2. Patschlawitz 1921–1924, Liebe Ehrwürdige Mutter, Sr. Techildis Coufalík, Provinz Oberin, Kremsier am 17. März 1922.

mezi generálním vedením,¹⁷² olomouckou arcidiecézí¹⁷³ a následně i s pražským nunciem.¹⁷⁴ Někdy docházelo ke konzultacím s komisařem československé provincie P. Josefem Olšinou.¹⁷⁵

Přes negativní stanovisko vídeňského vedení dosáhla nová kongregace v Římě schválení. Schvaloval Vatikán nacionální důvody k oddělení? Mohl situaci Svatý stolec nevnímat jako neposlušnost vůči představeným? Generálnímu vedení se to jevilo jako nebezpečným precedent.¹⁷⁶

Rozhodnutí patrně bylo ovlivněno okolnostmi schizmatu, které nastalo v katolické církvi v Československu. Pro vatikánské úřady též dělení kongregace nepředstavovalo „Akt der Selbstverstümmelung“,¹⁷⁷ ale obvyklou záležitost. Vždyť v historii vincentek došlo k podobnému dělení nespočetněkrát. Rozdíl v tomto případě spočíval v tom, že dané domy spadaly pod Vídeň již několik desetiletí a původně nebyly zamýšleny jako nové samostatné společenství. Žádost podaná do Říma též odkazovala na uzavřenou dohodu mezi zainteresovanými stranami, což by znamenalo již připravené jednání, které si žádalo pouze oficiální schválení.¹⁷⁸

Rozhodnutí přišlo a generální vedení se s ním muselo smířit. Zbývalo jen rozdělení provést ve skutečnosti.

¹⁷² Schůzek se účastnil především superior kongregace a generální představená. Potvrzení úmluv následně muselo projít schválením generální rady, případně vídeňskou arcibiskupskou konsistoří. Viz podkapitola 7. 3. Generální vedení kongregace.

¹⁷³ Tu zastupoval sám arcibiskup, arcibiskupská konsistoř nebo pověřený důvěrník – monsignore Gustav Klug. Viz podkapitola 8. 2. Zainteresovaní kněží.

¹⁷⁴ Skrze nuncia pak šly jednotlivé žádosti ke Svatému stolci do Říma.

¹⁷⁵ Srov. ZA Olomouc, f. ACO, kart. 5194, *neroztříděné zprávy*.

¹⁷⁶ „Ut sorores, quae graviter contra disciplinam religiosam delinquentes et intra et extra Institutum fuerunt scandalo, dimittantur aut saltem severe puniantur.“ Srov. Archiv generalátu vincentek, *CSR I.*, složka 5. Provinz 1925/1926, Eminentissimo et illustrissimo Domino Camillo Laurenti, S[ancta] R[omana] E[ccllesia] Cardinali et Sancta Congregatione de Religiosis Praefecto Romae, Sr. Gervasia Salzner[ová], Superiorissa Generalis, Viennae die 16. Maii 1925. Srov. tamtéž, Provinz 1927/28/29/31, Eure Exzellenz! Hochwürdigster Apostolischer Nuntius, Zahl 692/31, Institut der Barmherzigen Schwestern, Wien VI., Gumpendorferstrasse 108, Eure Exzellenz! Dr. Fr[anz] Hlawati, Superior, Sr. Helena Ruprechtsberger[ová], General-Oberin, Wien am 20. August 1931; tamtéž, Seiner Hochwürden P. Christian Adams Roma 20, Chiesa Maddelena 53, Zahl 517, Institut der Barmherzigen Schwestern, Wien VI. Gumpendorferstrasse 108, Superior, Wien am 21. September 1928.

¹⁷⁷ Archiv generalátu vincentek, *Chronik zu Paskau*.

¹⁷⁸ Srov. Archiv generalátu vincentek, *CSR II.*, složka 2. Patschlawitz 1921–1924, Seiner Hochwürden Mosignore, Dr. Franz Hlawati, Superior der Barmherzigen Schwestern vom. hl. Vinzenz in Wien-Gumpendorf, Nr. 6710, Erzbischöfliches Ordinariat, Dr. Ant[onín] Cyr[il] Stojan, Erzbischof, Olmütz den 4. Mai 1922.

4. 1. Rozhodování sester

Měla-li se z vídeňského institutu osamostatnit jedna větev, vznikla otázka, které sestry k ní budou náležet. Na návrh důvěrníka olomoucké konsistoře monsignora Gustava Kluga došel z Říma příkaz, aby se každá ze sester československé provincie směla vyjádřit, ke kterému ze společenství chce dále příslušet. Možnost volby sester schválily nakonec generální vedení kongregace i vídeňský ordinariát.¹⁷⁹

Hlasování bylo stanoveno na 18.–24. října 1922. Vybraní představitelé, P. Gustav Klug, generální a provinční představená spolu se sr. Norbertinou Kopetzkou,¹⁸⁰ postupně navštívili jednotlivé domy v provincii. Shromážděným sestřám byl přečten protokol o dělení, dekret Svatého stolce a vyjasněny jejich případné otázky. Následně měly čtvrt hodiny na rozmyšlenou, než odevzdaly hlasovací lístky.¹⁸¹

Pro novou kongregaci se vyslovila většina sester v obou domech v Kroměříži, Strážnici, Jihlavě, ve Frýdku a v klášteře ve Svitavách. Příslušnost k vídeňskému

¹⁷⁹ Srov. ZA Olomouc, f. ACO, kart. 5196, *neroztříděné zprávy*, Nr. 14794 ai 1922, Posvátná kongregace pro záležitosti řeholníků posílá své rozhodnutí ve příčině zřízení samostatné kongregace sester sv. Vincence s mateřincem v Kroměříži; tamtéž, Nr. 15321 ai 1922, Ref[erent] monsignore Klug v Rudolticích podává návrhy ve příčině rozdělení provincie vincentek; tamtéž, Nr. 16402 ai 1922, Superior Hlawaty in Wien berichtet puncto Provinztrennung der barmh[erzige] Schwestern.

¹⁸⁰ Tehdejší generální ekonomka, která sepsovala protokol.

¹⁸¹ Text hlasovacích lístků byl zařazen do příloh. V archivu generalátu byly zachovány i originály lístků, které sestry vyplnily. Srov. ZA Olomouc, f. ACO, kart. 5196, *neroztříděné zprávy*, Nr. 17256 ai 1922, Komisař Olšina v Břestu podává zprávu ohl[edně] rozdělení provincie Milosrdných sester; tamtéž, Nr. 16402 ai 1922, Superior Hlawaty in Wien berichtet puncto Provinztrennung der barmh[erzige] Schwestern; tamtéž, Nr. 17996 ai 1922, Mons[ignore] Klug podává zprávu o postupu a výsledku hlasování sester sv. Vincence provincie československé/k číslu 16.402/; tamtéž, Protokoll über den Abstimmung der ehrw[ürdigen] Schwestern von Eisgrub, betressend den Trennung der Schwestern den Tschoscho-slovakischen Provinz, vom Mutterhaus in Wien (dále jen Protokoll Eisgrub); tamtéž, Protokoll über den Abstimmung der ehrw[ürdigen] Schwestern von Feldberg, betressend den Trennung der Schwestern den Tschoscho-slovakischen Provinz, vom Mutterhaus in Wien (dále jen Protokoll Feldberg); tamtéž, Protokoll über den Abstimmung der ehrw[ürdigen] Schwestern von Chudenitz, betressend den Trennung der Schwestern den Tschoscho-slovakischen Provinz, vom Mutterhaus in Wien (dále jen Protokoll Chudenitz); tamtéž, Protokoll über den Abstimmung der ehrw[ürdigen] Schwestern von Iglau, betressend den Trennung der Schwestern den Tschoscho-slovakischen Provinz, vom Mutterhaus in Wien (dále jen Protokoll Iglau); tamtéž, Protokoll über den Abstimmung der ehrw[ürdigen] Schwestern von Kremsier, betressend den Trennung der Schwestern den Tschoscho-slovakischen Provinz, vom Mutterhaus in Wien (dále jen Protokoll Kremsier); tamtéž, Protokoll über den Abstimmung der ehrw[ürdigen] Schwestern von Paskau, betressend den Trennung der Schwestern den Tschoscho-slovakischen Provinz, vom Mutterhaus in Wien (dále jen Protokoll Paskau); tamtéž, Protokoll über den Abstimmung der ehrw[ürdigen] Schwestern von Straßnitz, betressend den Trennung der Schwestern den Tschoscho-slovakischen Provinz, vom Mutterhaus in Wien (dále jen Protokoll Straßnitz); tamtéž, Protokoll über den Abstimmung der ehrw[ürdigen] Schwestern von Zwittau – Krankenhaus, betressend den Trennung der Schwestern den Tschoscho-slovakischen Provinz, vom Mutterhaus in Wien (dále jen Protokoll Zwittau – Krankenhaus); tamtéž, Protokoll über den Abstimmung der ehrw[ürdigen] Schwestern von Zwittau – Kloster, betressend den Trennung der Schwestern den Tschoscho-slovakischen Provinz, vom Mutterhaus in Wien (dále jen Protokoll Zwittau – Kloster); tamtéž, Seznam milosrdných sester v česk[oslovenské] provincii; Archiv generalátu vincentek, CSR II., balíček obsahující hlasovací lístky sester.

mateřinci si vybrala většina sester v pohraničních filiálkách, ve Valticích, Lednici, Velkých Dyjákovicích, ve svitavské nemocnici a Pačlavicích. Patová situace nastala v Paskově (dvě sestry pro novou kongregaci a dvě proti), zajímavostí bylo též rozdělení Svitav. V celkovém výsledku se vyjádřilo 57 sester pro novou kongregaci a 31 pro spojení s dosavadní.¹⁸²

Rozhodnutí sester ukazuje na nacionální důvody rozdělení a zároveň je vyvrací. Pro novou kongregaci se opravdu rozhodly pouze sestry české národnosti, které jednaly na základě vlivu nacionalismu. Zároveň však také Češky si zvolily zůstat při Vídni,¹⁸³ na což bude vždy poukazováno, když bude zapotřebí vyvrátit nacionální důvod.¹⁸⁴ Československou provincii budou vždy tvořit pouze Češky.¹⁸⁵ Pouze jednou málem došlo k výjimce.

Němka Maria de Poloni¹⁸⁶ bývala 20 let vincentkou s řeholním jménem sr. Aloisie. Kvůli určitým problémům v roce 1922 raději odešla z kongregace, protože se obávala plánovaného potrestání. Hned po odchodu se pokusila vstoupit zpět

¹⁸² Z provinční rady, která podala žádost o osamostatnění, se všechny sestry rozhodly pro novou kongregaci. Srov. ZA Olomouc, f. ACO, kart. 5196, *neroztříděné zprávy*, Nr. 17256 ai 1922, Komisař Olšina v Břestu podává zprávu ohl[edně] rozdělení provincie Milosrdných sester; tamtéž, Nr. 16402 ai 1922, Superior Hlawatý in Wien berichtet puncto Provinztrennung der barmh[erzige] Schwestern; tamtéž, Protokoll Eisgrub; tamtéž, Protokoll Feldberg; tamtéž, Protokoll Chudenitz; tamtéž, Protokoll Iglau; tamtéž, Protokoll Kremsier; tamtéž, Protokoll Paskau; tamtéž, Protokoll Straßnitz; tamtéž, Protokoll Zwittau – Krankenhaus; tamtéž, Protokoll Zwittau – Kloster; tamtéž, Seznam milosrdných sester v česk[oslovenské] provincii.

¹⁸³ V klášteře ve Svitavách potom žily pouze dvě české sestry a deset Němek. Státní příslušnost Československa mělo sedm řeholnic, pět bylo cizinek. Srov. Archiv generalátu vincentek, *CSR II.*, složka 5. Provinz 1925/1926, An das hochwürdigste erzbisch[öflichen] Konsistorium Olmütz, Paclavic am 24. April 1926; tamtéž, An das hochwürdigste erzbisch[öflichen] Konsistorium Olmütz, Zwittau am 24. April 1926; ZA Olomouc, f. ACO, kart. 5194, *neroztříděné zprávy*, Nr. 17996 ai 1922, Mons[ignore] Klug podává zprávu o postupu a výsledku hlasování sester sv. Vincence provincie československé/k číslu 16.402/. K roku 1926 se v Pačlavicích nacházelo devět sester české národnosti a státní příslušnosti.

¹⁸⁴ Srov. Archiv generalátu vincentek, *Chronik des Klosters in Zwittau*, s. 30; ZA Olomouc, f. ACO, kart. 5194, *neroztříděné zprávy*, Nr. 17996 ai 1922, Mons[ignore] Klug podává zprávu o postupu a výsledku hlasování sester sv. Vincence provincie československé/k číslu 16.402/; tamtéž, f. ACO, kart. 5196, *neroztříděné zprávy*, Zahl 425, Um auf die Ministerialzuschrift vom 20. September 1922 Zahl 132081/III–4, zu der Zahl 17760, Institut der Barmherzigen Schwestern, Wien VI. Gumpendorferstrasse 108, Wien am 16. November 1922.

¹⁸⁵ Srov. Archiv provincie vincentek, *Seznam Milosrdných sester sv. Vincence z Pauly, provincie Kroměřížská od r. 1920* (dále jen *Seznam sester provincie*). Manuskript. Seznam sester řazený podle jejich řeholních čísel.

¹⁸⁶ Tato šlechtice jako malá osiřela a ve třech letech byla přijata do vídeňského sirotčince vincentek. Žila v kontaktu se sestrami tedy téměř celý život. „Jak my říkáme: ‚dítětem ústavu.‘ To jest kde kdo se s ní v domě mazlil a jí byl po vůli, sestry i představení. O její řádovou výchovu, když se pro klášterní život rozhodla, nikdo se nestaral náležitě. I jako sestře dávana jí přednost nemalá před ostatními. Když dokráčeno na ni s větší přísností, ovšem neobstála. Uvedené její chyby nejsou ostatně takové, aby vylučovaly úplně veškerou naději, že bude sestrou hodnou. Přece však nelze se sprostíti úplně obav do budoucnosti. Mohla by snadno býti kongregaci, zvláště při nynějších poměrech, na nemalou obtíž.“ ZA Olomouc, f. ACO, kart. 5170, *vincentky*, č. 104, Farní úřad v Břestě, P. Josef Olšina, sestra Techildis Coufalíková.

do společenství, tentokrát v Kroměříži. Zde ji sestry přijaly mezi sebe, ale kvůli vystoupení potřebovala speciálního dovolení k návratu. „Od některých sester velmi snažně za její přijetí prošeno a hlasovala pro ni, ač je Němka, většina sester po jednotlivých domech, a život její je bezvadný.“¹⁸⁷

Vídeňské vedení však odmítlo dát souhlas pro znovupřijetí, odvolávalo se na zákaz v konstitucích.¹⁸⁸ Po jednáních olomoucké konzistoře a pražské nunciatury se Maria de Poloni ve svých 44 letech přece jen dočkala podmíněného přijetí do noviciátu. Po nějaké době však sama znovu odešla.¹⁸⁹ Kroměřížská provincie tedy zůstala zcela česká.

I přesto, že hlasování proběhlo podle domluvy, objevily se nespokojené hlasy na obou stranách. Obvinění z oklamání a ovlivňování předkládaly oba tábory.¹⁹⁰ Manipulace ze strany Vídně se měla dít nejen slovy, ale i překládáním sester mezi provinciemi.¹⁹¹

¹⁸⁷ ZA Olomouc, f. ACO, kart. 5170, *vincentky*, Nr. 13477 ai 1925, De Poloni Maria návrat do kongregace.

¹⁸⁸ „No 5 der Konstitutionen im Abschnitt über die innere Verfassung u und Leitung de Gesellschaft der Barmherzigen Schwestern bestimmt ausdrücklich, dass ‚eine Schwester, welche freiwillig die Gesellschaft verlasse hat, in dieselbe nicht wieder aufgenommen werden darf.‘“ Tamtéž, Pro informatione, Zahl 179, Institut der Barmherzigen Schwestern, Wien VI. Gumpendorferstrasse 108, Sr. Gervasia Salzner[ová], General-Oberin, Wien am 16. November 1925.

¹⁸⁹ Tamtéž, Nr. 12136 ai 1925, Maria de Poloni; tamtéž, Reverendissimae Apostolicae Nuntiaturae Pragae IV.–56, Nr. Cons 14433, Archiepiscopalis Ordinarius, Olomucii, die 18. Septembris 1925; tamtéž, Nr. 16833 ai 1925, Apoštolská nunciatura v Praze uděluje ordinariátu olomouckému fakultu, aby jednal o připuštění býv[alé] sestry Maria de Poloni do kog[regace] sester sv. Vincence; tamtéž, Nr. 9331 ai 1926, Sr. Julietta o sr. de Poloni; tamtéž, Zahl 178, Sr. M[aria] de Poloni: Sittenzeugnis, zu der Zahl 16833 von 30. 10. 1925, Institut der Barmherzigen Schwestern, Wien VI. Gumpendorferstrasse 108, Wien am 16. November 1925; Archiv generalátu vincentek, *CSR I.*, složka 5. Provinz 1925/1926, An das hochwürdigste erzb[ischöflichen] Konsistorium in Olmütz, Zahl 178, Sr. M[aria] de Poloni, Sittenzeugnis, zu der Zahl 16833 von 30. 10. 1925, Institut der Barmherzigen Schwestern, Wien VI. Gumpendorferstrasse 108. Sr. Gervasia Salzner[ová], Wien am 16. November 1925.

¹⁹⁰ „Dle tohoto podání – písemné prohlášení sester – mnoho těchto sester podepsalo prý toto prohlášení v domněni, že jde pouze o zřízení provincie nezávislé téže kongregace – pouze přiděleny v Československé republice. Jmenovaná představená zařídila dle toho přeložení sester českých, aby sjednotila německé sestry v jistých domech a tak zajistila připoutání těchto domů k ústředí vídeňskému. Zároveň prohlásila táž představená, že nepopustí nové kongregaci leč domy v Kroměříži a Strážnici – a podrží ostatní – hlavně Pačlavice a Svitavy, které mají v porovnání s jinými domy značné nemovitosti.“ ZA Olomouc, f. ACO, kart. 5196, *neroztríděné zprávy*, Ad hanc S[ancta] Congregationem Negotie Religiosorum Sodalium praepositam querelae nuperrime pervenerunt circa propositam separationem domorum Sororum a Charitate a Sancti Vincentio, quae in Cecoslovachia extand, a domo principe Viennen, Nr. 4315/22, Ex secretaria sacrae congregationis de Religiosis, Romae, die s[ancti] Martii 1923, Překlad francouzského místa; tamtéž, Sanctissime Pater, návrh psaní do Vídně (ohledně sr. Erminoldy) a přiložený dopis do Říma, P. Josef Olšina, sr. Techildis, Břest 28. 2. 1923; Archiv generalátu vincentek, *Chronik des Klosters in Zwittau*, s. 30.

¹⁹¹ Srov. tamtéž, Nr. 17256 ai 1922, Komisař Olšina v Břestu podává zprávu ohl[edně] rozdělení provincie Milosrdných sester.

Oba tábory též udávaly případy, kdy sestry litovaly svého rozhodnutí (samozřejmě to učiněné pro druhou stranu).¹⁹² Nejkurióznější z nich byla změna u sr. Erminoldy Janouškové.

Sr. Erminolda „zpočátku byla horlivou přívrženkou československé provincie.“¹⁹³ Poté se jako „důvěrnice sestry generální představené“¹⁹⁴ stala roku 1920 představenou ve filiálním domě v Lednici, „ač velební představení mohli věděti, že se k úřadu nehodí.“¹⁹⁵

Shodně s P. Olšinou sr. Erminolda prohlašovala: „Vídeňští představení sester, aby počet přihlášenek pro starou kongregaci zvýšili, sestrám slibovali slovem i pérem, že sestry ostanou na Moravě, což se protiví kanonickým předpisům, jelikož správa takové kongregace se znemožňuje.“¹⁹⁶

Po hlasování pro vídeňský mateřinec mělo následovat „poněmčení Lednice.“¹⁹⁷ Jestliže dříve společenství tvořily samé Češky, nyní tam byly poslány sestry z Rakouska. „musily jsme se začít německy se modlit, číst a vše české bylo zase německy.“¹⁹⁸

Problém nenastal pouze ve společenství, ale i v jeho činnosti. Dříve sestry mluvily s německými pacienty německy, s českými zase česky. Nyní si nemocní „stěžovali, že nemohou se domluvit (jsou většinou Slováci z okolí a dělníci z Břeclavi).“¹⁹⁹ Úřady žádaly o české sestry, představení to však odmítli. „Řekly mi, že do Lednice sestry české nedají a Lednice že musí zůstat německá.“²⁰⁰

¹⁹² Srov. Archiv generalátu vincentek, *CSR I.*, složka 3. Provinz 1922, Ehrwürdige Schwester Faustina, Zahl 416, Institut der Barmherzigen Schwestern, Wien VI. Gumpendorferstrasse 108, Dr. Franz Hlawati, Sr. Gervasia Salzner, Generaloberin, Wien am 30. Oktober 1922; tamtéž, *Chronik zu Paskau; Chronik des Klosters in Zwittau*, s. 35–37; ZA Olomouc, f. ACO, kart. 5196, *neroztříděné zprávy*, Nr. 2284 ai 1923, Sestry sv. Vincence v Kroměříži podávají zprávu o sestře Erminoldě.

¹⁹³ ZA Olomouc, f. ACO, kart. 5194, *neroztříděné zprávy*, Kroměřížské sestry sv. Vincence: Sestra Erminolda, k číslu 1398 23. 1. 1923, sr. Techildis, provinční představená, v Kroměříži dne 6. února 1923.

¹⁹⁴ ZA Olomouc, f. ACO, kart. 5196, *neroztříděné zprávy*, Kroměřížské vincentky: Útěk sestry Erminoldy, ke zdejšímu číslu 17 (škrtnuto na 16) ze 22. 1. 1923, Farní úřad v Břestě č. 40, Josef Olšina, arcibiskupský komisař, v Břestě dne 29. ledna 1923.

¹⁹⁵ Tamtéž, Kroměřížské sestry sv. Vincence: Sestra Erminolda, k číslu 1398 23. 1. 1923, Sestra Techildis Coufalíková, provinciální představená, v Kroměříži dne 6. února 1923.

¹⁹⁶ Tamtéž, Nr. 1742 ai 1923, Komisař vincentek kroměřížských podává zprávu stran sestry Erminoldy; Srov. tamtéž, Kroměřížské vincentky: Útěk sestry Erminoldy, ke zdejšímu číslu 17 (škrtnuto na 16) ze 22. 1. 1923, Farní úřad v Břestě č. 40, Josef Olšina, arcibiskupský komisař, v Břestě dne 29. ledna 1923; tamtéž, Nejdůstojnější pane komisaři, sr. Erminolda.

¹⁹⁷ ZA Olomouc, f. ACO, kart. 5196, *neroztříděné zprávy*, Nr. 2284 ai 1923, Sestry sv. Vincence v Kroměříži podávají zprávu o sestře Erminoldě.

¹⁹⁸ Tamtéž.

¹⁹⁹ Tamtéž.

²⁰⁰ Tamtéž.

Sr. Erminolda pak byla přeložena do Vídně, odkud utekla do Strážnice a žádala přeložení do nové kongregace v Kroměříži. Zde však o ni nestály: „Sestra Erminolda nebude moci býti beze všeho přijata, jelikož se proti sestrám nemálo provinila.“²⁰¹

Důvodem byla i již naznačená cesta Marií de Poloni: „Jestliže Erminoldě se útek podaří, bude míti nová kongregace všechny sestry, které jsou k ničemu na krku, aniž by mateřinec byl býval zavázán přispívati na jejich živobytí, a propustiti je bude nemožno.“²⁰² Sr. Erminolda pak pro neposlušnost byla vyloučena z kongregace.²⁰³

Sestra Erminolda představovala jednu ze sester toužících změnit své rozhodnutí. Ale nespokojenost se netýkala jen osobního rozhodnutí. Kroměřížské sestry požadovaly možnost hlasování pro všechny české sestry – tedy i ty, nacházející se v Rakousku. Jednou z nich byla i sr. Faustina, která dokonce působila v Československu, nebyla však přiřazena k hlasující provincii.²⁰⁴

Tyto sestry však dostaly možnost přechodu do Kroměříže pouze jako vystoupení z kláštera.²⁰⁵ Záměr byl nakonec v původním provedení (tedy přestupem bez vystoupení) uskutečněn roku 1932. Možnost přechodu do kroměřížského společenství dostaly všechny sestry narozené na území patřícím k Československu.

²⁰¹ ZA Olomouc, f. ACO, kart. 5196, *neroztříděné zprávy*, Kroměřížské vincentky: Útek sestry Erminoldy, ke zdejšímu číslu 17 (škrtnuto na 16) ze 22. 1. 1923.

²⁰² Tamtéž. Ještě hůře se o Sr. Erminoldě vyjádřila provinční představená: „Ostatně ona byla dříve důvěrníci sestry generální představené a jen tak octila se na falešné cestě, jako druhdy její sestřenice, bývalá sestra představená kroměřížská, kterou předhůzky svědomí, i z kongregace vypudily... Působením a důvěrností s generální představenou chování její se zhoršilo, k sestrám se chovati počala surově. Takřka napořád byla na cestách sem tam, zvláště mezi Lednicí a Vídní, kam pletky z vlastního i cizích domů donášela, ač jí videnští představení nebránili... Po hlasování české sestry z domu přímo vyháněla za noci, a když se nedaly, nutila je nocovati na ložích nemocných v nemocnici. Za čas úřadování svého do provinční pokladny velice málo odvedla, ač se chlubila, že by mohla do Kroměříže poslati 3000 korun, ale že nic nepošle. Českou školku v Lednici zařídila podepsaná. Za zrušení její odpovědná je Sr. Erminolda. Po útěku do Vídně se vrátila a co konsulátem svůj a ještě jedné sestře kufr na mateřinci vymáhala, z čehož ještě nemalé zápletky pojde a styk vídeňských představených s Moravou už dnes nemožný. Bylo by třeba s Vídní vyjednávat, co se s ní má státi, jelikož sestra Gumpendorfská sotva která vízum pasovní do Vídně dostane. Bude-li nucena vrátiti se, s pohoršením vystoupne, nestane-li se něčeho horšího.“ Tamtéž, Kroměřížské sestry sv. Vincence: Sestra Erminolda, k číslu 1398 23. 1. 1923, sestra Techildis Coufalíková, provinciální představená, v Kroměříži dne 6. února 1923.

²⁰³ Srov. tamtéž, Nr. 2978 ai 1923, Superior Hlawatý in Wien berichtet in Sachen der Schwester Erminolda Janouškova; tamtéž, Sanctissime Pater, návrh psaní do Vídně (ohledně sr. Erminoldy) a příložený dopis do Říma, P. Josef Olšina, sr. Techildis, Břest 28. 2. 1923.

²⁰⁴ Srov. Archiv generalátu vincentek, CSR I., složka 3. Provinz 1922, Ehrwürdige Schwester Faustina, Zahl 416, Institut der Barmherzigen Schwestern, Wien VI. Gumpendorferstrasse 108, Dr. Franz Hlawati, Sr. Gervasia Salzner, Generaloberin, Wien am 30. Oktober 1922.

²⁰⁵ „Že sestra generální představená, jak se před dosavadní představenou vyjádřila, proti Češkám, které by z rakouských domů chtěly do kongregace československého přestoupiti, miní postupovati tak, jakoby vracely se do světa: mají šest neděl zdržeti se v mateřinci Vídeňském, aby se rozmyslely, mají prodělati osmi denní exercicie a z habitu býti svlečeny, aby se jim pak dalo na vůli odejiti, kam chtějí. Postup to znásilňovací jelikož zastrahující a tudíž nekanonický, o němž při projednání konečném mělo by ještě zvláště býti jednáno.“ ZA Olomouc, f. ACO, kart. 5196, *neroztříděné zprávy*, Nr. 17256 ai 1922, Komisař Olšina v Břestu podává zprávu ohl[edně] rozdělení provincie Milosrdných sester.

Pro změnu se vyslovalo pouze pět sester. Většině Češek, které se ocitly rozpadem monarchie v Rakouské republice, to nečinilo potíže.²⁰⁶

Během let se mezi provinciemi vyměnilo celkem 11 sester. Některé působily v domech druhého společenství, jiné se rozhodly pro přechod do kroměřížské provincie nebo naopak, pro návrat pod vídeňský mateřinec.²⁰⁷

Stížnosti z roku 1922 se zaměřily i na samotné provedení oddělení sester. Podle výpovědi českých sester se jim dostalo nejhoršího zacházení. Nesměly v noci spát ve společné ložnici, následně byly poslány na nádraží a to bez peněz, za které by zaplatily cestu do Kroměříže.²⁰⁸

Kroniky německých domů popisovaly odsun českých sester jako plánovaný a dopředu oznámený do Kroměříže. V Paskově se měl uskutečnit odklad o jeden den, kdy nově příchozí sestry z Vídně, které měly nahradit odcházející, neměly kde ubytovat. Na stížnosti sester ohledně vyhození z kláštera se vůbec nevyjadřovaly.²⁰⁹ Pravdivost tvrzení měla prošetřit též olomoucká a brněnská konsistoř. Výsledky šetření se nedochovaly či nikdy nebyly sepsány.²¹⁰

Po rozdělení řeholnic se čekalo pouze na rozdělení domů, které se mělo uskutečnit podle výsledků rozhodnutí sester.²¹¹

²⁰⁶ Jednou z nich byla i sr. Alvína, jejíž žádost k olomouckému arcibiskupovi o pomoc asi odstartovala celou záležitost. Srov. Archiv generalátu vincentek, *CSR I.*, složka Abstimmungen, Ergebnis der Abstimmung am 19. Mai 1922; tamtéž, *Schwesternstand 1912–1976*. Seznam sester z let 1912–1976. Manuskript. Seznam sester řazený podle jejich řeholních čísel; ZA Olomouc, f. AO, *vincentky ve Svitavách*, Nr. 270 ai 1942, Sr. Alvína Ryšánková z Kongregace Mil[osrdných] sester sv. Vincence v Chudenicích píše ve své záležitosti; f. AO, *vincentky v Kroměříži*, Nr. 222 ai 1934, Kanovník Foltynovský předkládá další zprávu o vizitaci sester sv. Vincence v Kroměříži.

²⁰⁷ Zajímavostí je též, jak se v Kroměříži ocitla sr. Perseveranda Pospíšilová, dlouholetá představená kroměřížského kláštera, která pro svůj vysoký věk byla přeložena na odpočinek do Laabu in Walde. Srov. Archiv generalátu vincentek, *CSR II.*, složka Provinz 1919–1929, Sehr Verehrter Herr Ministerialrat, Sr. Gervasia Salzner[ová], General-Oberin, 12. 8. 1921; Archiv provincie vincentek, *Seznam sester provincie*; tamtéž, *CSR I.*, 2. Provinz 1921, Ehrwürdige Frau Generaloberin, Eduard Letocha, Ministerialrat derzeit in Jedowitz bei Brünn, Mähren.

²⁰⁸ To měla učinit i sr. Erminolda. Srov. ZA Olomouc, f. ACO, kart. 5196, *neroztříděné zprávy*, Kroměřížské sestry sv. Vincence: Sestra Erminolda, k číslu 1398 23. 1. 1923, sestra Techildis Coufalíková, prov[inění] představená, v Kroměříži dne 6. února 1923; tamtéž, Nr. 18041 ai 1922, Komisař Milosrdných sester podává zprávu ohledně domu ve Svitavech.

²⁰⁹ Srov. Archiv generalátu vincentek, *Chronik zu Paskau*; tamtéž, *Chronik 1911–1927*.

²¹⁰ Srov. tamtéž, *CSR I.*, složka 5. Provinz 1925/1926, Dem hochwürdigsten erzbischöflichen Ordinariate in Wien, Abschrift, Zahl 483, Kongregation der Vinzentinerinnen, Gründung einer selbstständigen Provinz, Bischöfliches Ordinariat in Brünn in der Českoslovakische Republik, Norbert Klein, Bischof, Apostolischer Administrator, Brünn am 21. April 1926; ZA Olomouc, f. ACO, kart. 5196, *neroztříděné zprávy*, Nr. 18041 ai 1922, Komisař Milosrdných sester podává zprávu ohledně domu ve Svitavách.

²¹¹ Srov. tamtéž, Nr. 17256 ai 1922, Komisař Olšina v Břestu podává zprávu ohl[edně] rozdělení provincie Milosrdných sester.

4. 2. Dělení domů

V pramenech i literatuře se nacházejí rozdílné způsoby, jak měly být rozděleny jednotlivé filiální domy. Důvodem k těmto protichůdným informacím je proměna jednotlivých návrhů a realizovaného řešení.

Ještě před hlasováním sester začala první předběžná jednání. Na delikátnost jednání o majetku upozorňoval monsignore Klug. Informace doporučoval příliš nezveřejňovat, neboť v konsistoři nevěděli, „jak (sestry) danily a jaký majetek přiznávaly.“²¹² Mezi jednotlivými stranami panovala shoda, že Kroměříž a Strážnice případnou českým řeholnicím. Vídni měly zůstat Svitavy a Pačlavice.²¹³ O dalších domech mělo být rozhodnuto podle hlasování sester.²¹⁴

K nové kongregaci se přihlásilo 65 % sester provincie. Kroměřížské sestry předpokládaly, že tedy dostanou více domů. Zamýšlené předání Paskova a Lednice však neztroskotalo na špatné vůli představených, ale na odmítnutí ze strany dobrodinců.²¹⁵

Smlouva nakonec uzavřená mezi vídeňským a olomouckým ordinariátem počítala s předáním klášterů v Kroměříži, Strážnici a Frýdku, na mobiliích z Kroměříže a Chudenic. Dosavadní kongregace si měla ponechat Pačlavice, Svitavy, Valtice, mobilie ve Velkých Dyjákovicích, Paskově a Lednici. Zároveň měla být vrácena věna sester.²¹⁶

²¹² ZA Olomouc, f. ACO, kart. 5196, *neroztříděné zprávy*, Nr. 16319 ai 1923, Asesor Klug v Rudolticích žádá o akt o sestřích vincentkách. Srov. tamtéž, f. ACO, kart. 5170, *vincentky*, Nr. 1445 ai 1923, Potvrzení o majetku kroměřížských sester.

²¹³ Ztráta Pačlavic se však nelíbila kroměřížským sestřím, které se přímých jednání neúčastnily, ani československým správním úřadům, jak bylo pojednáno v následujícím textu.

²¹⁴ Tamtéž, f. ACO, kart. 5196, *neroztříděné zprávy*, Nr. 17256 ai 1922, Komisař Olšina v Břestu podává zprávu ohl[edně] rozdělení provincie Milosrdných sester, tamtéž, Nr. 16319 ai 1923, Asesor Klug v Rudolticích žádá o akt o sestřích vincentkách; tamtéž, Nr. 10766 ai 1923, Předsednictvo mor[avské] zem[ské] spr[ávy] polit[ické] v Brně žádá o zprávu stran rozdělení majetku kongregace Milosrd[ných] sester sv. Vincence; tamtéž, Nr. 11601 ai 1923, Arcib[iskupský] komisař sester sv. Vinc[ence] se vyjadřuje o rozdělení jmění kongregace.

²¹⁵ „Bedingung, dass die Erhalter dieser Häuser der Herr Graf Stolberg zu Stolbeg in Paskau und der Fürst Johann von Lichtenstein in Eisgrub damit einverstanden seien. Wie sich später zeigt, willigten diese nicht ein.“ Archiv generalátu vincentek, *Chronik zu Paskau*. Filiální dům v Paskově nakonec zůstal pod Vídní. Kronika Paskova zevrubněji informuje i o reakci hraběnky: „Die Frau Gräfin war ganz aufgeregt und sprach sich unliebsam über die Trennung des Ordens aus. Sie bedauerte, dass ihr Kloster in Paskau der abtrünnigen tschechischen Ordensprovinz gehören sollte, wie sie dazu kommen, wer es so angeordnet hat. Habe mich gewundert, warum die Frau Gräfin so urteilt und wer sie so informiert hat. Von uns hat sie nichts erfahren.“ Tamtéž.

²¹⁶ Srov. ZA Olomouc, f. ACO, kart. 5196, *neroztříděné zprávy*, Nr. 17256 ai 1922, Komisař Olšina v Břestu podává zprávu ohl[edně] rozdělení provincie Milosrdných sester.

Nová kongregace zatím neformálně provozovala chudobinec v Jihlavě, mateřskou školu v Pavlovicích u Přerova, nemocnici v Německém Jablonném a ve Frýdku. Několik řeholnic ještě pracovalo v Sušilově koleji v Brně.²¹⁷

Výsledky měly podle P. Olšiny vést k předání svitavského kláštera. Přestože sestry v to vkládaly velkou naději, nakonec musely odejít.²¹⁸

O předání bohatého svitavského kláštera a především pačlavického velkostatku velice usilovala především československá správa, s čímž kroměřížské sestry neměly sebemenšího problému.²¹⁹ A právě tento velkostatek se stal motivem dalších sporů.

Problémy způsobovala darovací listina vévodkyně Ernestiny von Arenbergové. Ta podmiňovala držení panství zřízením domu v Kroměříži a jeho vydržováním z výnosu hospodářství. Na tuto pasáž se samozřejmě odvolávaly kroměřížské sestry. Zároveň však dokument zakazoval velkostatek prodat, zastavit či darovat. V případě, že by byl převeden na jiného majitele (bez ohledu na případný souhlas či nesouhlas vídeňského institutu), majetek by propadl ve prospěch příbuzných zemřelé dárně – rodiny Windischgrätzů.²²⁰

Zaznamenané spory ohledně Pačlavic sahaly až k roku 1918. Místní komunita sester posílala část potravin do Kroměříže, podařilo se jí však (i přes zákaz vývozu) poslat několik vagónů i do Vídně.²²¹ Nespokojenost přetrvávala i po vytvoření provincie. Mezi roky 1920–1922 obviňoval superior Hlawati Josefa Olšinu

²¹⁷ Srov. ZA Olomouc, f. ACO, kart. 5196, *neroztříděné zprávy*, Nr. 17256 ai 1922, Komisař Olšina v Břestu podává zprávu ohl[edně] rozdělení provincie Milosrdných sester.

²¹⁸ „Sestra generální představená při začátku rozdělovací akce před sestrami v Kroměříži prohlásila – jak i ve Vídni bylo domluveno; tak aspoň bylo podepsanému řečeno, – že československé kongregaci případně tolik domů, kolik se přihlásí sester, mimo Kroměříž a Strážnici, kteréžto dva domy zůstanou najisto československé provincii čili kongregaci, i kdyby se ani dostatek sester pro ně nepřihlásilo. Jelikož pak pro novou kongregaci prohlásilo se 61 sester a pro německo-rakouskou 20, mezi nimiž však nalézá se osm sester cizozemek, které teprve poslední čas schválně byly do provincie československé přeloženy a tudíž se nepočítají, bylo by 61 sester proti 12 čili zbyl by staré kongregaci jeden větší čili dva menší domy. Sestra generální představená však prohlásila, že československá kongregace má obdržeti Kroměříž, Strážnici, Paskov a Frýdek, ostatní domy že zůstanou kongregaci rakouské. Zkrátka dohoda byla jí zrušena, když se přišlo do ostatních domů.“ Tamtéž. Srov. *Chronik des Klosters in Zwittau*, s. 36–37.

²¹⁹ „Jsoutě na rozporu těžkém materiální zájmy kongregace, totiž mateřince, a zájmy státní. Chce totiž státní správa, aby domu svitavského a velkostatku pačlavského dostalo se nové provincii.“ Archiv Biskupství brněnského, f. konzistoř Brno, inv. č. 14497, Nejdůstojnější biskupské konsistoři v Brně, č. 124, Kroměřížské vincentky, k číslu 4729 z 10. 6. 1926 6k., Farní úřad v Břestě, Jos[ef] Olšina, f. 1, v Břestě, komisař, v Břestě dne 26. 6. 1926.

²²⁰ „Co se týče pačlavského velkostatku sester dodává kapitolní konsistoř, že pro sestry nové kongregace velkostatek uchránití nevidí se možno, jelikož převod majetkový dle darovací listiny nezdá se naprosto možným.“ ZA Olomouc, f. ACO, kart. 5196, *neroztříděné zprávy*, Nr. 17256 ai 1922, Komisař Olšina v Břestu podává zprávu ohl[edně] rozdělení provincie Milosrdných sester. Srov. Archiv generalátu vincentek, *Chronik zu Paskau*; tamtéž, *Schenkung-Urkunde* (dále jen *Schenkung-Urkunde original*). Originál darovací smlouvy Ernestiny von Arenbergové na pačlavické panství ze dne 21. května 1841; tamtéž, *Chronik des Klosters in Zwittau*, s. 35.

²²¹ Archiv generalátu vincentek, *Chronik 1911–1927; Jak konsistoř počestuje*.

ze zasahování do hospodaření statku. Ten samozřejmě usiloval o větší podíl pro kroměřížské komunity.²²²

Polnosti zmenšila i pozemková reforma. Přes protesty nakonec část půdy byla zabrána. Z původních 300 hektarů zbylo vincentkám pouze 104 hektarů.²²³

V hodnocení situace bylo potřebné přihlídnout i na okolnosti, které ovlivňovaly rozhodování sr. Gervasie a P. Hlawatiho. Vídeňský mateřinec neztratil pouze část svých československých filiálek. Pozemková reforma snížila výtěžky z Pačlavic i ze Svitav.²²⁴ Ekonomická situace institutu se zhoršila i v Rakousku. S koncem monarchie ztratila kongregace své největší dobrodince, Habsburky. Následné poválečné těžkosti ve formující se Rakouské republice zasáhly i vídeňské sestry. Inflace a měnová reforma znehodnotily nadační majetek institutu – ze 110 000 korun na 11 šilinků.²²⁵

Generální vedení poukazovalo na skutečnost, že zřízením filiálního domu v Kroměříži institut naplnil požadavky darovací listiny. Plánované nové kongregaci však nebyl zavázán a neměl důvod ji podporovat.²²⁶ „Pan Šesták²²⁷ jezdí po církevních

²²² Archiv generalátu vincentek, *CSR I.*, složka 2. Patschlawitz 1921–1924, Eure Eminenz! Hochwürdigster Herr Kardinal-Erzbischof, vídeňskému arcibiskupovi od P. Franze Hlawatiho, Wien am 4. April 1921; *Chronik des Klosters in Zwittau*, s. 32.

²²³ K zabavení některých pozemků došlo roku 1924. Další část byla prodána v letech 1925 a 1928. Roku 1948 však sestrám patřilo 192,6 hektarů zemědělské půdy a 497 hektarů lesní půdy. Archiv generalátu vincentek, *CSR II.*, složka Grundbesitz, An die wehlehrwürdige Vorstehung der Barmh[erzigen] Schwestern Wien VI. Gumpendorferstraße 108, ZAHL 2728, Zwangsverwaltung bezw. Enteignung, Fürsterbischöfliches Ordinariat, Wien am 31. März 1921; Archiv provincie vincentek, složka *Pačlavice daně*, Ministerstvu zemědělství v Praze, Žádost ve smyslu § 16. odst. 2 zákona č. 142/47 o vynětí z revise pozemkové reformy, Kongregace milosrdných sester sv. Vincence z Pauly česká provincie v Kroměříži jako právní nástupce vlastníka velkostatku Pačlavice téže kongregace se sídlem ve Vídni, dne 10. ledna 1948; ZA Olomouc, f. ACO, kart. 5170, *vincentky*, Nr. 6356 ai 1928, Pozemek velkostatku Pačlav[ice] prodán manželům Hanákovým; tamtéž, Nr. 6357 ai 1928, prodej pozemku velkostatku Pačlav[ice] Antonínu Doubrovovi; tamtéž, Nr. 10812 ai 1925, Správa velkostatku Pačlav[ice] podává zprávu o upotřebení obnosu za prodaný pozemek Dr. Brachovi; tamtéž, Nr. 14933 ai 1925, Správa velkostat[ku] Pačlav[ice] podává zprávu s uložení výtěžku za prodaný pozemek; tamtéž, Nr. 11028 ai 1924, Odstoupení pozem[ku] v Pačlavicích.

²²⁴ Srov. Archiv generalátu vincentek, *CSR I.*, složka 5. Provinz 1925/1926, Monsignore, Dr. Franz Hlavatí, Superior, Wien am 7. Juni 1926; tamtéž, *CSR II.*, složka Grundbesitz, An die wehlehrwürdige Vorstehung der Barmh[erzigen] Schwestern Wien VI. Gumpendorferstraße 108, Zahl 2728, Zwangsverwaltung bezw. Enteignung, Fürsterbischöfliches Ordinariat, Wien am 31. März 1921.

²²⁵ Pro kongregaci se částečně změnil i způsob financování nemocnic. V Rakousku bylo zavedeno pojištění, které uhradilo případné náklady na léčbu. To ale ještě v roce 1930 mělo pouze 30 % populace. Pro své vlastní členky zavedla kongregace pojištění až roku 1955. Do té doby institut do smluv, které uzavíral se státními nemocnicemi, v nichž sestry působily, vkládal požadavek, aby v případě potřeby, zde sestry mohly být ošetřeny (a to všechny, nejen zdravotnice tam pracující). Srov. MICHELITSCH, sr. J. – FISCHER, sr. O. – RAMMER, sr. K. L.: *c. d.*, s. 73; Sr. Helene Rennhofer, archivářka soukromého archivu generalátu Kongregace Milosrdných sester sv. Vincence de Paul *Wien-Gumpendorf*; Sr. Josefa Michelitsch, archivářka soukromého archivu generalátu Kongregace Milosrdných sester sv. Vincence de Paul *Wien-Gumpendorf*.

²²⁶ Statek navíc, jak udávaly, již tolik nevynášel. Srov. Archiv generalátu vincentek, *Schenkung-Urkunde originál*; tamtéž, *CSR I.*, složka 6. Provinz 1927/28/29/31, Hohe Gutsinhabung, Stellungnahme der General-Leitung des Institutes der Barmherzigen Schwestern vom hl. Vinzenz von Paul in Wien VI. Gumpendorferstr. zur Anfrage der politischen Landesverwaltung Brünn vom 9. Mai 1928 Zahl 51338/1,

i světských úřadech, aby pracoval proti Kroměříži. Že se vyjádřil, že sestry kroměřížské, dokud on je inspektorem nad Pačlavicemi, haléře z Pačlavic nedostanou.²²⁸

Kroměřížské společenství však stále vznášelo nárok na dříve přidělovanou podporu. Jestliže do roku 1922 Pačlavice posílaly 12 000 korun jako roční rentu, měly ji podle sester posílat dál. Kroměřížské společenství tedy chtělo podat žalobu na generální vedení, v níž požadovalo uhrazení 216 000 korun, které jim dlužilo za roky 1923–1925.²²⁹ Vídeň to samozřejmě odmítala. Další dokumenty ohledně žaloby se nedochovaly. Nakonec bylo domluveno, že Pačlavice budou podporovat Kroměříž stejnou měrou jako před rokem 1922.²³⁰

Hádky o Pačlavice se táhly ještě mnoho let. O dalším vývoji informoval autor *Památnosti farnosti pačlavské*. Ten zaznamenal informaci o dělení společenství až k roku 1932.²³¹ Mohlo by tedy se zdát, že se jedná o nespolehlivý zdroj, přesnost jiných údajů však svědčí proti. Pramen uvádí i unikátní informace ohledně proměn v daném roce. K 15. červenci 1932 autor poznamenal: „Statek zůstal i s klášterem prozatím cele majetkem mateřince vídeňského, vyučování v dívčí klášterní škole v Pačlavicích převzala provincie česká.“²³² Dne 7. září pak měly odejít poslední tři vídeňské sestry do mateřince a nastoupila nová představená z československé provincie. Nakonec 27. června 1933 po dlouhém vyjednávání byl klášter i se školou vrácen Vídní.²³³ Tedy „nastoupily znovu české sestry mateřince vídeňského.“²³⁴

Dr. Franz Hlawati, Sr. Helena Ruprechtsberger[ová], Generaloberin, Frischau bei Znain am 16. Mai 1928; tamtéž, Monsignore, Dr. Franz Hlawati, Superior, Wien am 7. Juni 1926.

²²⁷ Tehdejší správce pačlavického velkostatku.

²²⁸ ZA Olomouc, f. ACO, kart. 5194, *neroztříděné zprávy*, Nr. 13369 ai 1928, Arcib[iskupský] Komisař sester sv. Vincence v Kroměříži píše o požadavcích sester.

²²⁹ Archiv generalátu vincentek, *CSR I.*, složka 5. Provinz 1925/1926, Hochwürdiges Institut der barherzigen Schwestern von St. Vinzenz de Pauly Wien, 216/26, advokát Dr. Method Barták v Kroměříži, Kroměříž 30. dubna 1926.

²³⁰ Archiv generalátu vincentek, *CSR I.*, složka 3. Provinz 1922, Verehrter Hochwürdiger Herr Inspektor, Institut der Barmherzigen Schwestern, Wien VI. Gumpendorferstrasse 108, Dr. Franz Hlawati, Superior, Wien am 30. Oktober 1922; tamtéž, složka 6. Provinz 1927/28/29/31, Hohe Gutsinhabung, Stellungnahme der General-Leitung des Institutes der Barmherzigen Schwestern vom hl. Vinzenz von Paul in Wien VI. Gumpendorferstr. zur Anfrage der politischen Landesverwaltung Brünn vom 9. Mai 1928 Zahl 51338/1, Dr. Franz Hlawati, Sr. Helena. Ruprechtsberger[ová]Generaloberin, Frischau bei Znain am 16. Mai 1928; ZA Olomouc, f. ACO, kart. 5195, *neroztříděné zprávy*, Nr. 20110 ai 1925, Komisař sester sv. Vincence prosí o schválení přístavy kláštera v Kroměříži.

²³¹ Pravděpodobně se jednalo o hlasování sester narozených na území Československa, které nemohly hlasovat roku 1922.

²³² Farnost Pačlavice, *Památnosti farnosti*.

²³³ Srov. tamtéž.

²³⁴ Tamtéž. Klášter byl podle požadavků modu vivendi pod právním titulem „podřízeno přímo papežské nuciatuře v Praze.“ Tamtéž.

Velkostatek zůstal pod Vídní až do konce druhé světové války. Následně byl zabaven v rámci Benešových dekretů. Sestry se proti tomu odvolaly. Poukazovaly na to, že kongregace není německá, ale rakouská.²³⁵ Neúnavnou snahou sr. Techildis byl majetek nakonec převeden na „Kongregaci Milosrdných sester sv. Vincence z Pauly českou provincií v Kroměříži jako právního nástupce vlastníka velkostatku Pačlavice téže kongregace se sídlem ve Vídni.“²³⁶ Majetek byl udán jako „spoluvlastnictví více než 200 sester české národnosti,“²³⁷ tedy základní jmění kongregace, zahrnující všechna věna sester a osobní jmění. Kroměřížské sestry se tedy po desetiletích dočkaly, i když to bylo jen na pár let. Vídeňské sestry v klášteře zůstaly až do roku 1985.²³⁸

4. 3. Československá provincie v právním vakuu

V prvních letech autonomie panovala v provinčním domě v Kroměříži veliká bída. Do kláštera byly sestěhovány řeholnice ze Svitav, Paskova a jiných domů, které zůstaly pod Vídní. Původně dům obývalo 13–15 sester.²³⁹ K roku 1921, kdy byl klášter povýšen na sídlo provincie s noviciátem, se počet obyvatelk navýšil na 27 sester a 11 kandidátek.²⁴⁰ K roku 1923 se tam již těsnalo 23 profesek, 19 novickek a 8 kandidátek. K tomu bylo potřeba připočítat až 60 pacientů nemocnice,

²³⁵ Archiv provincie vincentek, Složka obsahující kopie dokumentů ohledně pačlavického kláštera a velkostatku. Hnědé koženkové desky bez označení. Dokumenty z let 1919–1995, složka Diözesanarchiv Wien, Orden und Klöster Barmherzige Schwestern, Faszikeln 1916-1930 bzw. 1931-1951: Akten, die tschechische Provinz und Grundbesitz der Kongregation in Tschechien (besonders Zwittau und Patschlawitz) betreffend, Kopien, an das hochwürdigste Erzbischöfliche Ordinariat Wien, Zahl 1938, Institut der Barmherzigen Schwestern, Wien VI. Gumpendorferstrasse 108, sr. Helena Ruprechtsberger[ová] Wien 19. März 1947; tamtéž, Bestätigung das Erzbischöfliche Ordinariat Wien, 28. Juli 1947.

²³⁶ Tamtéž, složka Kongregace Milosrdných Sester Sv. Vincence z Pauly. Kroměříž. Pojištění. Dokumenty týkající se pačlavického velkostatku z let 1946–1947, Ministerstvu zemědělství v Praze – Žádost ve smyslu § 16. Odst. 2 zákona č. 142/47 o vynětí z revise pozemkové reformy, dne 10. ledna 1948.

²³⁷ Tamtéž.

²³⁸ Aby věc nebyla příliš jednoduchá, působily na zámku spolu s vídeňskými vincentkami i pařížské. Srov. Farnost Pačlavice, *Památosti farnosti*; Archiv provincie vincentek, ČERNUŠÁK, T. – JARKA, J. – KOPECKÁ, V.: *c. d.*; tamtéž, složka Kongregace Milosrdných Sester Sv. Vincence z Pauly. Kroměříž. Pojištění. Dokumenty týkající se pačlavického velkostatku z let 1946–1947, Ministerstvu zemědělství v Praze – Žádost ve smyslu § 16. Odst. 2 zákona č. 142/47 o vynětí z revise pozemkové reformy, dne 10. ledna 1948.

²³⁹ Srov. tamtéž, *Memorabilie des Institutes der barmh. Schwestern zu Kremsier v. Jahre 184[5]* (dále jen *Memorabilie Kremsier*). Manuskript první kroniky filiálního domu Milosrdných sester v Kroměříži z let 1845–1918. Stránky neočíslovány.

²⁴⁰ V nemocnici pobývalo 32 mužů a 16 žen. Srov. SOkA Kroměříž, f. B-A 1, sčítací operáty z roku 1921, číslo ukládací jednotky 358, kód sady: Km 1332, *Kroměříž, Jungmanova, č. P. 6–8, 66–81, 102* (dále jen sčítací operáty 1921).

několik desítek dětí z mateřské školy a dívčí školy ručních prací. Dům tedy doslovně praskal ve švech.²⁴¹

Druhý problém vyvstával v ekonomickém zajištění. Daný počet sester i samotné pacienty a děti bylo třeba uživit. Oddělením od původní kongregace však kroměřížský dům ztratil dodávky potravin z Pačlavic.²⁴² Přeplněný dům nedokázaly sestry hospodářsky pokrýt. Peněz byl nedostatek, nestačily ani na potřebné léky. Následkem toho zemřelo několik mladých řeholnic.²⁴³

Vincentky žily především z darů, pár hospodářských aktivit²⁴⁴ a výsledků své vlastní práce. Darů bylo málo, bohaté domy se statky zůstaly pod Vídní. Zbývala pouze možnost vlastní práce. Sestry pracující ve státních nemocnicích a ústavech dostávaly za svou práci plat, který byl sice menší než u laických zaměstnanců, přece však představoval jistý příjem.²⁴⁵ Sestra Techildis tedy usilovala o možnosti převzít nové úkoly a založit nové filiálky, kam by mohla poslat sestry. Ulehčila by tak přeplněnému domu a zároveň zvětšila příjmy společenství. Nová kongregace však stále čekala na schválení a představená tedy nedostala souhlas k vyslání sester na nová působiště, která jim byla bohatě nabízena. V situaci největší tísně nakonec vyslala čtyři sestry do Německého Jablonného. Část sester mohla poté přejít do Sušilovy koleje v Brně, městské nemocnice ve Frýdku a v Jihlavě. Nejednalo se však o oficiální založení, pouhé schválení „zdržování se“.²⁴⁶

²⁴¹ Srov. ZA Olomouc, f. ACO, kart. 5170, *vincentky*, Milosrdné sestry sv. Vincence v Kroměříži, číslo 266 12/23, Josef Krestýn, Kanovník; *Catalogus Venerabilis Cleri. Archidioecesis Olomucensis Anno reparatae salutis 1923* (dále jen *Catalogus 1923*). Olomucii 1923; *Catalogus Venerabilis Cleri. Archidioecesis Olomucensis Anno reparatae salutis 1919* (dále jen *Catalogus 1919*). Olomucii 1919; SOKA Kroměříž, f. B-A 1, sčítací operáty 1921.

²⁴² Sčítací operáty z roku 1910 sice udávaly pro kroměřížský klášter i určité množství drůbeže a prasat. Není jasné, zdali chov pokračoval i po válce. Pokud ano, nemohlo to stejně pro tolik lidí stačit. Srov. SOKA Kroměříž, f. B-A 1, sčítací operáty z roku 1910, číslo ukládací jednotky: 327, kód sady: KM 1290, *Kroměříž, Sladovny (Chobot, Volného, Ostrov aj.) 1910, č. P. 51–112* (dále jen sčítací operáty 1910).

²⁴³ Sestry umíraly však již dříve. Navíc průměrný věk dožití se pohyboval kolem 40 let. Úmrtnost se nezlepšila ani následující desetiletí, kdy sestry již nepociťovaly takový nedostatek. Srov. ZA Olomouc, f. ACO, kart. 5196, *neroztříděné zprávy*, Nr. 17256 ai 1922, Komisař Olšina v Břestu podává zprávu ohl[edně] rozdělení provincie Milosrdných sester; Archiv provincie vincentek, *Kronika kongregace Milosrdných Sester svatého Vincence z Paula česká provincie* (dále jen *Kronika české provincie*). Manuskript první kroniky československé autonomní provincie Milosrdných sester. Informace sepisovány zpětně. Datace přibližně 1950–1994. Stránky neočíslovány; *Kniha zemřelých Milosrdných sester sv. Vincence de Paul české provincie*. Rukopis nekrologia české provincie. Seznam všech zemřelých sester české provincie od roku 1920 do současnosti. Jednotlivé stránky označeny daty.

²⁴⁴ Vlastní hospodářství měly Pačlavice a Svitavy.

²⁴⁵ Srov. *Světské ošetřovatelky*; BREJCHA, L.: c. d., 301.

²⁴⁶ Srov. ZA Olomouc, f. ACO, kart. 5170, *vincentky*, Opis, Moravský zemský výbor, Nr. 10853–7/VII. 1922, Číslo 30144, Zem[ský] chorobinec v Jihlavě, Referent: Drobný Z biskupského ordinariátu v Litoměřicích, Josef, biskup, Litoměřice 12. 12. 1922; tamtéž, Biskupský ordinariát brněnský, 14904 17. 9. [19]22, č. 37352, V: Mor[avský] zemský chorobinec v Jihlavě, smlouva se sestrami ošetřovatelkami,

Sestrám se podařilo rozšířit řádovou školu ve Strážnici. Ze 165 000 Kč, které tvořily celkové náklady na opravu a rozšíření, zaplatila provincie pouze 10 000 korun. Peníze tedy byly a nebyly. Proč vynakládat peníze na přístavbu, když údajně není na jídlo a léky? Pravděpodobně daná investice se jevila jako nutná a též asi slibující zisk.²⁴⁷

V těch letech došlo k absolutnímu zamezení kontaktů mezi vídeňským a kroměřížským domem. Sr. Techildis nejezdila na povinné exercicie, nepodávala vizitační zprávy a stejně tak ani generální představená nemohla přijet do domů kroměřížských sester. Nejnutnější minimum korespondence probíhalo podle nařízení skrze pražskou nunciaturu.

Kroměřížské vincentky přes všechny těžkosti nepřestávaly přijímat kandidátky. Ty slibovaly rozvíjející se budoucnost plánované kongregace. Dívky, které do společenství vstupovaly, z velké většiny pocházely ze skromných poměrů a nepřinášely tedy do kláštera věna. Stanovy tuto možnost připouštěly, pro společenství to však činilo další hospodářskou zátěž. Kandidátky také musely být živeny. Investice společenství vložená do dorostu se vyplácela v okamžiku, kdy dívky mohly být poslány pracovat.²⁴⁸ To však v té době nebylo možné. Stejně tak došlo k zastavení všech možností přijetí do společenství. Dívky, které do Kroměříže vstoupily, nemohly být přijaty do noviciátu. Slavnosti obláčky se dočkaly pouze skupiny, které vstoupily před hlasováním o nové kongregaci, tedy v letech 1920–1922. Tyto novicky však nemohly být připuštěny k profesi. Slavnosti obláček a slibů vyžadovaly schválení generálního vedení.²⁴⁹ Zkušební doba dívek tedy byla natahována bez viditelného konce. Situace samozřejmě odporovala církevnímu právu.

Přestože na adresu novicmistrové sr. Michaely Gardavskové²⁵⁰ pěly v Kroměříži i ve Vídni pouze slova chvály, generální vedení odmítalo dát potřebné povolení. Nátlak

k číslu 12111 ze dne 31. července 1922, Jihlava, zřízení odbočky (domu) milosrdných sester sv. Vincence z Pauly v zemském chorobinci; tamtéž, Nr. 14828 ai 1923, Převzetí koleje „Sušil“ v Brně.

²⁴⁷ Srov. Archiv provincie vincentek, *Kronika české provincie; Acta curiae archiepiscopalis Olomucensis Anni 1925* (dále jen *Acta curiae 1925*). Olomucii 1925, Nr. 11, s. 115, Nr. 16 340, Collectae in favorem orphanotrophii et nosocomii Sororum Sancti Vincentii in Strážnici; MRÁZOVÁ, K.: *Vincentky*, s. 34.

²⁴⁸ Pro bílé vincentky to bylo v době kandidatury a postulátu, následně po ukončení prvního (tzv. kanonického) noviciátu.

²⁴⁹ V okamžiku vytvoření nové kongregace by toto povolení mohla dát sr. Techildis se svou radou. Do té doby však tvořily pouze provinční vedení a jejich souhlas s přijetím nových členek nestačil.

²⁵⁰ Sr. Michaela byla do tohoto úřadu jmenovaná generálním vedením po zaučení ve vídeňském mateřinci. Srov. Archiv generalátu vincentek, *Chronik 1911–1927*.

začaly kromě provinčního vedení vyvíjet olomoucký ordinariát a pražská nunciatura.²⁵¹ Arcibiskup Prečan v osobním listu naléhal na „den Anlass zu Bitterkeiten, welche durch Einmischung unerfahrenerer Schwestern und unberufener Elemente zwischen dem Mutterhause in Wien und dem Provinzhause in Kremsier entstanden sind.“²⁵²

„Nicht Mangel an guten Willen,“²⁵³ obhajoval superior s generální představenou svou zápornou odpověď. K tomuto rozhodnutí je vedly dva důvody: „1) Wir sind überzeugt, dass wir nicht mehr das Recht haben über die Einkleidung und über die Gelübdeablegung der Schwestern in Kremsier zu entscheiden. 2) Wir glauben, dass unter den derzeitigen Verhältnissen eine Einkleidung oder Gelübdeablegung überhaupt nicht möglich ist.“²⁵⁴ Upozorňovali též na to, že nebyli viníky celé situace: „Eine nationale Agitation unter den Schwestern in Mähren hat einen Großteil von ihnen so weit gebracht, dass sie um jeden Preis von ‚Wien‘ losgetrennt sein wollten.“²⁵⁵

První argument zněl celkem logicky – vídeňské vincentky přece nemohly schvalovat kandidátky jiné kongregace. Druhý bod však souvisel spíše s nedořešenými spory. „Haben die Novizen nicht ein Recht, klar zu wissen für welche Kongregation und auf welche Konstitutionen sie ihre Gelübde machen?“²⁵⁶ Opravdu nevěděly kandidátky, do jaké kongregace vstupovaly? Kdyby však zvažovaly vstup k vídeňským sestrám, mohly tak učinit v jednom z jejich domů. Kroměříž a Pačlavice se přece nacházejí velmi blízko od sebe.²⁵⁷

²⁵¹ Srov. Archiv generalátu vincentek, *CSR I.*, složka 4. Provinz 1923/1924, Liebe Ehrwürdige Mutter, Sr. Techildis Coufalík[ová], Kremsier den 16. Jänner 1923; tamtéž, Ehrwürdige Schwester Techildis, Zahl 443, Institut der Barmherzigen Schwestern, Wien VI. Gumpendorferstrasse 108, Dr. Franz Hlawati, Sup[er]ior, Sr. Gervasia Salzner, Generalob[er]in, Wien am 24. Jänner 1923; Sr. Hochwürden Herrn Kanonikus Dr. Franz Hlawati, Superior des Institutes der Barmherzigen Schwestern in Wien VI. Gumpendorferstr[asse] 108, Nr. 6475, St. Vinzenzschwestern, Zur Zahl 43 vom 24. 4. 1924, Erzbischöfliches Konsistorium, Olmütz am 29. April 1924; tamtéž, *CSR II.*, složka Techildis, Liebe Ehrwürdige Mutter, Sr. Techildis, Kremsier den 14. 5. 1920; tamtéž, Der Ehrwürdigsten Generaloberin der Schwestern der h. Vincenz de' Paoli. Wien, Nr. 10829, Nunciatura apostolica, Franciscus Marmaggi, Archiepiscopus Hadrianopolis, nuntius Apostolicus Pragen, Praga 26. Juni 1924.

²⁵² ZA Olomouc, f. ACO, kart. 5196, *neroztříděné zprávy*, Barmherzige Schwestern vom hl. Vinzenz, Nr. Cons. 6475, Erzbischöfliches Ordinariat, Leopold Erzbischof, Olmütz den 29. April 1924.

²⁵³ Archiv generalátu vincentek, *CSR I.*, složka 4. Provinz 1923/1924, Eure Exzellenz hochwürdigster Herr Apostolischer Nuntius, Dr. Franz Hlawati, Superior, Sr. Gervasia Salzner, Generaloberin, Wien am 4. Juli 1924.

²⁵⁴ Tamtéž.

²⁵⁵ Tamtéž.

²⁵⁶ Tamtéž.

²⁵⁷ Logičtější poznámka byla spíše o formě slibů. Podle kterých konstitucí je budou skládat? Srov. ZA Olomouc, f. ACO, kart. 5196, *neroztříděné zprávy*, Konsistorium, Zahl 43, z. Zahl 5479, Institut der Barmherzigen Schwestern, Wien VI. Gumpendorferstrasse 108, Wien am 24. April 1924; Archiv generalátu vincentek, *CSR II.*, Provinz Oberin 1920/22, Liebe ehrw[ürdige] Schwester Michaela, Sr. Gervasia, Wien 28. 12. 1921.

Postoj Hlawatiho a sr. Gervasia zde spíše vykresloval tajnou naději, že k schválení nové kongregace nedojde a sestry by se musely vrátit pod Vídeň, která by tak dosáhla nárůstu dorostu. V pozadí zaznívala myšlenka jednoty a nedělitelnosti kongregace. Mnoho sester umíralo, zároveň však dorost tyto ztráty pokrýl a v pozdějších letech i převyšoval.²⁵⁸

Roku 1924 se v Kroměříži nacházelo již 18 novicetek tří skupin,²⁵⁹ k tomu dalších 10 kandidátek.²⁶⁰ Provinční vedení se sr. Techildis a P. Olšinou v čele vytrvale naléhalo na olomoucký ordinariát, aby jim dovolil definitivně přijmout nové členky, neboť by je musely k velké škodě propustit.²⁶¹ Trpělivost přecházela také rodiče a příbuzné. O konečném řešení musel rozhodnout Řím, a tak schválení obláček a slibů nastalo až 1924. Právě přicházející dorost se stal argumentem na schválení provizorního řešení oficiálně vydaného roku 1931.²⁶²

Druhá polovina dvacátých let vedla k postupnému zlepšování poměrů. Kroměřížské sestry otevřely nové filiálky, přicházely nové kandidátky a se skládání slibů již nebyl problém. Vyřešení se dočkala i situace v kroměřížském klášteře. Provincie nechala přistavit na východní straně budovy novostavbu o třech patrech za 300 000 korun. To bylo možné díky štědrým dárcům i vydobytým splátkám z Pačlavic.²⁶³

²⁵⁸ Srov. Archiv generalátu vincentek, *Chronik 1911–1927*; tamtéž, *Chronik 1928–1938*.

²⁵⁹ Vstup do noviciátu se konal 20. srpna 1922, 15. ledna 1923 a 6. srpna 1923.

²⁶⁰ Ve dvacátých letech se mezi kandidátkami objevily i kuriózní případy. Kromě jedné řeckokatoličky se k sestrám přihlásila i Božena Nováková, která na nátlak otce vystoupila z katolické církve (stalo se tak dokonce protiprávně několik dní před jejími 14. narozeninami). Problém s obláčkou nastal i pro Anežku Wazdragovou, která přijala křest u Církve československé. Nejzajímavějším případem byla sr. Aloisia – nebo-li Maria de Poloni, která po slibech vystoupila z vídeňské kongregace a usilovala o znovupřijetí v Kroměříži (viz podkapitola 4. 1. Rozhodování sester). Občas se stávalo, že příšlá kandidátka již dříve vstoupila do zkušební doby v jiném klášteře. V tom případě dotyčné sestry žádaly o písemné vyjádření, proč dívka odešla. Srov. Archiv generalátu vincentek, *CSR I.*, složka 5. Provinz 1925/1926, An das hochwürdigste erzb[ischöflichen] Konsistorium in Olmütz, Zahl 178, Sr. M. de Poloni, Sittenzeugnis, zu der Zahl 16833 von 30. 10. 1925, Institut der Barmherzigen Schwestern, Wien VI. Gumpendorferstrasse 108. Sr. Gervasia Salzner[ová], Wien am 16. November 1925.

²⁶¹ „Podepsaný obdržel dnes zprávu, že je přítomně šest sester po domech úplně vyčerpáno a že jsou na úmor. Nebude-li možno poslati v době co nejkratší náhradu – a čeká na sliby na 18 sester v mateřinci a není čím je vyživiti – budou se muset nejlepší domy, které mateřince vydrží, pustiti, a sice Jihlava, Frýdek a Jablonné. Sestry jsou plně zoufání, a podepsaný neví si rady.“ ZA Olomouc, f. ACO, kart. 5171, *vincentky*, Milosrdné sestry sv. Vincence Kroměřížské, noviciát a sliby, Farní úřad v Břestě č. 140, P. Josef Olšina, v Břestě dne 3. 5. 1924.

²⁶² Srov. ZA Olomouc, f. ACO, kart. 5196, *neroztříděné zprávy*, Soupis novicetek a kandidátek milosrdných s[ester] kroměřížských r. 1924; tamtéž, f. ACO, kart. 5171, *vincentky*, Nr. 9255 ai 1924, Nejdůstojnější Pane Arcibiskupe náš milý arcipastýři v Kristu, Salčák Antonín, rolník, majitel záslužného Kříže pro Ecclesie et Pontifice, v Radějově dne 13. června 1924.

²⁶³ Nedostatek sester oznamovaly opavské františkánky. I křížových sester bylo tak „málo“, „proto páni primáři hodlají již přibrati světské ošetřovatelky, čehož se obáváme.“ ZA Olomouc, f. ACO, kart. 5196, *neroztříděné zprávy*, k číslu 5.710, Okresní nemocnice v Lounech, Sestry sv. Kříže, Ses. Alina Hrabinská, v Choryni 7. dubna 1928. Srov. tamtéž, Nr. 5710 ai 1928, Biskupská konsistoř v Litoměřicích prosí

Informace o všedním životě sester z druhé poloviny dvacátých let se nezachovaly.²⁶⁴ Jestliže první část desetiletí tvořily problémy existenčního rázu, zmiňují prameny pro následující roky úpadek kázně a poslušnosti, který zapříčinil i dlouho vleklou se spor.²⁶⁵

Následující roky znamenaly pro nově zamýšlenou kongregaci pohřbení i částečné uskutečnění. Československé správní orgány požadovaly vznik nezávislých provincií řádů a kongregací, což bylo nakonec vloženo i do modu vivendi. Přece to však byl československý stát, který nechtěl dovolit vzniknout nové kongregaci, která by se zakládala na nacionalismu. Svůj vliv patrně měly i doznávající protikatolické nálady.²⁶⁶

V průběhu let bylo jasné, že správní orgány neupustí od svého záměru blokovat schválení nové kongregace. Zároveň bylo zřejmé, že kroměřížské sestry nebylo možné v ten okamžik zpětně zařadit pod vídeňské představené „vzhledem ke stálému kontrastu mezi slovanskými a německými sestrami.“²⁶⁷ Svatý stolec se rozhodl tedy pro třetí řešení.²⁶⁸

Oficiálně nová kongregace nevznikla. Kroměřížská provincie však v praxi dosáhla samostatnosti. Komunikace s generálním vedením ve Vídni zůstala omezena

o Milosrdné sestry pro nemocnici v Lounech, č. 85, Okresní nemocnice v Lounech v Čechách, k číslu 5710 z 30. 3. 1928, Farní úřad v Břestě, v Břestě dne 2. dubna 1928; tamtéž, Nr. 14334 ai 1928, Arcib[iskupský] komisař Olšina v Břestě zasílá žádost sester vincentek o povolení ku převzetí nemocnice v Lounech; tamtéž, Nr. 17609 ai 1928, Farní úřad v Břestě oznamuje převzetí nemocnice v Lounech sestrami sv. Vincence v Kroměříži; tamtéž, Kroměřížské sestry vincentky: Přijetí nemocniční smlouvy v Lounech, Farní řád v Břestě číslo 274, v Břestě dne 23. října 1928; tamtéž, f. ACO, kart. 5195, *neroztríděné zprávy*, Nr. 20110 ai 1925, Komisař sester sv. Vincence prosí o schválení přístavy kláštera v Kroměříži.

²⁶⁴ Existuje pouze několik dokumentů a vyjádření, které se týkaly postoje vůči generálnímu vedení a dělení kongregace. Ty byly zařazeny do podkapitoly 7. 1. České vincentky a 7. 1. 1. Stížnosti kroměřížských vincentek.

²⁶⁵ Srov. ZA Olomouc, f. AO Arcibiskupství Olomouc, inv. č. 2671–2678, sign. G Vinc 2, kart. 1060, *vincentky v Kroměříži*, Vaše arcibiskupská Milosti, Josef Olšina, v Břestě dne 5. března 1929; tamtéž, f. ACO Arcibiskupská konsistoř Olomouc, sign. H8, kart. 5170, *vincentky*, Arcibiskupské konsistoři, Sestry sv. Vincence v Kroměříži: ředitel, k číslu 14192 ze dne 13. srpna 1921, Bonifác Segeta, kanovník.

²⁶⁶ Viz podkapitola 8. 3. Československá správa. Srov. Archiv generalátu vincentek, *CSR I.*, složka 4. Provinz 1923/1924, Seiner Hochwürden Herr Kanonikus Dr. Fr. Hlawati, Superior des Institutes der Barmherzigen Schwestern Wien VI., Gumpendorferstrasse 108, Nr. 5479, St. Vinzenzschwestern, zu Zahl 35 vom 4. 4. 1924, Erzbischöfliches Konsistorium, Olmütz dem 11. April 1924; Arcibiskupské konsistoři v Olomouci, číslo j[ednací] 182797III/22, věc: Řády církevní. Utvoření samostatné provincie československé Kongregace milosrdných sester sv. Vincence z Pauly, K číslu 18631 ze dne 24. 11. 1922, Ministerstvo zahraničních věcí Československé republiky, v Praze dne 16. prosince 1922; *Acta curiae 1924*, Nr. 5, 13. 6. 1924, s. 57–59, Nr. 9263a, Modus vivendi inter Sanctam Sedem et Republicam Cecoslovacham; HALAS, F. X.: *Fenomén Vatikán*, s. 577–589; KONÍČEK, J.: *c. d.*, s. 67, 81–84.

²⁶⁷ Archiv provincie vincentek, složka *Barmherzige Schwestern*, Jeho Excelenci monsignorovi Vincenci Lapuma, Apoštolská nunciatura v Československu, Pietro Ciriaci, arcibiskup z Tarsu, apoštolský nunciatus, Praha 11. května 1931.

²⁶⁸ Řešení bylo navrženo podle anglických panen v Československu. Srov. Archiv provincie vincentek, složka *Barmherzige Schwestern*, Jeho Excelenci monsignorovi Vincenci Lapuma, Apoštolská nunciatura v Československu, Pietro Ciriaci, arcibiskup z Tarsu, apoštolský nunciatus, Praha 11. května 1931.

na minimum nejnútnejších prípadů, při nichž jako zprostředkovatel sloužila pražská nunciatura. Ta delegovala povinnosti představených na olomoucký ordinariát. Sestry směly samy volit svou provinční představenou, kterou následně Olomouc potvrzovala. Nově získala pravomoc ustanovovat představené jednotlivých domů. Úřad komisaře provincie zůstal nezměněn. Toto řešení mělo sloužit jako životaschopné provizorium na pět let, než se daná situace ustálí. Nová kongregace Služebnic sv. Vincence z Pauly, sv. Cyrila a sv. Metoda však nikdy nevznikla. Toto dočasné řešení, původně na pět let trvalo až do roku 1995.²⁶⁹

²⁶⁹ Oddělení společenství se uskutečnilo natolik, že sestry v následujících desetiletích používaly rozdílné konstituce a nosily odlišný hábit. Srov. Archiv provincie vincentek, složka *Barmherzige Schwestern*, Nr. 10548, apoštolská nunciatura, G. Marmaggi, Praha 30. dubna 1924; tamtéž, Jeho Eminence monsignor Pietro Ciriaci, apoštolský nuncius, Praha, 7668/28, dopis z Kongregace pro řeholníky, Řím 20. června 1931; tamtéž, Jeho Excelenci monsignorovi Vincenci Lapuma, Apoštolská nunciatura v Československu, Pietro Ciriaci, arcibiskup z Tarsu, apoštolský nuncius, Praha 11. května 1931; Sr. Helene Rennhofer.

5. Národnostní vztahy řeholnic

Klášterní společenství, i přes určitou izolovanost, tvořilo vždy součást dané společnosti. Mladé dívky a ženy, které vstupovaly do klášterů, nesly si s sebou kulturu a hodnoty své doby. Též jako řeholnice (setkávající se s kněžími, pracující mezi lidmi) byly ovlivňovány okolní atmosférou. Výjimku netvořil ani nacionalismus.²⁷⁰

Národnostní rozepře musely řešit všechny komunity na území Československa. Jednotlivá společenství se byla nucena vypořádávat s tímto napětím, ať už pocházelo ze strany sester či společnosti.²⁷¹

Intenzita a průběh národnostních sporů se různily v jednotlivých kongregacích. Konflikt se například příliš neprojevil u sester sv. Kříže.²⁷² V českých zemích se kongregace dělila na Moravskou provincii a provincii Böhmen, které sice nebyly oficiálně národnostně stanovené, měly však k tomu velice blízko. Mezi českými sestrami tedy nevznikly výraznější snahy o osamostatnění společenství.²⁷³ Křížové sestry však tvořily jednu z výjimek. Jiná společenství došla k podobnému řešení vztahů až na základě bolestnějšího procesu.

Mezi výjimky lze zařadit i Školské sestry de Notre Dame. Sestry notredamky se snažily možným rozepřím čelit předem. Začaly klást velký důraz na vzájemné vztahy řeholnic učení češtiny pro německé sestry a naopak. Tato strategie dobře zafungovala a ochránila kongregaci před vnitřní nejednotou.²⁷⁴

Zmiňované dva instituty tvořily však výjimky. Národní cítění ve velké míře ovlivňovalo život církve na území českých zemí. Za extrém lze považovat jeden z prvotních rysů Bratří těšitelů z Getseman. Tato kongregace omezila přijímání nových členů pouze na slovanské národnosti.²⁷⁵ Národnostní konflikt se překvapivě objevoval

²⁷⁰ Srov. ZA Olomouc, f. AO, *vincentky ve Svitavách*, zpráva 11. 5. 1921, Olšina Josef, farář v Břestě, v Břestě dne 14. 5. 1921; *DĚJINY SNPPM*, s. 105–107; JAKŠIČOVÁ, D.: *c. d.*, s. 296; NĚMEC, V.: *c. d.*, s. 50–94.

²⁷¹ Srov. *Jak konsistoř počestuje*; NĚMEC, V.: *c. d.*, s. 88.

²⁷² Kongregace Milosrdných sester sv. Kříže v mnoha ohledech silně připomínala vídeňské vincentky. Vznikla přibližně ve stejnou dobu ve Švýcarsku a její činnost se postupně rozšířila na veškeré oblasti, ve kterých pracovaly i vincentky. Na Moravu přišly sestry v druhé polovině 19. století. Přes všechny podobnosti se vývoj tohoto společenství vydal jinou cestou. Již od založení prvního domu na Moravě totiž byla ustanovena Moravská provincie, do které generální vedení začleňovalo jednotlivé filiální domy, které sestry založily. Nevyskytly se příliš velké nacionální potíže. Jediným problémem se stal pouze jazyk. Srov. Sr. Pavla Křivánková, bývalá provinční představená, generální rádkyně, archivářka soukromého archivu České provincie Kongregace Milosrdných sester sv. Kříže.

²⁷³ Podle sr. Pavly měl sestry k odtržení vybízet i P. Antonín Cyril Stojan. Za vzor jim poté dával právě vincentky. Srov. *tatáž*.

²⁷⁴ Srov. JAKŠIČOVÁ, D.: *c. d.*, s. 296.

²⁷⁵ Srov. P. Ludwig Pociask CCG, bývalý generální představený Kongregace Bratří těšitelů z Getseman.

i v čistě „českých“ kláštorech, jako například u Milosrdných sester III. řádu sv. Františka z Assisi v Opavě²⁷⁶ nebo Milosrdných sester sv. Karla Boromejského.²⁷⁷ Zde se některým českým sestřím nelíbilo německé vedení kongregace a usilovaly o výraznější vliv na správu společenství.²⁷⁸ „Hlavní věcí jest – odstranit německé komando z mateřince, vystopovat kolik asi je českých čekatelek v německém kursu.“²⁷⁹

Základní charakteristiku nacionálních problémů lze shrnout do několika bodů. Tato práce se soustředila na česko-německé vztahy s vědomím, že národnostní nepokoje probíhaly v Československu i v rámci vztahů s Poláky, Maďary a také Slováky.²⁸⁰

5. 1. Používání jazyka

V rámci rozšiřování takzvaného národního obrození se zintenzivňovala snaha zrovnoprávnit češtinu s němčinou. Postupně se dostavovaly drobné úspěchy.²⁸¹ Podobně silící význam češtiny se vyskytoval i v archiváliích olomoucké arcidiecéze. Do poloviny 19. století byla veškerá akta arcibiskupské konsistoře napsána německy. Následně se občas objevily latinské žádosti. S blížícím se koncem století se častěji objevovaly listy kněží psané česky. V průběhu první republiky se užíval jakýsi nepsaný konsenzus:

²⁷⁶ Tzv. opavské františkanky se na dotaz autorky odmítly k tomuto aspektu svých dějin vyjádřit. Ve své odpovědi naznačily, že v jejich společenství probíhaly velké spory mezi českými a německými sestrami.

²⁷⁷ Kongregace Milosrdných sester sv. Karla Boromejského vznikla roku 1837 v Praze založením samostatné větve společenství z francouzského Nancy. Jak uvedl olomoucký dominikán Schlösinger: „das Generalmutterhaus der Borromäerinnen in Prag ist deutsch bis zur Stunde“ JAKŠIČOVÁ, D.: *c. d.*, s. 289. Sestra Alžběta Clebounová se pak vyjádřila: „vše to a úpí nad německým komandem generální představené Adelgundis a její asistentky Gonzagy. Celá rada v mateřinci je německá od generální představené až do poslední sestry... pro české a moravské kláštery nechávají jen churavé anebo slabé (sestry).“ ZA Olomouc, f. ACO, kart. 5195, *neroztříděné zprávy*, Nr. 22548 ai 1920, Dotaz o zřízení moravské provincie sester sv. Karla Bor[omejského], Důvěrné pro akt pouze!!! Kaplan Dr. Josef Durek z Litomyšle obrátil se na pana kapitulního vikáře s prosbou, by se ujal kláštera sester sv. Karla Bor[omejského] ve Sloupnici u Litomyšle a pak české věci v kongregaci sv. Karla Bor[omejského], předkládá dopis sestry Alž[běty] Clebounové, v němž jsou líčeny poměry kláštera Sloupnického a celé kongregace. Srov. tamtéž, Nr. 22697 ai 1921, Ustanovení „Jižní provincie“ Kongr[egace] Milosrd[ných] sester sv. Karla Borom[ejského].

²⁷⁸ Námět této práce neumožňoval hlubší prozkoumání tohoto fenoménu, který byl tedy ponechán pro další zpracování. Srov. ZA Olomouc, f. ACO, kart. 5196, *neroztříděné zprávy*, Nr. 10 331 ai 1927, Zem[ská] pol[itická] spr[áva] mor[avská] zasílá dotaz stran kongr[egace] Těšitelů Božského Srdce Páně.

²⁷⁹ ZA Olomouc, f. ACO, kart. 5195, *neroztříděné zprávy*, Nr. 22548 ai 1920, Dotaz o zřízení moravské provincie sester sv. Karla Bor[omejského], Důvěrné pro akt pouze!!! Kaplan Dr. Josef Durek z Litomyšle obrátil se na pana kapitulního vikáře s prosbou, by se ujal kláštera sester sv. Karla Bor[omejského] ve Sloupnici u Litomyšle a pak české věci v kongregaci sv. Karla Bor[omejského], předkládá dopis sestry Alž[běty] Clebounové, v němž jsou líčeny poměry kláštera Sloupnického a celé kongregace.

²⁸⁰ Po vzniku republiky odešly maďarské sestry ze Slovenska. Nahrazovaly je právě Češky. Tak se stalo, že školské sestry čelily národnostním problémům v Rožumberku, kde je pro jejich národnost považovali za bezvřerce. Srov. JAKŠIČOVÁ, D.: *c. d.*, s. 295–296.

²⁸¹ Týkalo se to především Stremayerových jazykových nařízení. Druhá, tzv. Badeniho reforma však byla nakonec odvolána.

jakou řečí dopis přišel, tou i odpověděli. Akta kurie diecéze pak vycházela ve třech jazycích. Daná informace se podávala buď v latině, anebo v obou jazycích – tedy česky i německy.²⁸²

I některé řády brzy začaly využívat češtiny ve svých žádostech. Mnohdy se však odlišovaly žádosti kněží (superiorů, zpovědníků a jiných, kteří spolupracovali s ženskými řády) od žádostí představených. Většinou právě u kněží se nacházely první české zprávy. Jejich vliv pak působil spolu s vzrůstajícím podílem českých členek.

Jiná společenství naopak dlouhá léta zůstávala německá. Jako příklad lze jmenovat brněnské alžbětinky. Německý jazyk převládal dlouho i v kongregaci sv. Hedviky, ačkoliv jejich superior používal češtinu. Některá německá společenství pak za republiky počestila razítka, žádosti však dál sepisovala v němčině.²⁸³

Národnost sester hrála velice významnou roli v pohledu okolí. České sestry většinou nebyly vítány v německých oblastech a obráceně. Každý z národů chtěl mít ošetřovatelku, která mluvila jeho řečí. Mnohem větší boj pak vypukl v rámci školství. Například vincentky tak provozovaly v některých místech zvlášť českou a zvlášť německou mateřskou školu.²⁸⁴

Otázka jazyka hlouběji zasahovala do denního života společenství. Nejjednodušší výzvu představovalo přeložení konstitucí do češtiny. Sestry Neposkvrněného početí je nechaly přeložit až roku 1920 a to kvůli nejasnostem v jejich znění.²⁸⁵

Mnohem důležitější se stala otázka hlavního jazyka společenství či jazyka běžné komunikace. V jakém jazyce by se sestry měly společně modlit? Německy nebo česky?

Ve většině společenství začala být němčina postupně nahrazována češtinou. Nejprve na působištích sester (ve školních zařízeních), následně i při společných

²⁸² Srov. ZA Olomouc, f. ACO, kart. 5194–5197, *neroztříděné zprávy; Acta curiae archiepiscopalis Olomucensis Anni 1918* (dále jen *Acta curiae 1918*). Olomucii 1918; *Acta curiae archiepiscopalis Olomucensis Anni 1919* (dále jen *Acta curiae 1919*). Olomucii 1919; *Acta curiae archiepiscopalis Olomucensis Anni 1920* (dále jen *Acta curiae 1920*). Olomucii 1920; *Acta curiae archiepiscopalis Olomucensis Anni 1921* (dále jen *Acta curiae 1921*). Olomucii 1921; *Acta curiae archiepiscopalis Olomucensis Anni 1922* (dále jen *Acta curiae 1922*). Olomucii 1922; *Acta curiae archiepiscopalis Olomucensis Anni 1923* (dále jen *Acta curiae 1923*). Olomucii 1923; *Acta curiae 1924; Acta curiae 1925; Acta curiae archiepiscopalis Olomucensis Anni 1926* (dále jen *Acta curiae 1926*). Olomucii 1926; *Acta curiae archiepiscopalis Olomucensis Anni 1927* (dále jen *Acta curiae 1927*). Olomucii 1927; *Acta curiae 1928; Acta curiae 1929; Acta curiae archiepiscopalis Olomucensis Anni 1930* (dále jen *Acta curiae 1930*). Olomucii 1930.

²⁸³ Srov. ZA Olomouc, f. ACO, kart. 5195, *neroztříděné zprávy*, Nr. 8884 ai 1924, Protokoly o kan[onické] zkoušce se sestrami v Nezamyslicích; tamtéž, f. ACO, kart. 5196, *neroztříděné zprávy*, Nr. 17861 ai 1923, Sr. Coletta Kopeček in Troppau bittet um Lizenz zur Erholungsreise.

²⁸⁴ Srov. Archiv generalátu vincentek, *Chronik zu Paskau*; Archiv generalátu neposkvrněných *DĚJINY SNPPM*, s. 110–112.

²⁸⁵ Srov. Archiv generalátu neposkvrněných, *DĚJINY SNPPM*, s. 103.

modlitbách. Na horizontu se objevilo další úskalí – otázka jazyka a národnosti noviciátu.²⁸⁶

5. 2. Boj o noviciát

V jakém jazyce vyučovat nové sestry? Se vznikem samostatné republiky začala být formace v němčině brána jako utlačování svébytnosti českého národa. Proč by měly být české kandidátky vzdělávány v cizím jazyce? Proč by měly noviciát strávit v jiném státu?²⁸⁷

Otázka dorostu velice trápila klášterní společenství. Během války a v důsledku poválečného nedostatku umíralo větší procento mladých sester. Přicházely další žádosti o založení filiálních domů. Přes velké množství kandidátek si představené často stěžovaly na nedostatek sester, který mohl vést k přijmutí civilních zaměstnanců.²⁸⁸

Mladé dívky vstupovaly do klášterů v dnes nepředstavitelném množství. Ne všechny však složily sliby. Některé z nich byly představenými z rozličných důvodů propuštěny.²⁸⁹

Otázka jazyka se stala zásadní pro dobu formace. Velká část dívek pocházela z venkova a neměla příliš kvalitní vzdělání. Inteligence v kláštorech nehrála zásadní roli. Mnohem důležitější byla zbožnost a povahové vlastnosti kandidátky. Lze tedy usuzovat, že výuka v druhém jazyce by pro ně mohla představovat nepřekonatelnou bariéru na cestě ke slibům. A to bez ohledu, zdali tím druhým jazykem měla být němčina či čeština.²⁹⁰

²⁸⁶ Možnost srovnání vývoje dává položka *neroztříděné zprávy o řádech a kongregacích z let 1920–1931* z fondu Archibiskupské konsistoře v Olomouci. Zde lze sledovat chronologický vývoj konkrétního společenství i jeho porovnání s dalšími komunitami. Srov. ZA Olomouc, f. ACO, kart. 5194–5196, *neroztříděné zprávy*.

²⁸⁷ Srov. *Jak konsistoř počestuje*.

²⁸⁸ ZA Olomouc, f. ACO, kart. 5196, *neroztříděné zprávy*, Nr. 5710 ai 1928, Biskupská konsistoř v Litoměřicích prosí o Milosrdné sestry pro nemocnici v Lounech; tamtéž, k číslu 5.710, Okresní nemocnice v Lounech, Sestry sv. Kříže, Sr. Alina Hrabinská, v Choryni 7. dubna 1928.

²⁸⁹ Srov. ZA Olomouc, f. ACO, kart. 5194, *neroztříděné zprávy*, Nr. 7216 ai 1925, Komisař křížových sester prosí o nařízení kanon[ického] výsledku se šesti novickami; tamtéž, Nr. 10092 ai 1923, Protokoly o kanonickém výsledku novicек a kandidátek v klášteře v Nezamyslicích; tamtéž, Nr. 9224 ai 1924, Propst Heider überschickt das Protokoll über das kanonische Examen mit der Schwester; tamtéž, Nr. 9407 ai 1924, Pfamt Kranowitz überschickt das Protokoll mit der Schwester Serafine Klímek.

²⁹⁰ Srov. ZA Olomouc, f. ACO, kart. 5195, *neroztříděné zprávy*, Nr. 9188 ai 1924, Škol[ské] sestry Přerově prosí o nařízení kanon[ického] výsledku pro postulantky a novicky; tamtéž, Nr. 8884 ai 1924, Protokoly o kan[onické] zkoušce se sestrami v Nezamyslicích; SÜSENBEKOVÁ, M. F.: *c. d.*, s. 116.

Svou roli zde však především hrály národní city. České dívky se zdráhaly přicházet do německých společenství, neboť se bály případné germanizace. V tomto duchu též zazněla výtka konsistoře k sestřím sv. Hedviky: „Podotknouti ještě dlužno, aby budoucně při kanonickém výslechu byl zakládán s českými kandidátkami, novickami a sestrami protokol v řeči české.“²⁹¹ Pokud společenství mělo mít budoucnost, potřebovalo český noviciát.²⁹²

Co dělat v případě, že kandidátky pocházely z obou národností? Založit pouze český noviciát? Vytvořit dva samostatné noviciáty? Otázka dvojího noviciátu se objevila u několika řádů. Rozdělením na provincie ji v praxi provedly sestry sv. Kříže. V rámci jednoho společenství se pak dva noviciáty nacházely u sester Neposkvrněného početí Panny Marie. V Přerově, v novém sídle generální představené, sídlil noviciát, kam vstupovaly pouze české kandidátky. Druhý noviciát se nacházel ve Šternberku. Zda byl čistě pro německé dívky, nebylo dosud zkoumáno. Prameny však uvádějí i česká příjmení bez přechylování.²⁹³

Rozdělit noviciát na dva zvažovaly i hedvičky. Možnost takového kroku by však vedla k dělení kongregace, a tak od nápadu upustily.²⁹⁴

A jak vychovávat nové sestry? I tato otázka se objevila v mysli některých lidí. Formovat německý dorost v českém prostředí se stalo pro některé nepřijatelné nejen z důvodů jazykových, ale „namentlich die nationale Veranlagung des slawischen Volksstammes.“²⁹⁵

²⁹¹ ZA Olomouc, f. ACO, kart. 5195, *neroztříděné zprávy*, Nr. 8884 ai 1924, Protokoly o kan[onické] zkoušce se sestrami v Nezamyslicích.

²⁹² Srov. Archiv generalátu vincentek, *Chronik 1911–1927*; tamtéž, *CSR I.*, složka 1. Provinz 1919/1920, Milosrdné sestry sv. Vincence, číslo 8416, k číslu 308 ze dne 2. 6. [19]19, Arcibiskupská konsistoř, generální vikář, v Olomouci dne 5. června 1919.

²⁹³ Srov. ZA Olomouc, f. ACO, kart. 5195, *neroztříděné zprávy*, Nr. 9188 ai 1924, Škol[ské] sestry Přerově prosí o nařízení kanon[ického] výslechu pro postulantky a novicky.

²⁹⁴ Problémem společné formace se zde stala jazyková bariéra. Část dorostu uměla pouze německy, nebo naopak pouze česky. Plán počítal s rozdělením noviciátu na český v Nezamyslicích a německý v Břežanech. Srov. SÜSENBKOVÁ, M. F.: *c. d.*, s. 116.

²⁹⁵ JAKŠIČOVÁ, D.: *c. d.*, s. 289.

5. 3. Rozdělování národů

S rozpadem Rakousko-Uherska vznikly závratné rozdíly v hranicích států a církevních oblastí. Úpravě diecézních hranic předcházela úprava hranic provincií větších řeholních společenství.²⁹⁶

České země dříve tvořily buď samostatné provincie (jako v případě křížových sester),²⁹⁷ nebo jednotnou provincii s Rakouskem. Rozdíly vznikly v rámci rozdělení slezského území s Polskem. Mnoho řeholnic také odcházelo ze Slovenska do svých původních provincií v Maďarsku. Stejně obtíže vyvstaly například i se změnami rakousko-italských hranic. Mnohem závažnějšího rázu nabyla rozdělení vzniklá z nacionálních obtíží.²⁹⁸

Tlaky nové republiky donutily i Chudé školské sestry k založení československé provincie. Její centrum se nacházelo ve Slavkově u Brna, jediné opravdu české filiálce kongregace. Toto řešení bylo nelogické²⁹⁹ a zároveň nepřijatelné pro německou většinu. Tento tah lze vysvětlit jedině snahou zavděčit se českému obyvatelstvu. Provinční představenou se stala česká sestra, její zástupkyní zase Němka. Pravomoci nové provinční představené zůstaly však velice omezené. Po čtyřech letech nastalo přijatelnější řešení: provincie byla rozdělena na dva vikariáty: český (s centrem ve Slavkově) a německý (se sídlem v Bohumíně).³⁰⁰

Téměř bezkonfliktní situace nastala u školských františkánek. Přesto právě nacionalismus donutil zrušit filiálku v Dlažkovicích. Místo česko-německých sporů komunita následně řešila napětí česko-slovenské.³⁰¹ Svoji jednotu by rozdělením noviciátu podle národností ohrozily hedvičky, takže nakonec návrh neuskutečnily.³⁰²

²⁹⁶ Některým úpravám došlo již v důsledku proměny habsburského mocnářství na Rakousko-Uhersko. Československé provincie tedy většinou vznikaly z částí těchto rakouských a uherských provincií. Srov. Sr. Marianna Bucková DKL.

²⁹⁷ To neplatilo o situaci na Slovensku, kde byla nová samostatná provincie založena až roku 1923. Srov. Sr. Pavla Křivánková.

²⁹⁸ Úprava provincií zavazovala též k dané úpravě v konstitucích společenství. Srov. ZA Olomouc, f. ACO, kart. 5195, *neroztříděné zprávy*, hochwürdigster Herr Fürsterzbischof, M. Annunciata Provinzialoberin der Armen Schulschwester v[on] U[nsere] L[iebe] Frau, Breslau den 26. September 1922; tamtéž, f. ACO, kart. 5196, *neroztříděné zprávy*, Nr. 5396 ai 1928, Provinzial Oberin der Schwestern der christl[iche] Liebe in Tetschen bittet um Empfehlung dieser Congregation im Ordinariatsblatte; Sr. Helene Rennhofer; JAKŠIČOVÁ, D.: c. d., s. 121–156.

²⁹⁹ Dalších osm domů se nacházelo u československo-polských hranic, tedy velice daleko.

³⁰⁰ Srov. ZA Olomouc, f. ACO, kart. 5195, *neroztříděné zprávy*, Nr. 3427 ai 1925, Generaloberin der armen Schulschwester in München überschickt die Regel, Oderberg, den 14. November 1922; JAKŠIČOVÁ, D.: c. d., s. 287–288.

³⁰¹ Přestože řád byl založen z původně štyrského společenství z nacionálních důvodů. Srov. tamtéž, s. 294.

³⁰² Srov. SÜSENBKOVÁ, M. F.: c. d., s. 116.

Dějiny Institutu blahoslavené Panny Marie také dosud nebyly zpracovány. Anglické panny založily rovnou dvě provincie: českou a slovenskou. Německé řeholnice žijící v Praze dostaly možnost volby: zůstat v Čechách nebo se vrátit do Rakouska. Většina zůstala. Vztahy s generálním vedením v Sankt Pöltnu nepatřily k nejlepším. V té době vznikla snaha spojit všechny generální domy v jednu kongregaci. Byla vytvořena však dvě centra: v Římě (spojující převážně německé domy) a v Irsku (spojující více národů). České sestry pod vedením sr. Heleny Sírkové se pokoušely dostat pod Irsko, což se nepodařilo. Anglické panny patřily tedy pod římský generalát. Prameny však zmiňují určitou autonomii. Anglické panny v Československu měly spadat přímo pod pražského nuncia. Toto řešení pak posloužilo za vzor pro uspořádání poměrů u kroměřížských vincentek.³⁰³

Nová československá provincie pařížských vincentek vznikla rozhodnutím generálního domu. Nenastaly tedy žádné nepokoje. Uherská provincie neposkytla odloučeným domům žádnou podporu, neboť se domnívala, že nové uspořádání se neudrží. Modré vincentky naopak podpořily americké spolusestry.³⁰⁴

Dějiny Dcer božské lásky se ještě nedočkaly zpracování, které by si zasloužilo jejich národnostní rozložení.³⁰⁵ Československá provincie byla zřízena v říjnu 1919. Vztah ke generálnímu domu ve Vídni potvrzovalo prohlášení generální představené učiněné před notářem: „dass die Kongregation sich auf mehrere Provinzen verteilt, dass diese jedoch ihre eigenen Einkünfte und Vermögensverwaltung haben und nur unter der Jurisdiktion der gefertigten Oberin stehen.“³⁰⁶

Národnostní napětí panovalo i u Milosrdných sester III. řádu sv. Františka v Opavě. Ty však pro jejich bolestnost nechtěly zveřejnit žádné informace.

V 19. století František Sušil mluvil o „církví a vlasti“. V době vzniku Československa již tyto pojmy pro mnohé stály v obráceném pořadí.³⁰⁷

³⁰³ Srov. Archiv provincie vincentek, složka *Barmherzige Schwestern*, Jeho Excelenci monsignorovi Vincenci Lapuma, Apoštolská nunciatura v Československu, Pietro Ciriaci, arcibiskup z Tarsu, apoštolský nuncius, Praha 11. května 1931; Sr. Brigita Žižková CJ, učitelka, členka Congregatio Jesu zabývající se dějinami vlastního institutu.

³⁰⁴ Přesnější zprávy o přístupu sester ve Štýrském Hradci nelze zjistit, neboť archiválie byly zničeny při bombardování za druhé světové války. Srov. Sr. Marianna Bucková DKL.

³⁰⁵ Z 39 sester opavského kláštera tvořily Češky ani ne polovinu. Ve společenství žilo 15 Němek, 6 Polek, 1 Maďarka. Většina řeholnic měla státní příslušnost československou, výjimku tvořilo 6 říšských Němek, 5 Polek, 1 Maďarka a 1 Rakušanka. Srov. ZA Olomouc, f. ACO, kart. 5195, *neroztříděné zprávy*, Nr. 10781 ai 1924, Zemská správa polit[ická] slez[ská] žádá o další sdělení ohledně dcer Božské lásky.

³⁰⁶ Tamtéž.

³⁰⁷ Srov. ZA Olomouc, f. ACO, kart. 5194, *neroztříděné zprávy*, Nr. 23143 ai 1920, Spiritual Spisar ve Frýdlantě podává zprávu o zřízení provincie sester boromejek; ZLÁMAL, Bohumil: *Příručka českých církevních dějin*. IX. *Doba probuzenského katolicismu*. 1. část. Olomouc 1970, s. 3.

5. 3. 1. Situace Sester Neposkvrněného početí Panny Marie

Analogický případ ke zkoumanému institutu se vyskytl u Sester Neposkvrněného početí Panny Marie.

Roku 1916 byl superiorem institutu jmenován Dr. Josef Tittl. Ten ve své funkci podnikl několik pokusů o rozdělení kongregace na českou a německou větev.³⁰⁸

Nátlakem na přerovskou (tj. českou) větev docílil toto, že sestry podaly žádost o rozdělení. Když však 23. prosince 1916 ukázaly žádost kardinálu Skrbenskému, ten ji označil za projev nacionalismu. Sestry svou žádost vzaly zpět, neboť zjistily, že důvody jejího sestavení byly lživé.³⁰⁹

Druhý pokus o rozdělení společenství podnikl sám Tittl. Dne 17. dubna 1917 podal návrh na rozdělení a to bez souhlasu sester. Jeho 51 stránková žádost také odporovala tehdejšímu církevnímu právu. Superior požadoval, aby dvě nové kongregace, které by odloučením vznikly, měly společný majetek, vypomáhaly si sestrami a měly společného superiora.³¹⁰

Na základě protestu představených i voleb nové generální představené se však ani tehdy nedočkal vytoužené změny. Úřadu se ujala Češka. Štvavé články v novinách, výtržnosti i hrozba hnutí Los von Rom ze strany německého okolí (Moravské Třebové) vedly kongregaci k přesunutí sídla do české oblasti (Přerova).³¹¹

Josef Tittl se následně znovu pokusil o rozdělení kongregace, což vedlo generální radu k žádosti, aby byl zbaven své funkce. Kardinál Skrbenský však nového superiora nejmenoval. Ponechal Dr. Tittlovi titul, zároveň však vyňal generální představenou z jeho pravomoci. Ta nyní měla ve všem přímé spojení s ordinariátem.³¹²

Poslední útok na jednotu společenství pak dotýčný kněz učinil v květnu 1922. Žádosti o rozdělení a žalobě na generální představenou v Římě nakonec nebylo ani odpovězeno. Dr. Tittl zemřel jako starý muž v roce 1929. Přesto spory mezi ním a generální představenou neskončily. Vedení kongregace se totiž marně snažilo vymáhat na jeho dědicích akt kongregačního archivu.³¹³

³⁰⁸ Srov. Archiv generalátu neposkvrněných, *DĚJINY SNPPM*, s. 105.

³⁰⁹ Dr. Tittl je lživě informoval, takže představená se rozhodla pro druhý návrh konstitucí, který by formoval společenství jinak, než bylo zamýšleno. Srov. tamtéž, s. 106.

³¹⁰ Srov. NĚMEC, V.: *c. d.*, s. 88.

³¹¹ Srov. Archiv generalátu neposkvrněných, *DĚJINY SNPPM*, s. 108.

³¹² Srov. tamtéž, s. 113–124.

³¹³ Srov. tamtéž, s. 124–126.

6. Nacionalismus u vincentek

Zvláště silným fenoménem, který ovládal společnost na počátku 20. století, byla ideologie nacionalismu. Láska k národu, která sílila v rámci 19. století, nyní gradovala v nepřátelské postoje vůči „cizím“ menšinám na „našem“ území.

Ve své monografii Franz Hlawati zcela popíral jakékoliv národnostní problémy mezi vincentkami před vznikem Československa. Německé sestry přece pracovaly v Kroměříži podobně jako české zase třeba v Linzi. V jeho podání se jeví, že české sestry na Moravě se ve dvacátých letech prostě zbláznily, za což mohl samozřejmě vliv nejmenovaného kněze.³¹⁴

V rámci dřívější kapitoly bylo ale popsáno, že národnostní citění zasahovalo v různé míře i řeholní řády. Ne jinak tomu bylo i u Milosrdných sester. Vždyť již prvotní stanovy sester konstatovaly, že vincentky byly „více než jeptišky vystaveny nebezpečí světa“.³¹⁵ Postupný vývin nacionalismu dal tomuto tvrzení stoprocentně za pravdu.

6. 1. Národní citění před rozpadem monarchie

Národnostní vztahy v rámci kongregace procházely postupnou proměnou, která eskalovala v době první republiky.

Původ sester v rámci společenství odrážel celkovou společnost habsburské monarchie. Již mezi prvními přijatými členkami vídeňského institutu se nacházely ženy pocházející z různých koutů monarchie, včetně českých zemí (a to české i německé národnosti). Všechny sestry však musely umět německy.³¹⁶

³¹⁴ Srov. HLAWATI, F.: c. d., s. 122.

³¹⁵ *Regel der Gesellschaft der barmherzigen Schwestern, bestätigt von Seiner päpstlichen Heiligkeit Gregor XVI. durch Apostolisches Breve vom 15. September 1835. Für die kaiserlichen österreichischen Staaten genehmiget von Seiner k. k. Apostolischen Majestät Ferdinand I. durch Allerhöchstes Labomettschreiben vom 29. März 1835.* Brünn 1905. *Řehole kongregace Milosrdných Sester potvrzená Jeho Svatostí papežem Řehořem XVI. apoštolským brevem ze dne 15. září 1835. Pro císařské země rakouské schválená Jeho c. k. apoštolských Veličenstvem Ferdinandem I. nejvyšším kabinetním listem ze dne 29. března 1835* (dále jen *Regel der Gesellschaft, Řehole kongregace*). Brno 1903. Dvojjazyčný výtisk stanov vídeňských vincentek. Uloženo: soukromý archiv generalátu Kongregace Milosrdných sester sv. Vincence de Paul ve Vídni, klášter Milosrdných sester sv. Vincence de Paul ve Vídni-Gumpendorf, s. 3.

³¹⁶ Milosrdné sestry se nelišily pouze národností. Diametrální rozdíly vykazoval také jejich sociální statut. Vedle většiny, kterou tvořily venkovské dívky, zde žily dcery měšťanů i významnější postavených osob společnosti. Všechny členky společenství si byly rovny a žily stejným způsobem života. Stanovy společenství mezi sestrami nedělaly rozdíl, až jedinou výjimku – ty, které byly gramotné, mohly v danou

Během druhé poloviny 19. století národnostní spory ve společnosti nabývaly na intenzitě. Jako ilustrace může posloužit odborná monografie významného kroměřížského historika Františka Václava Peřinky, vydaná roku 1911. Nacionalismus v kroměřížském regionu, alespoň v osobních poznámkách autora, nelze přehlédnout.³¹⁷ Peřinka kladně hodnotil u vincentek nahrazení němčiny češtinou při bohoslužbách v klášterní kapli. Upozorňoval též na fakt, že sestry jako první zřídily české mateřské školy.³¹⁸

O nacionálním sporu s městem Kroměříží informoval i Hlawati. Městská rada považovala německé nápisy na náhrobních křížích sester za záměrnou urážku národního cítění obyvatel. Generální představená tedy rozhodla, že na náhrobky se v tomto městě od roku 1907 již psalo česky.³¹⁹

Znalost češtiny či němčiny se stala klíčovou i pro přidělování řeholnic do filiálních domů v rámci národnostních regionů a to bez ohledu na národnost zakladatele. Tak pro klášter v Paskově „generální představená milosrdných sester sv. Vincence z Pauly ve Vídni slíbila velkomyslnému dobrodinci tři sestry jazyka českého znalé poslati.“³²⁰

V rámci kongregace však zůstala zachována různorodost národností mezi sestrami až do konce první světové války. Zachovalé seznamy sester, na nichž bylo uvedeno místo narození, neumožňovaly bezpečně určit národnost.³²¹

dobu psát dopisy. Minimálně jeden rok formace (tzv. kanonický rok noviciátu) totiž probíhal v generálním domě ve Vídni. Srov. *Regel der Gesellschaft, Von der inneren Verfassung und Leitung der Versammlung der Töchter der christlichen Liebe*; tamtéž, *Hand Journal* obsahující: *Die sämmtlichen leben den und verstorbenen Profeßen u. Novizinen*; tamtéž, *Personalstand 1832–1925*. Seznam sester z let 1832–1925. Manuskript. Seznam sester řazený podle jejich řeholních čísel. Stránky neočíslovány.

³¹⁷ Například: „Německý nadučitel Kovda řekl v letech devadesátých o německvím kroměřížském: ‚Vše německé spočívá zde na hliněných nohách, na lži, podvodu, klamu. Jednou se vše zhroutí a nebude zde německých škol ani středních ani měšťanských ani obecných. České moře všecko pohltí a pohltití musí proto, že Němci zde nemají žádného dorostu. My Čechy na německých školách neponěmčíme. Obcovací řečí žáků našich zůstává řeč česká. Já, který česky neumím, mám ve škole nejmizernější výsledek, třeba bych učil v nejvyšší třídě. A spoléhat na židy, jest marné. Ti půjdou vždy s většinou.‘“ PEŘINKA, František Václav: *Vlastivěda moravská. II. Místopis. Kroměřížský okres. I. část*. Brno 1911, s. 119. Srov. SOkA Kroměříž, f. B-A 1, *Peřinka – záznamy*; PEŘINKA, F. V.: *c. d.*

³¹⁸ A to v Kroměříží a Kvasicích. Srov. tamtéž, s. 228.

³¹⁹ Srov. HLAWATI, F.: *c. d.*, s. 121–276.

³²⁰ ZA Olomouc, f. ACO, kart. 5196, *neroztříděné zprávy*, Nr. 10909 ai 1898, Pfarramt Paskau bittet um die canon[onische] Errichtung eines Klosters der Schwestern des hl. Vincenz von Paula dortsolbst.

³²¹ Původ z Moravy a české jméno ještě neznamenalo přihlášení se k české národnosti, jak bylo konstatováno v první kapitole. Většinou sestry ovládaly oba dva jazyky. Například sr. Natalítia Měsíčková psala česky v ZA Olomouc, f. ACO, kart. 5170, *vincentky*, Nr. 5626 ai 1925, dovolení obřadů na Zelený čtvrtek. Jistotu přihlášení se k české národnosti lze mít pouze u sester, které následně chtěly vstoupit do nové kongregace. Ne všechny sestry, co odmítly odtržení od Vídně, však byly Němky. Naopak. Vždy bylo zmiňováno, že některé z Češek tuto možnost odmítly. Pomoci určit národnost a národnostní cítění sester nemohou ani zachovalé knihy v provinčním archivu sester. Mezi nimi zůstalo mnoho českých knih, nelze však určit, v jakém poměru byly k německým, které si pravděpodobně

Společenské klima se s určitým časovým zpožděním promítalo i ve vídeňské kongregaci. V úvahu je zapotřebí vzít i skutečnost, že se zde rychle měnily generace sester. Roku 1905 tedy institut „z čista jasna“ vydal pro české domy konstituce v českém překladu.³²² Když roku 1911 vyplňoval vikář kostela sv. Mořice P. Josef Olšina³²³ sčítací archy, jako obcovací řeč všech 16 sester uvedl češtinu.³²⁴ Proměny národnostního cítění lze vnímat i v počest'ování jména světce zakladatele.³²⁵

6. 2. Eskalace poměrů s rozpadem Rakousko-Uherska

Během první světové války docházelo k radikalizaci národnostních nepokojů. S touto skutečností se musely vypořádávat i milosrdné sestry. Jejich filiální domy byly přeměněny v lazarety. Řeholnice se tak setkávaly s vojáky nejrůznějších národností, ale „mit Hilfe deutscher Soldaten haben wir uns mit allen diesen Nationen verständigt.“³²⁶ Paskovská kronikářka popisovala, že „ein Soldat, welcher drei Schwestern kannte, dürfte hier als Dolmetsch längere Zeit bleiben.“³²⁷ Za války byly tedy sestry více ovlivněny pacienty, kterými nebyla jen místní chudina.³²⁸

německé sestry odnesly s sebou. Nelze s jistotou ani tvrdit, že tyto knihy si pořídily sestry. Mnohé z nich mohly být i darem jednotlivých kněží, jak dokázal nápis v jednom exempláři. Některé z výtisků nepatřily do klášterní knihovny, ale zůstaly k dispozici pacientům nemocnice. Srov. Archiv provincie vincentek, *Memorable Kremsier*; tamtéž, *Seznam sester provincie*; tamtéž, Sběrka starých knih zachovalých ve vlastnictví České provincie Kongregace Milosrdných sester; Archiv Biskupství brněnského, f. konzistoř Brno, inv. č. 14497, Zahl: 116 Provinzialzuteilung der barmh[erzige] Schwester von hl. Vincenz v[on] P[aul], Antwort ad 3559, P. Franz Ruber, Pfarramt Eisgrub, Groß Tajax der 11. Mai 1926; tamtéž, Zahl 241, Provinzialzuteilung der Barmherz[ige] Schwestern St. Vinz[enz] v[on] P[aul], An das hochwürdigste bisch[öflichen] Konsistorium in Brünn, ad Nr. 3559 vom 29. 4.1926, Franz Havlík Pfarrer, Pfarramt Eisgrub am 11. Mai 1926; tamtéž, Zemská správa politická na Moravě, číslo 49.617/I, řády církevní; kongregace Milosrdných Sester sv. Vincence z Pauly, úprava provinciální příslušnosti, v Brně dne 10. května 1926; tamtéž, Zahl 199, an das hochwürdigste bischöfliche Konstitorium in Brünn, zur der Zahl 3559, P. Wilhelm Tichtl, Pfarramt Foldeberg, 16. Mai 1926, HLAWATI, F.: c. d., s. 122.

³²² Srov. *Regel der Gesellschaft, Rehole kongregace*; ZA Olomouc, f. ACO, kart. 5170, *vincentky*, Nr. 15502 ai 1909, P. Mikuláš Fischer, Farní úřad u sv. Martina ve Strážnici, vyžádané informace ze stanov.

³²³ Srov. SOkA Kroměříž, f. B-A 1, sčítací operáty 1910.

³²⁴ Zda se všechny sestry považovaly za Češky, nelze určit. Mohlo se jednat o zjednodušení vyplňování sčítacích operátů představenými. Pro tuto variantu hovoří i fakt, že podle záznamů měly být všechny sestry zaměstnány v nemocnici, což fungování soukromé dívčí školy ručních prací a mateřské školy jistě vylučovalo. Srov. tamtéž.

³²⁵ Viz exkurz. Srov. Archiv provincie vincentek, *Kronika české provincie*.

³²⁶ Archiv generalátu vincentek, *Chronik zu Paskau*. Kronika v Paskově vypočítává mezi vojáky Němce, Čechy, Maďary, Poláky, Rumuny, Italy a Rusy. Srov. tamtéž.

³²⁷ Tamtéž.

³²⁸ „Im Jahre 1914. Schon in August haben wir 96 Verwundeten Soldaten bekommen, so dass wir die Spielschule und auch unser Refektorium und Krankenzimmer raumen mussten. So fort mussten die Aporte und die 3 Badezimmer nun gemocht werden, und auch das Gaslicht eingerichtet worden.“ Archiv provincie vincentek, *Memorable Kremsier*.

Za příčinu rozbrojů v institutu označil superior Hlawati kroměřížské sestry a jejich bývalého komisaře Olšinu. Během světové války v klášteře působily téměř výlučně pouze sestry z Moravy, národnost však nezaručují ani jejich česká jména. Do jaké míry měli na sestry vliv italští vojáci, kteří u nich byli ubytováni, nelze zjistit.³²⁹ Ještě začátkem prosince 1918 však sestry prosily, aby směly vystavovat Eucharistii v určité dny „dle vzoru vídeňského.“³³⁰

Rozpad monarchie znamenal pro mnoho sester tragédii. Každá z kronik klášterů, které po rozdělení zůstaly pod Vídní, informovala o vývoji v Rakousku. Nejdelší pasáže textů však autorky věnovaly osudu posledního císaře vládnoucího rodu, se kterým byly vincentky tak spjaty. Právě tento vztah vincentek k Habsburkům mohl vést k vyhocení sporu.³³¹

³²⁹ Světová válka zastihla kroměřížské sestry během jejich již tradiční činnosti. Do nemocnice bylo přijato nadměrné množství pacientů. I tento dům sloužil jako vojenský lazaret. Dochovalé archiválie potom informovaly o dalším využití kláštera a to jako ubytovny pro zajaté italské vojáky. Do Kroměříže též přišly vincentky z Itálie, které pracovaly v městské nemocnici. O nasazení vincentek pak dodnes svědčí několikero fotografií, zachycujících sestry mezi ošetřovanými vojáky. Totožnost jednotlivých sester nelze však dnes již určit až na výjimku tehdejší představené sr. Perseverandy Pospíšilové. Záznamy kroniky kroměřížského filiálního domu končí s rokem 1914. Dále sestry zaznamenávaly pouze jména komisařů a jmenný seznam sester. Sr. Perseveranda jako představená seděla vždy v centru fotografované skupiny a pro její vyšší věk se její totožnost dala bezproblémově určit. Srov. Archiv provincie vincentek, *Sbirka fotografií, Upomínka z nemocnice Milosrdných sester*. Fotografie skupiny postav (čtyř sester vincentek, kněze a vojáků), uprostřed malý chlapec drží ceduli s nápisem: „2. Upomínka z nem[ocnice] Mil[osrdných] Ses[ter] v Kroměříži“ 28. 9. 15°. Šířka 13,8 cm, výška 8,9 cm. Zadní strana předtištěna jako pohlednice; tamtéž, Album fotografií (dále jen Album Pražský Hrad). Desky pokryty červenou koženkou, svázané hnědou šňůrkou. Na předních deskách černobílá fotografie Pražského Hradu a Malé Strany, *Fotografie z Vánoc během první světové války*. Skupina postav v šesti řadách nastoupena na schodišti ve vstupu do budovy. V otevřených dveřích vánoční stromek. Skupina se skládá z řeholních sester, kněží, žen, mnoha vojáků a jednoho dítěte. Jedním z kněží je Antonín Cyril Stojan. Většina osob v zimních kabátech, ženy mají na hlavách klobouky. Šířka 13,9 cm, výška 9 cm. Datováno mezi roky 1914–1917; tamtéž, též album, *Upomínka z nem[ocnice] Mil[osrdných] Ses[ter]*. Fotografie skupiny postav: tři sestry, kandidátka, kněz s vyznamenáním, vojáků, kolik se závěsem pro jednu ruku, též jedna dívka a tři ženy, jedna z nich staršího věku, tři vojáci leží vpředu na boku, dva z nich drží ceduli s nápisem: „4. Upomínka z nem[ocnice] Mil[osrdných] Ses[ter] v Kroměříži.“ Poslední slovo nápisu nečitelné. Fotografovaná skupina není vycentrovaná. Za skupinou postav dvě okna. V levém z nich je viditelná další sestra, v pravém dvě ženy. Šířka 13,9 cm, výška 9 cm; tamtéž, *Memorabilie Kremsier; ZA Olomouc, f. ACO, kart. 5171, vincentky, Nr. 17079 ai 1918, Sestrám sv. Vincence Italiánkám v zemském léčebním ústavě v Kroměříži; tamtéž, Nr. 16788 ai 1918, Jurisdikce pro kněze k duchovní cvičení u italských sester vincentek.*

³³⁰ ZA Olomouc, f. AO Arcibiskupství Olomouc, inv. č. 2672, sign. G Vinc 2, kart. 1060, *vincentky v Kroměříži*, Od proboštského úřadu farního u sv. Mořice v Kroměříži, František Pospíšil kanovník, řídící milosrdných sester sv. Vincence z Pauly v Kroměříži, číslo 58 K, 334/1920, dne 15. června 1920.

³³¹ O úctě k vládnoucímu rodu svědčí i fotografie salónu pro návštěvníky ve vídeňském mateřinci. Podobně zůstal zachován portrét Karoliny Augusty i přes všechny turbulence doby. Srov. Archiv provincie vincentek, *Stříbrná zednická lžice a kladivo věnované císařovnou matkou Karolinou Augustou roku 1845*. Zednické kladivo stříbrné zdobené vyrytými motivy, celková délka 15 cm. Na jednom konci sekáčové ostří se šířkou 3,5 cm, na druhém čtyřhranná ploška o čtvercovém profilu 2 cm a délce 5 cm. Dřevěná násada obarvená na černou, délka 12,5 cm, průměr u hlavy kladiva 1,5 cm, na druhém konci 2 cm. Zednická lopata ze stříbra zdobena stejnými vyrytými motivy, délka rukojetě 3 cm, nožka trojúhelníkového tvaru o výšce 4 cm a šířce 11,5 cm, list lžice ve tvaru lichoběžníka s délkou 14 cm, šířkou u nožky 11,5 cm, na konci listu šířka 4 cm. Na spodní straně lžice vyryto věnování: „Dieſe Maurer

Císařský dům patřil mezi hlavní sponzory děl sester.³³² Finanční podporu vládnoucího rodu, kterou dostávaly i další řeholní komunity, doplňovala podpora na poli správního uznání. Habsburkové stáli pro vincentky na pozici zakladatelů. Tento pohled dosvědčovaly mnohé z archiválií.³³³

Kelle fam[m]t Hammer wurde bey der von Ih^r= Majestät der Kaiserinn Carolina Augusta am 13ten= Sept: 1845 Allerhöchst eigenhändig vorgenommenen Grundsteinlegung des Klosters der barmherzigen Schwestern in Kremsier gebraucht.“; Archiv generalátu vincentek, *Barmherzige Schwestern CSFR*. Přehled filiálních domů na území Československa, manuskript přibližně z roku 1920 svázaný v nových deskách; tamtéž, *Chronik 1911–1927*; tamtéž, *Chronik zu Paskau*; tamtéž, BRUNNER, Anton: *Porträt der Kaiserin Carolina Augusta*. Císařovna matka Karolina Augusta jako vdova sedící na růžově čalouněném křesle, na její pravé ruce náramek s podobiznou císaře Františka I. Kopie portrétu namalovaná Antonen Brunnerem podle originálního portrétu císařovny Karoliny Augusty od Franze Schrotzberga. Olej na plátně, výška 130 cm, šířka 98 cm, datováno 1845. Text vlevo dole na druhé straně obrazu: „Nach Schrotzberg, gemalt von Anton Brunner, 1845.“; tamtéž; *Persönliches Andachtsbild der Kaiserin Karolina Augusta*. Obraz Ježíše jako dobrého pastýře s holí v jeho pravé ruce a ovčí na jeho levém rameni. Malovaný porcelán ve tvaru oválného medailonku s výškou 17 cm, šířkou 13 cm. Ovál zasazený ve zlaté obruči a dřevěném rámu. Hnědý dřevěný rám stylizovaný do podoby listů vinné révy s výškou 30 cm a šířkou 20 cm. Na druhé straně obrazu přilepen ručně psaný lístek s nápisem: „Dieses Bild stammt von der Kaiserin Carolina Augusta und wurde uns geschenkt von der Gräfin Anna Jerningham, dasselbe darf nach ihrem Wunsch nicht verschenkt werden.“ Datováno před rok 1873; tamtéž, *Salon in alter Mutterhaus*. Fotografie salónu pro hosty v původní budově mateřského domu ve Vídni. Číslo fotografie 20, výška 19 cm, šířka 23,5 cm. Fotografie nalepená na kartonu v ozdobném rámu šedohnědé barvy, výška kartonu 31 cm, šířka 38,5 cm. Nahoře kartonu tužkou napsáno: „Salon in alter Mutterhaus“ a „20“, dole na kartonu vytištěna značka fotografa: „Charles Scolik k. u. k. Hof-Photograph Wien VIII. 48 Piaristengasse 48 IV. Schleifmühlgasse 25 Wiener Mode-Haus.“ Fotografie datována mezi roky 1900 až květen 1902.

³³² Podobně jako další dobročinné kongregace i Milosrdné sestry pečovaly o chudé zcela zdarma. Náklady nutné pro fungování jejich zařízení i jejich životní potřeby uhrazovaly skrze dary nespočetných dobrodinců. Mezi nimi na prvním místě byli příslušníci habsburského rodu. Jejich dary mnohonásobně převyšovaly dary ostatních jednotlivců či celých farností. Se zánikem monarchie ztrácí institut i své největší sponzory. Srov. ZA Olomouc, f. ACO, kart. 5170, *vincentky*, Farní úřad u sv. Martina ve Strážnici č. 69, farář Jan Podsedníček, informace ohledně sirotčince.

³³³ Členové habsburského zásadně podporovali institut v době jeho vzniku. Pozemek pro vídeňský dům propůjčil Maxmiliánem d'Este. Schválení institutu u dolnorakouské vlády i v Římě podpořila především císařovna matka Karolina Augusta. Tu ve schvalovacím dekretu papež Řehoř XV. přímo označil za zakladatelku společenství. Podobně i jiné dokumenty se odvolávaly na tento fakt: „společnost milosrdných sester císařovnou Karolinou Augustou zřízená.“ ZA Olomouc, f. ACO, kart. 5170, *vincentky*, Nr. 15502 ai 1909, P. Mikuláš Fischer, Farní úřad u sv. Martina ve Strážnici, vyžádané informace ze stanov. Císařovna i Maxmilián d'Este pravidelně sestry také navštěvovali. Karolina Augusta též se zasloužila o darování pačlavického panství, osobně se zúčastnila otevření dvou velkých filiálních domů: v Linzi a Kroměříži. Jako zakladatelku kroměřížského kláštera ji prohlašuje i nápis na jejím tamějším portrétu. Srov. Archiv provincie vincentek, BRUNNER, Anton: *Porträt císařovny Karoliny Augusty*. Císařovna matka Karolina Augusta jako vdova sedící na růžově čalouněném křesle, na její pravé ruce náramek s podobiznou císaře Františka I. Kopie portrétu namalovaná Antonen Brunnerem podle originálního portrétu císařovny Karoliny Augusty od Franze Schrotzberga. Olej na plátně, výška 130 cm, šířka 98 cm, datováno 1845. Text vlevo dole na druhé straně obrazu: „CAROLINE AUGUSTE Kaiserin von Österreich, geborene Prinzessin von Bayern, genialen S. M. des Kaiser FRANZ I., unter deren allerhöchsten Schutze Institut der Barmherzigen Schwestern zu Kremsier gegründet wurde 1845.“ a „Gemalt nach Schrotzberg von Anton Brunner 1845.“; Archiv generalátu vincentek, *Kaffeetasse für Erzherzog Maximilian*. Bílý čajový šálek z kameniny s motivem nazývaný India: tmavě modrou glazurou a zlatem zdobené kraje a uvnitř šálku namalován pták. Výška 7 cm, průměr 12 cm. Šálek nebyl nikterak označen. Podšálek stejného zdobení, znázorněný pták je bažant, průměr 16 cm. Na vnější straně dna vyražena značka: „k“. Dezertní talíř stejného motivu: zlatá barva téměř vymyta, znázorněný pták je volavka, průměr 18 cm. Na vnější straně dna vyražena značka „c“; SOUČKOVÁ, M: *Původ*, s. 17–19; ŽÁK, Alfons: *Oesterreichisches Klosterbuch. Statistik der Orden und Kongregationen der katholischen Kirche in Oesterreich*. Wien 1911, s. 332.

Habsburkům sestry vděčily i za darování pačlavického panství, čímž rozšířily své působení do českých zemí. Tehdy ještě však nemohly tušit, k jakým potížím to povede.³³⁴

6. 3. Československá kongregace

Po vzniku Československa se milosrdné sestry ocitly v těžké pozici. Zasáhla je protikatolická vlna, která se zaměřila i na řeholní sestry. K tomu navíc za své zakladatele prohlašovaly sesazené Habsburky. Nejhorší provinění však spočívalo v německém vedení kongregace a generálním vedením sídlícím v cizím státě. Zároveň v institutu žily Češky, které byly společnostmi vybízeny k projevení vlastenectví.³³⁵

Vytvoření provincie ve vídeňské kongregaci lze považovat za první z kroků směřujících k vytvoření národního řeholního společenství. O dva roky později podaná žádost o vytvoření nové kongregace se zakládala pouze na nacionalismu. Existovaly vincentky v Německu, Rakousku. Proč nemít také samostatnou větev v Československu? Kromě samostatnosti se zde také jednalo o noviciát, „s výchovou řádovou úplně českou.“³³⁶

V písemných pramenech se nacházely nejrůznější argumenty pro odtržení. Státním úřadům, které odmítly vytvořit kongregaci z nacionálních důvodů, se připomínalo, že pouze „část českých sester“³³⁷ touží po oddělení. Listiny zaslané jiným adresátům naopak poukazovaly na pronásledování sester z důvodů národnostních a vlasteneckých.³³⁸

³³⁴ Ernestina z Arenberku darovala své panství právě Milosrdným sestrám, které tolik podporovala její přítelkyně císařovna Karolina Augusta, a ne salesiánkám, ke kterým sama v té době vstoupila. Na základě přání císařovny pak byly v návrhu darovací listiny některé pasáže pozměněny. Srov. Archiv generalátu vincentek, *Schenkung-Urkunde*. Předběžný návrh darovací smlouvy Ernestiny von Arenbergové na pačlavické panství ze dne 21. března 1841; tamtéž, *Schenkung-Urkunde originál*.

³³⁵ Srov. *Jak konsistoř počestuje*.

³³⁶ ZA Olomouc, f. ACO, kart. 5196, *neroztříděné zprávy*, Nr. (bez čísla) ai 1923, Farář Josef Olšina posílá vyjádření o rozdělení jmění sester sv. Vincence.

³³⁷ Tamtéž, Nr. 17996 ai 1922, Mons[ignore] Klug podává zprávu o postupu a výsledku hlasování sester sv. Vincence provincie československé.

³³⁸ Srov. tamtéž, Kroměřížské sestry sv. Vincence: Sestra Erminolda, k číslu 1398 23. 1 1923, Sestra Techildis Coufalíková, prov[inční] představená, v Kroměříži dne 6. února 1923; tamtéž, Provinční představené, Arcibiskupská konsistoř, Generální vikář Prečan, č. 310, v Olomouci, 13. ledna 1923; tamtéž, Nr. 18041 ai 1922, Komisař Milosrdných sester podává zprávu ohledně domu ve Svitavech; tamtéž, f. AO, *vincentky ve Svitavách*, Jeho Eminenci panu arcibiskupovi Dr. Cyrilu Stojanovi v Olomouci, číslo 123, Místní odbor národní jednoty pro jihozápadní Moravu pro Svitavy a okolí ve Svitavách, dne 26. dubna 1921; Archiv generalátu vincentek, *Chronik 1911–1927*; *Jak konsistoř počestuje*.

V okamžiku, kdy se olomoucká konsistoř postavila za požadavky sester, nezbylo vídeňskému vedení jiné řešení, než dovolit bouřícím se sestřám oddělit, aby byl učiněn konec všem hádkám.

V případě jména nové kongregace kroměřížské sestry potvrdily svůj zájem vytvořit československou větev vincentek. Navržené názvy Služebnice sv. Vincence ani Služebnice lásky sv. Vincence z Paula však pro přílišnou blízkost k původnímu společenství nebyl schválen.³³⁹ Došlo tedy k dalšímu návrhu, pocházejícímu od arcibiskupa Stojana a to Služebnice sv. Vincence, Cyrila a Metoda – aneb vincentky-cyrilo-metodějky. Sestry jej s nadšením uvítaly.³⁴⁰

Proč právě tito dva světci? Snad se jednalo o vliv „módy“. Mezi zbožnými ženami též vznikla snaha o založení společenství na podporu unionistických snah, které by sídlilo na Velehradě a neslo jméno těchto svatých bratří.³⁴¹

„Již dnes, kdy dílo jest ještě idejí, hlásí se více dívek,³⁴² které jsou ochotny věnovati všecky své síly práci unionistické.“³⁴³ Tyto řeholnice se měly následně věnovat misijní činnosti „především v krajinách rusínských, nově k naší republice připojených, a později, až řady misijních sester zmohutní a poměry toho dovolí, rozšířiti svou působnost i dále za hranice do Ruska samého, kdež není činných kongregací.“³⁴⁴

V případě přijetí názvu těchto dvou světců mohly se kroměřížské vincentky těšit celkem slušné popularitě, která by jim zaručila rostoucí počet zájemkyň o vstup do jejich kongregace.³⁴⁵

³³⁹ Srov. ZA Olomouc, f. ACO, kart. 5196, *neroztříděné zprávy*, Nr. 16707 ai 1922, Klášter Mil[osrdných] sester v Kroměříži posílá návrh nového habitu; tamtéž, Nr. 17256 ai 1922, Komisař Olšina v Břestu podává zprávu ohl[edně] rozdělení provincie Milosrdných sester.

³⁴⁰ Srov. tamtéž, Vaší arcibiskupské Milosti poslušná služebnice Sr. Techildis Coufalíková v Kroměříži dne 4. list[opadu] 1922.

³⁴¹ S rozvojem moderní české společnosti vzrůstala úcta k svatým soluňským bratřím. Srov. ZA Olomouc, f. ACO, kart. 5195, *neroztříděné zprávy*, Veleďustojný pane sekretáři., P. Em. Kubíček S. J., na Velehradě dne 13. března 1925; tamtéž, Misijní sestry cyrillo-methodějské, Družina cyrillo-methodějská, Anna Jarolímková, místostarostka, Přerov 21. prosince 1924; tamtéž, Misijní sestry pro snahy unionistické, Anna Jarolímková, místostarostka, Marie Šebíková, starostka, Mariánská kongregace učitele v Přerově v měsíci květnu 1924; tamtéž, Nr. 4627 ai 1925, Dotaz rektora S. J. na Velehradě stran zřízení nové kongregace sester sv. Cyr[ila] a Met[oděje] se sídlem na Velehradě; tamtéž, Nr. 20209, Mariánská družina učitelek v Přerově prosí o rozhodnutí stran založení misijních sester; HRUDÍKOVÁ, M.: *c. d.*, s. 209; NĚMEC, J.: *c. d.*, s. 69.

³⁴² Dopis vyjmenovával celkem 18 dívek.

³⁴³ ZA Olomouc, f. ACO, kart. 5195, *neroztříděné zprávy*, Misijní sestry pro snahy unionistické, Anna Jarolímková, místostarostka, Marie Šebíková, starostka, Mariánská kongregace učitele v Přerově v měsíci květnu 1924.

³⁴⁴ Tamtéž.

³⁴⁵ Srov. tamtéž, f. ACO, kart. 5196, *neroztříděné zprávy*, Vaší arcibiskupské Milosti poslušná služebnice Sr. Techildis Coufalíková v Kroměříži dne 4. list[opadu] 1922; tamtéž, f. ACO, kart. 5195, *neroztříděné zprávy*, Misijní sestry pro snahy unionistické, Anna Jarolímková, místostarostka, Marie Šebíková, starostka, Mariánská kongregace učitele v Přerově v měsíci květnu 1924.

Kroměřížské vincentky se však nikdy nestaly cyrilo-metodějkami. A tak v době jednání o rozdělení institutu vznikla nová československá kongregace, která lépe vyhovovala tehdejší představám.³⁴⁶

Druhou otázkou, kterou bylo třeba dořešit, tvořil hábit. Jak bývá u ženských řeholí zvykem, jde o velice významnou záležitost, a tak jí bylo věnováno neskutečně velké množství korespondence. Žádný z návrhů se však nedochoval, představu o nových řeholních šatech bylo třeba rekonstruovat na základě popisu a připomínek jednotlivých stran. Svátý stolec požadoval pro novou kongregaci hábit rozdílný od původního. Kroměřížské sestry provedly pouze decentní změny, které byly na oděvu patrné pouze při pohledu zezadu. Znovu je zde vyskytl důkaz, že sestřím nevadil původní hábit, chtěly pouze vlastní československou kongregaci.³⁴⁷

Vídeň vyžadovala viditelnější odlišení a navrhla řešení. To však české řeholnice odmítly z důvodů čistě praktických a také estetických. Ve své argumentaci³⁴⁸ připomněly případy podobných hábitů kongregací, které byly naprosto odlišné, i faktu, že vincentky všech společenství si zachovaly velice podobný hábit. Na návrh monsignora Kluga se přistoupilo k tomu, že sestry si svůj hábit budou moci zvolit samy bez konzultací s generálním vedením ve Vídni.³⁴⁹

³⁴⁶ Srov. ZA Olomouc, f. ACO, kart. 5195, *neroztříděné zprávy*, Veleřstojný pane sekretáři., P. Em. Kubíček S. J., na Velehradě dne 13. března 1925; tamtéž, Misijní sestry cyrillo-methodějské, Družina cyrillo-methodějská, Anna Jarolímková, místostarostka, Přerov 21. prosince 1924; tamtéž, Misijní sestry pro snahy unionistické, Anna Jarolímková místostarostka, Marie Šebíková, starostka, Mariánská kongregace učitele v Přerově v měsíci květnu 1924; tamtéž, Nr. 4627 ai 1925, Dotaz rektora S. J. na Velehradě stran zřízení nové kongregace sester sv. Cyr[ila] a Met[oděje] se sídlem na Velehradě; tamtéž, Nr. 20209, Mariánská družina učitelek v Přerově prosí o rozhodnutí stran založení misijních sester; HRUDÍKOVÁ, M.: *c. d.*, s. 209; NĚMEC, J.: *c. d.*, s. 69.

³⁴⁷ ZA Olomouc, f. ACO, kart. 5196, *neroztříděné zprávy*, Zahl 35, Institut der Barmherzigen Schwestern, Wien VI. Gumpendorferstrasse 108, Zahl 426, zu der Zahl 16707, Institut der Barmherzigen Schwestern, Wien VI. Gumpendorferstrasse 108, Dr. Franz Hlawati, Superior, Sr. Gervasia Salzner[ová], Generaloberin, Wien am 16. November 1922.

³⁴⁸ Dopis uváděl na podporu původního návrhu hned sedm argumentů, což je více, než jich bylo uvedeno pro samotné oddělení od původní kongregace. Obsah těchto tvrzení dobře vykresluje myšlenkové pochody českých sester a byl tedy v celém znění zařazen do příloh.

³⁴⁹ Srov. ZA Olomouc, f. ACO, kart. 5196, *neroztříděné zprávy*, Nr. 19142 ai 1922, Milosrdné sestry v Kroměříži podávají zprávy ohledně oděvu pro sestry nové provincie.

7. Pohledy jednajících stran

Vývoj v Kongregaci Milosrdných sester sv. Vincence nebyl ovlivněn pouze vnějšími činiteli, ale především reakcí sester na atmosféru doby, která je obklopovala. Tato kapitola se věnuje jednotlivým skupinám a názorům v samotném společenství. Pohledy sester české a německé národnosti byly vykresleny na základě hlubší analýzy dochovaných pramenů. Jednotlivé poznámky v textech pak byly zobecněny pro dané skupiny. Popsané názory představovaly tedy hlavní proud dané skupiny s vědomím, že vždy se mohla objevit nějaká výjimka.

7. 1. České vincentky

Vincentky české národnosti představovaly skupinu se širokou škálou názorů. Především některé řeholnice zůstaly během války na Moravě, a tudíž se ocitly na jiném území než jejich spolusestry sloužící v Rakousku. České sestry v rakouské provincii neměly následně ani právo hlasovat o přestoupení do nové československé kongregace vincentek. Možná že i tato izolovanost je ochránila od jisté radikalizace. Když konečně roku 1932 směly hlasovat o přestupu všechny sestry narozené na území Československa, zvolilo přechod ke kroměřížské provincii pouze pět z nich.³⁵⁰

Rozpad monarchie zastihl však mnohé z českých sester na Moravě. Filiální domy v českých oblastech totiž vyžadovaly sestry znalé jazyka. V rámci této skupiny sester se objevily obrovské rozdíly v přístupu ke vznikajícím rozepřím. Menší část Češek (i s deklarovanou hrdostí na svůj národ) chtěla zůstat podřízena původní kongregaci. Do ní vstoupily dobrovolně a vnímaly ji jako svou rodinu. Některé z nich velice dlouho zvažovaly rozhodnutí při hlasování. Kuriózním příkladem se staly sr. Albana Janoušková a sr. Sarkandra Kozumplíková, které chtěly hlasovat pro československou provincii, která by zůstala pod Vídní. Výjimečné nebylo následné litování rozhodnutí – ať už pro jednu stranu nebo pro druhou.³⁵¹

³⁵⁰ Srov. Archiv generalátu vincentek, *CSR I.*, složka Abstimmungen, Ergebnis der Abstimmung am 19. Mai 1922; tamtéž, *Schwesternstand 1912–1976*; ZA Olomouc, f. AO, *vincentky ve Svitavách*, Nr. 270 ai 1942, Sr. Alvína Ryšánková z Kongregace Mil[osrdných] sester sv. Vincence v Chudenicích píše ve své záležitosti; tamtéž, f. AO, inv. č. 2671–2678, sign. G Vinc 2, kart. 1060, *vincentky v Kroměříži*, Nr. 222 ai 1934, Kanovník Foltynovský předkládá další zprávu o vizitaci sester sv. Vincence v Kroměříži.

³⁵¹ Srov. Archiv generalátu vincentek, *CSR I.*, složka 3. Provinz 1922, Ehrwürdige Schwester Faustina, Zahl 416, Institut der Barmherzigen Schwestern, Wien VI. Gumpendorferstrasse 108, Dr. Franz Hlawati,

Určitou mírou byly řeholnice pod vlivem svého okolí. Česká společnost poukazovala na podřízená postavení Češek v řádu, dokonce jejich automatického využívání na ponížené práce. Obliba české kuchyně u Rakušanů – a tudíž vyžadování českých kuchařek – pak podporovala daná tvrzení argumenty.³⁵²

Jednání českých sester se z dnešního pohledu může jevit jako nepochopitelné. Zvláště zajímavé téma tvoří otázka svědomí v postoji řeholnic. Jakým způsobem ospravedlňovaly sestry samy před sebou, že jednaly správně? Měly slib poslušnosti k představeným, jak se mohly vůči nim postavit?

Generální vedení a některé německé spolusestry poukazovaly na to, že Češky jednaly v rozporu vůči vlastním stanovám i řeholnímu duchu.³⁵³ Znění jednotlivých článků jim dávalo za pravdu.³⁵⁴

Stanovy kongregace na mnoha místech definovaly chování sester. Vedle opovrhování zásadami světa pak se výslovně obracely vůči „uchovat srdce všeliké náklonnosti k nějaké věci, k nějakému místu, k nějakému úřadu, k nějaké osobě, ano i k příbuzným a zpovědníkům.“³⁵⁵ Dalo by se doplnit – k nějakému národu.³⁵⁶

„Především jiným budou dbáti přesné poslušnosti, snažice se vlastní úsudek a vlastní vůli ve všech věcech, které nejsou hříšné, podrobiti úsudku a vůli svých představených, ať se jim zdají nedokonalými a nepříjemnými nebo dokonalými

Sr. Gervasia Salzner, Generaloberin, Wien am 30. Oktober 1922; tamtéž, *Chronik zu Paskau; Chronik des Klosters in Zwittau*, s. 35–37; ZA Olomouc, f. ACO, kart. 5196, *nerozříděné zprávy*, Nr. 2284 ai 1923, Sestry sv. Vincence v Kroměříži podávají zprávu o sestře Erminoldě.

³⁵² Srov. *Jak konsistoř počestuje*. Paradoxem zůstává, že jedna z mála světských knih, která se nacházela ve vlastnictví kroměřížských sester, byla kuchařka Magdaleny Dobromily Rettigové. Srov. Archiv generalátu vincentek, *Chronik 1911–1927*; Sr. Helene Rennhofer; Archiv provincie vincentek, Sběrka starých knih zachovalých ve vlastnictví České provincie Kongregace Milosrdných sester, RETTIGOVÁ, Magdalena Dobromila: *Domáci Kuchařka, aneb: Snadno pochopitelné a vyzkoumané poučení, kterak se masité i postní pokrmy nejchutnějším způsobem vaří, pečou a zadělávají; kterak se tabule nejnovějším způsobem pokrývají; kromě mnohých jiných užitečných, v domácnosti nevyhnutelně potřebných věcí*. 9. vyd. Praha 1864.

³⁵³ Vídeňské řeholnice obviňovaly české sestry z vícera poklesků proti chudobě, čistotě, poslušnosti a dodržování stanov. Srov. Archiv generalátu vincentek, *Chronik 1911–1927*.

³⁵⁴ V podobném duchu psaly i další knihy té doby, které kroměřížské vincentky následně vlastnily. V jedné knize byl též zastrčen lístek obsahující zásady, co je správné pro řeholní sestru. Jeho text byl zařazen do příloh. Srov. Archiv provincie vincentek, Sběrka starých knih zachovalých ve vlastnictví České provincie Kongregace Milosrdných sester, FERREROVÁ, sr. Benigna Konsolata: *Průvodce (vademekum) duší Bohu zasvěcených*. Praha 1925; tamtéž, HOPPE, Alfred: *Duchovní cvičení pro řeholnice*. Díl II. Království Boží. Praha – Vimperk 1927; tamtéž, HOPPE, Alfred: *Kristus – můj život. Rozjímání pro řeholnice. Se zvláštním zřetelem na dramatické a psychologické momenty v životě Ježíše Krista*. V. díl (Rozjímání č. 401–500). Praha – Vimperk 1922; tamtéž, IGNÁC Z LOYOLY: *Duchovní cvičení sv. Ignáce z Loyoly, zakladatele Tovaryšstva Ježíšova*. Svatý Hostýn 1921, tamtéž, PROCHÁZKA, Innocenc: *O řeholním životě*. Brno 1924. SOLAZZI, Jan Antonín: *Duchovní nauky a zásady sv. Magdaleny z Pazzis. O povinnostech a cnostech řeholního života*. Choryně 1923; tamtéž, *Zdravé zásady*. Lístek vložen v knize: *Eucharistické jiskry*. 1. díl. [1927].

³⁵⁵ Archiv generalátu vincentek, *Regel der Gesellschaft, Řehole kongregace*, s. 5.

³⁵⁶ Srov. tamtéž, s. 4.

a příjemnými.³⁵⁷ I případné křivdy, protivenství měly snášet z lásky k Bohu s radostným srdcem. Vždyť „mají se mezi sebou milovati a ctíti jako sestry.“³⁵⁸ Další články se zabývaly i ryze praktickými věcmi: nepovolovat zlým myšlenkám o spolusestrách, tajně si nestěžovat či reptat, zvláště proti představeným. V případě nesouhlasu mohla sestra velmi snadno z kongregace vystoupit, neboť ji nevázaly věčné sliby.³⁵⁹

Pravidla mluvila jasně. Jakými důvody argumentovaly sestry, že je neporušovaly? V první řadě nepovažovaly lásku k vlasti a národu za neuváženou náklonnost, ale spíše za svou povinnost. Měly přece být „uvědomělé Moravanky.“³⁶⁰ V soudobých protikatolických náladách spatřovaly též oddělení od Vídně jako nutnost pro přežití a úspěšný rozkvět vincentinského společenství a vlastního apoštolátu. Neposlušností se neprohřešovaly, neboť poslouchaly svého zpovědníka a komisaře československé provincie.³⁶¹

Některé z dopisů sester pak apelovaly více na city. Situaci³⁶² popisovaly jako bezvýchodnou, ohrožující jejich vlastní život.³⁶³ Vždyť „jest jim prožiti hotové martyrium“³⁶⁴ a to jen „protože se znají otevřeně ke své národnosti.“³⁶⁵

Mluvit proti představeným podle sester si vyžadovala pravda a spravedlnost. Jejich jednání se tedy mělo nést v duchu Písma svatého.³⁶⁶

Z pohledu generálního vedení se sestry měly vymezovat vůči „vídeňským“ či „německým“ představeným,³⁶⁷ aniž by je v rozhovoru označovaly za „liebe“

³⁵⁷ Archiv generalátu vincentek, *Regel der Gesellschaft, Řehole kongregace*, s. 25–26.

³⁵⁸ Tamtéž, s. 30.

³⁵⁹ „Sestry ústavu sv. Vincence z Paula skládají sliby po druhém noviciátním roku za omezení: ‚dokud budu žít v ústavu.‘ Jsou tedy jejich sliby pravé, ale dočasné. Sestra může kdykoli odejít.“ ZA Olomouc, f. AO, *vincentky v Kroměříži*, Nr. 4593 ai 1934, Otázka na sliby sester. Srov. *Regel der Gesellschaft, Řehole kongregace*, s. 30–35.

³⁶⁰ ZA Olomouc, f. ACO, kart. 5196, *neroztríděné zprávy*, Nr. 13227 ai 1928, Československé provincie sester sv. Vincence zasílají pamětní spis o úpravě poměrů s bývalým mateřincem vídeňským.

³⁶¹ Srov. Archiv generalátu vincentek, *CSR II.*, složka 2. Patschlawitz 1921–1924, Eure Eminenz! Hochwürdigster Herr Kardinal-Erbischof, Wien am 4. April 1921.

³⁶² Tato svědectví se týkala především doby před ustanovením provincie. Kritická situace se měla odehrát především po roce 1922, kdy bylo větší množství sester posláno do Kroměříže a zároveň již tento dům nepodporoval pačlavický velkostatek.

³⁶³ Srov. ZA Olomouc, f. AO, *vincentky ve Svitavách*, Ctěnému Místnímu odboru Národní jednoty ve Svitavách, 185/1921, číslo 185, Olšina Josef farář v Břestě, v Břestě dne 14. 5. 1921.

³⁶⁴ Tamtéž, Jeho Eminenci panu arcibiskupovi Dr. Cyrilu Stojanovi v Olomouci, číslo 123, Místní odbor Národní jednoty pro jihozápadní Moravu pro Svitavy a okolí ve Svitavách, dne 26. dubna 1921

³⁶⁵ Tamtéž.

³⁶⁶ Srov. tamtéž.

³⁶⁷ „In der ganzen Zeit, in der seitens der Schwestern in Mähren, seitens einiger Priester und indirekt leider auch seitens des e[rzbischöflichen] Konsistorium Olmützer oft die schmerzlichen, ganz ungerechtfertigten Vorwürfe gegen die ‚Wiener‘ und ‚Ausländer‘ erhoben wurden, hat man uns immer

„ehrewürdige“ či „hochwürdige“, jak se v dané době slušelo.³⁶⁸ Přes všechny neshody se ale v kroměřížském klášteře uchovala mezi několika málo památkami fotografií generální představené sr. Gervasie Salznerové.³⁶⁹

Zajímavý pohled přineslo též svědectví P. Olšiny. Ten označil sestry, které prošly rozdělováním, za problematické. Nová generace ve společenství podle něj již byla poslušnější. Hrozilo jim však od druhých strhnutí, jak se také někdy událo.³⁷⁰ Úpadek řeholní kázně konstatovala i biskupská vizitace společenství v roce 1932.³⁷¹ Paradoxně sr. Julietta se ohrazovala proti výtce vůči starším sestrám, kterým bylo vytýkáno, že měly „vídeňského ducha“.³⁷²

Hlawati považoval jednání sester za zmanipulované vnějšími vlivy (tedy především P. Josefem Olšinou). O jejich nesamostatnosti svědčila i vizitace z roku 1938. Jistě mnohé nevěděly, jak samostatně jednat. Některé ze sester naopak vystupovaly zcela autonomně. Vznikla tak velice svérázná prohlášení a dopisy, za jejichž obsah se P. Olšina a sr. Techildis následně omlouvali.³⁷³

wieder von Pfarrer Olšina gewarnt.“ Archiv generalátu vincentek, *CSR II.*, složka 2. Patschlawitz 1921–1924, Eure Eminenz! Hochwürdigster Herr Kardinal-Erbischof, Wien am 4. April 1921.

³⁶⁸ Tyto tituly byly uvedeny ve veškerých dokumentech, a to i v případě, kdy dopis obsahoval jen samé stížnosti na danou osobu.

³⁶⁹ Fotografie byla umístěna do obrazových příloh. Srov. Archiv provincie vincentek, *Sbírka fotografií, Vyznamenané sestry za první světové války*. Fotografie skupiny sester s vyznamenáními, s generální představenou sr. Gervasií Salznerovou a vídeňskými lékaři. Výška 12,6 cm, šířka 17,8 cm. Fotografie na slabém papíru.

³⁷⁰ „Na štěstí jsou sestry mladší tohoto ducha nekáznosti prázdný. Jenom je obava, aby nebyly od starších s sebou strženy. Je však pohříchu tento pokles kázně spojen s nynějším stavem kongregace. Vídeň ho ostatně předvíдалa a k němu svým schválním otálením pracovala... Ale na exerciciích se s tím (informacemi ohledně jednání) která si ze zúčastněných pochlubila. Nastala vřava, jenom že tentokrát také mladé sestry byly do víry strženy.“ ZA Olomouc, f. ACO, kart. 5194, *neroztříděné zprávy*, Nr. 13369 ai 1928, Arcib[iskupský] komisař sester sv. Vincence v Kroměříži píše o požadavcích sester.

³⁷¹ „Dlouholeté neuspořádané poměry v kongregaci měly velmi neblahý vliv na kázeň a řeholního ducha v kongregaci. Není mezi sestrami žádoucí jednoty, upřímnosti a úcty i autority k představeným.“ Tamtéž, f. AO Arcibiskupství Olomouc, inv. č. 2671–2678, sign. G Vinc 2, kart. 1060, *vincentky v Kroměříži*, Sestry sv. Vincence, vizitace, číslo340 Ctihodné provinční správě sester sv. Vincence v Kroměříži, Vysoce důst. pán, pan Josef Olšina, kanovník kolegiátní kapituly, arcib[iskupský] ordinariátní komisař sester sv. Vincence v Kroměříži, v Olomouci dne 15. dubna 1933. Na základě vizitace došlo k některým změnám, takže při následné kontrole roku 1938 konstatoval vizitátor zlepšení. Konstatoval však, že „četné sestry činí dojem příliš ustrašených, nesamostatných osob, které jsou stále v rozpacích, jednají-li správně.“ Tamtéž, Nejdůstojnějšímu arcibiskupskému ordinariátu v Olomouci, k číslu 214/38 ze dne 25. 3. 1938, Dr. Jos[ef] Foltynovský, Olomouc dne 24. června 1938. Srov. tamtéž, Nr. 1001 ai 1932, Upozorňuje se, že by bylo naříditi biskupskou vizitaci u sester sv. Vincence s provinčním domem v Kroměříži; tamtéž, Nr. 222 ai 1934, Kanovník Foltynovský předkládá další zprávu o vizitaci sester sv. Vincence v Kroměříži; tamtéž, Nr. 478 ai 1938, Mons[ignore] Dr. Karlík podává zprávu o vizitaci Mil[osrdných] sester sv. Vincence; tamtéž, Milosrdné sestry sv. Vincence s provinčním domem v Kroměříži, vizitace; tamtéž, f. ACO, kart. 5194, *neroztříděné zprávy*, Nr. 17609 ai 1928, Farní úřad v Břestě oznamuje převzetí nemocnice v Lounech sestrami sv. Vincence v Kroměříži.

³⁷² ZA Olomouc, f. ACO, kart. 5170, *vincentky*, Nr. 9331 ai 1926, Sr. Julietta o sr. de Poloni, v Kroměříži v sirotčinci dne 15. června 1926.

³⁷³ Srov. tamtéž, f. ACO, kart. 5196, *neroztříděné zprávy*, Nejdůstojnějšímu arcibiskupskému ordinariátu, milosrd[né] sestry kroměřížské, sestra Floriana Letochová, v Kroměříži 4. ledna 1923; tamtéž, Nr. 13227

ai 1928, Československé provincie sester sv. Vincence zasílají pamětní spis o úpravě poměrů s bývalým mateřincem vídeňským; Vaše arcibiskupská Milosti, Techildis Coufalíková, v Kroměříži dne 9. 2. 1923.

7. 1. 1. Stížnosti kroměřížských vincentek

První příklad přímého vyjádření sester k situaci představoval dopis sr. Floriana Letochové. Tento soupis požadavků, nejostřejší ze všech zachovaných zpráv, podepsaly i další sestry. Jméno provinční představené se nacházelo uprostřed seznamu. Důvod tohoto pořadí lze spatřovat v tom, že sr. Techildis nebyla iniciátorkou akce, později se k ní však váhavě připojila a list odeslala. Následně se olomoucké konsistoři za něj musela omlouvat.³⁷⁴

Sestra Floriana si stěžovala na neinformovanost, neboť jednání se odehrávala bez účasti sester či jejich důvěrníka.³⁷⁵ Na podporu tvrzení udala množství argumentů, zakládajících se částečně na faktech. Ohledně generálního vedení panovala v listu jasná shoda: „Nejlépe to poznal odtud, že vídeňští představení (generální představená a superior) tam kde těch nenáviděných českých sester potřebovali, si je tam krásně ponechali, nevedli je tedy pohnutky hledající slávu Boží, nýbrž snaha nás české sestry, a vše, co bylo nějak s nimi spojeno poškoditi a zkaziti.“³⁷⁶ Sestry vyhrožovaly odvoláním se do Říma či dokonce k světské moci. Toto poslední prohlášení ale následně přeškrtny.³⁷⁷

Zvláštní byla především argumentace ohledně oddělení kongregace. Na jedné straně poukazovala, že vídeňské vincentky je vyhodily z vlastních klášterů „jakoby k původní řeholi již nepatřily,“³⁷⁸ v následném textu však prohlašovala, že neměly povinnost představené poslouchat, neboť „kde to vídeňským představeným je na výhodu, prospěch aneb kde mohou uplatniti svoji moc proti nám, to se dovolávají toho, že nová Kongregace není dosud uskutečněná, že patříme ještě ke staré.“³⁷⁹

Na generální vedení sr. Floriana nahlížela zcela negativně – nejen že kroměřížským sestrám škodilo, ale dělalo to záměrně.³⁸⁰ Ze svého pohledu

³⁷⁴ Srov. ZA Olomouc, f. ACO, kart. 5196, *neroztříděné zprávy*, Nejdůstojnějšímu arcibiskupskému ordinariátu, milosrd[né] sestry kroměřížské, sestra Floriana Letochová, v Kroměříži 4. ledna 1923; tamtéž, Vaše arcibiskupská Milosti, Techildis Coufalíková, v Kroměříži dne 9. 2. 1923.

³⁷⁵ „Jsme nespokojeny se stavem věci, jak se od měsíců vyvíjejí bez nás, ba dokonce v náš neprospěch, tedy proti nám.“ Tamtéž, Nejdůstojnějšímu arcibiskupskému ordinariátu, milosrd[né] sestry kroměřížské, sestra Floriana Letochová, v Kroměříži 4. ledna 1923.

³⁷⁶ Tamtéž.

³⁷⁷ Srov. tamtéž.

³⁷⁸ Tamtéž.

³⁷⁹ Tamtéž.

³⁸⁰ „Podaly jsme též návrh na náš budoucí řeholní šat, Vídeňským se nelíbí a chtěli by nám, třeba nás považují za cizí, předpisovati, jaký šat smíme nebo nesmíme voliti. Navržený šat se jim, jak jistě víme, líbí, ale právě, že by nás rádi zhyzdili, chtějí nám jej předepsati.“ ZA Olomouc, f. ACO, kart. 5196, *neroztříděné zprávy*, Nejdůstojnějšímu arcibiskupskému ordinariátu, milosrd[né] sestry kroměřížské, sestra Floriana Letochová, v Kroměříži 4. ledna 1923.

považovala sr. Floriana jednání své i spolusester za oprávněné a správné: „My nechceme nijak se provinit proti žádné své povinnosti, ale kde se jedná o naši, a sta jiných budoucích sester o časné blaho a o věčnou spásu, je naší povinnosti zavčas se o vše postarati.“³⁸¹

„My musíme mít jasně,“³⁸² konstatovala autorka. Nařizované mlčení odmítla z důvodu, „abychom nepřišly pozdě, a aby se nám nemohlo říci, že jsme souhlasily se vším, když jsme mlčely.“³⁸³

Druhý příklad jednání sester vystihoval tisk *Pamětního listu*.³⁸⁴ Dopis sestry rozeslaly nejvýznamnějším osobnostem, aby připomněly situaci a své požadavky. Věřily, že se jich tito lidé zastanou. Za autorku listu se označila sr. Julietta Kusáková³⁸⁵, která měla mluvit jménem všech 130 sester.³⁸⁶

Text připomínal, že mezi „nejutlačovanějšími řády jest na prvním místě řád Milosrdných sester sv. Vincence z Pauly s mateřincem v Kroměříži.“³⁸⁷ Vše se mělo dít jen kvůli národnosti sester. Celý list byl koncipován na základě patriotismu, který měl vést k podpoře požadavků kroměřížské větve.³⁸⁸

Další dopis, tentokrát pouze pro olomoucký ordinariát, určitě prošel rukama P. Olšiny. Požadavky za všechny sestry sepsala sr. Nila Žežulová.³⁸⁹ Podobně jako *Pamětní list* trvaly i zde řeholnice na zajímavém řešení celé záležitosti. Rozdělená provincie by se podle jejich představ měla znovu spojit a to pod českou Kroměříží, která by byla na generálním vedení zcela nezávislá. Návrat do dřívější podoby „za nějž

³⁸¹ ZA Olomouc, f. ACO, kart. 5196, *neroztříděné zprávy*, Nejdůstojnějšímu arcibiskupskému ordinariátu, milosrd[né] sestry kroměřížské, sestra Floriana Letochová, v Kroměříži 4. ledna 1923.

³⁸² Tamtéž.

³⁸³ Tamtéž.

³⁸⁴ Text nejvýznamnějších pasáží tohoto listu byl uveden v přílohách. Srov. tamtéž, Nr. 13227 ai 1928, Československé provincie sester sv. Vincence zasílají pamětní spis o úpravě poměrů s bývalým mateřincem vídeňským.

³⁸⁵ V seznamu uvedena jako Julitta. Srov. tamtéž, Olomouc, f. ACO, kart. 5196, *neroztříděné zprávy*, Seznam milosrdných sester v česk[oslovenské] provincii.

³⁸⁶ Srov. tamtéž, Nr. 13227 ai 1928, Československé provincie sester sv. Vincence zasílají pamětní spis o úpravě poměrů s bývalým mateřincem vídeňským.

³⁸⁷ Tamtéž.

³⁸⁸ Podobné argumenty předkládal i novinový článek *Jak arcibiskupská konsistoř olomoucká počestuje*. Viz podkapitola 8. 5. Veřejná agitace. Srov. *Jak konsistoř počestuje*; „ZA Olomouc, f. ACO, kart. 5196, *neroztříděné zprávy*, Nejdůstojnějšímu arcibiskupskému ordinariátu, milosrd[né] sestry kroměřížské, sestra Floriana Letochová, v Kroměříži 4. ledna 1923.

³⁸⁹ V seznamu sester je její řeholní jméno uváděno jako Nyla. Srov. tamtéž, Seznam milosrdných sester v česk[oslovenské] provincii; tamtéž, Nejdůstojnější arcibiskupské konsistoři do rukou pana arcibiskupa Dr. Prečana v Olomouci, 130 utlačovaných sester řádu našeho, sestra Nila, Brno dne 29. července 1928.

sestry české tolik trpěly, by jenom uvěčnilo a hořkost a stesk vždy znova oživovalo.³⁹⁰ Dopis kuriózně zakončovalo spojení dvou prvků: „V tomto případě nezbylo by sestřám jiného, leda vši mocí úplného osamostatnění se domáháti stůj co stůj. Jinak však sestry prohlašují, že se ve všem podrobiti chtějí rozhodnutí Svaté apoštolské Stolice.“³⁹¹

7. 1. 2. Osobnost sr. Techildis Coufalíkové, první provinční představené

Z celé řady rozličných sester usilujících o novou kongregaci se tato práce zaměřila pouze na nejdůležitější osobu – provinční představenou sr. Techildis Coufalíkovou.³⁹²

Sr. Techildis se narodila 26. července 1876 v Osíčanech u Pačlavic v rodině hostinského a rolníka. Dostala křestní jméno Anna. Ve dvaceti letech vstoupila do kandidatury u vincentek právě v Pačlavicích, následně byla poslána do Kroměříže. Stejně jako všechny sestry, i ona prošla dvouročním noviciátem ve vídeňském mateřinci. Po složení slibů pak působila převážně v sirotčincích.³⁹³ Dalším známým údajem bylo její jmenování jako představené sirotčince v Kroměříži (1911 – říjen 1918) a v Lednici (1918–1920). Roku 1920 pak byla generálním vedením jmenována první představenou nově vzniklé československé provincie.³⁹⁴

V Hlawatiho podání byla tato volba vykreslena jako vstřícnost generálního vedení, které nemohlo v rámci církevního práva připustit kanonickou volbu provinční představené, toužilo však vyjít všemožně vstříc požadavkům sester. Jiné prameny proti tomu uváděly, že nutnost výběru sr. Techildis Coufalíkové byla podmínkou pro spokojenost bouřících se sester.³⁹⁵

³⁹⁰ ZA Olomouc, f. ACO, kart. 5196, *neroztříděné zprávy*, Nejdůstojnější arcibiskupské konsistoři do rukou pana arcibiskupa Dr. Prečana v Olomouci, 130 utlačovaných sester řádu našeho, sestra Nila, Brno dne 29. července 1928.

³⁹¹ Tamtéž.

³⁹² K tomuto výběru vedly i pragmatické důvody – o většině sester se v osobní oblasti prameny nedochovaly. Výjimku tvořily tři rozebrané listy.

³⁹³ Srov. tamtéž, f. AO, *vincentky v Kroměříži*, Nr. 634 ai 1946, Oznamuje se, že s. Techildis Coufalíková, provinč[ní] předst[avená] sester sv. Vinc[ence] v Krom[ěříži], dožívá se 70 let. Blahopřáno.

³⁹⁴ Srov. tamtéž, f. ACO, *vincentky*, Nr. 14120 ai 1911, An dem hochwürdigsten Herrn Dr. Josef Seywald, Superior der Vinzenzschwwestern, Wien 4. Oktober 1911; tamtéž, Nr. 23399 ai 1918, Oznámení s ustanovení nových představených kláštera a sirotčince milosrdných sester sv. Vincenc ze Pauly a stavu nynějšího obou domů, číslo 61, od proboštského úřadu farnosti u sv. Mořice v Kroměříži, 14. 12. 1918; Archiv provincie vincentek, ČERNUŠÁK, T. – JARKA, J. – KOPECKÁ, V.: *c. d.*, s. 28; Archiv generalátu vincentek, *Chronik 1911–1927*.

³⁹⁵ České sestry měly k sr. Techildis velice blízko. Proti tomu německé sestry ji respektovaly jen v rámci svých povinností. Roku 1946 komisař sester P. Pavel Hanák konstatoval: „Zvolily si ji sestry za představenou.“ ZA Olomouc, f. AO Arcibiskupství Olomouc, inv. č. 2671–2678, sign. G Vinc 2,

Během dvou let svého úřadu sr. Techildis průběžně zasílala zprávy „Ehwürdige Mutter“³⁹⁶ a plnila další povinnosti vyplývající z jejího úřadu. Když roku 1922 jménem provinční rady podala žádost o osamostatnění, vztahy se velice zhoršily také v oficiální rovině.³⁹⁷

Složitost postavení, ve kterém se ocitla kroměřížská provincie, neumožnila řešit vyvstalé problémy. Částečná vina spočívala na generálním vedení, mnohé věci však nemohlo při nejlepší vůli změnit. Všechny těžkosti tak padly na provinční představenou. Nesnáze přetrvávaly a ona je nemohla řešit, neboť „vídeňští“ i Olomouc jí svazovaly ruce. Následkem vysílení vážně onemocněla a hrozilo jí úplné ochrnutí nervů, před kterým ji měl ochránit tříměsíční lázeňský pobyt.³⁹⁸

Neudivuje tedy skutečnost, že souhlasila s jednáním sester, nepatřila do nejradikálnější skupiny.³⁹⁹

V otázce svědomí a plnění závazku poslušnosti odpovídala sr. Techildis, že jej vyplňovala poslušností vůči komisaři provincie.⁴⁰⁰ Ze strany Vídně pak mohly zaznívat výhrady k její osobě. Hlawati ve své monografii však mluvil o jejich dobrých úmyslech. Viděl v ní schopnou a dobrou sestru, která se bohužel ocitla pod neblahým vlivem jmenovaného kněze. Naproti tomu i v tomto oficiálním díle o Olšinovi nic dobrého nenapsal.⁴⁰¹

kart. 1060, *vincentky v Kroměříži*, Nr. 634 ai 1946, Oznamuje se, že s. Techildis Coufalíkové, provinč. předst[avená] sester sv. Vinc[ence] v Krom[ěříži], dožívá se 70 let. Blahopřáno. Informace je mylná ohledně možnosti volby sester, jisté je, že sestry si tuto volbu přály. Srov. Archiv generalátu vincentek, *CSR II.*, složka Provinz Schwestern 1919/34, Liebe Ehrwürdige Mutter, 27. 3. 1920; HLAWATI, F.: *c. d.*, s. 279.

³⁹⁶ Viz například: Archiv generalátu vincentek, *CSR I.*, Provinz Oberin 1920/22, složka An Provinzoberin, Abschrift, Liebe ehrwürdige Frau Oberin Sr. Roseline, Sr. Gervasia, Wien am 2. September 1921.

³⁹⁷ Srov. tamtéž, *Chronik des Klosters in Zwittau*, s. 30; tamtéž, *CSR I.*, Provinz Oberin 1920/22, složka An Provinzoberin, Abschrift, Liebe ehrwürdige Frau Oberin Sr. Roseline, Sr. Gervasia, Wien am 2. September 1921; tamtéž, *CSR II.*, složka 2. Patschlawitz 1921–1924, Liebe Ehrwürdige Mutter, Sr. Techildis Coufalík[ová], Provinz Oberin, Kremsier am 17. März 1922.

³⁹⁸ Srov. ZA Olomouc, f. ACO, kart. 5194, *neroztříděné zprávy*, Nr. 13369 ai 1928, Arcib[iskupský] komisař sester sv. Vincence v Kroměříži píše o požadavcích sester.

³⁹⁹ Srov. ZA Olomouc, f. ACO, kart. 5196, *neroztříděné zprávy*, Nejdůstojnějšímu arcibiskupskému ordinariátu, milosrd[né] sestry kroměřížské, sestra Floriana Letochová, v Kroměříži 4. ledna 1923; tamtéž, Nr. 13227 ai 1928, Československé provincie sester sv. Vincence zasílají pamětní spis o úpravě poměrů s bývalým mateřincem vídeňským; tamtéž, Vaše arcibiskupská Milosti, Techildis Coufalíková, v Kroměříži dne 9. 2. 1923.

⁴⁰⁰ „Die Provinz-Oberin hat gerade in der letzten Zeit mehrere ausdrückliche Aufträge der General-Oberin nicht ausgeführt, auf Anfragen ausweichend geantwortet, dann bei direkter Mahnung zum Gehorsam erklärt, sie handle auf Anordnung des erzbisch[öflichen] Kommissar, und schließlich in einem Brief an mich folgende nicht misszuverstehende Sätze geschrieben.“ Archiv generalátu vincentek, *CSR I.*, 2. Patschlawitz 1921–1924, Eure Eminenz! Hochwürdigster Herr Kardinal-Erzbischof, vídeňskému arcibiskupovi od P. Franze Hlawatiho, Wien am 4. April 1921.

⁴⁰¹ Srov. HLAWATI, F.: *c. d.*

Přes výhrady provinční představené vůči nadřízeným určité kontakty i slušnost zůstaly zachovány až do jejich nařízeného zprostředkování skrze pražskou nunciaturu.⁴⁰²

Roku 1926 končilo šestiletí, na které byla sr. Techildis oficiálně jmenována do úřadu provinční představené vídeňské kongregace. Generální vedení tehdy žádalo o její výměnu, „weil Sie seit Oktober 1922 dem Mutterhaus und Ihren Oberen gegenüber Ihre Pflichten als Provinzoberin ihre dies nicht mehr erfüllt haben, und weil auch die Entscheidung der Heiligen Stuhles noch ausständig ist, ob und wann jene Schwestern, die jetzt tatsächlich unter Ihrer Leitung stehen und die alle ihren Austritt aus dem Mutter-Institut erklärt haben, endgültig getrennt werden.“⁴⁰³ Pražská nunciatura tato obvinění odmítla a sr. Techildis potvrdila i na další období. Sestra Techildis nakonec vedla českou provincii obdivuhodných 47 let.⁴⁰⁴

7. 2. Německé sestry

Archivní prameny k této podkapitole pocházely pouze z několika málo dochovaných dopisů a především z kronikářských záznamů sester. Tyto texty, většinou psané představenou, zastupovaly tedy pohled jedné sestry z celé komunity.⁴⁰⁵

Obecně lze konstatovat, že názory německých sester hodnotily vznik provincie celkem neutrálně, následné dělení se jim jevilo jako velmi negativní. Svědectví se v každém případě zastávala generální představené. Vyvrací všechny špatné zprávy jako pomluvy a informují o její neúnavné péči o českou provincii. K sestře Techildis zachovávaly spíše chladný odstup a úctu povinnou k představeným – tedy do doby, než se začalo jednat o rozdělení institutu.⁴⁰⁶

⁴⁰² Srov. Archiv provincie vincentek, složka *Korespondence s gener. představenou ve Vidni*; Archiv generalátu vincentek, *CSR II.*, složka Provinz Prov[inz] Oberin 1920/22.

⁴⁰³ Tamtéž, *Barmherzige Schwestern CSFR*. Přehled filiálních domů na území Československa, manuskript přibližně z roku 1920 svázaný v nových deskách, složka 5. Provinz 1925/1926, Institut der Barmherzigen Schwestern, Wien VI. Gumpendorferstrasse 108, an die ehrwürdige Frau Provinzoberin Sr. Techildis Coufalik in Kremsier, Jugmannstrasse 79, Zahl 204, Dr. Franz Hlawati, Superior, Sr. Gervasia Salzner[ová], General Oberin, Wien am 7. April 1926.

⁴⁰⁴ Srov. tamtéž, odpověď generálnímu vedení, Nr. 12708, Nunziatura Apostolica, Praga am 17. April 1926; Archiv provincie vincentek, *Kniha zemřelých Milosrdných sester sv. Vincence de Paul české provincie*. Rukopis nekrologia české provincie. Seznam všech zemřelých sester české provincie od roku 1920 do současnosti. Jednotlivé stránky označeny daty.

⁴⁰⁵ Srov. Sr. Helene Rennhofer.

⁴⁰⁶ Srov. Archiv generalátu vincentek, *CSR I.*, Provinz Oberin 1920/22, složka An Provinzoberin, Abschrift, Liebe ehrw. Frau Oberin Sr. Roseline, Sr. Gervasia, Wien am 2. September 1921; *Chronik zu Paskau; Chronik 1911–1927*.

Stížnosti na provinční vedení podávala sr. Roseline Knirschová, představená kláštera ve Svitavách. Podobně napjaté vztahy líčila v dopise generální představené i sr. Verissima Blešová z Pačlavic.⁴⁰⁷

7. 2. 1. Svitavské filiální domy

Jedno ze svědectví zaznamenala kronika kláštera ve Svitavách. Jednalo se o německý region, v němž působil celkem velký počet vincentek obou národností. Přímou v klášteře pak pro rozdělení hlasovalo osm z jedenácti sester, v komunitě při nemocnici z osmi sester naopak pouze tři. Svitavské filiální domy, ochuzeny pozemkovou reformou o část polností, nakonec zůstaly pod Vídní. O výsledek tohoto jednání bylo psáno i v kronice kláštera.⁴⁰⁸

Autorka textu, pravděpodobně tehdejší představená sr. Roseline Knirsch, dobře znala celkový kontext vzniku provincie. Horší informovanost však prokázala ohledně příčin rozdělování kongregace. Nezmínila žádné velké podrobnosti ani o důvodech vzniku české mateřské školy ve Svitavách. K existenci provincie dodala pouze fakt, že sestry nemohly jezdit na exercicie do Vídně, ale vykonaly je v provinčním domě v Kroměříži. Pak se náhle, jako z čistého nebe, objevil citovaný dopis generální představené oznamující hlasování sester.⁴⁰⁹

Rozdělování kongregace považovala za „traurigen“,⁴¹⁰ o průběhu hlasování však neměla pochyb. Přes veškerou dobrotivou péči a snahu generální představené české sestry požadovaly stále více. Kronika poukazuje na porušení dohody, že sestry neměl nikdo ovlivňovat v jejich rozhodování. Sestra Techildis před samotným hlasováním měla zůstat v refektáři sama „mit den böhmischen Schwestern.“⁴¹¹ Zajímavým svědectvím v textu se stal kritický náhled na monsignora Kluga, který měl spolu s celým olomouckým ordinariátem podporovat snahu českých sester o „ein neues Institut mit eigenem Mutterhause in Pačlavitz zu gründen.“⁴¹² Časté rozhovory

⁴⁰⁷ Srov. Archiv generalátu vincentek, *CSR II.*, složka 2. Patschlawitz 1921–1924, Hochwürdigster Herr Geitliche Vater! Liebe Gute Ehrwürdige Mutter! Institut der Barmherzigen Schwestern, Sr. Verissima, Pačlavic 30.9. 1924; tamtéž, Archiv generalátu vincentek, *CSR I.*, Provinz Oberin 1920/22, složka An Provinzoberin, Abschrift, Liebe ehrw. Frau Oberin Sr. Roseline, Sr. Gervasia, Wien am 2. September 1921.

⁴⁰⁸ Archiv generalátu vincentek, *Chronik des Klosters in Zwittau.*

⁴⁰⁹ Srov. tamtéž, s. 24–30.

⁴¹⁰ Tamtéž, s. 29.

⁴¹¹ Tamtéž, s. 34.

⁴¹² Tamtéž, s. 34.

a rozepře, které se týkaly právě tohoto velkostatku. Sr. Techildis podle záznamů v kronice přesvědčivě prokázala, že usiluje o získání tohoto majetku (důvody však autorka neuvedla), a to i přes to, že P. Klug se jasně vyjádřil, že na základě darovací listiny to bylo neuskutečnitelné.⁴¹³

Přes popisované očekávání českých sester se však konal dohodnutý odchod sester hlasujících pro Kroměříž. Kronika nepopisovala žádné příkoří, které se českým sestrám mělo stát. Celou situaci líčila jako plánovanou v rámci generálního vedení a provinční představené. Zajímavým jevem byl údiv nad zůstáváním sr. Anysie. Pravděpodobně podle jejích slov autorka konstatovala, že české sestry nakonec své rozhodnutí pro novou kongregaci chtěly změnit.⁴¹⁴

Pobyt této sestry se neměl obejít bez komplikací: „Die liebe Schwester Anysia bleib noch einer Monat hier, sie glaubte den höchsten Obern nicht mehr gehorchen zu müssen, sobald daher ein Auftrag kam, stürmte sie jedes Mal die čech Leute zusammen damit sie ihr behilflich wären hier bleiben zu dürfen“⁴¹⁵ Nakonec pod jejím vlivem se Národní jednota ve Svitavách rozhodla odmítnout nabízenou českou sestru z Vídně a přijala laickou opatrovnici.⁴¹⁶

Přes všechny možné rozepře se kronika vyjadřuje slovníkem své doby a sr. Techildis nenazývá jinak než „ehrwürdige Frau Provinzoberin“.⁴¹⁷ Konec celé bolestivé záležitosti však komentuje slovy: „Seit die ehrwürdigen Schwestern nach Kremsier abgereist sind, herrscht schönste Friede im Kloster, Gott sei Dank für seine Hilfe.“⁴¹⁸

7. 2. 2. Patová situace ve filiálce v Paskově

Jiného rázu byla situace ve filiálním domě v Paskově. Ze čtyř sester se pro novou kongregaci rozhodly dvě z nich. Nastala patová situace s předpokládanými úmluvami, že tento dům případně pod kroměřížské vincentky.⁴¹⁹

⁴¹³ Srov. Archiv generalátu vincentek, *Chronik des Klosters in Zwittau*, s. 35.

⁴¹⁴ Srov. tamtéž, s. 36–37.

⁴¹⁵ Tamtéž, s. 37.

⁴¹⁶ Srov. tamtéž, s. 38.

⁴¹⁷ Tamtéž, s. 36.

⁴¹⁸ Tamtéž, s. 38.

⁴¹⁹ Viz podkapitola 4. 2. Dělení domů. Srov. Archiv generalátu vincentek, *Chronik zu Paskau*; ZA Olomouc, f. ACO, kart. 5196, *neroztříděné zprávy*, Nr. 17256 ai 1922, Komisař Olšina v Břestu podává zprávu ohl[edně] rozdělení provincie Milosrdných sester; tamtéž, Nr. 17996 ai 1922, Mons[ignore] Klug

Kroniku v té době psala sr. Albana nebo sr. Sarkandra. Na rozdíl od svitavské kroniky se zde více zabývala konkrétními důvody druhé strany. Zmínila jednotlivé argumenty, které vedly nejmenovaného duchovního vůdce sester k žádosti o samostatnou provincii. Kněží se podle ní stali též zásadními hybateli sester v opozici proti Vídni. Vznik československé provincie měl být pokusem generálních představených zachovat jednotu společenství.⁴²⁰

Autorka textu uvedla, že v době společné provincie se sestry modlily česky z nových modlitebních knih, které pro ně nechala vytisknout generální představená. Ta byla připravena v případě nutnosti poslat české novicky z vídeňského noviciátu do Kroměříže.⁴²¹

Paskovská kronikářka byla dobře informovaná o provincii, modlitby v českém jazyce se jí líbily. Též jako jediná zmínila jednu drobnou kladnou větu ohledně komisaře provincie. Informovala rovněž o jedinečném postoji dvou sester, které nechtěly novou kongregaci, ale zachování dřívějšího stavu provincie.⁴²²

Následné dělení kongregace však považovala za obrovskou katastrofu, která hrozila zničením celého institutu.⁴²³

Komunita žila v nejistotě ohledně své budoucnosti. Které ze sester by se měly odstěhovat? Na základě rozhodnutí zřizovatele hraběte Stolbega zůstal Paskov pod Vídni.⁴²⁴ Sestry se znovu začaly modlit německy. I když došlo k rozdělení společenství, kronika zmiňuje úmrtí bývalé paskovské představené v Kroměříži. Vtipnou poznámkou nakonec zůstala žádost do Vídně o českou sestru kuchařku.⁴²⁵

7. 3. Generální vedení kongregace

Generální vedení původně tvořily dvě osoby: generální představená (volena sestrami) a superior (kněz jmenovaný vídeňským ordinariátem). Jak konstatovala

podává zprávu o postupu a výsledku hlasování sester sv. Vincence provincie československé/k číslu 16.402/; tamtéž, Protokoll Paskau.

⁴²⁰ Srov. Archiv generalátu vincentek, *Chronik zu Paskau*.

⁴²¹ Srov. tamtéž.

⁴²² Srov. tamtéž.

⁴²³ Srov. tamtéž.

⁴²⁴ A to přestože pro klášter při jeho zřízení byly požadovány české sestry. Srov. tamtéž; ZA Olomouc, f. ACO, kart. 5195, *neroztříděné zprávy*, Nr. 10909 ai 1898, Pfarramt Paskau bittet um die canon[ische] Errichtung eines Klosters der Schwestern des hl. Vincenz von Paula dortsolbst.

⁴²⁵ Srov. *Jak konsistoř počestuje*; ZA Olomouc, f. ACO, kart. 5195, *neroztříděné zprávy*, Nr. 10909 ai 1898, Pfarramt Paskau bittet um die canon[ische] Errichtung eines Klosters der Schwestern des hl. Vincenz von Paula dortsolbst.

sr. Gervasia Salznerová, konstituce milosrdných sester se lišily tím, že generální představená nerozhodovala sama. Naopak. Mnohé pravomoce se pojily s úřadem superiora.⁴²⁶ Vztah superiorů a generálních představených tvořil vždy významnou stránku vývoje institutu. Tento fenomén by si jistě zasloužil samostatný výzkum.

S reformou církevního práva pak nově vznikla povinnost, a to důležitá rozhodnutí nechat schválit generální radou, kterou tvořily zvolené sestry. Jejich vliv na jednotlivá rozhodnutí nelze zdokumentovat, a tak se tato podkapitola zaměřila pouze na dva nejvýraznější členy vedení institutu: superiora a generální představenou.⁴²⁷

V době jednání o vzniku provincie se v generálním vedení postupně vystřídaly dvě sestry a dva kněží.⁴²⁸ Všichni z nich určitým způsobem museli řešit problém českých sester.⁴²⁹

Roku 1910 nastoupila na pozici generální představené 55 letá sr. Gervasia Salznerová. Důvodem zvolení této sestry ale nebyly její jasné intelektuální a organizační schopnosti. Sestry mezi sebou vybíraly ty sestry, které byly vzorem řeholního života: vzorně plnily své povinnosti, byly dochvilné a mohly být spolusestrám příkladem. Pokud se tato sestra stala představenou ve větším z filiálních domů, měla velkou šanci na zvolení na nejvyšší pozici. Stejně tak se tomu stalo v tomto případě. Sr. Gervasia pocházela z venkova a způsobem svého myšlení zůstala selkou.⁴³⁰

Dr. Josef Seywald se stal superiorem vincentek v roce 1899. V době vzrůstajících obtíží ze strany československých domů stál v čele kongregace již dvacet let. Jeho postoj spočíval nejprve ve víře, že věc utichne či bude vyřešena v lepším čase, než představovala poválečná léta. „Dass wohl die Wiener-Generalobern den Gedanken an eine Provinz und ein tschechisches Noviziat näher treten wollen, jedoch auf eine Trennung, die eine Verstümmelung des Institutes bedeuten würde, nicht eingehen

⁴²⁶ Srov. Archiv generalátu vincentek, *CSR I.*, složka 5. Provinz 1925/1926, Monsignore (pražskému nunciovi), Zahl 209, Institut der Barmherzigen Schwestern, Wien VI. Gumpendorferstrasse 108, Sr. Gervasia Salzner[ová], Generaloberin, Wien am 22. April 1926; tamtéž, *Regel der Gesellschaft*, s. 37.

⁴²⁷ Srov. Sr. Helene Rennhofer.

⁴²⁸ Úřad generální představené zastávaly: sr. Gervasia Salznerová 1910–1927, sr. Helena Ruprechtsbergerová 1927–1953. Superiorem kongregace byl prelát Dr. Josef Seywald 1899–1919 a následně prelát Dr. Franz Hlawati 1919–1940 (až do smrti). Srov. HLAWATI, F.: *c. d.*, s. 309.

⁴²⁹ Srov. HLAWATI, F.: *c. d.*, s. 255–290.

⁴³⁰ Při vedení kroniky domu v Laabu například stále zaznamenávala počasí. Na druhé straně sr. Gervasii vděčíme za sepsání pačlavické kroniky, která je nejpodrobnějším zdrojem informací týkajících se vincentek v českých zemích v době první světové války. Srov. Archiv generalátu vincentek, *Chronik 1911–1927*; Archiv provincie vincentek, Černušák, T. – Jarka, J. – Kopecká, V.: *c. d.*, s. 1; Sr. Helene Rennhofer.

kommen.⁴³¹ Evokace připodobňující odtržení části společenství k zmrzačení institutu byla jistě ovlivněna i poválečnou situací Rakouska.⁴³²

Nakonec se vzhledem k svému věku necítil již schopný vyřešit tak závažný problém⁴³³ a požádal tedy o zbavení funkce. Na jeho místě stanul dne 1. června 1919 Dr. Franz Hlawati. Problém s českými sestrami sám označil za nejtěžší úkol svého úřadu.⁴³⁴

S nástupem nového superiora se záležitost začala uvádět do pohybu. Hlawati postupně navštívil všechny filiální domy, což jej vedlo k rozhodnutí vyjít českým sestrám vstříc a vytvořit československou provincii s vlastním noviciátem. To se slavnostně uskutečnilo v Kroměříži dne 9. dubna 1920. Při té příležitosti Hlawati pronesl slavnostní a zároveň agitační proslov. Poukázal na skutečnost, že kongregace byla vystavena vnějším útokům, které vedly k tomuto kroku – vytvoření nové provincie s noviciátem. V superiorových slovech se odráželo nepochopení situace: jestliže 80 let mohly české dívky procházet vídeňským noviciátem, proč by to nemohlo fungovat i nyní? Všechny myšlenky v proslovu se pak stále vracely k nosnému tématu: nejedná se o rozdělení společenství, to zůstává stále jednotné. Proč by však někdo toto tolikrát opakoval, kdyby již nehrozilo nebezpečí odtržení sester?!⁴³⁵

Téměř všechny dokumenty vykreslovaly Hlawatiho postoj, který s ním většinou sdílela i sr. Gervasia. Dr. Franz Hlawati byl jistě mužem hodně zbožným, který chápal „povstání“ českých sester jako neřeholní a duchovnímu životu škodící. Pro svůj názor nacházel dostatečný počet argumentů v Bibli. Nikdy však nedokázal plně pochopit, že se nejednalo pouze o machinace ze strany Josefa Olšiny. Pro tohoto muže nikdy nenašel dobré slovo. Jeho činnost považoval za vnější nabourávání společenství. Ve vztahu těchto dvou mužů lze stopovat i rozbroje vůči pravomocím. Je zajímavé, že P. Hlawati se jako superior považoval za součást institutu, kdežto provinčního komisaře pokládal za vnějšího narušitele.⁴³⁶ Franz Hlawati nikdy nepochopil, proč se

⁴³¹ Archiv generalátu vincentek, *Chronik 1911–1927*.

⁴³² Srov. tamtéž.

⁴³³ Problémy se vyskytovaly i na jiných místech, např. v Baden.

⁴³⁴ Srov. Archiv generalátu vincentek, *Chronik 1911–1927*, tamtéž, *Chronik des Klosters in Zwittau*, s. 22; HLAWATI, F.: c. d., s. 276.

⁴³⁵ Srov. Archiv generalátu vincentek, *Chronik des Klosters in Zwittau*, s. 23–24; Hlawati, F.: c. d., s. 125.

⁴³⁶ Svým způsobem měl Franz Hlawati pravdu, neboť P. Olšinu se společenstvím nic oficiálně nespojovalo. Po převzetí úřadu komisaře však začal být pro provincii v úzkém vztahu, který de facto kopíroval vztah generálního vedení a superiora Hlawatiho. Protože se břestský farář ve sporu angažoval ještě před jmenováním do oficiální funkce, byla podkapitola o jeho osobě zařazena do osmé kapitoly Lidé v pozadí i popředí.

nové kongregaci dostalo schválení od Svatého stolce.⁴³⁷ Podle něj to logicky představovalo precedens: „Es liegt uns vollständig fern, auf die Leitung der neu zu gründenden Kongregation auch nur den geringsten Einfluss nehmen zu wollen; aber rechtlich stehen alle abgemeldeten Schwestern eben noch unter ihren bisherigen Generaloberen und wir wollen nichts anders bitten, als dass Eure Erzbischöfliche Gnaden, mit Rücksicht auf die gegebenen Verhältnisse, in welchen uns eine weitere Arbeit in den abgetretenen Häusern ohnedies unmöglich ist, uns auch jeder formellen Pflicht und jeder Verantwortung entheben, so dass wir von allem, wozu sonst die Generaloberen gegenüber den einzelnen Häusern und Schwestern verpflichtet wären (Visitation, Versetzung der Oberinnen, vermögensrechtliche Fragen und so weiter) entbunden sind und uns aus der Unterlassung kein Vorwurf erwachsen kann.“⁴³⁸ Superior dokázal jednat racionálně s odkazem na platné církevní právo, ale být i v určitých aspektech až malicherný, jak se ukázalo u schvalování řeholního oděvu.⁴³⁹ Postupem času však získal nad touto nedořešenou otázkou větší nadhled. Celou záležitost stále označoval za hrozné nedorozumění, které skrze štvavé novinové články poškodilo celou kongregaci.⁴⁴⁰

V rámci společenství generální představená se těšila vždy velké úctě. Pravidlo předepsané také stanovami, které nabývalo v praxi velkých rozměrů, kroměřížské sestry

⁴³⁷ „Die Trennung jener Schwestern tschechischer Nationalität, welche bei der Befragung im Oktober 1922, Institut der barherzigen Schwestern vom hl. Vinzenz von Paul auszutreten erklärten, ist zwar tatsächlich vollzogen, formell aber fehlt noch – soweit uns di es bekannt ist – die Zustimmung des Heiligen Stuhles.“ ZA Olomouc, f. ACO, kart. 5196, *neroztříděné zprávy*, Zahl 35, Institut der Barmherzigen Schwestern, Wien VI. Gumpendorferstrasse 108, Dr. F[ranz] Hlawati, Superior, Schw[ester] Gervasia Salzner[ová], Generaloberin, Wien am 4. April 1924.

⁴³⁸ Tamtéž.

⁴³⁹ Vedení kongregace například nenamítalo nic proti názvu nového společenství. „Nicht in derselben angenehmen Lage sind wir bezüglich der Ordenskleidung. Nach den vorliegenden Bildern müssen wir sagen, dass jeder, der eine Schwester des Wiener Mutterhauses und eine Schwester der neue zu gründenden Kongregation von vorne sieht, sie verwechseln müsste weil der kleine Unterschied in der Form des oberen Teiles des Schleiers vollständig zurücktritt gegen die sonstige völlige Gleichheit des Kleides. Nur rückwärts ist der Unterschied zwischen bisherigem und Schleier merkbar und würde uns ungefähr befriedigen.“ Tamtéž, Zahl 426, zu der Zahl 16707, Institut der Barmherzigen Schwestern, Wien VI. Gumpendorferstrasse 108, Dr. Franz Hlawati, Superior, Sr.Gervasia Salzner[ová], Generaloberin, Wien am 16. November 1922.

⁴⁴⁰ „Auf persönliche Erkundigung hin wurde mir zu meinem Bedauern heute mitgeteilt, dass infolge eines unliebsamen Missverständnisses der ganze Akt bereits am 22. Dezember 1922 an die S[ancte] Congr[egatione] de Religiosis in Rom abgegangen sei.“ ZA Olomouc, f. ACO, kart. 5196, *neroztříděné zprávy*, Zahl 438, Institut der Barmherzigen Schwestern, Wien VI. Gumpendorferstrasse 108, Dr. F[ranz] Hlawati, Wien am 8. Jänner 1923. Toto konstatování uváděl Hlawati velmi často. Přesto v dopise vídeňskému kardinálovi napsal: „Schließlich in einem Brief an mich folgende nicht misszuverstehende Sätze geschrieben.“ Archiv generalátu vincentek, *CSR I*, 2. Patschlawitz 1921–1924, Eure Eminenz! Hochwürdigster Herr Kardinal-Erzbischof, vídeňskému arcibiskupovi od P. Franze Hlawatiho, Wien am 4. April 1921.

zcela porušovaly. Na místo generální představené postavily svou provinční, sr. Techildis.⁴⁴¹

Chování českých sester bylo z hlediska tradic společenství nanejvýš pohoršlivé. Jistě tedy do sporu vstoupila i osobní rovina. Zároveň pocit ukřivděnosti, který zazníval ze slov generální představené, někdy vycházel i z objektivních důvodů. Sr. Gervasia vedla dříve korespondenci s jednotlivými představenými domů i (do neformálního oddělení) s provinční představenou. Účastnila se jednání a nejednou kvůli tomu přijela na pražskou nunciaturu. Obětovala mnoho sil a času, aby zachovala jednotu společenství i vyšla vstříc těm z proseb, které považovala za oprávněné. Situace sr. Gervasii jistě trápila a po nekonečném množství jednání samozřejmě mohla cítit vůči Češkám rozčarovnost a zatrpkllost.⁴⁴²

V roce 1927 byla při generální kapitule 72 letá sr. Gervasia znovu zvolena. Jednalo se o projev úcty k představené, ne o vážně myšlené rozhodnutí. Nikoho tedy nepřekvapilo, když zvolená jmenování odmítla. Kapitula proto následně vybrala sr. Helenu Ruprechtsbergrovou.⁴⁴³

V době nástupu nové generální představené do úřadu trval spor s kroměřížskými sestrami již pět roků. Ve svých listech sr. Helena vyjadřuje větší rozhořčení než její předchůdkyně. K vyhocení vztahů došlo především kvůli publikování *Pamětního listu* kroměřížských sester, který se samozřejmě dostal v překladu i do Vídně.⁴⁴⁴

⁴⁴¹ Místo „ehwürdige Mutter“ častovaly sestry sr. Gervasii přívlastky jako „fremde“, „wiener“. Srov. Archiv generalátu vincentek, *Chronik 1928–1938*. Manuskript kroniky mateřského domu ve Vídni; tamtéž, *Geistlicher Blumenstrauß zum Namenstag für die Generaloberin*. Ručně vyráběné a malované přání Milosrdnými sestrami k svátku generální představené kongregace, v němž byly poznamenány všechny „duchovní dary“ sester pro generální představenou (modlitby, oběti aj.). Na přední straně obraz nemocnice Milosrdných sester sv. Vincence de Paul v Linzi s katedrálou Neposkvrněného Početí Panny Marie, nalevo od tohoto hlavního obrázku je namalována Matka Boží a napravo sv. Vincenc de Paul. Uvnitř sepsány jednotlivé „duchovní dary“ sester. Výška 32 cm, šířka 22 cm. Věnováno generální představené sr. Heleně Ruprechtsberger ke svátku 18. srpna 1939; Archiv provincie vincentek, *Kronika české provincie*.

⁴⁴² Srov. Archiv generalátu vincent, *CSR I*, Monsignore (pražskému nunciovi), Institut der Barmherzigen Schwestern, Wien VI. Gumpendorferstrasse 108, Sr. Gervasia Salzner[ová], General-Oberin, Wien am 10. Mai 1926.

⁴⁴³ Srov. tamtéž, *Chronik 1911–1927*, HLAWATI, F.: c. d., s. 309.

⁴⁴⁴ Generální vedení jej dostalo od pražského světicího biskupa Josefa Grosse a Wilhelma Antosche z Kroměříže. Viz podkapitola 8. 5. Veřejná agitace. Srov. tamtéž, *CSR I*, složka 6 Provinz 1927/28/29/31, Gedenkblatt, Josef Gross; tamtéž, *CSR II*, složka Provinz 1919–1929, Mutterhaus der Barmherzigen Schwestern nach der Regel des hl. Vinzenz von Paul, Wien VI. Gumpendorferstr[asse] 108, Wilhelm Antosch, Kremsier (Mähren), Kremsier, den 29. Juli 1928; ZA Olomouc, f. ACO, kart. 5196, *neroztříděné zprávy*, Institut der Barmherzigen Schwestern, Wien VI. Gumpendorferstrasse 108, Sr. Helena Ruprechtsberger, Zahl 461, Wien am 9. August 1928.

Sr. Helena výslovně odmítala tvrzení českých sester o „Unterdrückung“, „Verfolgung“, beginnt auch der „Kampf um die Freiheit“.⁴⁴⁵ Podobně jako Hlawati poukazovala na možnost precedentního narušení řeholní poslušnosti: „Jene Schwestern, welche sich gegen ihre eigenen Oberen seinerzeit aufgelehnt haben, obwohl sie diesen Oberen nicht das geringste Unrecht in ihrer Amtsführung nachweisen konnten, jene Schwestern, welche vor ihren Oberen, vor dem amtlich bestellten Vertreter ihres Bischofs, mit Gutheissung des hl. Stuhles erklärt hatten, dass sie aus dem Orden ‚austreten‘, die sollen nun als ‚die czechoslovakische Provinz‘ Herr über alles werden; die Schwestern aber, die bescheiden und treu ihre Ordensdisziplin gehalten und politisch nichts anderes verbochen haben, als dass sie die seinerzeitige Auflehnung ‚gegen Wien‘ nicht mitmachten, werden aus der Provinz ausgewiesen.“⁴⁴⁶

Ve svém vystupování se sr. Helena především snažila bránit čest a zájmy svého společenství. Kroměřížské sestry již nebrala jako jeho součást.⁴⁴⁷

⁴⁴⁵ Archiv generalátu vincentek, *CSR I.*, složka 6 Provinz 1927/28/29/31, dopis významným osobnostem ve vyjasnění informací z Pamětního listu kroměřížských sester, Zahl 439, in Namen der General-Leitung: Sr. Helena Ruprechtsbergen, General-Oberin.

⁴⁴⁶ Archiv generalátu vincentek, *CSR I.*, složka 6 Provinz 1927/28/29/31, Eure Exzellenz! Hochweurdigster Apostolischer nuntius, Zahl 692/31, Institut der Barmherzigen Schwestern, Wien VI., Gumpendorferstrasse 108, Eure Exzellenz, Dr. Fr[anz] Hlawati, Superior, Sr. Helena Ruprechtsberger[ová], General-Oberin, Wien am 20. August 1931.

⁴⁴⁷ Srov. tamtéž, dopis významným osobnostem ve vyjasnění informací z Pamětního listu kroměřížských sester, Zahl 439, in Namen der General-Leitung: Sr. Helena Ruprechtsbergen, General-Oberin.

8. Lidé v pozadí i popředí

V rámci vzrůstajícího napětí mezi částí českých sester a generálním vedením se do situace vložily další osoby a instituce. V první řadě se jednalo o místní ordinariáty – tedy vídeňský,⁴⁴⁸ olomoucký a částečně i brněnský. Pražská nunciatura v tomto případě fungovala spíše jako prostředník žádostí. Osobní názory nuncia či jiných pracovníků nunciatury se nedochovaly.⁴⁴⁹

Jednání ovlivňoval další okruh osobností, které se ho mnohdy přímo neúčastnily. Na vedení kroků sester v každodenní realitě měli především vliv jednotliví kněží. Svůj vliv ve prospěch jedné či druhé strany vyvíjeli i další zainteresovaní lidé: zřizovatelé jednotlivých působišť sester, příbuzní i tisk. Zásadní zlom v situaci pak nastal díky působení posledního a nečekaného aktéra – československých správních orgánů.

Na základě zhodnocení významu a postojů jednotlivých účastníků sporu vincentek se projevovala spletnost a bolestnost celé nekončící záležitosti.

8. 1. Olomoučtí arcibiskupové

Doba sporu vincentek spadala do působnosti tří arcibiskupů: Lva Skrbenského z Hříšně, Antonína Cyrila Stojana a Leopolda Prečana. Prvně jmenovaný podle dochovaných archiválií do jednání nezasáhl.⁴⁵⁰

Antonín Cyril Stojan se osobně setkával s vincentkami v době svého působení v Kroměříži. Na sestry nezapomněl ani jako arcibiskup, jak svědčila různá poděkování za materiální a finanční podporu.⁴⁵¹

Hodnocení jeho postoje je nanejvýš komplikované. Ze zprávy Franze Hlawatiho vyplývá, že Stojan se osobně zasadil roku 1917 o odvolání P. Olšiny z místa komisaře kroměřížských klášterů. Mohlo by se tedy zdát, že se mu nelíbil jeho vliv na sestry,

⁴⁴⁸ Vídeňský ordinariát pouze vydal několik souhlasů k připraveným dohodám, nijak výrazně se jednání neúčastnil.

⁴⁴⁹ Srov. Archiv provincie vincentek, složka *Barmherzige Schwestern*, Nr. 10548, apoštolská nunciatura, G. Marmaggi, archie[piscopus] Hadrianopolis, nuntius Apostolicus Pragen, Praha 30. dubna 1924.

⁴⁵⁰ Na základě podobné situace v Kongregaci sester Neposkvrněného Početí Panny Marie lze vyvodit, že jednání sester neschvaloval. Odmítal totiž dělení společenství z nacionálních důvodů. Za jeho úřadu olomoucká konsistoř nechtěla okamžitě vyhovět přání sester. Jako odůvodnění uvedla možné zabavení kongregačního majetku pod vlivem hnutí Pryč od Vídně. Srov. Archiv generalátu vincentek, *Chronik 1911–1927; Jak konsistoř počestuje*.

⁴⁵¹ Srov. Archiv provincie vincentek, Album Pražský Hrad, *Fotografie z Vánoc během první světové války*; ZA Olomouc, f. ACO, kart. 5196, *neroztříděné zprávy*, Vaše arcibiskupská Milosti, Techildis Coufalíková, v Kroměříži dne 9. 2. 1923.

jak naznačoval superior Hlawati.⁴⁵² O podpoře snah o osamostatnění zase svědčily některé z archiválií sester sv. Kříže. Stojan měl sestry vyzývat k odtržení od generálního domu ve Švýcarsku. Za vzor jim před oči kladl právě vincentky.⁴⁵³ Po jmenování arcibiskupem se v celé záležitosti angažoval osobně, jindy skrze konsistoř či jmenovaného zástupce – monsignora Gustava Kluga, muže znalého podobných problémů.⁴⁵⁴

Z pohledu generálního vedení olomoucká arcidiecéze podporovala revoltu sester.⁴⁵⁵ Od kroměřížských sester zase přicházely stížnosti na nedostatečnou informovanost, neúčast řeholnic při jednání či neřešení situace. Olomoucký arcibiskup se nacházel mezi dvěma mlýnskými kameny. Byla patrná snaha o objektivnost, jeho postoj se přikláněl spíše k českým sestřám.

Na rozdíl od vídeňského vedení znal Antonín Stojan velice dobře situaci církve v Československu.⁴⁵⁶ Nesnáze ze spojení s Vídní chápal v kontextu celorepublikové protikatolické vlny. I český patriotismus mu byl jistě bližší než P. Hlawatimu. Pro tezi k příklonu ke kroměřížským sestřám, mluví i skutečnost, že nové jméno pro plánovanou kongregaci pocházelo právě od arcibiskupa Stojana. Když sestry nemohly přijmout název Služebnice sv. Vincence z Pauly, navrhl jejich pastýř připojit patronát slovanských věrozvěstů.⁴⁵⁷

Pokud by se dalo tvrdit, že Antonín Stojan stál na straně kroměřížských sester, je však potřeba dodat, že záležitost se snažil vést objektivně. Na listy kroměřížských řeholnic, které obsahovaly rozhořčená a iracionální obvinění, odpovídal přísně a tvrdě vyžadoval kázeň.⁴⁵⁸

⁴⁵² Archiv generalátu vincentek, *CSR I.*, 2. Patschlawitz 1921–1924, Eure Eminenz! Hochwürdigster Herr Kardinal-Erbischof, vídeňskému arcibiskupovi od P. Franze Hlawatiho, Wien am 4. April 1921.

⁴⁵³ Srov. Sr. Pavla Křivánková.

⁴⁵⁴ Srov. ZA Olomouc, f. ACO, kart. 5196, *neroztříděné zprávy*, Nr. 16402 ai 1922, Superior Hlawatý in Wien berichtet puncto Provinztrennung der barmh[erzige] Schwestern.

⁴⁵⁵ V monografii o dějinách institutu vylíčil Hlawati Stojana jako dobrého a sympatického člověka. Do jaké míry se toto tvrzení zakládalo na pravdě, nelze určit. Jeho vztah k olomouckému arcibiskupovi byl však jistě mnohem kladnější než P. Olšinovi. Srov. HLAWATI, F.: *c. d.*, s. 251–299.

⁴⁵⁶ V roce 1926 se na území olomoucké arcidiecéze nacházelo devět provinčních domů ženských řeholí. Arcibiskupové tedy měli velkou zkušenost ohledně jejich problémů, zároveň mohli i porovnávat jednotlivé situace. Srov. ZA Olomouc, f. ACO, kart. 5196, *neroztříděné zprávy*, Nr. 2726 ai 1926, Pastýřské listy nejd[ůstojnějšího] pana arcibiskupa a biskupů bud též posílány také řeholím.

⁴⁵⁷ Srov. tamtéž, f. ACO, kart. 5194, *neroztříděné zprávy*, Vaše arcibiskupská Milosti, Vaší arcibiskupské Milosti poslušná služebnice Sr. Techildis Coufalíková, v Kroměříži dne 4. listopadu 1922.

⁴⁵⁸ Srov. tamtéž, f. ACO, kart. 5196, *neroztříděné zprávy*, Nejdůstojnějšímu arcibiskupskému ordinariátu, milosrd[né] sestry kroměřížské, sestra Floriana Letochová, v Kroměříži 4. ledna 1923; tamtéž, Vaše arcibiskupská Milosti, Techildis Coufalíková, v Kroměříži dne 9. 2. 1923

„Kdo také jeho smýšlení s ním nesdílel, přece přiznal, že Dr. Anton Cyril Stojan byl připraven pomoci každému utlačovanému.“⁴⁵⁹ uznávala autorka pačlavické kroniky.

Schválení nové kongregace, jejíž název vymyslel, se však Stojan nedočkal. Nedořešený spor vincentek po něm zdědil Leopold Prečan.

Nový arcibiskup nebyl v záležitosti nováčkem. Již dříve se jako generální vikář účastnil jednání, ať už osobně či skrze listy. I přes postupné emocionální vyhrocování vztahů na obou sporných stranách dokázal Prečan vést konstruktivní a objektivní jednání, které vyústilo v určitý vincentinský modus vivendi.⁴⁶⁰

Realistický pohled arcibiskupa vykresluje jeho chápání jednotlivých stran. V názorech generálního vedení vnímal určité bazírování na detailech a rostoucí pocit ukřivdění. Zároveň si uvědomoval nemožnost znovuzачlenění kroměřížských sester. Znal i „rozrušení mysli, které poslední dobou ctihodné (kroměřížské) sestry zachvátilo.“⁴⁶¹ Pokles úrovně řeholního života jej vedl k přesvědčení, že je nezbytné brzké ukončení sporu. Odmítal jakékoliv nařčení z nečinnosti.⁴⁶² „Že však mu (Prečanovi) vždy na srdci leželo brzké urovnání této záležitosti, možno seznati.“⁴⁶³ To vše proto, „aby konečně ve Vaší poslední dobou různými neshodami, nejistotou a jinými okolnostmi neblaze zmítané kongregaci zavládl klid a mír a navrátila se opět radost a touha po pravém řeholním životě.“⁴⁶⁴ Naději spatřoval i v novém dorostu. Zejména pro protiprávně natahovanou zkušební dobu přicházejících kandidátek neúnavně apeloval na pražskou nunciaturu. Jeho přiměřený a stálý tlak pak roku 1924 zvítězil.⁴⁶⁵

⁴⁵⁹ ČERNUŠÁK, T. – JARKA, J. – KOPECKÁ, V.: *c. d.*, s. 44.

⁴⁶⁰ Srov. ZA Olomouc, f. ACO, kart. 5169–5171, *vincentky*, Nr. 10939 ai 1924, Dovoleno ve smyslu kánonu 552 nového církevního zákoníka; tamtéž, Nr. 11411 ai 1924, Soupis kandidátek.

⁴⁶¹ Tamtéž, f. ACO, kart. 5196, *neroztříděné zprávy*, Nr. 600 ai 1923, Superior Hlawati in Wien berichtet in der Trennungsangelegenheit der Schwestern in Pačlavic.

⁴⁶² Srov. tamtéž, f. ACO Arcibiskupská konsistoř Olomouc, sign. H8, kart. 5171, *vincentky*, Nr. 9255 ai 1924, Nejdůstojnější Pane Arcibiskupe, náš milý arcipastýři v Kristu! Salčák Antonín, rolník, majitel záslužného Kříže pro Ecclesie et Pontifice, v Radějově dne 13. června 1924.

⁴⁶³ Tamtéž, f. ACO, kart. 5196, *neroztříděné zprávy*, Vele důstojnému Pánu kanovníku Josefu Olšinovi, arcib[iskupskému] ordin[ariátnímu] komisaři sester vincentek v Břestě, Arcibiskupská konsistoř v Olomouci, číslo 12947, dne 2. srpna 1928.

⁴⁶⁴ Tamtéž, Nr. 600 ai 1923, Superior Hlawati in Wien berichtet in der Trennungsangelegenheit der Schwestern in Pačlavic.

⁴⁶⁵ Srov. tamtéž, f. ACO, kart. 5169–5171, *vincentky*, Nr. 10939 ai 1924, Dovoleno ve smyslu kánonu 552 nového církevního zákoníka; tamtéž, Nr. 11411 ai 1924, Soupis kandidátek.

8. 2. Zainteresování kněží

Pro ženské kongregace měli velký význam kněží. Sloužili jako zpovědníci sester, jejich duchovní rádcové, komisaři jednotlivých domů či v pozici superiora zodpovídali za celou kongregaci.

Sestry vincentky většinou pocházely z prostých poměrů a získávaly vzdělání především pro konkrétní pole činnosti – školství či zdravotnictví. O to větší význam a vliv měli na jejich vedení duchovní v jejich okolí. Noviny sestry nedostávaly, ba ani je nesměly číst. Četli je však kněží či lidé, se kterými se sestry dostávaly do kontaktu. „Hochwürdige Herrn“⁴⁶⁶ měli však na sestry jistě nejvýznamnější vliv.⁴⁶⁷

Kromě superiora kongregace se jednání účastnil též další kněz. Monsignore Gustav Klug byl jmenován zástupcem olomoucké arcidiecéze. P. Klug se již dříve osobně podílel na řešení podobného problému, který nastal u Sester Neposkvrněného Početí Panny Marie. Zároveň prokazoval velkou znalost kanonického práva.⁴⁶⁸

Tento rudoltický farář se tedy účastnil většiny jednání. Dostával jednotlivé kopie dopisů adresovaných olomoucké konsistoři. Jeho návrhy odpovědí ordinariát upřednostňoval před formulacemi P. Olšiny.⁴⁶⁹

Důvěrník arcidiecéze navrhl dobrovolný výběr přestupu do nové kongregace pro všechny sestry. Vedl též jednotlivá hlasování sester ve filiálních domech a sepisoval žádosti pro Svatý stolec.⁴⁷⁰

Z hlediska generálního vedení zaznívala pouze chvála na tohoto kněze. Největší důvěru v něj měl superior Hlawati. Generální představená navrhovala jako svého delegáta jiného kněze. Kritický pohled německých sester ukazovala pouze svitavská kronika. Zároveň však přiznávala dobrou informovanost, se kterou vše pečlivě zvažoval

⁴⁶⁶ Archiv generalátu vincentek, *CSR II.*, složka Provinz Schwestern 1919/34, Liebe Ehrwürdige Mutter, 27. 3. 1920.

⁴⁶⁷ Podle svého úřadu kněží u vincentek rozhodovali spolu s představenou (superioři s generální představenou, komisaři s provinční představenou či představenou domu), zpovídali sestry, vedli týdenní konference či vzdělávání v rámci noviciátu. Srov. ZA Olomouc, f. ACO Arcibiskupská konsistoř Olomouc, sign. H8, kart. 5170, *vincentky*, Nr. 17851 ai 1926, Jmenování zatimního spirituála v Kroměříži; *Regel der Gesellschaft, Rehole kongregace*, s. 21; Sr. Helene Rennhofer; Sr. Josefa Michelitsch; Jakšičová, D.: *c. d.*, s. 192.

⁴⁶⁸ Srov. Archiv generalátu neposkvrněných, *DĚJINY SNPPM*, s. 108.

⁴⁶⁹ Srov. ZA Olomouc, f. ACO, kart. 5196, *neroztříděné zprávy*, Nr. 15711 ai 1923, Zpráva zemské správy polit[ické] stran utvoření samostatných provincií řádových v Československé republice; tamtéž, Nr. 15321 ai 1922, Ref[erent] Msgr. Klug v Rudolticích podává návrhy ve příčině rozdělení provincie vincentek; tamtéž, Nr. 16319 ai 1923, Asesor Klug v Rudolticích žádá o akt o sestřích vincentkách.

⁴⁷⁰ Srov. tamtéž, Nr. 17996 ai 1922, Mons[ignore] Klug podává zprávu o postupu a výsledku hlasování sester sv. Vincence provincie československé; tamtéž, Nr. 310 ai 1923, Produkuje se žádost kroměřížských vincentek ohledně nové provincie.

a vysvětloval. Zmíněné negativum se tak zdá spíše výsledkem podrážděnosti sester, které se přeneslo i na olomouckou konsistoř s jejím zástupcem.⁴⁷¹

P. Klug se tedy těšil důvěře ze stran olomoucké arcidiecéze i vídeňského vedení. Hlawati jej dokonce navrhl za vhodného komisaře provincie. Kroměřížské sestry mu však nedůvěřovaly.⁴⁷²

„Nikdo nám nenamluví, že nám monsignor Klug přeje.“⁴⁷³ V dopise bylo zmíněno setkání kněze s představenou pačlavického klášteřa.⁴⁷⁴ Odpověď na stížnosti navrhl sám obžalovaný: „Z čeho lze souditi, že mons[ignore] Klug sestrám nepřeje? Bud' též udána slova a skutky!“⁴⁷⁵ V tomto případě lze znovu sledovat, jak se nevráživost jedné ze stran vůči druhé přenesla i na případné prostředníky – v tomto případě roztrpčení vůči generálnímu vedení spočinulo i na osobě P. Gustava Kluga.

On sám se proti těmto výtkám ostře vyhradil: „Vážím si důvěry nejdůstojnějšího arcibiskupa nade vše, ale odmítám všelijaké nařknutí z jakékoliv stranickosti.“⁴⁷⁶ Neodůvodněné tvrzení, „které se ale přiči osmému přikázání Božímu,“⁴⁷⁷ se podle něj nezakládalo na pravdě. Při všech rozhodnutích pak jednal „vždy dle svého svědomí a církevních norem a nevšímaje si ani národnosti ani státního příslušenství.“⁴⁷⁸ Tolik Klugova vlastní obrana.

Ze zachycených slov P. Kluga vyplynulo, že správnost jednání nacházel spíše na straně vedení kongregace. Neposlušnost českých sester se mu nezamlouvala a neshodovala se ani s jeho obrazem pravé řeholnice. Pravděpodobně doufal, že by se situace vyřešila podobným způsobem jako u Sester Neposkvrněného Početí. Byl však realista. Dokázal si udržet nadhled nad záležitostmi a kriticky hodnotil návrhy všech stran. Proto některé Hlawatiho poznámky označil za malichernosti. Považoval za důležité, aby se k jednotlivým návrhům mohly vyjádřit i sestry. I přes různé stížnosti

⁴⁷¹ Srov. Archiv generalátu vincentek, *Chronik des Klosters in Zwittau*, s. 34.

⁴⁷² Srov. ZA Olomouc, f. ACO, kart. 5196, *neroztříděné zprávy*, Nr. 15321 ai 1922, Ref[erent] monsignore Klug v Rudolticích podává návrhy ve příčině rozdělení provincie vincentek; tamtéž, Nejdůstojnějšímu arcibiskupskému ordinariátu, milosrd[né] sestry kroměřížské, sestra Floriana Letochová, v Kroměříži 4. ledna 1923; tamtéž, Nr. 15580 ai 1922, Superior Hlawatý in Wien berichtet in Sachen der Trennung der Provinz der Vinzenzschwestern; tamtéž, Nr. 16402 ai 1922, Hned přímo, Superior Hlawatý in Wien berichtet puncto Provinztrennung der barmh[erzige] Schwestern; tamtéž, Nr. 17256 ai 1922, Komisař Olšina v Břestu podává zprávu ohl[edně] rozdělení provincie Milosrdných sester.

⁴⁷³ Tamtéž, Nejdůstojnějšímu arcibiskupskému ordinariátu, milosrd[né] sestry kroměřížské, sestra Floriana Letochová, v Kroměříži 4. ledna 1923.

⁴⁷⁴ Srov. tamtéž.

⁴⁷⁵ Tamtéž, Provinční představené, Arcibiskupská konsistoř, Generální vikář Prečan, číslo 310, v Olomouci, 13. ledna 1923.

⁴⁷⁶ Tamtéž, Nr. 2284 ai 1923, Sestry sv. Vincence v Kroměříži podávají zprávu o sestře Erminoldě.

⁴⁷⁷ Tamtéž.

⁴⁷⁸ Tamtéž.

se zdá, že rudoltický farář se snažil být opravdu nestranným arbitrem sporu a racionálním přístupem tlumil vášně vzbuzené hádkami.⁴⁷⁹

Do záležitostí vincentek okrajově zasahoval ještě jeden kněz, Mikuláš Fischer.⁴⁸⁰ Prameny jej zmiňovaly jako profesora piaristického gymnázia ve Strážnici. Jako kněz sloužil každodenně mše svaté pro sestry, následně se roku 1899 stal na dlouho i jejich řádným zpovědníkem. Nakonec zastával děkanský úřad.⁴⁸¹

P. Fischer se těšil důvěře sr. Gervasie. Informoval ji o podniknutých krocích P. Olšiny i ohledně situace v nové republice. Jeho návrhy však nebyly vždy pro generální představenou přijatelné. Sám považoval za nutné zřídit český noviciát.⁴⁸² Svůj názor vyjádřil ve výstižně nazvaném listě: „Co mají nyní moravské milosrdné sestry činit.“⁴⁸³

Z pramenů vyplývaly dvě protikladné informace. Strážnický děkan se generální představené jevil jako vhodná osoba, zároveň však stál spíše na straně kroměřížských sester, které podporovalo i společenství vincentek v jeho farnosti. Kronika provincie dokonce připomíná, že pomáhal provincii zakládat. Ve stížnosti sester na P. Kluga pocházela některá slova od jiného autora. Sám monsignor Klug se k tomu vyjádřil: „Vidím opět tentokrát rukou asi pana děkana Fischera psanou, poznámku: ‚Klug nadřžoval Vidni.‘“⁴⁸⁴

⁴⁷⁹ Srov. ZA Olomouc, f. ACO, kart. 5194, *neroztříděné zprávy*, Nr. 19142 ai 1922, Milosrdné sestry v Kroměříži podávají zprávy ohledně oděvu pro sestry nové provincie, mons[ignorovi] Klugovi k referátu. Budiž přihlíženo ku uvnitř vloženému upozornění; tamtéž, Nr. 600 ai 1923, Superior Hlawati in Wien berichtet in der Trennungsangelegenheit der Schwestern in Pačlavic; tamtéž, Nr. 18677 ai 1922, Svaz Národních jednot v Praze posílá v opisu své podání na vládu proti zřízení nové kongregace sester v Kroměříži.

⁴⁸⁰ Mikuláš Fischer se narodil 9. prosince pravděpodobně v Dolní Vsi (nebo v Moravské Dolní Vsi). Roku 1887 byl vysvěcen na kněze a již rok na to přeložen do Strážnice, kde strávil zbytek svého života. Zemřel 7. února 1929, v době, kdy spor ještě nebyl uzavřen. Prameny zmiňovaly různé podoby jeho jména: Mikuláš Fišer, Mikuláš Fischer a Nicolaus Fischer. Tato práce se přidržela té nejčastější z nich. Srov. Archiv provincie vincentek, Černušák, T. – Jarka, J. – Kopecká, V.: *c. d.*, s. 43; ZA Olomouc, f. ACO Arcibiskupská konsistoř Olomouc, kniha číslo 104, *Matrica. Cleri sacerdotis Archidieceosis Olomucensis ab anno 1873–1887*.

⁴⁸¹ Srov. ZA Olomouc, f. ACO Arcibiskupská konsistoř Olomouc, sign. H8, kart. 5170, *vincentky*, Nr. 16489, Farní úřad u sv. Martina ve Strážnici číslo 484, 22. Nov 1905; tamtéž, Farní úřad u sv. Martina ve Strážnici číslo 514.

⁴⁸² Srov. Archiv generalátu vincentek, *Chronik 1911–1927*.

⁴⁸³ Tamtéž, *CSR I.*, složka 1. Provinz 1919/1920, Milosrdné sestry sv. Vincence, číslo 8416, k číslu 308 ze dne 2. 6. [19]19, Arcibiskupská konsistoř, generální vikář, v Olomouci dne 5. června 1919.

⁴⁸⁴ ZA Olomouc, f. ACO, kart. 5196, *neroztříděné zprávy*, Nejdůstojnějšímu arcibiskupskému ordinariátu, milosrd[né] sestry kroměřížské, sestra Floriana Letochová, v Kroměříži 4. ledna 1923.

K návrhům P. Fischera však olomoucká konsistoř důrazně poznamenala: „Vmíchání se nepovolaných osob do vnitřních záležitostí kongregace věci málo prospěje.“⁴⁸⁵ Strážnický děkan tak zůstal jen okrajovou postavou veškerých jednání.

Zvláště působí zjištění, že za hlavního viníka, který neblaze působil na sestry, označil P. Hlawati pouze P. Josefa Olšinu. Nikde nebyl zmíněn vliv P. Fischera či některého z řádných či mimořádných zpovědníků sester, kteří přece s nimi byli v úzkém kontaktu. Mohli tedy řeholnice tímto směrem ovlivnit či naopak zamezit špatnému vlivu. Za zmínku stojí i skutečnost, že P. Jan Blažek a P. Bonifác Segeřa byli zpovědníky kroměřížských sester v době rozpadu monarchie, vzniku československé provincie i v době snahy o osamostatnění českých sester.⁴⁸⁶

8. 2. 1. Josef Olšina – muž v pozadí

Na základě pramenů nelze pochybovat, že mužem, kterého superior Hlawati považoval za strůjce vnitřních nepokojů, byl P. Josef Olšina,⁴⁸⁷ farář v Břestě.

Josef Olšina se seznámil se sestrami v rámci svého působení v Kroměříži. Již od roku 1904 vedl správu nemocnice, o rok později byl i mimořádným zpovědníkem kroměřížských sester, roku 1911 zpovídal také v kvasické filiáče. V letech 1910 až 1917

⁴⁸⁵ Archiv generalátu vincentek, *CSR I.*, složka 1. Provinz 1919/1920, Milosrdné sestry sv. Vincence, číslo 8416, k číslu 308 ze dne 2. 6. [19]19, Arcibiskupská konsistoř, generální vikář, v Olomouci dne 5. června 1919.

⁴⁸⁶ Srov. *Catalogus 1919*, s. 178; *Catalogus Venerabilis Cleri. Archidioecesis Olomucensis Anno reparatae salutis 1920*. Olomucii 1920, s. s. 178–179; *Catalogus 1923*, s. 291–293; *Catalogus Venerabilis Cleri. Archidioecesis Olomucensis Anno reparatae salutis 1928*. Olomucii 1928, s. 273; *Catalogus Venerabilis Cleri. Archidioecesis Olomucensis Anno reparatae salutis 1929*. Olomucii 1929, s. 273; *Catalogus Venerabilis Cleri. Archidioecesis Olomucensis Anno reparatae salutis 1930*. Olomucii 1930, s. 289; *Catalogus Venerabilis Cleri. Archidioecesis Olomucensis Anno reparatae salutis 1931*. Olomucii 1931, s. 290–291.

⁴⁸⁷ Josef Olšina se narodil 11. května 1863 v Žalkovicích. Po studiu byl roku 1887 spolu s Mikulášem Fischerem vysvěcen na kněze. Následně působil v několika farnostech, až byl roku 1900 jmenován vikářem u kolegiálního kostela sv. Mořice v Kroměříži. Kromě starosti o kláštery vincentek mu roku 1906 přibýlo vyučování na českém gymnáziu. K 1. lednu 1917 byl jmenován farářem v Břestě, kde zůstal až do své smrti 1. října 1937. Srov. *ZA Olomouc*, f. ACO, kniha č. 104, *Matrica. Cleri sacerdotis Archidioecesis Olomucensis ab anno 1873–1887* (dále jen kniha č. 104); Městský hřbitov Kroměříž, *Hrob P. Josefa Olšiny*. Sekce hřbitova č. 19. Náhrobní kámen ukončený křížem s korpusem. Text na pomníku „Zde v Pánu odpočívá monsignore Josef Olšina. Kanovník kolegiální kapituly u sv. Mořice, komisař Milosrdných sester sv. Vincencie. * 11. 5. 1863 – † 1. 10. 1937. R. I. P. Vím, že Vykupitel můj živ jest a že v poslední den ze země vstanu.“; tamtéž, *Hrob Milosrdných sester sv. Vincence de Paul*. Sekce hřbitova č. 18. Společný hrob sester pohřbených v Kroměříži před rokem 1990. Náhrobní kámen sestaven ze tří částí. Nalevo nápis: „Já jsem vzkříšení a život. Kdo věří ve Mne, i kdyby umřel, bude živ a žádny, kdo žije a věří ve Mne, neumře navěky. Jan 11, 25–26“, uprostřed křížifix, vpravo nápis: „Zde v Pánu odpočívají a své vzkříšení očekávají Milosrdné sestry sv. Vincence de Paul.“

zastával úřad komisaře zdejších klášterů.⁴⁸⁸ Následně jej ve funkci vystřídal P. František Pospíšil. Zda důvodem jeho odvolání byly „verschiedensten Schwierigkeiten, so dass damals Prälat Dr. Anton Stojan selbst für seinen Abgang aus dem Haus sich einsetzte,“⁴⁸⁹ další prameny nezaznamenaly.⁴⁹⁰

S jistotou lze tvrdit, že Josef Olšina zůstal s vincentkami v kontaktu. Podle stejného svědectví mu sr. Techildis psala z Lednice bez dovolení představené.⁴⁹¹

Právě Josef Olšina podal jménem sester žádost o vznik československé provincie: „Vix proclamata die 28. Octobris 1918 Republica chechoslovacca parochus Josephus Olšina, sacerods archidiece Olomucensis, Curiae archiepiscopali Olomucensis litteris die 25. Novembris 1918 scriptis nuntiavit se a Sororibus a Santi Vincentio nuncupatis et in duabus domibus in civitate Cremsiriensi (Kroměříž) degentibus rogatum fuisse, ut eas consilio et opere adjuvet in erigenda provincia chechoslovacca petiitque, ut ipse vel alius magis idoneus designaretur ad hancce rem perficiendam et ut sacerdos, cui tale negotium commisum fuisset, doceretur ab eadem Curia, quid et quomodo ad finem propositum assequendum sit faciendum.“⁴⁹²

V případě P. Olšiny neexistoval od generálního vedení jediný kladný komentář. A to ani ve zmiňované Hlawatiho monografii, která byla určena k veřejnému publikování. Vždyť „Direktor von Kremsier, Pater Olšina, traten mit ihrem Nationalhass soweit hervor, dass sie sich in erster Linie fass selbständig machen wollten oder zum wenigsten eine Provinz mit tschechischem Noviziate.“⁴⁹³ Superior institutu též nemohl pochopit, proč byl 31. ledna 1921 zrovna Olšina jmenován komisařem nové

⁴⁸⁸ Roku 1910 na vyplněných sčítacích arších se P. Olšina podepsal s těmito tituly: „vikář a ředitel nemocnice Milosrdných sester sv. Vincence z Paula“. Srov. SOKA Kroměříž, f. B-A 1, sčítací operáty 1910.

⁴⁸⁹ Archiv generalátu vincentek, *CSR I.*, 2. Patschlawitz 1921–1924, Eure Eminenz! Hochwürdigster Herr Kardinal-Erzbischof, vídeňskému arcibiskupovi od P. Franze Hlawatiho, Wien am 4. April 1921.

⁴⁹⁰ Srov. ZA Olomouc, f. ACO, kart. 5170, *vincentky*, Milosrdné sestry sv. Vincence v Kroměříži, číslo 7, Duchovní správa v klášteře, Sr. Techildis Coufalíková, provinční představená, v Kroměříži 16. 2.1923; tamtéž, Nr. 6390 ai 1905, Kanovník Droběna prosí o mimoř[ádného] zpovědníka pro sestry v Kroměříži; tamtéž, Nr. 14211 ai 1911, Olšina jako mimořád. zpovědník sester v Kvasicích; tamtéž, f. AO, *vincentky v Kroměříži*, 351/16, Nr. 351, Nos Leo, R[everendo] D[omino] Francisco Pospíšil, canonico capituli Collegiati Cremsiriensis, 10. 12. 1916; Archiv provincie vincentek, *Memorabilie Kremsier*; Archiv generalátu vincentek, *CSR I.*, složka 1. Provinz 1919/1920, Nr. 23451 ai 1918, Schwestern vom hl. Vincenz Gründung der Provinz, Übersetzung, Fürst-Erbz[ischöfliche] Konsistorium, Olmütz am 8. Februar 1919.

⁴⁹¹ Srov. Archiv generalátu vincentek, *CSR I.*, 2. Patschlawitz 1921–1924, Eure Eminenz! Hochwürdigster Herr Kardinal-Erzbischof, vídeňskému arcibiskupovi od P. Franze Hlawatiho, Wien am 4. April 1921.

⁴⁹² ZA Olomouc, f. ACO, kart. 5194, *neroztříděné zprávy*, Ad Sacram Congregationem de Religiosis Romam, ad Nr. 4315/22, Cyril Stojan, Olomucii, die 12. Aprilis 1923.

⁴⁹³ Archiv generalátu vincentek, *Chronik 1911–1927*.

provincie:⁴⁹⁴ „Die bereits bestehenden Bestimmungen nicht anerkennen oder doch in wesentlichen ändern möchte.“⁴⁹⁵

Hlawati též odmítal jeho účast při hlasování sester ohledně dělení kongregace. Zvláště se obával, že pro novou kongregaci bude „an meine Stelle nicht der Hochwürdige Herr Ordinariats-Kommissar Pfarrer J. Olšina tritt.“⁴⁹⁶ Pro Franze Hlawatiho zůstal břestský farář mužem mimo kongregaci, který ji neskutečným způsobem poškodil.⁴⁹⁷ Za vše mohl pouze tento muž: „Dass unter dem Herr Pfarrer Olšina als ehrwürdige Kommissar eine gedeihliche Entwicklung der Verhältnisse undenkbar ist.“⁴⁹⁸

Přes určitou rezervovanost, zvláště ze strany monsignora Gustava Kluga, jej olomoucká konsistoř jmenovala komisařem, pověřila ho nejdůležitější funkcí pro provincii vincentek, a ponechala mu ji až do jeho smrti v roce 1937.⁴⁹⁹

V kontrastu proti generálnímu vedení a sestrám pod Vídní české sestry P. Olšinu braly jako svého duchovního otce.⁵⁰⁰ Jeho blízkost ke kroměřížskému společenství vyjadřuje sousedství jeho hrobu s hroby sester.⁵⁰¹

Samotný Olšina se ke své roli ve sporu několikrát vyjádřil. V jeho slovech zaznívaly jasné prvky nacionalismu: „(České sestry) mají o řeholním životě jiné názory

⁴⁹⁴ Ve svém listu pro vídeňského arcibiskupa uváděl sedm bodů, proč by neměl danou funkci zastávat. Možné varianty viděl v Dr. Karlu Hubíkovi, řediteli Arcibiskupského gymnázia v Kroměříži. Srov. Archiv generalátu vincentek, *CSR II.*, složka Provinz 1919–1929, Ehrwürdige Frau Provinz-Oberin, Wien am 19. Juli 1920; tamtéž, složka 2. Patschlawitz 1921–1924, Eure Eminenz! Hochwürdigster Herr Kardinal-Erzbischof, vídeňskému arcibiskupovi od P. Franze Hlawatiho, Wien am 4. April 1921; tamtéž, *CSR I.*, složka Provinz Oberin 1920/22, Složka Techildis, Liebe Ehrwürdige Mutter, Schw[ester] Techildis, Kremsier den 25. 6. [19]20.

⁴⁹⁵ Tamtéž, *CSR II.*, složka 2. Patschlawitz 1921–1924, Eure Eminenz! Hochwürdigster Herr Kardinal-Erzbischof, vídeňskému arcibiskupovi od P. Franze Hlawatiho, Wien am 4. April 1921.

⁴⁹⁶ ZA Olomouc, f. ACO, kart. 5196, *neroztříděné zprávy*, Nr. 15321 ai 1922, Ref[erent] monsignore Klug v Rudolčicích podává návrhy ve příčině rozdělení provincie vincentek.

⁴⁹⁷ „Er hat in seinem Schreiben vom 17. 9. 1920 an Eure Eminenz die Generaloberin in ihrer Amtsführung vollständig grundlos angeklagt und gegen sie Vorwürfe erhoben, die sich eigentlich als Verleumdungen qualifizieren würden.“ Tamtéž.

⁴⁹⁸ Archiv generalátu vincentek, *CSR I.*, složka 2. Patschlawitz 1921–1924, Eure Eminenz! Hochwürdigster Herr Kardinal-Erzbischof, vídeňskému arcibiskupovi od P. F. Hlawatiho, Wien am 4. April 1921.

⁴⁹⁹ Srov. tamtéž, *CSR II.*, složka 2. Patschlawitz 1921–1924, Eure Eminenz! Hochwürdigster Herr Kardinal-Erzbischof, vídeňskému arcibiskupovi od P. Franze Hlawatiho, Wien am 4. April 1921.

⁵⁰⁰ Vztah P. Olšiny a kroměřížských vincentek vykazoval stejné prvky jako spojení mezi vídeňskými vincentkami a P. Franzem Hlawatim. Mnohé z kroměřížských řeholnic břestský farář vzdělával v době noviciátu. Určitá hašteřivost, o které Olšina informoval, měla být způsobena vnějším nátlakem dalších lidí. Srov. ZA Olomouc, f. ACO, kart. 5194, *neroztříděné zprávy*, Nr. 13369 ai 1928, Arcib[iskupský] komisař sester sv. Vincence v Kroměříži píše o požadavcích sester.

⁵⁰¹ Srov. Archiv provincie vincentek, *Kronika české provincie*; Městský hřbitov Kroměříž, *Hrob P. Josefa Olšiny; Hrob Milosrdných sester sv. Vincence de Paul*.

než německo-nacionalistické generální vedení kongregace.⁵⁰² V české řeholnice vkládal velkou naději „Budou-li dosavadní sestry německé (ve Valticích, Lednici a Velkých Dyjákovicích) odvolány, jakože pravděpodobně budou, sestry české na jejich místo bezodkladně se pošlou, asi za stávajících podmínek.“⁵⁰³ Prozatím však jednání nespovědčila ve prospěch kroměřížského institutu: „Také už sama doba osmi let, po kterou trvá upravování, mluví zřetelně, jak se upravovalo a s jakou přízní k sestram českým.“⁵⁰⁴

Na adresu Vídně nešetřil výtek.⁵⁰⁵ Stejným způsobem informoval také o dalších „protikroměřížských“ akcích.⁵⁰⁶ Podobně jako sestry si i tento kněz jednání generálního vedení vysvětloval tím nejhorším způsobem: „Generální představení vídeňští už nyní rozpouštějíce jednotlivé domy a sestry české, jak už jsem referoval, prostě posílajíce je do Kroměříže a zároveň si všechno disposiční právo nade všemi sestrami i domy ponechávajíce, což je čirý rozpor a nesmysl. Kam takové jednání povede?“⁵⁰⁷ Úmyslem mělo být, „aby české sestry v Kroměříži pomřely prostě hladem.“⁵⁰⁸ Většinou se však udržel v rámci předepsané uctivosti.

Komisař provincie vždy zdůrazňoval, že jednal jménem sester. Tuto skutečnost potvrzovalo i několik listů, ve kterých Olšina uváděl jejich požadavky a názory. Zároveň se snažil ospravedlnit radikalitu řeholnic, aby jejich stížnosti nevedly k jejich neprospěchu.⁵⁰⁹ „Dožije-li se která ze žijících sester úpravy hmotné stránky této nové provincie, těžko předvídati. Generální rada si totiž vymínila, že majetkové poměry budou až později upraveny, to jest, až žádné sestry už nebude z nyní žijících a žádného pamětníka a znalce dřevních poměrů a zároveň až bude z provincie odvezeno do Vídně,

⁵⁰² ZA Olomouc, f. ACO, kart. 5196, *neroztříděné zprávy*, Nr. 18631 ai 1922, Ministerstvo zahraničí žádá o zprávu ohl[edně] provincie vincentek.

⁵⁰³ Archiv Biskupství brněnského, f. konzistoř Brno, inv. č. 14497, Nejdůstojnější biskupské konsistoři v Brně, č. 124, Kroměřížské vincentky: k číslu 4729 z 10. 6. 1926 6k, Jos[ef] Olšina, fárář v Břestě, komisař, v Břestě dne 26. 6. 1926.

⁵⁰⁴ Tamtéž.

⁵⁰⁵ Jejich čin měl být „čistě barbarský.“ ZA Olomouc, f. ACO, kart. 5196, *neroztříděné zprávy*, Nr. 18631 ai 1922, Ministerstvo zahraničí žádá o zprávu ohl[edně] provincie vincentek.

⁵⁰⁶ Srov. tamtéž, Nr. 13369 ai 1928, Arcib[iskupský] komisař sester sv. Vincence v Kroměříži píše o požadavcích sester. Srov. Archiv generalátu vincentek, *CSR I.*, 2. Patschlawitz 1921–1924, Eure Eminenz! Hochwürdigster Herr Kardinal-Erzbischof, vídeňskému arcibiskupovi od P. F. Hlawatiho, Wien am 4. April 1921.

⁵⁰⁷ ZA Olomouc, f. ACO, kart. 5196, *neroztříděné zprávy*, Nr. 18631 ai 1922, Ministerstvo zahraničí žádá o zprávu ohl[edně] provincie vincentek.

⁵⁰⁸ Tamtéž.

⁵⁰⁹ Srov. tamtéž, Nr. 18401 ai 1922, Superior Hlawati in Wien berichtet in Sachen der Schwester Anysia in Zwittau mit weiterer Nachricht puncto Kleidung.

co se odvésti dá.⁵¹⁰ Podobně jako sestry nebránil se hledat oporu u státních orgánů: „Bylo by uvážiti, mělo-li by se politickým úřadům dostáti tohoto přípisu tak jak je.“⁵¹¹

Břestský farář si několikrát stěžoval na nedostatečnou informovanost a dezinformovanost, která nastávala: „Co mi bylo sděleno naprosto se neshoduje s tím, oč se opírají generální představení vídeňští.“⁵¹² On sám pak osobně informoval sestry o dohodách, které uzavřelo vedení institutu s olomouckou konsistoří bez jejich účasti.⁵¹³

Na Olšinu si stěžovali nejrůznější laici i kněží, kteří „o intervenci žádají, protože zase slyšeli, že já věc chybně vedu a rázně nepostupuju, nýbrž věc ještě zdržuju.“⁵¹⁴ Veškeré výtky odmítal. „Kdyby monsignore (Klug) fakticky dokázal, co zaobaleně naznačoval, že já jsem sestry popuzoval. Jako bych já se byl o to nevím, jak ucházel, abych s věcí nikterak mne se netýkající po čtyři už léta se trápil a na ni síly čas i peníze vynakládal a na konec dělal hloupého Honzíka.“⁵¹⁵

Olšinovo vnímání generálního vedení (totožné s většinou českých sester) ho vedlo k zastávání neoblomného postoje: „Takto dělení po dobrém nepůjde.“⁵¹⁶

8. 3. Československá správa

Správní úřady měly neskutečný problém rozlišit pařížské a vídeňské vincentky.⁵¹⁷ I zde došlo na statistické šetření počtu sester, jejich národnosti a státní příslušnosti. Sestry zůstaly též pod drobnohledem v oblasti školství.⁵¹⁸

⁵¹⁰ Archiv Biskupství brněnského, f. konzistoř Brno, inv. č. 14497, Nejdůstojnější biskupské konsistoři v Brně, č. 124, Kroměřížské vincentky: k číslu 4729 z 10. 6. 1926 6k, Jos[ef] Olšina, farář v Břestě, komisař, v Břestě dne 26. 6. 1926.

⁵¹¹ Tamtéž.

⁵¹² ZA Olomouc, f. ACO, kart. 5196, *neroztríděné zprávy*, Nr. 18631 ai 1922, Ministerstvo zahraničí žádá o zprávu ohl[edně] provincie vincentek.

⁵¹³ Tamtéž, Nr. 18401 ai 1922, Superior Hlawati in Wien berichtet in Sachen der Schwester Anysia in Zwittau mit weiterer Nachricht puncto Kleidung.

⁵¹⁴ Tamtéž, Nr. 13369 ai 1928, Arcib[iskupský] Komisař sester sv. Vincence v Kroměříži píše o požadavcích sester.

⁵¹⁵ Tamtéž, Nr. 18631 ai 1922, Ministerstvo zahraničí žádá o zprávu ohl[edně] provincie vincentek.

⁵¹⁶ Tamtéž.

⁵¹⁷ Na několikrát vzešlý dotaz zemského úřadu v Brně odpovídala tamní konsistoř s neuvěřitelnou trpělivostí. Po třetím vysvětlení úřady informaci pochopily. V následném listě však zase došlo k dalšímu zaměňování. Srov. tamtéž, Nr. 4455 ai 1923, Zemská správa polit[ická] mor[avská] žádá o sdělení o utvoření samostatných provincií dvojích sester sv. Vincence z Pauly; Archiv Biskupství brněnského, f. konzistoř Brno, inv. č. 3624, Číslo jednací: 25426/III/5, Kongregace Milosrdných sester sv. Vincence z Pauly/ S[ocietas] Sororum Caritatis sancti Vincentii a Paulo/, provinciální příslušnost, Zemský řád v Brně dne 30. dubna 1940; tamtéž, Velešlavnému zemskému úřadu v Brně, číslo 4745, Kongregace Milosrdných sester sv. Vincence z Paula/S[ocietas] Sororum Caritatis sancti Vincentii a Paulo/, provinciální příslušnost, k číslu 25.426/III/5, za biskupa brněnského: kancléř, v Brně dne 9. května 1940; tamtéž, Nejdůstojnější biskupský ordinariát Brno, číslo jednací 41.261–III/5/1940, Kongregace

Role vlády v otázce vzniku nové kongregace vincentek byla pozoruhodná. Československé správní orgány se neúčastnily jednání, přesto jejich konečné zásahy rozhodly o zničení nadějí kroměřížských vincentek o vytvoření nové kongregace.⁵¹⁹

Již od počátku snah o samostatnou provincii zdůrazňoval P. Olšina postavení církve v Československu. Chystaná odluka, nepřátelství vůči Vídni i Římu, to vše svědčilo o tom, že vincentky se svým cizozemským vedením by nebyly v novém státě přijaty. Navíc mohl hrozit zábor pačlavického velkostatku.⁵²⁰

Zásadní nepokoje ohledně vincentek vyvolala zpráva o plánování zřízení „tschechisch-deutsche Provinz“ – německé provincie v Československu.⁵²¹ Přestože vídeňské vedení tyto zvěsti popíralo,⁵²² měly pravdivý základ. V případě úplného odtržení kroměřížských sester by zůstala československá provincie vídeňských

Milosrdných sester sv. Vincence z Pauly, provinciální příslušnost, k číslu: 4745 z 9. 5. 1940, Zemský úřad v Brně, dne 5. srpna 1940; tamtéž, Veleslavnému zemskému úřadu v Brně, číslo 8213, Kongregace Milosrdných sester sv. Vincence z Pauly, provinciální příslušnost, k číslu 25.426/III/5, za biskupa brněnského: kancléř, v Brně dne 8. srpna 1940; tamtéž, číslo jednací 42796/III–5/40, Kongregace Milosrdných sester sv. Vincence z Pauly, zřízení pobočního domu v Boskovicích, k číslu: 4744 z 9. 8. 1940, Zemský úřad v Brně, 16. srpna 1940; tamtéž, Zemskému Národnímu výboru v Brně, modus vivendi, čl[ánek] 111, Nr. 8897, Zpráva biskupské konsistoře v Brně o řeholních domech Milosrdných sester sv. Vincence v brněnské diecézi, k číslu 28.615–V/30, brněnská konsistoř, ze dne 7. srpna 1947; tamtéž, Biskupské konsistoři v Brně, číslo jednací 28.615/47–V/30, věc: Modus vivendi, čl. III – desiderata, Zemský národní výbor v Brně, dne 7. srpna 1947.

⁵¹⁸ Podle svědectví Verissimy vadilo školní inspekci v pačlavické škole dne 30. září hned několik zajímavých bodů: „1.) Die Bewohner von Pačlawitz wollen nicht die Schwestern zur Lehrerinnen, den diese erziehen die Kinder Wiener-religiös und nicht tschechisch-republikanisch... 3.) Wenn Herr Pfarrer Namenstag hat machen sie Feierlichkeiten, Zur Namenstag des Präsidenten machen sie kaum Erwähnung von ihm und unterrichten weiter. 4.) Die Schulvorstehern verendet Worte und Satze in dem Lesebuche, die Ihr gegen Religion scheinen (Setze genannt).“ Archiv generalátu vincentek, *CSR I.*, složka 2. Patschlawitz 1921–1924, Hochwürdigster Herr Geistliche Vater, Liebe Gute Ehrwürdige Mutter, Sr. Verissima, Institut der Barmherzigen Schwestern Pačlavic 30. 9. 1924. Srov. ZA Olomouc, f. ACO, kart. 5194, *neroztříděné zprávy*, Nr. 5184 ai 1923, Zemská správa polit[ická] mor[avská] zasílá spisy o stížnosti na milosrdnou sestru Janouškovu ve Strážnici; tamtéž, Nr. (neuveveno) ai 1923, Farář Josef Olšina posílá vyjádření o rozdělení jmění sester sv. Vincence.

⁵¹⁹ V jednom z listů monsignor Klug konstatoval: „Dosti na tom, že státní úřady si dovolují intervenci, způsobem dosud neobvyklým a že jim nelze odpověď úplně odepřít.“ ZA Olomouc, f. ACO, kart. 5196, *neroztříděné zprávy*, Nr. 18677 ai 1922, Svaz Národních jednot v Praze posílá v Opisu své podání na vládu proti zřízení nové kongregace sester v Kroměříži.

⁵²⁰ „Bis jetzt wurde nicht entschieden, welche Nonnen und welche Kongregationen aufgehoben werden. Es kann vermutet werden, dass es um einen Grund mehr zur Aufhebung sein wird bei jenen Kongregationen, welche in der tschechisch-slovenischen Republik nicht selbständig sind und ihr Mutterhaus oder ihre General-Oberin im fremden Staate haben.“ Archiv generalátu vincentek, *CSR I.*, složka 1. Provinz 1919/1920, Seiner Hochwürden Herr Kanonikus Dr. Fr. Hlawati, Superior des Institutes der Barmherzigen Schwestern Wien VI., Gumpendorferstrasse 108, Nr. 5479, St. Vinzenzschwestern, zum Zahl 35 vom 4. 4. 1924, Erzbischöfliches Konsistorium, General-Vikar: Geisler, Dr. Prečan, Olmütz, dem 11. April 1924.

⁵²¹ Srov. ZA Olomouc, Nr. 19142 ai 1922, Milosrdné sestry v Kroměříži podávají zprávy ohledně oděvu pro sestry nové provincie. Mons[ignorovi] Klugovi k referátu. Budiž přihlíženo ku uvnitř vloženému upozornění; tamtéž, Nr. 19224 ai 1922, Předsednictví zemské správy mor[avské] žádá o vrácení výstřížku z novin ohledně sídla německé provincie mil[osrdných] sester; tamtéž, Pamětní list československé provincie milosrdných sester řádu sv. Vincence z Pauly s mateřincem v Kroměříži, Sr. Julietta Kusáková, v Kroměříži dne 6. března 1928.

⁵²² Srov. Archiv generalátu vincentek, *Chronik 1911–1927*.

vincentek jen v rámci zbylých domů s převážnou většinou německých sester. Případným provinčním domem by se v tom případě staly většinově německé Svitavy. Zvláštní zájem o zřízení této provincie pak vycházel od místního kněze a Reichsverband der Deutschen Priestervereine im Tschechoslowakischen Staate.⁵²³

V tomto kontextu bylo třeba chápat list, který zaslalo ministerstvo zahraničních věcí na olomouckou konsistoř: „Necht' je výsledek hlasování jakýkoliv, ministerstvo zahraničních věcí klade si za čest upozorniti..., že by podrobení kterýchkoliv domů generální představené ve Vídni stěží bylo slučitelným se zájmy církve a státu, vyžadujícími podle možnosti úplné vyloučení domácích řádů a kongregací z pravomoci zahraničních představených provinciálních. Zejména bylo by na újmu postupu konsolidace vnitřních poměrů, kdyby podržely posavadní příslušnost do kongregace rakouské řeholní domy v městech německých.“⁵²⁴ Situace měla být upravena tak, „že pomine závislost tuzemských řeholních domů na mateřském domě ve Vídni.“⁵²⁵ Olomoucká konsistoř kopii dopisu zaslala do Vídně. Snad ve snaze podpořit argumenty kroměřížských vincentek. Pro rakouské sestry se však toto prohlášení stalo důkazem, že Československá republika tlačila na odtržení tamní provincie.⁵²⁶

Československá ministerstva školství a zahraničí však zaujímal stanovisko rozdílné od ostatních stran. Své argumenty též měnily. „Ministerstvo zahraničních věcí dovoluje si upozorniti, že vláda již jednou v jiném případě zaujala stanovisko proti zřizování řádových a kongregačních provincií podle národností, přihlížejíc k tomu, že tvoření organizací národnostních nepřispívá ku klidnému spolužití národů v Československé Republice“⁵²⁷

⁵²³ Srov. Archiv generalátu vincentek, *CSR I.*, složka 3. Provinz 1922, Ehrwürdige Frau Provinzoberin, Institut der Barmherzigen Schwestern, Wien VI. Gumpendorferstrasse 108, Sr. Gervasia Salzner[ová], Wien am 15. Mai 1922; tamtéž, An die Generalleitung des Ordens der barmh[erzige] Schwestern St. Vinzenz von Paul, Wilhelm Plhak, Pfaramt Zwittau am 17. März 1922; tamtéž, Monsignore Georg Glosauer Weinbischof, Prag IV., 20. März 1922; tamtéž, Reichsverband der Deutschen Priestervereine im Tschechoslowakischen Staate, Josef Žák, Prag I–93 am 10. Juli 1922.

⁵²⁴ Archiv generalátu vincentek, *CSR I.*, složka 4. Provinz 1923/1924, Arcibiskupské konsistoři v Olomouci, číslo jednací 182797III/22, věc: Řády církevní. Utvoření samostatné provincie československé Kongregace milosrdných sester sv. Vincence z Pauly, k číslu 18631 ze dne 24. 11. 1922, Ministerstvo zahraničních věcí Československé republiky, v Praze dne 16. prosince 1922.

⁵²⁵ Tamtéž.

⁵²⁶ „Damit läßt sich Stimmung machen, ist durchaus auf die politische Wirkung berechnet. Weise noch einmal anfängt, gegen die ‚Oberherrschaft im fremden Staate‘ politisch Sinnung zu machen, so ist das sicherlich ein Zeichen, dass man mit den Erreichten noch immer nicht zufrieden ist und noch etwas anderes will: das Gut Patschlawitz.“ Archiv generalátu vincentek, *Chronik 1928–1938*. Manuskript kroniky mateřského domu ve Vídni z let 1928–1938. Stránky neočíslovány.

⁵²⁷ ZA Olomouc, f. ACO, kart. 5194, *neroztříděné zprávy*, Věc: Řády církevní. Utvoření samostatné provincie československé Kongregace Mil[osrdných] sester sv. Vincence z Pauly, číslo jednací 163.950 ai 1922 Sekce III–4, Ministerstvo zahraničních věcí Československé republiky, v Praze dne 11. listopadu 1922.

Ministerstvo zahraničí bylo celkem dobře informováno o celé situaci, zároveň stále prokazovalo neznalost církevních řádů. Zvažovalo totiž připojení kroměřížských vincentek ke slovenským klášterům, které ale patřily jinému společenství.⁵²⁸ Návrh padl, neboť „Dle spisů je v českých a moravských klášterích asi 90 řeholnic, na Slovensku však dle č[ísla] j[ednacího] 144288/III–4 ze dne 23. října 1922 daleko více – bylo by tudíž snad nebezpečí majorizace českých klášterů a vrchní představená byla by asi po spojení všech těchto klášterů v jednu kongregaci buď Němka neb Maďarka.“⁵²⁹

Další oblastí, kterou ministerstvo řešilo, bylo rozdělení majetku. Nedostatečné hmotné zázemí kroměřížských sester se po té stalo oficiálním důvodem odmítnutí schválení nové kongregace.⁵³⁰

Olomoucká konsistoř upozornila ministerstvo, že existovalo mnoho řádů, které měly představené mimo republiku. Rozhodnutí mělo vzejít pouze od Svatého stolce. Vměšování vlády se jí nelíbilo.⁵³¹

Arcibiskup Prečan zaznamenal body těchto jednání: „O deváté hodině dopoledne dne 29. února 1924 byl u mne pan ministerský rada Dr. Hendrych z ministerstva školství a národní osvěty stran sester sv. Vincence z Pauly.“⁵³² Žádost o zřízení nové

⁵²⁸ Vídeňské vincentky žádný filiální dům na Slovensku neměly. „Řehole prvé a třetí provincie odlišné od řeholí provincie budapeštské, které byly přísnější, také řeholnice provincie budapeštské měly jiný řeholní šat než řeholnice druhých dvou provincií... Původně bylo obmyšleno spojití všechny domy této kongregace v jednotnou provincii československou. Od záměru toho bylo však nutno upustiti, když bylo zjištěno, že řeholnice provincie tzv. trnavské nemají stejných řeholí jako řeholnice druhých dvou provincií.“ Tamtéž, Francisco Marmaggi, předmět: Kongregace Milosrdných sester sv. Vincence z Pauly, utvoření samostatných provincií v R[epublice] č[eskoslovenské]. Srov. tamtéž, Řády církevní. Utvoření samostatné provincie československé Kongregace Milosrdných sester sv. Vincence z Pauly. Velmi pilně! Nr. 4455 – 22. 3. 1923, číslo 32854/I., v Brně dne 14. března 1923.

⁵²⁹ ZA Olomouc, f. ACO, kart. 5194, *neroztříděné zprávy*, Ministerstvu zahraničních věcí Republiky Československé, Kabinetu pana ministra Dr. E[duarda] Beneše, Opis /exhibitu číslo 181239, číslo jednací 1016/259, Milosrdné sestry sv. Vincence z Pauly, Légation de la République Tchécoslovaque přes le Saint Siege, v Římě dne 2. prosince 1922.

⁵³⁰ Dopis přišel „s upozorněním na vědomí, že v otázce rozdělení jmění vídeňské provincie dlužno pamatovati na účast státní správy kultové, aby mohla k věci zaujmouti své stanovisko, když tato dotýká se také jejích zájmů.“ Tamtéž, Nr. 15711 ai 1923, Zpráva zemské správy polit[ických] stran utvoření samostatných provincií řádových v Československé republice. Srov. tamtéž, Nr. 10766 ai 1923, Předsednictvo mor[avské] zem[ské] spr[ávy] polit[ické] v Brně žádá o zprávu stran rozdělení majetku kongregace Milosrdných sester sv. Vincence.

⁵³¹ Srov. ZA Olomouc, f. ACO, kart. 5196, *neroztříděné zprávy*, Nr. 20187 ai 1922, Ministerstvo zahraničí žádá o úpravu provincie sester sv. Vincence; tamtéž, Nr. 4148 ai 1923, Stanovisko státní správy kultové ohledně zřízení kongregace Služebnic sv. Vincence a sv. Cyrila a Metoda; tamtéž, Nr. 11601 ai 1923, Arcibiskupský komisař sester sv. Vinc[ence] se vyjadřuje o rozdělení jmění kongregace; tamtéž, Nr. 13096 ai 1923, Zem[ská] spr[áva] polit[ická] mor[avská] žádá o vyřízení stran nové provincie vincentek; tamtéž, Nr. (bez čísla) ai 1923, Farář Josef Olšina posílá vyjádření o rozdělení jmění sester sv. Vincence.

⁵³² ZA Olomouc, f. ACO, kart. 5196, *neroztříděné zprávy*, Leopold [Prečan] arcibiskup, k povšimnutí, souhrnná zpráva pro konsistoř, v Olomouci dne 29. února 1924.

kongregace byla odsunuta z důvodu intervence ministerstva zahraničí. „Není naděje, aby vláda dala povolení ku zřízení nové kongregace, poněvadž by její zřízení narazilo na rozhodný odpor v ministerské radě.“⁵³³

Padlo rozhodnutí zřídit nezávislou provincii, tedy návrh, který by vyhovoval československé správě. Proti jejím představám však nezahrnoval všechny domy na území státu.⁵³⁴

8. 4. Třetí strany

Předposlední podkapitola shrnuje velice nesourodou skupinu: příbuzné, dobrodince, jednotlivé známé sester a brněnskou biskupskou konsistoř. Nikdo z nich se přímo neúčastnil jednání. Názory těchto „marginálních“ stran přesto ovlivnily výsledky dohody. Poukazují též na propletenost a složitost celé záležitosti.

Protahování zkušební doby kandidátek a nejasnost osudu nové kongregace rozčilovala také příbuzné dívek. Pro společenství nastávala nepříjemná situace, neboť mnohé z děvčat nebyly oficiálně plnoleté a tudíž potřebovaly pro vstup a složení slibů souhlas svých rodičů. Rozhořčení vyjádřil svým dopisem otec jedné z kandidátek.⁵³⁵ Jednal tak z vlastní iniciativy nebo byl naveden sestrami? Dopis spíše svědčí pro první variantu, neboť se jednalo o jedinou dochovanou žádost. Sám pisatel poukazyval v podpisu na své zásluhy pro církev: „Salčák Antonín, rolník, majitel záslužného Kříže pro Ecclesie et Pontifice.“⁵³⁶ V odpovědi se mu dostalo ujištění, že „v nejkratší době jeho (arcibiskupovo) úsilí potká se s dobrým výsledkem.“⁵³⁷

Plánované rozdělení kongregace bezprostředně dopadalo především na zřizovatele domů, kde vincentky působily.⁵³⁸ Zvláště ožahavě to vnímal odbor Národní jednoty

⁵³³ ZA Olomouc, f. ACO, kart. 5196, *neroztříděné zprávy*, Leopold [Prečan] arcibiskup, k povšimnutí, souhrnná zpráva pro konsistoř, v Olomouci dne 29. února 1924.

⁵³⁴ Srov. tamtéž.

⁵³⁵ ZA Olomouc, f. ACO, *vincentky*, Nr. 9255 ai 1924, Nejdůstojnější Pane Arcibiskupe, náš milý arcipastýři v Kristu! Salčák Antonín, rolník, majitel záslužného Kříže pro Ecclesie et Pontifice, v Radějově dne 13. června 1924.

⁵³⁶ Tamtéž.

⁵³⁷ Tamtéž.

⁵³⁸ Slovy svitavských Čechů: „Poněvadž otázka tato hluboce se dotýká nejen jeptišek, jimž se děje bezpráví, ale i krajů, v nichž jsou dotyčné umístěny.“ ZA Olomouc, f. ACO, kart. 5196, *neroztříděné zprávy*, Jeho Eminenci panu arcibiskupu a senátorovi Dr. Stojanovi v Olomouci, číslo 305, oddělení klášterů Milosrdných sester, zřízení zvláštní provincie, Místní odbor Národní jednoty pro jihozápadní Moravu, pro Svitavy a okolí, ve Svitavách dne 27. října 1922.

ve Svitavách, který se obával o osud české mateřské školy, kterou provozoval ve spolupráci s místními sestrami.⁵³⁹

Svitavská pobočka Národní jednoty zaslala na olomouckou konsistoř několik listů, ve kterých popisovala spor zcela zkráceně. Žádala arcibiskupa, aby „nepotvrdil (nepovolil) nové kongregace, jejíž zřízení vynucuje ctihodná sestra generální představená vídeňská a postaral se o to, aby zřízena byla provincie tohoto řádu pro Československou republiku.“⁵⁴⁰ Žádost naprosto odporovala přání českých sester a navíc požadovala vytvoření provincie, která již dva roky existovala.⁵⁴¹

Přání svitavských Čechů poukazuje na jejich pravé motivy v záležitosti: „zájmy našich menšin a s příslušnými úřady, jež jsou v této záležitosti již informovány.“⁵⁴² Znovu ve sporu zaznívá národnostní problém: „(Aby) bylo zamezeno: utiskovati členy řádu národnosti české a propagovati myšlenky našemu státu škodlivé/germanisace, odvážení výtěžků, peněžitých darů atd./do Vídně apod.“⁵⁴³

Rozdílné pohledy se nacházejí i v popisování reakce německé většiny ve Svitavách. Podle Národní jednoty „němečtí národní tvrdí, že v nejbližší době bude (česká mateřská škola) z kláštera odstraněna.“⁵⁴⁴ Podle Olšiny naopak „sami katoličtí Němci svitavští se pozastavují, říkajíce: ‚Proč najednou české sestry vyhánějí, vždyť zde byly vždycky Češky a byly nám dobré.‘“⁵⁴⁵

Na zmíněné dopisy jednoty reagovala olomoucká konsistoř neuvěřitelně trpělivě. Vysvětlení, že žádost o odtržení pocházela od českých vincentek, se však minulo účinkem.⁵⁴⁶

⁵³⁹ Srov. ZA Olomouc, f. ACO, kart. 5196, *neroztříděné zprávy*, Vertrag, Smlouva mezi Odborem Národní jednoty ve Svitavách (zástupce Jan Tamele, ředitel, František Faltys) a Milosrdnými sestrami sv. Vincence de Paul (sr. Techildis Coufálíková, provinční představená, sr. Roseline Knirschová, místní představená), 23. Juli 1921; tamtéž, Nr. 567 ai 1923, Představená milosrdných sester v Kroměříži posílá opis smlouvy s národní jednotou ve Svitavách.

⁵⁴⁰ ZA Olomouc, f. ACO, kart. 5196, *neroztříděné zprávy*, Jeho Eminenci panu arcibiskupu a senátorovi Dr. Stojanovi v Olomouci, číslo 305, oddělení klášterů Milosrdných sester, zřízení zvláštní provincie.

⁵⁴¹ Jako podklad pro toto tvrzení autoři uvedli: „1. zřízení nové kongregace vynucuje ctihodná sestra generální představená vídeňská proti vůli českých jeptišek, z nichž některé sice do nové kongregace vstoupily, avšak jen z toho důvodu, že věc jim nebyla řádně vysvětlena a že sestry neznají důsledků z toho plynoucích. Při tom bylo na ně naléháno, aby se rozhodly ihned a aby ihned podepsaly podmínky kladené. 2. Zřízením nové kongregace chce ctihodná sestra generální představená vídeňská donutiti české sestry, aby vystoupily z dosavadního řádu a aby v řádě zbyly jen jeptišky německé neb německy cítící, jimž by připadl všecek majetek klášterní za dlouhá léta převahou českými jeptiškami na hospodařený.“ Tamtéž.

⁵⁴² Tamtéž.

⁵⁴³ Tamtéž.

⁵⁴⁴ Tamtéž.

⁵⁴⁵ Tamtéž, Nr. 18041 ai 1922, Komisař Milosrdných sester podává zprávu ohledně domu ve Svitavech.

⁵⁴⁶ ZA Olomouc, f. ACO, kart. 5196, *neroztříděné zprávy*, Nr. 17557 ai 1922, Obor Nár[odní] Jednoty ve Svitavách podává žádost ve příčině nové provincie Milosrdných sester; tamtéž, Nr. 18677 ai 1922, Svaz

Spory ohledně budoucnosti sester a institutu rozčílily i hraběte Stolberga ze Stolbergu. Ten neústupně trval na tom, aby paskovská filiálka, kterou finančně dotoval, zůstala pod vídeňským mateřincem. Ani ten však nešetřil ostrými výtkami „sogleich um die Adresse an das Wiener Mutterhaus.“⁵⁴⁷

Významný vliv na řeholnice, jak kroměřížské sestry samy uvedly, pocházel ze strany lékařů. Jejich vyjádření ohledně vzniku provincie či přípravy nové kongregace však žádné písemnosti nezmiňují. Nejistitelná jsou i jejich jména. Jejich přítomnost dnes dosvědčují pouze zachovalé fotografie.⁵⁴⁸

Úloha brněnské konsistoře ve sporu byla opravdu minimální. Její role nezúčastněného svědka rozepří však přináší zajímavý pohled. Biskupství bylo o celé záležitosti informováno ze strany generálního vedení i vedení samostatné provincie.⁵⁴⁹ Na základě těchto zpráv se však rozhodlo přiklonit se ke generálnímu vedení místo k „die tschechische Quasi-Provinz.“⁵⁵⁰ Biskup Kleine nevěřil, že by nová kongregace mohla přežít. Považoval obvinění vůči představené za vážná a chtěl, aby tvrzení byla podložena důkazy.⁵⁵¹

Národních jednot v Praze posílá v opisu své podání na vládu proti zřízení nové kongregace sester v Kroměříži, mons[ignorovi] Klugovi k referátu a návrhu na vyřízení; tamtéž, Návrh odpovědi od P. Josefa Olšiny, Slavnému Místnímu odboru Národní Jednoty ve Svitavách, v Olomouci dne 12. 11. 1922.

⁵⁴⁷ Archiv generalátu vincentek, *Chronik zu Paskau*.

⁵⁴⁸ Srov. ZA Olomouc, f. ACO, kart. 5196, *neroztříděné zprávy*, Nr. 19142 ai 1922, Milosrdné sestry v Kroměříži podávají zprávy ohledně oděvu pro sestry nové provincie; Archiv provincie vincentek, *Sbírka fotografií, Upomínka z nemocnice Milosrdných sester*; tamtéž, Obálka SESTRY DO R. 1967, *Weltkrieg*. Fotografie skupiny postav (sester vincentek, vojáků, mužů a žen) během první světové války. Šířka 13,9 cm, výška 8,9 cm. Zadní strana předtištěna jako pohlednice. Na zadní straně nápis tužkou: „Weltkrieg Lazarets b. den barmherzigen Schwestern Kremsier.“

⁵⁴⁹ Srov. Archiv Biskupství brněnského, f. konzistoř Brno, inv. č. 3624, An das hochwürdigste Bischöfliche Ordinariat Brünn, Zahl 3150/12, Barmherzige Schwestern: Čechoslov[akische] Provinz, z[um] Zahl 483, Erzbischöfliches Ordinariat Wien, Wien 29. Mai 1926; tamtéž, Bischöfliches Ordinariat in Brünn, Norbert Kleine, Bischof, apostolische administrator, Zahl 483, Kongregation der Vinzentinerinne, Gründung einer selbständigen Provinz in der Čechoslovakische Republik, Brünn 21. April 1926; ZA Olomouc, f. ACO, kart. 5196, *neroztříděné zprávy*, Farní úřad v Břestě číslo 200, Olšina Josef, farář, Milosrdné sestry sv. Vincence ve Svitavech, přepis národního odboru, v Břestě dne 10. listopadu 1922.

⁵⁵⁰ Archiv Biskupství brněnského, f. konzistoř Brno, inv. č. 3624, Bischöfliches Ordinariat in Brünn, Norbert Kleine, Bischof, apostolische administrator, Zahl 483, Kongregation der Vinzentinerinne, Gründung einer selbständigen Provinz in der Čechoslovakische Republik, Brünn 21. April 1926.

⁵⁵¹ Srov. tamtéž.

8. 5. Veřejná agitace

Spory v kongregaci nezůstaly skryté pouze uvnitř institutu, jak by si generální vedení a olomoucký ordinariát přály. Milosrdné sestry využily též mediální prostředků, aby lobovaly za svůj cíl. Netvořily v tehdejší době žádnou výjimku. Publikování sporu ve zkreslené podobě ve svůj prospěch učinili například i salesiáni, když potřebovali snížit kupní cenu nemovitosti u Sester Neposkvrněného Početí Panny Marie ve Fryštáku.⁵⁵²

První z článků o dělení vincentek vyšel již 25. června 1919. Autor článku *Jak arcibiskupská konsistoř olomoucká počestňuje*⁵⁵³ v textu uvedl několik poznámek, které musely pocházet z přímé výpovědi sester. Pisatel se sám na tuto skutečnost též odvolával. Článek zmínil několik pravdivých informací, většinou však se vyjadřoval neobjektivně. Rétorika jednotlivých argumentů je až vtipná.⁵⁵⁴

Důvodem oddělení sester se měla stát jasná vyhraněnost sester pro nově vzniklou republiku, která by je uchránila před proticírkevní vlnou. S Vídní pak byly „nespokojeny z příčin tělesných i duševních.“⁵⁵⁵

Text vyjmenovává jednotlivé křivdy, které se měly dít českým řeholnicím. Ve svých argumentech zachází až na hranici absurdity: „Například nyní ve válce při mši svaté mohlo se ve Vídni zpívat v klášteře maďarsky, snad i turecky, kdyby se byli jací Turci katoličtí našli, česky však zakázáno!“⁵⁵⁶

Jednání německých představených bylo podle článku velice podlé. Češky posílaly na nejtěžší práce. Kromě toho měli vědomě ovlivňovat dění v nové provincii dosazováním špatných představených do československých domů.⁵⁵⁷

Hlavním důvodem, proč se rakouské sestry bránily vytvoření nové kongregace, měl být pačlavický velkostatek. Z něho se sestrám podařilo vyvést potraviny až do Vídně.⁵⁵⁸ Hlad v moravských kláštřích autor vykreslil i na dalších uvedených příkladech podaných emocionálně: „Arci jedno potěšení (sestry) měly právě toto, že totiž na podzim vykrmily kachny, jež potom ve Vídni výborně chutnaly.“ Kolik

⁵⁵² Srov. Němec, V.: *c. d.*, s. 142.

⁵⁵³ Kompletní text článku byl zařazen do příloh.

⁵⁵⁴ Srov. *Jak konsistoř počestňuje*.

⁵⁵⁵ Tamtéž.

⁵⁵⁶ Tamtéž.

⁵⁵⁷ Stejně obvinění padalo i v případě sr. Erminoldy. Viz podkapitola 4. 1. Rozhodování sester. Srov. tamtéž.

⁵⁵⁸ Podle kroniky mateřince se mělo jednat pouze o jeden vagon. O tajném pašování či falešném nařčení z něho se sestry nezmínily. Srov. Archiv generalátu vincentek, *Chronik 1911–1927; Jak konsistoř počestňuje*.

sirotků, nemocných, chudých i vlastních sester ve Vídni takto mělo co k jídlu, autora nezajímalo.⁵⁵⁹

Reakce na tento první článek se odrazila také v textech vídeňské kroniky.⁵⁶⁰ Jeho rozsah tedy byl značný. Tím však „mediální“ aféra neskončila.

Další vydaný novinový článek se týkal plánu na vytvoření německé provincie vincentek v Československu. Článek bohužel nebylo možné dohledat.⁵⁶¹ Tyto informace vzbudily velké obavy především u československých správních úřadů. Přestože dané tvrzení vedení kongregace odmítalo jako nařčení, v Československu byla informace brána jako pravdivá.⁵⁶²

Nové mediální rozvíření celého sporu nastalo opět v roce 1928 vydáním *Pamětního listu*.⁵⁶³

Důvod tisku byl explicitně vyjádřen již v prvním odstavci: „Blíží se doba, kdy jednati se bude mezi zástupci československé vlády a Vatikánem o řádné úpravě domácích a zahraničních řádů.“⁵⁶⁴ Sestry otevřeně informovaly o neshodách v kongregaci významné osobnosti, o kterých doufali, že se postaví na jejich stranu. List, jak již bylo rozebráno dříve,⁵⁶⁵ se zaměřil především na nacionální argumentaci. „Byvše však pro svou národnost uráženy i představenou vídeňskou, odtrhly se od nadvlády v cizím státě, kde jako příslušnice samostatné československé republiky nadchnuty vlasteneckými city neměly místa.“⁵⁶⁶ Kromě nacionálních důvodů zdůrazňuje prospěšnost sester pro všechny, zmíněni jsou především chudí dělníci. Sestry poukazovaly, že jejich požadavky byly nutnou podmínkou pro plnění poslání.⁵⁶⁷

⁵⁵⁹ Srov. Archiv provincie vincentek, Černušák, T. – Jarka, J. – Kopecká, V.: *c. d.*, s. 42; *Jak konsistoř počestuje*.

⁵⁶⁰ Archiv generalátu vincentek, *Chronik 1911–1927*.

⁵⁶¹ Článek byl zaslán na olomouckou arcibiskupskou konsistoř, ta jej však následně vrátila. Srov. ZA Olomouc, f. ACO, kart. 5196, *neroztříděné zprávy*, Nr. 19224 ai 1922, Předsednictví zemské správy mor[avské] žádá o vrácení výstřižku z novin ohledně sídla německé provincie mil[osrdných] sester.

⁵⁶² Srov. Archiv generalátu vincentek, *CSR I.*, složka 3. Provinz 1922, Ehrwürdige Frau Provinzoberin, Institut der Barmherzigen Schwestern, Wien VI. Gumpendorferstrasse 108, Sr. Gervasia Salzner[ová], Wien am 15. Mai 1922; tamtéž, An die Generalleitung des Ordens der barmh[erzige] Schwestern St. Vinzenz von Paul, Wilhelm Plhak, Pfaramt Zwittau am 17. März 1922; tamtéž, Msgr. Georg Glosauer Weinbischof, Prag IV., 20. März 1922; tamtéž, Reichsverband der Deutschen Priestervereine im Tschechoslowakischen Staate, Josef Žák, Prag I–93 am 10. Juli 1922.

⁵⁶³ Zásadní pasáže tohoto dokumentu byly citovány v přílohách. Srov. ZA Olomouc, f. ACO, kart. 5196, *neroztříděné zprávy*, Nr. 13227 ai 1928, Československé provincie sester sv. Vincence zasílají pamětní spis o úpravě poměrů s bývalým mateřincem vídeňským.

⁵⁶⁴ Tamtéž.

⁵⁶⁵ Daná pasáž se nachází v podkapitole 7. 1. 1. Stížnosti kroměřížských vincentek.

⁵⁶⁶ Tamtéž.

⁵⁶⁷ Srov. tamtéž.

Text převrací pořadí událostí. Sestry měly být nejprve vyhnány z domů, což je vedlo k založení samostatné provincie. Velká pasáž byla samozřejmě věnována Pačlavicím. Držení majetku přece podmiňovalo zřízení domu v Kroměříži a jeho podporu. Tu měl velkostatek zastavit již roku 1920. Vzniklý dluh vůči kroměřížskému filiálnímu domu se měl vyšplhat na částku 500 000 korun. „K tomu velkostatek v Pačlavicích vede ve vlastní režii a tučný výtěžek z něj plyne do jeho pokladny ve Vídni.“⁵⁶⁸

Kroměřížské vincentky poukazují na vývoz z velkostatku i zřízení česko-německé provincie ve Svitavách. Jak měl vypadat výsledek jednání, představily sestry v několika bodech: zákaz vzniku nové provincie, zaplacení „dluhu“ a předání velkostatku Kroměříži spolu s tím, „aby domy, spravované dosud sestrami německé národnosti a závislé na zahraničním mateřinci, byly tomuto odňaty a přiděleny mateřinci v Kroměříži.“⁵⁶⁹ O nelogičnosti posledního výroku nelze pochybovat. Vždyť všechny řeholnice měly právo se vyjádřit při hlasování, zda chtějí přejít do nové kongregace. Rozdělení domů pak bylo podmíněno i jejich vlastníky a podporovateli, kteří odmítli kroměřížské sestry.

V reakci na pobuřující jednání sester vyšlo hned několik příspěvků v německých novinách v Československu. Články, jako například „Barmherzige“ Schwestern. Ein vom Deutschen Hass triefendes tschechische Gedenkblatt. Politisierende tschechische Nonnen,⁵⁷⁰ stejně jako „Das ‚Gedenkblatt‘ der Schwestern von Kremsier. Wozu die nationale Propaganda mißbraucht wird“⁵⁷¹ a „Ein interessantes tschechisches Gedenkblatt des Ordens der Barmherzigen Schwestern“,⁵⁷² samozřejmě nestály na straně kroměřížského kláštera. Většinou se spokojily s přetištěním *Pamětního listu*, s případným komentářem o nepřístojnosti tvrzení a především chování dotyčných sester.

Je samozřejmé, že se *Pamětní list* dostal do Vídně a to minimálně ze dvou zdrojů: od pražského světícího biskupa Josefa Grosse a kroměřížského občana Wilhelma

⁵⁶⁸ ZA Olomouc, f. ACO, kart. 5196, *neroztřídné zprávy*, Nr. 13227 ai 1928, Československé provincie sester sv. Vincence zasílají pamětní spis o úpravě poměrů s bývalým mateřincem vídeňským.

⁵⁶⁹ Tamtéž.

⁵⁷⁰ Archiv generalátu vincentek, *CSR I.*, složka *Zeitungsberichte*, „Barmherzige“ Schwestern. Ein vom Deutschen Hass triefendes tschechische Gedenkblatt. – Politisierende tschechische Nonnen. Vystřižený článek z neznámých novin, 4. 8. 1928, s. 6.

⁵⁷¹ Tamtéž, *Das „Gedenkblatt“ der Schwestern von Kremsier. Wozu die nationale Propaganda mißbraucht wird*, Deutsche Presse 14. 8. 1928, Nr. 186 Prag Dienstag, s. 3.

⁵⁷² Tamtéž, *Ein interessantes tschechisches Gedenkblatt des Ordens der Barmherzigen Schwestern*, *Zeitungsberichte*, Sudetendeutsche Tageszeitung vom 5. 8. 1928.

Antosche.⁵⁷³ Stížnosti sester vyvolaly v kongregaci bouři nevole. Generální vedení se rozhodlo k zásahu. Za prvé si stěžovalo kompetentním úřadům.⁵⁷⁴ Za druhé pak generální rada sestavila prohlášení (z jejich pohledu) korigující informace z *Pamětního listu*. Informační dopis nechala generální představená zaslat na 62 adres, které jí doporučil olomoucký kněz Dr. Johann Kubíček. Kromě významných klášterů a biskupů se v seznamu nacházely další významné osobnosti, včetně prezidenta Masaryka.⁵⁷⁵

Dopis začíná připomenutím „Bis 1918 hat ein ungestörtes Einvernehmen zwischen den Schwestern tschechischer und deutscher Muttersprache, zwischen allen Häusern und dem Mutterhaus bestanden.“⁵⁷⁶ Rokem 1919 pak měl začít „Kampf um die Freiheit“.⁵⁷⁷ Vídeň se domáhala, aby byl jmenován konkrétní důvod, který by potvrdil tvrzení o „Unterdrückung“, „Verfolgung“.⁵⁷⁸

Vídeňský mateřinec uvedl tradiční tvrzení, že sestry původně žádaly pouze novou provincii, následně své požadavky stupňovaly.⁵⁷⁹ Toto tvrzení však jiné prameny vyvrátily.⁵⁸⁰ Generální vedení mělo dodržet všechny body, na rozdíl od „die Provinz-Oberin, welche selbst für die Trennung war und von Personen geleitet wurde, die sehr intensiv für die Trennung arbeiteten, selbst zugestimmt.“⁵⁸¹ Vše mělo sloužit pouze jako záminka pro získání pačlavického velkostatku, který však darovat nelze.⁵⁸² Vídeň upozornila, že statek financuje a zásobuje místní farnost a mnohá charitativní

⁵⁷³ Srov. Archiv generalátu vincentek, *CSR I.*, složka Zeitungsberichte, složka 6 Provinz 1927/28/29/31, Gedenkblatt, Josef Gross; tamtéž, *CSR II.*, složka Provinz 1919–1929, Mutterhaus der Barmherzigen Schwestern nach der Regel des hl. Vinzenz von Paul, Wien VI. Gumpendorferstr[asse] 108, Wilhelm Antosch, Kremsier (Mähren), Kremsier, den 29. Juli 1928; ZA Olomouc, f. ACO, kart. 5196, *neroztříděné zprávy*, Institut der Barmherzigen Schwestern, Wien VI. Gumpendorferstrasse 108, Sr. Helene Ruprechtsberger, Zahl 461, Wien am 9. August 1928.

⁵⁷⁴ Tedy pražské nunciatury a olomouckému ordinariátu. Srov. Archiv generalátu vincentek, *CSR I.*, složka 6 Provinz 1927/28/29/31, Institut der Barmherzigen Schwestern, Wien VI. Gumpendorferstrasse 108, Euer Exzellenz! Hochwürdigster Herr Apostolischer Nuntius! Zahl 440, Sr. Helene Ruprechtberger[ová], General-Oberin, Wien am 2. August 1928.

⁵⁷⁵ Archiv generalátu vincentek, *CSR I.*, složka 6 Provinz 1927/28/29/31, Euer Hochwohlgeboren! Zahl 443–504, Institut der Barmherzigen Schwestern, Wien VI. Gumpendorferstrasse 108, Sr. Helene Ruprechtberger[ová] General-Oberin, Wien am 10. August 1928.

⁵⁷⁶ Tamtéž.

⁵⁷⁷ Tamtéž.

⁵⁷⁸ Tamtéž.

⁵⁷⁹ Tamtéž.

⁵⁸⁰ Srov. ZA Olomouc, f. ACO, kart. 5196, *neroztříděné zprávy*, Nejdůstojnějšímu arcibiskupskému ordinariátu, milosrd[né] sestry kroměřížské, sestra Floriana Letochová, v Kroměříži 4. ledna 1923; Vaše arcibiskupská Milosti! Techildis Coufalíková, v Kroměříži dne 9. 2. 1923.

⁵⁸¹ ZA Olomouc, f. ACO, kart. 5194, *neroztříděné zprávy*, Institut der Barmherzigen Schwestern, Wien VI. Gumpendorferstrasse 108, Zahl 461, Sr. Helene Ruprechtsberger[ová], General-Oberin, Wien am 9. August 1928.

⁵⁸² List po pravdě uvádí, že panství nesmělo být prodáno, zastaveno ani darováno. Srov. Archiv generalátu vincentek, *Schenkung-Urkunde originál*.

zařízení.⁵⁸³ Proč by zrovna měly kroměřížským sestřám platit sumu 500 000 korun, kdo ji vypočítal a na jakém principu? „Weil sie eben keinen Einblick in die Verhältnisse haben?“⁵⁸⁴

Podle reakce na *Pamětní list* lze soudit, že trpělivost generálního vedení skončila. Ohledně chystané německé provincie v Československu dopis konstatuje: „Dieser Hinweis wird niemanden mehr überraschen.“⁵⁸⁵

Publikovaná prohlášení, kterými si především kroměřížské sestry chtěly naklonit veřejnost, vedla k vyhocení sporu. Pro olomouckou konsistoř i další účastníky se stal spor opravdu trapnou záležitostí.⁵⁸⁶

Mediální přestřelka pokračovala ještě ve třicátých letech. Štvavá kampaň mířila především na pačlavický velkostatek. Úroveň těchto článků vystihuje obsah jednoho z nich, který tvrdil, že ve věži místního zámku totiž měla být tajně zadržena vévodkyně Ernestina von Arenbergová, šlechtická dárkyně panství.⁵⁸⁷

⁵⁸³ Přesný výčet uvádí dívčí školu, sirotčinec, malý chudobinec a mateřskou školu. Srov. ZA Olomouc, f. ACO, kart. 5194, *neroztříděné zprávy*, Institut der Barmherzigen Schwestern, Wien VI. Gumpendorferstrasse 108, Zahl 461, Sr. Helena Ruprechtsberger[ová], General-Oberin, Wien am 9. August 1928.

⁵⁸⁴ Tamtéž.

⁵⁸⁵ Tamtéž.

⁵⁸⁶ Srov. ZA Olomouc, f. ACO Arcibiskupská konsistoř Olomouc, sign. H8, kart. 5171, *vincentky*, Nr. 4249 ai 1924, informační dopis sr. Techildis Coufalíkové ohledně situace sester, v Kroměříži dne 12. 3. 1924.

⁵⁸⁷ Archiv generalátu vincentek, *CSR I.*, složka Zeitungsberichte, Das Pragesmittagsblatt. Opis 1934.

Závěr

Předložená diplomová práce představuje případovou studii o dopadu rozpadu Rakousko-Uherska na Kongregaci Milosrdných sester sv. Vincence de Paul Vídeň-Gumpendorf. Pro rozsáhlost tematiky se zaměřila pouze na dvacátá léta minulého století.

Pro účely výzkumu bylo využito obrovské škály pramenů a literatury. Jednalo se především o úřední zprávy, které někdy obsahovaly i informace o osobních postojích pisatele. Na základě jednotlivých útržkovitých zmínek, komparace a obecných souvislostí se podařilo rekonstruovat pohledy významných aktérů sporu.

Pomocí komparace jednotlivých ženských činných kongregací byl objeven typický motiv dvacátých let. Všechna společenství se pokoušela vyrovnat s několika druhy problémů: špatnou hospodářskou situací poválečných let, vzniklými dluhy a ztrátou některých dobrodinců. Společenství se musela přizpůsobit nově vzniklým hranicím na území rozpadlé monarchie. Zavedeným požadavkem pro činnost řeholnic bylo, aby dosáhly příslušného vzdělání v oblasti působení (školství, zdravotnictví). Hnutí Pryč od Vídně, pryč od Říma způsobilo „protiřeholní“ vlnu: mediální kampaň namířenou proti klášterům, která v nejvyhrocenějších případech vedla i k pouličním výtržnostem. Zásadního významu pak nabyla národnostní otázka ve vztahu k okolí komunit i uvnitř řádů.

První polovina dvacátých let představovala období odrazu ode dna a postupné stabilizace. Druhá část desetiletí pak znamenala začátek meziválečného rozvoje, který lze právem považovat za největší rozkvět ženských charitativně činných kongregací v dějinách společenství.

Všední život vídeňských vincentek poznamenal především spor v kongregaci. Jednalo se o vyhrocený případ nacionálního konfliktu, který v určité míře probíhal ve všech řádech.

Jednání sester se nezakládalo na racionálních argumentech, ale na pocitu národního utlačení ze strany Němců a touze přihlásit se k novému státu. Osamostatnění části klášterů považovali ve Vídni za akt zmrzačení společenství, odpovídající poválečné situaci Rakouska. Řeholnice i generální vedení zůstali tedy pod vlivem klimatu doby a svého okolí.

Pokusy o osamostatnění vedly nejprve roku 1920 k vytvoření československé provincie pro všechny filiální domy na území nové republiky. O dva roky později se

pokusilo několik českých sester vytvořit z této provincie novou kongregaci, ta ale nezískala však podporu všech členek provincie, ba ani všech Češek. Sestry pocházející z Moravy, které se v té době nacházely v Rakousku, neměly právo hlasovat. Tuto možnost dostaly až roku 1932. Pouze pět z nich tehdy požádalo o přeložení do Kroměříže.

Se založením nové kongregace z části domů vincentek v Československu odsouhlasil olomoucký a vídeňský ordinariát. Uskutečnění tohoto záměru zablokoval přístup československých správních orgánů. Oficiální odůvodnění tohoto protizákonného jednání spočívalo v nedostatečném ekonomickém zajištění plánovaného společenství. Především však nesouhlasili s nacionalistickými motivy založení, které by mohly poškodit křehkou stabilitu nové republiky.

Jediná dosud vzniklá monografie (napsaná přímo účastníkem jednání Dr. Franzem Hlawati) představuje základní fakta, zároveň vykresluje pouze jednostranný pohled. Jednotliví aktéři byli vykresleni ve prospěch kongregace v lepším světle (olomoucká konsistoř, sr. Techildis) či raději nejmenováni (P. Josef Olšina představen jako „muž v pozadí“). Nelze souhlasit s autorem, který jednoznačně označil Kroměříž za hlavní sílu snažící se o odtržení. Svou roli hrálo následně nově jmenované provinční vedení, ustanovené teprve roku 1920. Rozdílné seznamy domů, které měly být předány nové kongregaci, vycházely z různých stádií vývoje jednání.

Život kroměřížských vincentek v prvních letech po odtržení byl silně poznamenán problémy, které vyvěraly z právního zablokování života společenství. Sestrám se během let podařilo vyvinout spolu s olomouckým ordinariátem dostatečný tlak, který vedl k povolení zakládání nových filiálních domů a také skládání slibů nově přijatých členek, což vedlo k počátku rozkvětu společenství. Situaci následně právně zaštitil Svatý stolec provizorním řešením, které bylo inspirováno osudem československého Institutu blahoslavené Panny Marie.

Mimo zmíněná témata se práce zaměřila na hlubší prozkoumání jednotlivých stran problematiky: jednání, oficiálních dohod, důvodů v pozadí, stanovisek všech stran, významných osobností a připeletých právnických a fyzických osob.

V rámci sledovaného období zůstává stále mnoho prostoru na výzkum. Kromě nacionálních vztahů ve společenství nebo důsledků pozemkové reformy na řády by stálo za pozornost zmapovat rozsah činnosti všech řádů na území Československa. Zajímavé práce by mohly tvořit výzkumy dopadu hnutí Pryč od Říma na kláštery, idea obrazu řeholní sestry či vztah správních úřadů a politiky vůči řeholním společenstvím.

Pro konkrétní příklad vídeňských milosrdných sester by si pozornosti zasloužil vývoj situace během dalších let, osudy německých domů v Československu či v obecnější rovině vztah generálních představených a superiorů.

Seznam pramenů a literatury

Prameny

Archivní

Diecézní archiv Biskupství brněnského, Rajhrad

- Fond Biskupská konzistoř Brno, inv. č. 14497, sg. IV. ev. j. 3134.
- Fond Biskupská konzistoř Brno, inv. č. 3624, sg. B 477, ev. j. 1002.

Římskokatolická farnost Pačlavice, Pačlavice 21

- *Památnosti farnosti pačlavské i méně důležité, které nezapisují do pamětní knihy, od r. 1914.* Manuskript – několik listů bez desek.

Římskokatolická farnost sv. Mořice v Kroměříži, budova probošství Stojanovo náměstí 5

- *Pamětní kniha kolegiálního kostela sv. Mořice v Kroměříži.* Pamětní kniha farnosti sv. Mořice v Kroměříži z roku 1902.

Soukromý archiv České provincie Kongregace Milosrdných sester sv. Vincence de Paul, klášter Milosrdných sester sv. Vincence de Paul v Kroměříži

- *Album fotografií.* Desky pokryty červenou koženkou, svázané hnědou šňůrkou. Na předních deskách černobílá fotografie Pražského Hradu a Malé Strany.
- *Barmherzige Schwestern vom heiligen Vinzenz von Paul.* Bílá složka se současným logem kongregace obsahující kopie dokumentů z olomoucké pobočky Zemského archivu v Opavě, Moravského zemského archivu v Brně a vatikánských archivů z let 1920–1944.
- *Sbírka fotografií v archivu provinčního domu.* Sbírká fotografií ve vlastnictví České provincie Kongregace Milosrdných sester do roku 1950.
- *BRIEFVERKEHR/PRAG–OLMUTZ–WIEN/1932–1939.* Složka obsahující kopie korespondence mezi Prahou, Vídní a Olomoucí v letech 1932–1939.
- ČERNUŠÁK, Tomáš – JARKA, Josef – KOPECKÁ, Věra: *Kronika institutu milosrdných sester v Pačlavicích. Založena roku 1914. Nejhezčí skutek lidského*

- srdce je se obětovat.* Překlad textu první kroniky filiálního domu Milosrdných sester v Pačlavicích (nepublikováno). Datace kroniky 1914–1925.
- ČERNUŠÁK, Tomáš: *Die Chronik des Institutes der Barmherzigen Schwestern zu Patschlawitz. Gegründet im Jahre 1914. Die schönste Tat des Menschenherzens liegt im Opfern.* Transkripce textu první kroniky filiálního domu Milosrdných sester v Pačlavicích (nepublikováno). Datace kroniky 1914–1925.
 - *Kniha zemřelých Milosrdných sester sv. Vincence de Paul české provincie.* Rukopis nekrologia české provincie. Seznam všech zemřelých sester české provincie od roku 1920 do současnosti. Stránky označeny příslušnými dny v roce.
 - *Korespondence s gener. představenou ve Vídni.* Složka obsahující vyměněné dopisy generálních a provinčních představených v letech 1923–1977.
 - *Kronika kongregace Milosrdných Sester svatého Vincence z Paula česká provincie.* Manuskript první kroniky československé autonomní provincie Milosrdných sester. Informace sepisovány zpětně. Datace přibližně 1950–1994. Stránky neočíslovány.
 - *Memorabilie des Institutes der barmh. Schwestern zu Kremsier v. Jahre 184[5].* Manuskript první kroniky filiálního domu Milosrdných sester v Kroměříži z let 1845–1918. Stránky neočíslovány.
 - *Potvrzení právnické osoby.* Prohlášení vydané Konferencí vyšších představených ženských řeholí v České republice ohledně názvů České provincie Kongregace Milosrdných sester sv. Vincence de Paul ze dne 20. srpna 2014.
 - Sběrka starých knih zachovalých ve vlastnictví České provincie Kongregace Milosrdných sester.
 - BLAŽEK, P. František Saleský: *Návštěvy Nejsvětější svátosti oltářní, bl. Panny Marie a sv. Josefa a jiné obvyklé modlitby a pobožnosti.* 4. vyd. Praha 1924.
 - *Eucharistické jiskry.* 1. díl. [1927].
 - FERREROVÁ, sr. Benigna Konsolata: *Průvodce (vademekum) duší Bohu zasvěcených.* Praha 1925.
 - FLAVIUS, Josef: *O válce židovské a vlastní životopis.* Brno 1856.

- GOFFINE, Leonard: *Postilla, to jest: Výklady na všechny nedělní a sváteční i svatopostní epištoly a evangelia celého roku církevního spolu s naučeními víry i mravů, z nich vyplývajícími, s vysvětlením důležitějších obřadů a obyčejův církevních, s připojenými výroky svatých otcův, krátkými úvahami o mukách a smrti Páně, životy znamenitějších svatých a blahoslavencův, rozličnými příklady atd.* Praha 1875.
- HOPPE, Alfred: *Duchovní cvičení pro řeholnice.* Díl II. Království Boží. Praha – Vimperk 1927.
- HOPPE, Alfred: *Kristus – můj život. Rozjímání pro řeholnice. Se zvláštním zřetelem na dramatické a psychologické momenty v životě Ježíše Krista.* V. díl (Rozjímání č. 401–500). Praha – Vimperk 1922.
- *Hořké umučení Pána našeho Ježíše Krista podle vidění zbožné řeholnice Anny Kateřiny Emerichovy.* 4.vyd. Brno 1899.
- IGNÁC Z LOYOLY: *Duchovní cvičení sv. Ignáce z Loyoly, zakladatele Tovaryšstva Ježíšova.* Svatý Hostýn 1921.
- KRATOCHVÍL, Josef: *Sv. Vincenc z Pauly.* Brno 1894.
- PROCHÁZKA, Innocenc: *Duchovní knihovna. O řeholním životě.* Brno 1924.
- PROCHÁZKA, Innocenc: *O řeholním životě.* Brno 1924.
- REKZEK, Antonín: *Život blahoslavené Anežky České.* Brno 1894.
- RETTIGOVÁ, Magdalena Dobromila: *Domácí Kuchařka, aneb: Snadno pochopitelné a vyzkoumané poučení, kterak se masité i postní pokrmy nejchutnějším způsobem vaří, pečou a zadělávají; kterak se tabule nejnovějším způsobem pokrývají; kromě mnohých jiných užitečných, v domácnosti nevyhnutelně potřebných věcí.* 9. vyd. Praha 1864.
- SCHUSTER, J.: *Biblische Geschichte des alten und neuen Testaments.* Wien 1859.
- SKOČDOPOLE, Antonín: *Vypracované katechese k vyučování na středním stupni obecné školy.* Budějovice 1884.
- SOLAZZI, Jan Antonín: *Duchovní nauky a zásady sv. Magdaleny z Pazzis. O povinnostech a ctnostech řeholního života.* Choryně 1923.
- STIX, Leopold: *Krátké úvahy pro každý den v roce vůbec a pro některé slavnosti ještě zvlášť.* Praha 1887.

- TENORA, Jan: *Život sluhy Božího P. Martina Středy z Tovaryšstva Ježíšova*. Brno 1898.
- *Zdravé zásady*. Lístek vložen v knize: *Eucharistické jiskry*. 1. díl. [1927].
- *Seznam Milosrdných sester sv. Vincence z Pauly, provincie kroměřížská od r. 1920*. Manuskript. Seznam sester řazený podle jejich řeholních čísel.
- Složka *Kongregace Milosrdných Sester Sv. Vincence z Pauly. Kroměříž. Pojištění*. Dokumenty týkající se pačlavického velkostatku z let 1946–1947.
- Složka *Kongregace S. Sv. Vincence, Pačlavice, Daně*. Složka obsahující dokumenty ohledně zdanění pačlavického velkostatku. Dokumenty z let 1945–1948.
- Složka obsahující kopie dokumentů ohledně pačlavického kláštera a velkostatku. Hnědé koženkové desky bez označení. Dokumenty z let 1919–1995.

Soukromý archiv generalátu Kongregace Milosrdných sester sv. Vincence de Paul ve Vídni, klášter Milosrdných sester sv. Vincence de Paul ve Vídni-Gumpendorf

- *Barmherzige Schwestern CSFR*. Přehled filiálních domů na území Československa, manuskript přibližně z roku 1920 svázaný v nových deskách.
- *CSR Paclavice Provinz*. Krabice obsahující korespondence se sestrami v Československé provincii, dokumenty týkající se sporů v kongregaci a ekonomické situace pačlavického velkostatku.
- *CSR Paclavice Provinz*. Krabice obsahující korespondenci, dokumenty a novinové články týkající se ustanovení československé provincie a snahy o novou kongregaci.
- *Die Chronik des Institutes der Barmherzig. Schwestern vom heiligen Vinzenz von Paul zu Paskau in Mähren. Gegründet im Jahre 1924. 1924–1932*. Manuskript kroniky kláštera vídeňských vincentek v Paskově z let 1924–1932. Na předsádce tužkou označen 361 C 100 E 35. Stránky neočíslovány.
- *Chronik 1911–1927*. Manuskript kroniky mateřského domu ve Vídni z let 1911–1927. Stránky neočíslovány.
- *Chronik 1928–1938*. Manuskript kroniky mateřského domu ve Vídni z let 1928–1938. Stránky neočíslovány.

- *Chronik des Klosters der barmh. Schwestern vom hl. Vinzenz in Zwittau Neustadt. 1868–1945.* Manuskript kroniky kláštera vídeňských vincentek ve Svitavách.
- *Chronik Zwittau Waisen- und Armenhaus 1929–1947.* Manuskript kroniky filiálního domu vídeňských vincentek ve Svitavách z let 1929–1947. Stránky neočíslovány.
- *Kronika kláštera kvasického.* Manuskript kroniky filiálního domu v Kvasicích sepsán v češtině z let 1893–1918, hřbet označen Kwassitz 1893–1918. Stránky neočíslovány.
- *Personalstand 1832–1925.* Seznam sester z let 1832–1925. Manuskript. Seznam sester řazený podle jejich řeholních čísel. Stránky neočíslovány.
- *Salon in alter Mutterhaus.* Fotografie salónu pro hosty v původní budově mateřského domu ve Vídni. Číslo fotografie 20, výška 19 cm, šířka 23,5 cm. Fotografie nalepená na kartonu v ozdobném rámu šedohnědé barvy, výška kartonu 31 cm, šířka 38,5 cm. Nahoře kartonu tužkou napsáno: „Salon in alter Mutterhaus“ a „20“, dole na kartonu vytištěna značka fotografa: „Charles Scolik k. u. k. Hof-Photograph Wien VIII. 48 Piaristengasse 48 IV. Schleifmühlgasse 25 Wiener Mode-Haus.“ Fotografie datována mezi roky 1900 až květen 1902.
- *Schenkung-Urkunde.* Originál darovací smlouvy Ernestiny von Arenbergové na pačlavické panství ze dne 21. května 1841.
- *Schenkung-Urkunde.* Předběžný návrh darovací smlouvy Ernestiny von Arenbergové na pačlavické panství ze dne 21. března 1841.
- *Schwesterstand 1912–1976.* Seznam sester z let 1912–1976. Manuskript. Seznam sester řazený podle jejich řeholních čísel.
- *Todtenschein.* List potvrzující úmrtí Ernestiny von Arenbergové od P. Przihonského z vídeňské farnosti sv. Karla ze dne 22. května 1843.
- *Tschechoslovakei, Ungarn und divers. (Unbestimmbar).* Sbíрка fotografií z jednotlivých domů v Československu, Maďarsku, Rumunsku a z neznámých míst. Uspořádáno do krabice v jednotlivých složkách a obálkách, jednotlivé fotografie popsány.
- *Verzeichnis der Schwestern bürgerlicher Name alphabethisch gereiht.* Seznam sester seřazený abecedně podle počátečního písmene příjmení. Manuskript. Stránky neočíslovány.

Soukromý archiv generalátu Kongregace Sester Neposkvrněného Početí Panny Marie III. řádu sv. Františka z Assisi, klášter Kongregace Sester Neposkvrněného Početí Panny Marie III. řádu sv. Františka z Assisi v Olomouci

- *DĚJINY KONGREGACE SNPPM do r. 1950*. Strojopis v hnědých deskách. Soupis dějin z let 1846–1950.

Státní okresní archiv Kroměříž

- Fond B-A 1 Archiv města Kroměříže, inv. č. 2221, *Nemocnice Milosrdných sester 1845–1877*.
- Fond B-A 1 Archiv města Kroměříže, inv. č. 2314, *Léčebné a jiné výlohy nemocnice 1867–1890*.
- Fond B-A 1 Archiv města Kroměříže, inv. č. 2629, *Stavba městského sirotčince a chudobince na starém Františkánském hřbitově 1884–1890; Přijaté osoby do sirotčince, žádosti o podporu 1887–1889; Subvence na sirotčinec, pozůstalosti 1890–1907; Přijaté osoby do sirotčince a chudobince, žádosti o podporu, žádosti o přijetí 1887–1889; Subvence na sirotčinec, pozůstalosti 1890–1907; Různá korespondence týkající se chudobince a sirotčince 1920–1937*.
- Fond B-A 1 Archiv města Kroměříže, inv. č. 31, pamětní kniha, *Denkbuch der Stadt Kremsier II. 1848–1867, 1921*. Pamětní kniha města Kroměříže psána v letech 1848–1867 a následně doplněna o rok 1921.
- Fond B-A 1 Archiv města Kroměříže, *Peřinka, František Václav: Kronikářské záznamy o letech 1918–1919 v Kroměříži. Předmluva od Vlastimila Zdráhala*. Rukopis kroniky o Kroměříži v letech 1918–1919 sepsaný Františkem Václavem Peřinkou během druhé světové války.
- Fond B-A 1 Archiv města Kroměříže, sčítací operáty z roku 1910, číslo ukládací jednotky: 327, kód sady: KM 1290, *Kroměříž, Sladovny (Chobot, Volného, Ostrov aj.) 1910, č. P. 51–112*.
- Fond B-A 1 Archiv města Kroměříže, sčítací operáty z roku 1921, číslo ukládací jednotky 358, kód sady: Km 1332, *Kroměříž, Jungmanova, č. P. 6–8, 66–81, 102*.

Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc

- Fond ACO Arcibiskupská konsistoř Olomouc, kniha č. 104, *Matrica. Cleri sacerdotis Archidieceosis Olomucensis ab anno 1873–1887*.
- Fond ACO Arcibiskupská konsistoř Olomouc, inv. č. 2671–2678, sign. H8, kart. 5194–5197, *Neroztříděné zprávy o řádech a kongregacích z let 1920–1931*.
- Fond ACO Arcibiskupská konsistoř Olomouc, sign. H8, kart. 5169–5171, *Vincentky 1846–1941*.
- Fond AO Arcibiskupství Olomouc, inv. č. 2671–2678, sign. G Vinc 1–8, kart. 1060, *Zprávy o vincentkách v Kroměříži 1848–1950, v Chudenicích 1942, Valašském Meziříčí 1855–1900, Pačlavicích 1843–1949, Paskově 1898–1902, Moravské Radiměři 1898–1901, Strážnici 1882–1950 a Svitavách 1868–1923*.
- Fond AO Arcibiskupství Olomouc, inv. č. 5196, sign. F VI b 168/5, *Smlouva na pozemek v Kroměříži ze 20. února 1843*.
- Fond AO Arcibiskupství Olomouc, inv. č. 1694, sign. KH130, kart. 5171, *Dominikánky v Opavě*.

Tištěné

- *Acta curiae archiepiscopalis Olomucensis Anni 1918*. Olomucii 1918.
- *Acta curiae archiepiscopalis Olomucensis Anni 1919*. Olomucii 1919.
- *Acta curiae archiepiscopalis Olomucensis Anni 1920*. Olomucii 1920.
- *Acta curiae archiepiscopalis Olomucensis Anni 1921*. Olomucii 1921.
- *Acta curiae archiepiscopalis Olomucensis Anni 1922*. Olomucii 1922.
- *Acta curiae archiepiscopalis Olomucensis Anni 1923*. Olomucii 1923.
- *Acta curiae archiepiscopalis Olomucensis Anni 1924*. Olomucii 1924.
- *Acta curiae archiepiscopalis Olomucensis Anni 1925*. Olomucii 1925.
- *Acta curiae archiepiscopalis Olomucensis Anni 1926*. Olomucii 1926.
- *Acta curiae archiepiscopalis Olomucensis Anni 1927*. Olomucii 1927.
- *Acta curiae archiepiscopalis Olomucensis Anni 1928*. Olomucii 1928.
- *Acta curiae archiepiscopalis Olomucensis Anni 1929*. Olomucii 1929.
- *Acta curiae archiepiscopalis Olomucensis Anni 1930*. Olomucii 1930.
- BREJCHA, Leander: *Pamětní spis o katolické charitě (Milosrdné lásce) v zemi moravskoslezské*. Přerov 1930.

- *Catalogus Venerabilis Cleri. Archidioecesis Olomucensis Anno reparatae salutis 1919. Olomucii 1919.*
- *Catalogus Venerabilis Cleri. Archidioecesis Olomucensis Anno reparatae salutis 1920. Olomucii 1920.*
- *Catalogus Venerabilis Cleri. Archidioecesis Olomucensis Anno reparatae salutis 1923. Olomucii 1923.*
- *Catalogus Venerabilis Cleri. Archidioecesis Olomucensis Anno reparatae salutis 1924. Olomucii 1924.*
- *Catalogus Venerabilis Cleri. Archidioecesis Olomucensis Anno reparatae salutis 1927. Olomucii 1927.*
- *Catalogus Venerabilis Cleri. Archidioecesis Olomucensis Anno reparatae salutis 1928. Olomucii 1928.*
- *Catalogus Venerabilis Cleri. Archidioecesis Olomucensis Anno reparatae salutis 1929. Olomucii 1929.*
- *Catalogus Venerabilis Cleri. Archidioecesis Olomucensis Anno reparatae salutis 1930. Olomucii 1930.*
- *Catalogus Venerabilis Cleri. Archidioecesis Olomucensis Anno reparatae salutis 1931. Olomucii 1931.*
- *Česká provincie Milosrdných sester sv. Kříže. Skrze kříž ke světlu. Kronika 1948–2000.* Uloženo: soukromý archiv České provincie Kongregace Milosrdných sester sv. Kříže, klášter Milosrdných sester sv. Kříže v Kroměříži.
- *Dějiny kaple městského sirotčince v Kroměříži.* Pozorovatel. Politický list Československé strany lidové kraje hanáckého, č. 10, 31. 1. 1921, s. 1.
- GEYER, Ludvík: *Skromné jubileum. (Městský sirotčinec).* Pozorovatel. Politický list Československé strany lidové kraje hanáckého, č. 33, 8. 8. 1929, s. 4.
- HLAWATI, Franz: *Die Barmherzigen Schwestern von Wien-Gumpendorf 1832–1932.* Wien 1932.
- *Jak arcibiskupská konsistoř olomoucká počestňuje (Dle „Práva národa“).* Haná, č. 138, 25. 6. 1919, s. 1.
- *Kongregace Milosrdných sester sv. Kříže.* Soukromý tisk – souhrn dějin kongregace sester sv. Kříže. Uloženo: soukromý archiv České provincie Kongregace Milosrdných sester sv. Kříže, klášter Milosrdných sester sv. Kříže v Kroměříži.

- Prof[esor] Drobný, přís[edící] zemského výboru: *Světské ošetřovatelky nebo klášternice?* Den, roč. 11, čís. 255, 20. 9. 1922, s. 1. Vloženo do kroniky *Memorabilie des Institutes der barmh. Schwestern zu Kremsier v. Jahre 184[5]*. Uloženo: Soukromý archiv generalátu Kongregace Milosrdných sester sv. Vincence de Paul ve Vídni, klášter Milosrdných sester sv. Vincence de Paul ve Vídni-Gumpendorf.
- *Působíště moravské provincie Milosrdných sester sv. Kříže od roku 1872*. Soukromý tisk – abecední seznam dějin filiálních domů sester sv. Kříže se stručnými dějinami. Uloženo: soukromý archiv České provincie Kongregace Milosrdných sester sv. Kříže, klášter Milosrdných sester sv. Kříže v Kroměříži.
- *Regel der Gesellschaft der barmherzigen Schwestern bestätigt von Seiner päpstlichen Heiligkeit Gregor XVI. durch Apostolisches Breve vom 15. September 1835*. Wien 1836. Uloženo: soukromý archiv generalátu Kongregace Milosrdných sester sv. Vincence de Paul ve Vídni, klášter Milosrdných sester sv. Vincence de Paul ve Vídni-Gumpendorf.
- *Regel der Gesellschaft der barmherzigen Schwestern, bestätigt von Seiner päpstlichen Heiligkeit Gregor XVI. durch Apostolisches Breve vom 15. September 1835. Für die kaiserlichen österreichischen Staaten genehmiget von Seiner k. k. Apostolischen Majestät Ferdinand I. durch Allerhöchstes Labomettschreiben vom 29. März 1835*. Brünn 1905. *Řehole kongregace Milosrdných Sester potvrzená Jeho Svatostí papežem Řehořem XVI. apoštolským brevem ze dne 15. září 1835. Pro císařské země rakouské schválená Jeho c. k. apoštolských Veličenstvem Ferdinandem I. nejvyšším kabinetním listem ze dne 29. března 1835*. Brno 1903. Dvojjazyčný výtisk stanov vídeňských vincentek. Uloženo: soukromý archiv generalátu Kongregace Milosrdných sester sv. Vincence de Paul ve Vídni, klášter Milosrdných sester sv. Vincence de Paul ve Vídni-Gumpendorf.
- *Sestra Marie Kamila Gelingová Provinční představená Milosrdných sester sv. Kříže 1889–1964*. Soukromý tisk. Uloženo: soukromý archiv České provincie Kongregace Milosrdných sester sv. Kříže, klášter Milosrdných sester sv. Kříže v Kroměříži.
- *Úřední list c. k. okresního hejtmanství a c. k. okresní rady školní v Kroměříži*, č. 8–12. Kroměříž 1916–1917.
- *Úřední list okresní politické správy v Kroměříži*. Kroměříž 1921–1923.

- *Úřední list okresního hejtmanství a okresní rady školní v Kroměříži*, č. 1–11, Kroměříž 1919.
- *Úřední list okresního hejtmanství a okresní rady školní v Kroměříži*. Zvláštní vydání, Kroměříž 10. 4. 1920.
- *Z nemocnice milosrdných sester*. Pozorovatel, č. 13, 27. 3. 1914, s. 3.
- *Z nemocnice Milosrdných sester v Kroměříži*. Pozorovatel, č. 3, 13. 1. 1927, s. 4.

Mediální

- BENEDIKT XV.: *Bonum Sane*. Motu proprio z 25. července 1920.
In: http://w2.vatican.va/content/benedict-xv/la/motu_proprio/documents/hf_ben-xv_motu-proprio_19200725_bonum-sane.html [cit. 13. 3. 2016].
- BENEDIKT XV.: *Quartus Iam Annus*. Motu proprio z 9. května 1918.
In: http://w2.vatican.va/content/benedict-xv/la/motu_proprio/documents/hf_ben-xv_motu-proprio_19180509_quartus-iam-annus.html [cit. 13. 3. 2016].
- PIUS XI.: *Latinarum litterarum*. Motu proprio z 20. října 1924.
In: http://w2.vatican.va/content/pius-xi/la/motu_proprio/documents/hf_p-xi_motu-proprio_19241020_litterarum-latinarum.html [cit. 13. 3. 2016].
- PIUS XI.: *Orbem catholicum*. Motu proprio z 29. června 1923.
In: http://w2.vatican.va/content/pius-xi/la/motu_proprio/documents/hf_p-xi_motu-proprio_19230629_orbem-catholicum.html [cit. 13. 3. 2016].
- PIUS XI.: *Post datam*. Motu proprio z 20. dubna 1923.
In: http://w2.vatican.va/content/pius-xi/la/motu_proprio/documents/hf_p-xi_motu-proprio_19230420_post-datam.html [cit. 13. 3. 2016].
- PIUS XI.: *Romani Pontificis*. Motu proprio z 12. března 1922.
In: http://w2.vatican.va/content/pius-xi/la/motu_proprio/documents/hf_p-xi_motu-proprio_19220312_romani-pontificis.html [cit. 13. 3. 2016].
- PIUS XI.: *Romanorum Pontificum*. Motu proprio z 3. května 1922.
In: http://w2.vatican.va/content/pius-xi/la/motu_proprio/documents/hf_p-xi_motu-proprio_19220503_romanorum-pontificum.html [cit. 13. 3. 2016].

- *Správa nemocnice milosrdných sester v Kroměříži*. Kroměřížské noviny, č. 2, 6. 1. 1888, s. 3.
In: <http://kramerius.nkp.cz/kramerius/PShowPage.do?it=&id=9622143>
[cit. 10. 3. 2014].
- WATERWORTH, James: *The canons and decrees of the sacred and oecumenical Council of Trent. The Council of Trent. The Twenty-Fifth Session*. London 1848
In: <http://history.hanover.edu/texts/trent/ct25.html> [cit. 13. 2. 2014].

Hmotné

Městský hřbitov Kroměříž

- *Hrob P. Josefa Olšiny*. Sekce hřbitova č. 19. Náhrobní kámen ukončený křížem s korpusem. Text na pomníku „Zde v Pánu odpočívá monsignore Josef Olšina. Kanovník kolegiální kapituly u sv. Mořice, komisař Milosrdných sester sv. Vincencie. * 11. 5. 1863 – † 1. 10. 1937. R. I. P. Víím, že Vykupitel můj živ jest a že v poslední den ze země vstanu.“
- *Hrob Milosrdných sester sv. Vincence de Paul*. Sekce hřbitova č. 18. Společný hrob sester pohřbených v Kroměříži před rokem 1990. Náhrobní kámen sestaven ze tří částí. Nalevo nápis: „Já jsem vzkříšení a život. Kdo věří ve Mne, i kdyby umřel, bude živ a žádný, kdo žije a věří ve Mne, neumře navěky. Jan 11, 25–26“, uprostřed krucifix, vpravo nápis: „Zde v Pánu odpočívají a své vzkříšení očekávají Milosrdné sestry sv. Vincence de Paul.“

Soukromý archiv České provincie Kongregace Milosrdných sester sv. Vincence de Paul, klášter Milosrdných sester sv. Vincence de Paul v Kroměříži

- BRUNNER, Anton: *Portrét císařovny Karoliny Augusty*. Císařovna matka Karolina Augusta jako vdova sedící na růžově čalouněném křesle, na její pravé ruce náramek s podobiznou císaře Františka I. Kopie portrétu namalovaná Antonen Brunnerem podle originálního portrétu císařovny Karoliny Augusty od Franze Schrotzberga. Olej na plátně, výška 130 cm, šířka 98 cm, datováno 1845. Text vlevo dole na druhé straně obrazu: „CAROLINE AUGUSTE Kaiserin von Österreich, geborene Prinzessin von Bayern, genialen S. M. des Kaiser FRANZ I., unter deren allerhöchsten Schutze Institut der Barmherzigen

Schwestern zu Kremsier gegründet wurde 1845.“ a „Gemalt nach Schrotzberg von Anton Brunner 1845.“

- *Stříbrná zednická lžíce a kladivo věnované císařovnou matkou Karolinou Augustou roku 1845.* Zednické kladivo stříbrné zdobené vyrytými motivy, celková délka 15 cm. Na jednom konci sekáčové ostří se šířkou 3,5 cm, na druhém čtyřhranná ploska o čtvercovém profilu 2 cm a délce 5 cm. Dřevěná násada obarvená na černo, délka 12,5 cm, průměr u hlavy kladiva 1,5 cm, na druhém konci 2 cm. Zednická lopata ze stříbra zdobena stejnými vyrytými motivy, délka rukojetě 3 cm, nožka trojúhelníkového tvaru o výšce 4 cm a šířce 11,5 cm, list lžíce ve tvaru lichoběžníka s délkou 14 cm, šířkou u nožky 11,5 cm, na konci listu šířka 4 cm. Na spodu listu lžíce vyryto věnování: „Dieſe Maurer Kelle ſam[m]t Hammer wurde bey der von Ih^r= Majestät der Kaiſerinn Carolina Auguſta am 13ten= Sept: 1845 Allerhöchſt eigenhändig vorgenommenen Grundſteinlegung des Kloſters der barmherzigen Schwestern in Kremſier gebraucht.“

Soukromý archiv generalátu Kongregace Milosrdných sester sv. Vincence de Paul ve Vídni, klášter Milosrdných sester sv. Vincence de Paul ve Vídni-Gumpendorf

- BRUNNER, Anton: *Porträt der Kaiserin Carolina Augusta*. Císařovna matka Karolina Augusta jako vdova sedící na růžově čalouněném křesle, na její pravé ruce náramek s podobiznou císaře Františka I. Kopie portrétu namalovaná Antonem Brunnerem podle originálního portrétu císařovny Karoliny Augusty od Franze Schrotzberga. Olej na plátně, výška 130 cm, šířka 98 cm, datováno 1845. Text vlevo dole na druhé straně obrazu: „Nach Schrotzberg, gemalt von Anton Brunner, 1845.“
- *Geistlicher Blumenstrauß zum Namenstag für die Generaloberin*. Ručně vyráběné a malované přání Milosrdnými sestrami k svátku generální představené kongregace, v němž byly poznamenány všechny „duchovní dary“ sester pro generální představenou (modlitby, oběti aj.). Na přední straně obraz nemocnice Milosrdných sester sv. Vincence de Paul v Linzi s katedrálou Neposkvrněného Početí Panny Marie, nalevo od tohoto hlavního obrázku je namalována Matka Boží a napravo sv. Vincenc de Paul. Uvnitř sepsány

- jednotlivé „duchovní dary“ sester. Výška 32 cm, šířka 22 cm. Věnováno generální představené sr. Heleně Ruprechtsberger ke svátku 18. srpna 1939.
- *Geschirr für besondere Gäste*. Kávová konvička s poklopem s pozlacenými kraji zdobený zlatou bordurou a květinovým vzorem v kobaltové modři a tmavě červené, porcelán ručně malovaný, manufakturní výroba, vysoká 16 cm, šířka 15 cm. Na vnější straně dna konvičky ručně zlatem napsána malířská značka: „24/D 106“. Šálek na kávu stejného zdobení, výška 6 cm, průměr 7,5 cm. Na vnější straně dna šálku vyražena tisková značka: „S 52“ a ručně zlatem napsána malířská značka: „24/D 106“. Podšálek patřící k šálku stejně zdobený, průměr 13 cm. Na vnější straně dna podšálku vyražena tisková značka: „S 6“ a ručně zlatem napsána malířská značka: „24/D 106“.
 - *Kaffeehäferl der Generaloberin*. Hrníček tzv. „Häferl“ bílý s černým nápisem: „Ehrw. Mutter“ se zlatě ozdobeným krajem a zlatou bordurou, výška 10 cm, průměr 9 cm. Na vnější straně dna zeleně otištěna značka – koruna, pod nimi postupně napsáno: „TK“, „Thun“ a „Czechoslovakia“. Poklička na hrníček bílý se zlacenými okraji a zlatou bordurou, bez značení. Datováno mezi lety 1918–1945.
 - *Kaffeetasse für Erzherzog Maximilian*. Bílý čajový šálek z kameniny s motivem nazývaný India: tmavě modrou glazurou a zlatem zdobené kraje a uvnitř šálku namalován pták. Výška 7 cm, průměr 12 cm. Šálek nebyl nikterak označen. Podšálek stejného zdobení, znázorněný pták je bažant, průměr 16 cm. Na vnější straně dna vyražena značka: „k“. Dezertní talíř stejného motivu: zlatá barva téměř vymyta, znázorněný pták je volavka, průměr 18 cm. Na vnější straně dna vyražena značka „c“.
 - *Persönliches Andachtsbild der Kaiserin Karolina Augusta*. Obraz Ježíše jako dobrého pastýře s holí v jeho pravé ruce a ovci na jeho levém rameni. Malovaný porcelán ve tvaru oválného medailonku s výškou 17 cm, šířkou 13 cm. Ovál zasazený ve zlaté obruči a dřevěném rámu. Hnědý dřevěný rám stylizovaný do podoby listů vinné révy s výškou 30 cm a šířkou 20 cm. Na druhé straně obrazu přilepen ručně psaný lístek s nápisem: „Dieses Bild stammt von der Kaiserin Carolina Augusta und wurde uns geschenkt von der Gräfin Anna Jerningham, dasselbe darf nach ihrem Wunsch nicht verschenkt werden.“ Datováno před rok 1873.

Ústní

- P. Ludwig Pociask CCG, bývalý generální představený Kongregace Bratří těšitelů z Getseman.
- Sr. Brigita Žižková CJ, učitelka, členka Congregatio Jesu zabývající se dějinami vlastního institutu.
- Sr. Helene Rennhofer, archivářka soukromého archivu generalátu Kongregace Milosrdných sester sv. Vincence de Paul Wien-Gumpendorf.
- Sr. Josefa Michelitsch, archivářka soukromého archivu generalátu Kongregace Milosrdných sester sv. Vincence de Paul Wien-Gumpendorf.
- Sr. Marie Terezie Vasilová CJ, představená kláštera Congregatio Jesu ve Štěkni.
- Sr. Marianna Bucková DKL, archivářka soukromého archivu Slovenské provincie společnosti Dcer křesťanské lásky.
- Sr. Pavla Křivánková, bývalá provinční představená, generální rádkyně, archivářka soukromého archivu České provincie Kongregace Milosrdných sester sv. Kříže.

Literatura

BALCAR, Jaromír: *Instrument im Volkstumskampf? Die Anfänge der Bodenreform in der Tschechoslowakei 1919/20*. Vierteljahrshefte für Zeitgeschichte, 46, 1998, č. 3, s. 391–428. In: <http://www.jstor.org/stable/30196621> [cit. 11. 4. 2015].

BALÍK, Stanislav a kol.: *Český antiklerikalismus. Zdroje, témata a podoba českého antiklerikalismu v letech 1848–1938*. Praha 2015.

BARTOŠ, Josef – SCHULZ, Jindřich – TRAPL, Miloš: *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848–1960*. Svazek 6. *Okresy: Přerov, Hranice, Kroměříž*. Ostrava 1978.

BARTOŠ, Josef – TRAPL, Miloš: *Československo 1918–1938. Fakta, materiály, realie*. 3. vyd. Olomouc 2001.

BARTOŠ, Josef – TRAPL, Miloš: *Dějiny Moravy*. Díl 4. *Svobodný stát a okupace*. Brno 2004.

BEATE, Susanne: *Kirchengeschichte. Crusius, Irene (Hg.): Studien zum Kanonissenstift (Veröffentlichungen des MaxPlanck-Instituts für Geschichte 167)*

(*Studien zur Germania Sacra* 24). Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen 2001. 4. Theologisch–praktische Quartalschrift, 2009. In: [http://www.thpq.at/Online_Rezensionen/OnlineRez%20-%20Kirchengeschichte%20-%20Crusius_Kanonissenstift%20\(Beate%20Susanne\).pdf](http://www.thpq.at/Online_Rezensionen/OnlineRez%20-%20Kirchengeschichte%20-%20Crusius_Kanonissenstift%20(Beate%20Susanne).pdf) [cit. 25. 1. 2016].

BECKER, Alexa A.: *Die Kongregation der Barmherzigen Schwestern vom Heiligen Vinzenz von Paul an den klinischen Einrichtungen der Universität München und ihre Begegnung mit dem Nationalsozialismus*. Braubach 2008 (disertační práce). In: http://edoc.ub.uni-muenchen.de/9320/1/Becker_Alexa.pdf [cit. 11. 6. 2015].

BLACKWOOD, William Lee: *Socialism, Czechoslovakism, and the Munich Complex, 1918–1948*. *The International History Review*, 21, 1999, č. 4, s. 875–899. In: <http://www.jstor.org/stable/40109165> [cit. 11. 4. 2015].

BLAŽÍČEK, Oldřich Jakub – KROPÁČEK, Jiří: *Slovník pojmů z dějin umění. Názvosloví a tvarosloví architektury, sochařství, malby a užitého umění*. Praha 1991.

BOHÁČ, Zdeněk: *Atlas církevních dějin českých zemí 1918–1999*. Kostelní Vydří 1999.

BOSL, Karl (ed.): *Kultur und Gesellschaft in der Ersten Tschechoslowakische Republik*. München – Wien 1982.

BOSL, Karl: *Handbuche der Geschichte der böhmischen Länder*. Band III. *Die Böhmisches Länder im Habsburgerreich 1848–1919*. Stuttgart 1968.

BUBEN, Milan Michael: *Encyklopedie českých a moravských sídelních biskupů*. Praha 2000.

BUCHMANN, Bertrand Michael: *Kaisertum und Doppelmonarchie. Geschichte Österreichs*. Wien 2003.

BUREŠOVÁ, Jana: *Proměny společenského postavení českých žen v první polovině 20. století*. Olomouc 2001.

BURROW, J. W.: *Krise rozumu. Evropské myšlení 1848–1914*. Brno 2003.

COBURN, Carol K.: *An Overview of the Historiography of Women Religious: A Twenty-Five-Year Retrospective*. *U.S. Catholic Historian*, 22, 2004, č. 1, s. 1–26. In: <http://www.jstor.org/stable/25154889> [cit. 11. 4. 2015].

ČAŇOVÁ, Eliška: *Činnost řeholních řádů a kongregací v Čechách (1848–1918)*. Praha 1997.

ČAPKOVÁ, Kateřina: *Češi, Němci, Židé? Národní identita Židů v Čechách 1918–1938*. Praha – Litomyšl 2005.

- ČERNÝ, Bohumil (ed.): *Církev v našich dějinách*. Praha 1960.
- ČEVELOVÁ, Zuzana: *Gender, víra a manželství v „dlouhém“ 19. století. Možnosti interpretace katolických normativních pramenů*. Pardubice 2012.
- ČORNEJOVÁ, Ivana – KUCHAROVÁ, Hedvika – VALENTOVÁ, Kateřina (eds.): *Locus pietatis et vitae. Sborník příspěvků z konference konané v Hejnicích ve dnech 13.–15. září 2007*. Praha 2008.
- DACÍK, Tomáš: *Církevní řády a kongregace v České republice*. Olomučany 1998.
- DEDÍKOVÁ, Marie: *Das Bild der Tschechen in österreichischen Medien*. Olomouc 2010 (bakalářská práce). In: <http://library.upol.cz/arl-upol/cs/csg/?repo=upolrepo&key=64797183410> [cit. 13. 4. 2015].
- DEJMEK, Jindřich – HANZAL, Josef (eds.): *České země a Československo v Evropě XIX. a XX. století. Sborník prací k 65. narozeninám prof. dr. Roberta Kvačka*. Praha 1997.
- DELIO, Ilija: The First Catholic Social Gospelers: Women Religious in the Nineteenth Century U. S. *Catholic Historian*, 13, 1995, č. 3, s. 1–22. In: <http://www.jstor.org/stable/25154511> [cit. 11. 4. 2015].
- Die Böhmisches Länder in der deutschen Geschichtschreibung seit dem Jahre 1848*. Teil 1. Ústí nad Labem 1996.
- Die böhmischen Länder zwische Ost und West. Festschrift für Karl Bosl zum 75. Geburtstag*. München – Wien 1983.
- DRIES, Angelyn: *The Americanization of Religious Life: Women Religious, 1872–1922*. *U.S. Catholic Historian*, 10, 1991/1992, č. 1/2, s. 13–24. In: <http://www.jstor.org/stable/25153937> [cit. 11. 4. 2015].
- EMR, Tomáš: *Sociálně charitativní aktivity katolické církve na jihu Čech v letech 1918–1950*. České Budějovice 2014 (bakalářská práce). In: https://theses.cz/id/8ptnvp/Bakalsk_prce_Tom_Emr.pdf [cit. 15. 3. 2016].
- FASORA, Lukáš – HANUŠ, Jiří – MALÍŘ, Jiří (eds.): *Sekularizace českých zemí v letech 1848–1914*. Brno 2007.
- FASORA, Lukáš – HANUŠ, Jiří – MALÍŘ, Jiří (eds.): *Sekularizace venkovského prostoru v 19. století*. Brno 2009.
- FEJTÖ, François: *Rekviem za mrtvou říši*. Praha 1998.
- FOLTÝN, Dušan a kol.: *Encyklopedie moravských a slezských klášterů*. Praha 2005.
- FRANK, Karl Suso: *Dějiny křesťanského mnišství*. Praha 2003.

- FRANZEN, August: *Malé církevní dějiny*. 2. vydání. Praha 1995.
- FROLEC, Ivo (ed.): *Československá pozemková reforma 1919–1935 a její mezinárodní souvislosti. Sborník z příspěvků z mezinárodní vědecké konference konané ve dnech 21.–22. dubna 1994*. Uherské Hradiště 1994.
- GALAUDAUER, Jan a kol.: *O samostatný Československý stát 1914–1918*. Praha 1992.
- Generální direktář. Kostelní Vydří 2001* (Poslední vydání generálního direktáře Kongregace Milosrdných sester sv. Vincence de Paul Dcery křesťanské lásky ve Vídní-Gumpendorfu).
- GOTTMANN, Andreas: *Rom und die nationalen Katholizismen in der Donaumonarchie. Römischer Universalismus, habsburgische Reichspolitik und nationale Identitäten, 1878–1914*. Wien 2010.
- HÁJKOVÁ, Milena (ed.): *Nemocnice Milosrdných sester Kroměříž. 165. výročí. Česká provincie Kongregace Milosrdných sester sv. Vincence de Paul*. [Kroměříž 2010].
- HALAS, František X.: *Fenomén Vatikán. Idea, dějiny a současnost papežství – Diplomacie Svatého stolce – České země a Vatikán*. 2. vydání. Brno 2013.
- HALAS, František X.: *Neklidné vztahy. K jednomu aspektu výročí 28. října 1918*. Svitavy 1998.
- HARNA, Josef – KAMENEC, Ivan: *Na společné cestě*. Praha 1988.
- HARNA, Josef (ed.): *Reflexe dějin první Československé republiky v české a slovenské historiografii. Sborník referátů přednesených na kolokviu pořádaném Historickým ústavem AV ČR v Praze 18. Listopadu 1997*. Praha 1998.
- HAVELKOVÁ, Jitka: *Kongregace Milosrdných sester III. řádu sv. Františka pod ochranou Svaté Rodiny a její působení v Brně v 19. století a na počátku 20. století*. Brno 2007 (bakalářská práce). In: http://is.muni.cz/th/136151/pedf_m/ [cit. 13. 2. 2014].
- HELAN, Pavel – ŠEBEK, Jaroslav (eds.): *Československo a Svatý stolec. II/1. Kongregace pro mimořádné církevní záležitosti (1919–1925). Výběrová edice dokumentů*. Praha 2013.
- HOJDA, Zdeněk – PRAHL, Roman (eds.): *Bůh a bohové. Církev, náboženství a spiritualita v českém 19. století. Sborník příspěvků z 22. ročníku symposia k problematice 19. století*. Praha 2003.
- HOJDA, Zdeněk – PRAHL, Roman (eds.): *Český lev a rakouský orel v 19. století*. Praha 1996.

HOSÁK, LADISLAV: *Historický místopis země Moravsko/Slezské*. 2. vydání. Praha 2004.

HOŠEK, Stanislav: *Z historie valtického konventu Milosrdných bratří v 19. a 20. století*. Brno 2011 (bakalářská práce). In: <http://www.skachate.com/docs/index-636035.html> [cit. 13. 2. 2014].

HROCH, Miroslav (ed.): *Pohledy na národ a nacionalismus. Čítanka textů*. Praha 2003.

HROCH, Miroslav: *Národy nejsou dílem náhody. Příčiny a předpoklady utváření moderních evropských národů*. Praha 2009.

HROCH, Miroslav: *Obecné dějiny II. Dějiny novověku*. Praha 1988.

HRUDÍKOVÁ, Mirjam: *Řeholní život v českých zemích. Řeholní řády a kongregace, sekulární instituty a společnosti apoštolského života v České republice*. Kostelní Vydří 1997.

HUBER, Florian: *Andreas Gottsmann: Rom und die nationalen Katholizismen in der Donaumonarchie*. Sehepunkte. Rezensionen für die Geschichtswissenschaften, 11, 2011, č. 4. In: <http://www.sehepunkte.de/2011/04/18462.html> [cit. 25. 1. 2016].

CHINNICI, Joseph P.: *Religious Life in the Twentieth Century: Interpreting the Languages*. U. S. Catholic Historian, 22, 2004, č. 1, s. 27–47. In: <http://www.jstor.org/stable/25154890> [cit. 11. 4. 2015].

CHENEY, David M.: *The Hierarchy of the Catholic Church. Current and historical information about its bishops and dioceses*. In: <http://www.catholic-hierarchy.org> [cit. 11. 4. 2016].

Internetová jazyková příručka. Ústav pro jazyk český Akademie věd ČR. In: <http://prirucka.ujc.cas.cz> [cit. 11. 4. 2016].

JAKŠIČOVÁ, Dana: *Dcery své doby? Školské sestry sv. Františka, chudé školské sestry Naší Paní a školské sestry de Notre Dame v českých zemích v letech 1851–1938 (1950)*. České Budějovice 2010 (disertační práce). In: http://theses.cz/id/hj6wbd/Jakiov_disertace_text.pdf [cit. 11. 4. 2015].

JANÁK, Jan: *Hospodářský rozmach Moravy 1740–1918*. Brno 1999.

JANÁK, Jan: *Morava v národním a politickém ruchu 19. století*. Brno 2007.

JELAVICH, Barbara: *Modern Austria. Empire & Republic 1800–1986*. Cambridge 1987.

JENDREK, Matthias: *Das Christentum und die Moderne Europäische Kirchengeschichte des 19. und 20. Jahrhunderts. Neue Kirchengeschichte.* In: http://www.vaticarsten.de/theologie/nkige/nkg-christentum_moderne-jendrek-ws0304.pdf [cit. 25. 1. 2016].

JIRÁSKO, Luděk: *Církevní řády a kongregace v zemích českých.* Praha 1991.

KADLEC, Jaroslav: *Církevní dějiny IV. Od sněmu tridentského do konce 19. století.* Litoměřice 1973.

KADLEC, Jaroslav: *Přehled českých církevních dějin II.* Praha 1991.

KALLIS, Aristotle A.: *To Expand or Not to Expand? Territory, Generic Fascism and the Quest for an 'Ideal Fatherland'.* *Journal of Contemporary History*, 38, 2003, č. 2, s. 237–260. In: <http://www.jstor.org/stable/3180657> [cit. 11. 4. 2015].

KAPOUNOVÁ, Marie: *Náboženský život v Třešti ve druhé polovině 19. století a v první polovině 20. století. Kongregace Chudých školských sester de Notre Dame a její působení v Třešti.* České Budějovice 2012 (diplomová práce). In: <http://theses.cz/id/bnv20s/> [cit. 13. 2. 2014].

KÁRNÍK, Zdeněk: *České země v éře první republiky (1918–1938).* Díl I. *Vznik, budování a zlatá léta republiky (1918–1929).* Praha 2000.

Katalog Moravských biskupů, arcibiskupů a kapitul staré i nové doby. Olomouc 1977.

KAZBUNDA, Karel: *Otázka česko-německá v předvečer velké války.* Praha 1995.

KLIMEK, Antonín – KUBŮ, Eduard: *Československá zahraniční politika 1918–1938. Kapitoly z dějin mezinárodních vztahů.* Praha 1995.

KLIMEK, Antonín: *Boj o hrad I. Hrad a pětka 1918–1926.* Praha 1996.

KLIMEK, Antonín: *říjen 1918. Vznik Československa.* Paseka – Praha – Litomyšl 1998.

KLIMEK, Antonín: *Velké dějiny země Koruny české. Svazek 13. 1918–1929.* Paseka – Praha – Litomyšl 2000.

KODÝDKOVÁ, Martina: *Česká provincie Congregatio Jesu a její proměny ve 20. století se zaměřením na její působení ve Štěkni.* Brno 2005 (bakalářská práce). In: is.muni.cz/th/110136/ff_b/Text_prace.doc [cit. 11. 3. 2016].

KOLMER, Elizabeth: *Catholic Women Religious and Women's History: A Survey of the Literature.* *American Quarterly*, 30, 1978, č. 5, s. 639–651. In: <http://www.jstor.org/stable/2712402> [cit. 11. 4. 2015].

KONÍČEK, Jiří: *Modus vivendi v historii vztahů svatého stolce a Československa*. Olomouc 2005.

Konstituce Kongregace Milosrdných sester sv. Vincence z Paula obnovené na mimořádné generální kapitule v duchu druhého vatikánského koncilu. 1970.

Konstituce. Kostelní Vydří 2001 (Poslední vydání konstitucí Kongregace Milosrdných sester sv. Vincence de Paul Dcery křesťanské lásky ve Vídni-Gumpendorfu).

KORDIOVSKÝ, Emil – JAN, Libor (eds.): *Vývoj církevní správy na Moravě. XXVII. Mikulovské sympozium 9.–10. října 2002*. Brno 2003.

KOŘALKA, Jiří: *Czechoslovakia*. *The American Historical Review*, 97, 1992, č. 4, s. 1026–1040. In: <http://www.jstor.org/stable/2165491> [cit. 11. 4. 2015].

KOŘALKA, Jiří: *Češi v habsburské říši a v Evropě 1815–1914*. Praha 1996.

KOUŘIL, Kryštof.: *Edice pamětní knihy II. svazku města Kroměříže z let 1848–1867*. Olomouc 2012 (bakalářská práce). In: http://theses.cz/id/peqgfl/Bakalarska_prace_-_Kouril.doc [cit. 13. 2. 2014].

KRÁTKÁ, Eliška: *Kongregace Milosrdných sester svatého Karla Boromejského. Vznik a působení v českých zemích*. Brno 2013 (diplomová práce). In: http://is.muni.cz/th/331033/ff_b/ [cit. 13. 2. 2014].

KRYŠTŮFEK, František Xaver: *Dějiny církve katolické ve státech rakousko-uherských s obzvláštním zřetelem k zemím koruny české. Od doby slavného panování císařovny Marie Terezie až do časů J. V. císaře a krále Františka Josefa I. (1740–1898)*. Praha 1898.

KŘEN, Jan – BROKLOVÁ, Eva (eds.): *Obraz Němců, Rakouska a Německa v české společnosti 19. a 20. století*. Praha 1998.

KŘEN, Jan: *Československo v období odlivu poválečné revoluční vlny a upevňování panství buržoasie (1921–1923)*. Praha 1956.

KŘEN, Jan: *Historické proměny češství*. Praha 1992.

KURAL, Václav: *Konflikt místo společenství? Češi a Němci v československém státě (1918–1938)*. Praha 1993.

KUTNOHORSKÁ, Jana: *Historie ošetrovatelství*. Praha 2010.

KVAČEK, Robert: *První světová válka a česká otázka*. Praha 2003.

LAUROVÁ, J. a kol.: *Náboženství, církve, klerikalismus a naše dějiny*. Praha 1962.

LEMBERG, Hans – HEUMOS, Peter (eds.): *Das Jahr 1919 in der Tschechoslowakei und in Ostmitteleuropa*. München 1993.

- LEMBERG, Hans: *Porozumění. Češi – Němci – východní Evropa 1848–1948*. Praha 1999.
- LENDEROVÁ, Milena (eds.): *Žena v českých zemích od středověku do 20. století*. Praha 2009.
- LENDEROVÁ, Milena: *K hříchu i k modlitbě. Žena v minulém století*. Praha 1999.
- Liturgický a pastorační kalendář Arcidiecéze olomoucké 2013–2014*. Olomouc 2013.
- MACKOVÁ, Marie: *Voršilky v Čechách do roku 1918*. Pardubice 2007.
- MAČALA, Pavol – MAREK, Pavel – HANUŠ, Jiří (eds.): *Církev 19. a 20. století ve slovenské a české historiografii*. Brno 2010.
- MAGRIS, Claudio: *Habsburský mýtus v moderní rakouské literatuře*. Praha 2001.
- MACHAČOVÁ, Jana – MATĚJČEK, Jiří: *Nástin sociálního vývoje českých zemí 1781–1914*. Opava 2002.
- MACHAČOVÁ, Jana – MATĚJČEK, Jiří: *O středních vrstvách v českých zemích 1750–1950*. Opava 2002.
- MACHALOVÁ, Jitka: *Historie a současnost Kongregace sv. Vincence de Paul*. České Budějovice 2013 (diplomová práce). In: https://dspace.k.utb.cz/bitstream/handle/10563/21187/machalová_2013_bp.pdf?sequence=1 [cit. 13. 2. 2014].
- MANN WALL, Barbara: "We Might as Well Burn It": Catholic Sister–Nurses and Hospital Control, 1865–1930. *U.S. Catholic Historian*, 20, 2002, č. 1, s. 21–39. In: <http://www.jstor.org/stable/27671149> [cit. 11. 4. 2015].
- MAREK, Pavel – ČERVENÝ, Vladimír – LACH, Jiří: *Od katolické moderny k českému církevnímu rozkolu. Nástin života a díla Emila Dlouhého – Pokorného (1867–1936), kněze, politika a žurnalisty*. Rosice u Brna 2000.
- MAREK, Pavel: *Církevní krize na počátku 1. Československé republiky (1918–1924)*. Brno 2005.
- MAREK, Pavel: *České schizma. Příspěvek k dějinám reformního hnutí katolického duchovenstva v letech 1917–1924*. Rosice u Brna 2000.
- MCGUINNESS, Margaret M.: *Urban Settlement Houses and Rural Parishes: The Ministry of the Sisters of Christian Doctrine, 1910–1986*. *U.S. Catholic Historian*, 26, 2008, č. 1, s. 23–42. In: <http://www.jstor.org/stable/25156655> [cit. 11. 4. 2015].
- MERCOVÁ, Markéta: *Kroměřížské ulice. Vývoj pojmenování*. Kroměříž 1999.
- MESSINA, Rosario: *Dějiny charitativní činnosti*. Kostelní Vydří 2005.

MICHELITSCH, sr. Josefa – FISCHER, sr. Ottilia – RAMMER, sr. Katharina Labouré: *Herkünfte Zukünfte. Schrift zum Jubiläum +BHS_175 Jahre*. Wien 2007.

MICHELITSCH, sr. Josefa: *Kongregation der Barmherzige Schwestern vom heiligen Vinzenz von Paul Töchter der Christlichen Liebe in Wien-Gumpendorf. Das Leben der Stifter. Geschichte der Kongregation*. Wien 2001.

MIKRUT, Jan: *Die Erzdiözese Wien im Spiegel der Priestergestalten des XIX. und XX. Jahrhunderts*. Wien 2013.

MILAR, Tomáš: *Změny deklarovaného jazyka a národnosti mezi lety 1910 a 1921 ve vybraných obcích Olomoucka*. Olomouc 2014 (bakalářská práce). In: <http://library.upol.cz/arl-upol/cs/csg/?repo=upolrepo&key=49653712265> [cit. 13. 4. 2015].

MLATEČEK, František: *Společnost dcer křesťanské lásky svatého Vincence z Paula v Boskovicích*. In: *Vlastivědná ročenka Státního okresního archivu v Blansku*. Znojmo 1996, s. 5–35.

MRÁZOVÁ, Kateřina: *Kongregace Milosrdných sester sv. Vincence de Paul ve Strážnici*. Brno 2007 (bakalářská práce). In: http://is.muni.cz/th/152661/pedf_b/ [cit. 13. 2. 2014].

MRÁZOVÁ, Kateřina: *Působení Milosrdných sester sv. Kříže v moravské provincii v letech 1872–1922*. Brno 2009 (diplomová práce). In: http://is.muni.cz/th/152661/pedf_m/ [cit. 13. 2. 2014].

NĚMEC, Jaroslav: *Rozvoj duchovních řádů v českých zemích*. Řím 1988.

NĚMEC, Ludvík: *Church and State in Czechoslovakia*. New York 1955.

NĚMEC, Vít: *Školské sestry III. řádu sv. Františka ve Fryštáku 1898–1927*. Uherské Hradiště 2011.

NEŠPOR, Zdeněk R. – KAISEROVÁ, Kristina (eds.): *Variety české religiozity v „dlouhém“ 19. století (1780–1918)*. Ústí nad Labem 2010.

NEŠPOR, Zdeněk R. a kol.: *Náboženství v 19. století. Nejcirkevnější století, nebo období zrodu českého ateismu?* Praha 2010.

NEUBAUEROVÁ, Michaela: *Osudy ženských řádů a kongregací na Jesenicku*. In: http://www.muzeum.jesenik.net/prispevky/rady_kongregace_net.pdf [cit. 13. 2. 2014].

NOVOTNÝ, Miroslav: *Řeholní kongregace v Čechách na přelomu 19. a 20. století v kontextu proměn náboženského milieu*. *Theatrum historiae* 3, Pardubice 2008.

In: http://dspace.upce.cz/bitstream/10195/35076/1/NovotnýM_Řeholní%20kongregace_2008.pdf [cit. 13. 2. 2014].

ODLOZILIK, Otakar: *Review. Reviewed Work: The Shaping of the Czechoslovak State: Diplomatic History of the Boundaries of Czechoslovakia, 1914–1920 by Dagmar Perman*. *The Journal of Modern History*, 36, 1964, č. 3, s. 354.
In: <http://www.jstor.org/stable/1874329> [cit. 11. 4. 2015].

OLIVOVÁ, Věra: *Dějiny první republiky*. Praha 2000.

PEKAŘ: Josef: *Na cestě k samostatnosti. Výběr z článků a přednášek 1916–1935*. Praha 1993.

PEROUTKA, Ferdinand: *Budování státu*. 2. vydání. Praha 1936.

PEŘINKA, František Vácslav: *Vlastivěda moravská. II. Místopis. Kroměřížský okres*. 1. část. Brno 1911.

PETR, Ivo: *Historické fotografie – Německé názvy obcí*.
In: <http://www.fotohistorie.cz/Slovník.aspx> [cit. 13. 2. 2014].

PITERKOVÁ, Lenka: *Reflexe ženského vzdělávání v dobovém tisku v období první Československé republiky 1918–1938*. Olomouc 2009 (diplomová práce).
In: http://library.upol.cz/arl-upol/cs/detail-upol_us_cat-e0015727-Reflexe-zenskeho-vzdelavani-v-dobovem-tisku-v-obdobi-prvni-ceskoslovenske-republiky-19181938/?disprec=7&iset=1 [cit. 13. 4. 2015].

PŘEČKOVÁ, Karla: *Hledající se a hledaná. Společenské představy o ženě za první Československé republiky (1918–1938)*. Olomouc 2008 (diplomová práce).
In: <http://library.upol.cz/arl-upol/cs/csg/?repo=upolrepo&key=80587736518> [cit. 13. 4. 2015].

RAK, Jiří: *Bývali Čechové. České historické mýty a stereotypy*. Praha 1994.

ROMPORTLOVÁ, MARTA – SLÁDEK, ZDENĚK: *Hospodářský a sociální vývoj ve střední a jihovýchodní Evropě 1918–1938*. Praha 1989.

RULF, Jiří (ed.): *České a světové dějiny v horizontech věků. Předěly staletí*. Praha 2000.

RYCHLÍK, Jan – PENČEV, Vladimír: *Od minulosti k dnešku. Dějiny českých zemí*. Praha 2013.

RYCHLÍK, Jan: *Cestování do ciziny v habsburské monarchii a v Československu. Pasová, vízová a vystěhovalecká politika 1848–1989*. Praha 2007.

RYCHLÍK, Jan: *Češi a Slováci ve 20. století. Spolupráce a konflikty 1914–1992*. Praha 2012.

RYCHLÍKOVÁ, Lucie: *Dějiny paliativní péče na území dnešní ČR v 19. století*. Hradec Králové 2008 (seminární práce).
In: <http://www.umirani.cz/res/data/008/000899.pdf> [cit. 13. 2. 2014].

SAK, Robert: *Anabáze. Drama československých legionářů v Rusku (1914–1920)*. Praha 1996.

SCHEUFLER, Pavel: *Galerie c. k. fotografií*. Praha 2001.

SCHRIFFL, David – PERZI, Niklas: *Schlaglichter auf die Geschichte der böhmischen Länder vom 16. bis 20. Jahrhundert. Ausgewählte Ergebnisse zu den Österreichisch–Tschechischen Historikertagen 2006 und 2008*. Münster 2011.
In: <https://books.google.cz/books?id=uZdSEYihavQC&pg=PA152&lpg=PA152&dq=geschichte+österreich+20.+jahrhundert&source=bl&ots=cHbYayOMLV&sig=TopwSsVRmOXrzT5Jg8HpCXB9Ltw&hl=cs&sa=X&ved=0CD8Q6AEwBDgeahUKEwiFx5GvhJHGAhWFbhQKHTJdAGU#v=onepage&q=geschichte%20%C3%B6sterreich%2020.%20jahrhundert&f=false> [cit. 25. 1. 2016].

SCHULZE WESSEL, Martin – ZÜCKERT, Martin: *Handbuch der Religions– und Kirchengeschichte der Böhmisches Länder und Tschechiens im 20. Jahrhundert*. München 2009.

SKED, Alan: *The decline and fall of the Habsburg empire 1815–1918*. 3. vydání. New York – London 1990.

SOUČKOVÁ, Marie: *Analýza příčin a důsledků příchodu Kongregace Milosrdných sester sv. Vincence de Paul do Kroměříže v polovině 19. století*. Olomouc 2014 (bakalářská práce).

SOUČKOVÁ, Marie: *Kongregace Milosrdných sester sv. Vincence de Paul v historiografii. Přehled dosavadní historické práce o Kongregaci Milosrdných sester sv. Vincence de Paul Vídeň-Gumpendorf v českých zemích*. Olomouc 2013 (seminární práce).

SOUČKOVÁ, Marie: *Milosrdné sestry sv. Vincence de Paul v prostředí prvorepublikového nacionalismu. Pokus o založení Kongregace služebnic sv. Vincence z Pauly, sv. Cyrila a sv. Metoda*. Olomouc 2013 (seminární práce).

SOUČKOVÁ, Marie: *Původ, kořeny, vznik a historie Kongregace Milosrdných sester sv. Vincence de Paul*. Kroměříž 2011 (noviciátní práce).

SOUČKOVÁ, Marie: *Založení Dcer křesťanské lásky*. Olomouc 2012 (seminární práce).

Sto let Masarykovy České otázky. Sborník příspěvků z mezinárodní vědecké konference pořádané pod záštitou prezidenta republiky Masarykovým ústavem Akademie věd České republiky a Masarykovou univerzitou v Brně v součinnosti s Vojenskou akademií v Brně a Masarykovým muzeem v Hodoníně za podpory České pojišťovny v Brně ve dnech 26.–28. září 1995 v Brně. Praha 1997.

SÜSENBEKOVÁ, Marie Františka: *Dějiny Kongregace sester sv. Hedviky v Nezamyslicích. Olomouc 2014 (diplomová práce).*

SVÁTEK, Josef: *Organizace řeholních institucí v českých zemích a péče o jejich archivy. Zvláštní příloha k Sborníku archivních prací XX, 1970, č. 2, s. 505–624.*

SVOBODOVÁ, Martina: *Škola a klášter kongregace milosrdných sester sv. Karla Boromejského v Líšni. Brno 2007 (bakalářská práce).*
In: http://is.muni.cz/th/166288/pdf_b/ [cit. 13. 2. 2014].

SZELÉNYI, Balázs A.: *From Minority to Übermensch. The Social Roots of Ethnic Conflict in the German Diaspora of Hungary, Romania and Slovakia. Past & Present, 2007, č. 196, s. 215–251. In: <http://www.jstor.org/stable/25096684> [cit. 11. 4. 2015].*

ŠEBEK, Jaroslav: *Mezi křížem a národem. Politické prostředí sudetoněmeckého katolicismu v meziválečném Československu. Brno 2006.*

ŠEDIVÝ, Ivan: *Češi, české země a velká válka 1914–1918. Praha 2001.*

ŠŤOVÍČEK, Ivan a kol.: *Zásady vydávání novověkých historických pramenů z období od počátku 16. století do současnosti. Příprava vědeckých edic dokumentů ze 16.–20. století pro potřeby historiografie. Praha 2002.*

ŠUBERT, Josef: *Za bílými zdmi bývalého kláštera. Léčebna nemocí vnitřních. Zpravodaj města Kroměříže, 1974, č. 3, s. 52–53.*

ŠVORC, Petr: *Zakletá země. Podkarpatská Rus 1918–1946. Praha 2007.*

TAYLOR, Alan John Percivale: *Poslední století Habsburské monarchie. Rakousko a Rakousko-Uhersko v letech 1809–1918. Brno 1998.*

TRAPL, Miloš: *Monsignore Jan Šrámek. Olomouc 1995.*

TRAPL, Miloš: *Politický katolicismus a Československá strana lidová v Československu v letech 1918–1938. Praha 1990. Acta Universitatis Palackianae Olomucensis Facultas Philosophica supplementum, 30, 1990.*

URBAN, Otto: *Kapitalismus a česká společnost. K otázkám formování české společnosti v 19. století. 2. vydání. Praha 2003.*

VACULÍK, Jaroslav – NĚMEC, Jiří (eds.): *Problematika sociálních skupin ve výuce společenských věd. Sborník příspěvků z mezinárodní konference. Brno 2006.*

VALENTA, Jaroslav – VORÁČEK, Emil – HARNA, Josef (eds.): *Československo 1918–1938. Osudy demokracie ve střední Evropě I*. Praha 1999.

VAŠEK, Richard – RYCHLÍK, Jan (Eds.): *Formování moderních národů ve střední a východní Evropě v 19. a 20. století*. Praha – Sofie 2010.

VEBER, Václav a kol.: *Dějiny Rakouska*. 2.vyd. Praha 2007.

VONDROVÁ, Kateřina: *Působení ženských církevních řádů v Brně za první republiky*. Brno 2009 (diplomová práce). In: http://is.muni.cz/th/135580/pedf_m/ [cit. 13. 2. 2014].

VYKYDALOVÁ, Milena: *Rozvoj mateřských škol v Kroměříži*. Olomouc 2003 (seminární práce).

WILLY, Lorenz: *Du bist doch in unserer Mitte. Wege der Kirche in Österreich*. 2. vydání. Wien 1962.

ZAHRA, Tara: *The 'Minority Problem' and National Classification in the French and Czechoslovak Borderlands*. *Contemporary European History*, 17, 2008, č. 2, s. 137–165. In: <http://www.jstor.org/stable/20081399> [cit. 11. 4. 2015].

ZLÁMAL, Bohumil: *Průručka českých církevních dějin. IX. Doba probuzenského katolicismu*. 1. část. Olomouc 1970.

ZLÁMAL, Bohumil: *Průručka českých církevních dějin. X. Doba československého katolicismu*. 1. část. Olomouc 1972.

ZUBKO, Peter (ed.): *Modus vivendi v historii katolické církve v Československu. Sborník z mezinárodní konference. Olomouc 30. května – 1. června 2005*. Olomouc 2005.

ZÜCKERT, Martin: *National Concepts of Freedom and Government Pacification Policies: The Case of Czechoslovakia in the Transitional Period after 1918*. *Contemporary European History*, 17, 2008, č. 3, s. 325–344. In: <http://www.jstor.org/stable/20081412> [cit. 11. 4. 2015].

ŽÁK, Alfons: *Oesterreichisches Klosterbuch. Statistik der Orden und Kongregationen der katholischen Kirche in Oesterreich*. Wien 1911.

Slovník pojmů

Akta kurie

Úřední list konkrétní diecéze určený pro vnitřní potřebu.

Alžbětinka

Zkrácené označení pro členku Řádu sv. Alžběty na základě jména patronky společenství.

Anglická panna

Zkrácené označení pro členku Institutu blahoslavené Panny Marie založeného blahoslavenou Marií Wardovou. Současný název společenství je Congregatio Jesu.

Asesor

Označení poradce či odborníka na určitou otázku.

Bílá vincentka

Zkrácené označení pro členku Kongregace Milosrdných sester sv. Vincence de Paul Vídeň-Gumpendorf Dcer křesťanské lásky na základě jména zakladatele společenství a barvy jejich závoje. Pojem zahrnuje vídeňskou i kroměřížskou komunitu.

Boromejka

Zkrácené označení pro členku Kongregace Milosrdných sester sv. Karla Boromejského na základě jména patrona společenství.

Duchovní kytice

Ručně vyráběné a malované přání řeholnic tradičně věnované generální představené vídeňských vincentek. Do přání pak sestry zapsaly jednotlivé modlitby a oběti, které byly darovány na tento úmysl.

Eucharistie

Podle katolické víry se jedná o reálnou přítomnost Ježíše Krista pod způsobem chleba.

Exercicie

Duchovní cvičení každoročně povinné pro všechny řeholníky a kněze. Jedná se o čas ztišení, modlitby, rozjímání, obvykle zahrnující přednášky na vybrané duchovní téma. Většinou trvají jeden týden.

Exercitátor

Kněz, který vede exercicie – přednáší účastníkům exercicií, je k dispozici pro soukromé rozhovory, svátost smíření atd.

Filiálka – viz filiální dům.

Filiální dům

Kláster založený z mateřského kláštera a spadající jurisdikčně pod tento klášter.

Formace

Výchova možných budoucích členů institutu k upevnování jejich osobní víry, křesťanského života, ve zvyklostech a tradicích jednotlivého společenství. V přeneseném významu se může jednat o zkušební dobu v klášteře, která je pro formaci určena. Tato doba se v Kongregaci Milosrdných sester sv. Vincence de Paul Vídeň-Gumpendorf Dcer křesťanské lásky členila na následující období: kandidatura, postulát (ve starších textech někdy spojováno s kandidaturou) a noviciát (ve starších textech někdy vyčleňován první tzv. kanonický rok). Vídeňské vincentky na základě specifického způsobu slibů neměly následnou dobu tzv. juniorátu.

Generalát – viz generální dům

Generální dům

Hlavní klášter kongregace. Sídlo generálního představeného/generální představené.

Generální kapitula

Shromáždění generálního vedení a volených zástupkyň dané kongregace za účelem projednání závažných otázek pro kongregaci či volby nového generálního vedení.

Generální představená

Sestra pověřená starostí o všechny členky, domy a díla společenství. Měla nejvyšší pravomoci při rozhodování. Sama podléhala pouze rozhodnutí papeže (v případě institutů papežského práva) či místnímu biskupovi (v případě institutů diecézního práva). Od roku 1920 musela důležitá rozhodnutí nechat schválit generální radou.

Generální rada

Sbor volených zástupkyň určitého společenství, který funguje jako poradní i kontrolní orgán pro činnost generální představené a superiora.

Generální vikářka

Zástupkyně generální představené volená sestrami. Generální vikářka byla součástí generální rady.

Generální vedení

Jedná se o nejvyšší vedení jednotlivých institutů. V tomto případě do roku 1920 o generální představenou a superiora společenství, následně byla ke generálnímu vedení přičleněna i volená generální rada.

Hábit

Oděv řeholních sester určující příslušnost k určitému společenství.

Institut

Starší označení pro řeholní společenství. V předkládané práci použito jako synonymum pro kongregaci.

Kandidátka

Žena v prvním zkušebním období po vstupu do kláštera. V této době smí kdykoliv z kláštera svobodně odejít nebo být představenými z kláštera propuštěna.

Kandidatura

První část zkušebního období v klášteře.

Kapitula

1. význam slova: Shromáždění vedení a volených zástupců dané kongregace za účelem projednání závažných otázek pro kongregaci. Kapitula může probíhat na úrovni celé kongregace (generální) či provincie (provinční).

2. význam slova: Poradní orgán biskupa.

Komisař

V této práci použito ve významu kněze, který byl ustanoven jako pomocník při správě záležitostí provincie dané kongregace. Tento kněz nebyl členem kongregace. Byl jmenován ordinariátem v místě provinčního sídla. Generální vedení tedy výběr nemohlo změnit. Pro mnohá významná rozhodnutí bylo potřeba souhlasu obou (tedy provinční představené i komisaře), např. pro podpisy významných listin a smluv. Komisař též mohl jednat jménem kongregace. Zodpovídal na hmotný i duchovní stav společenství a pomáhal při formaci nových členek.

Konference vyšších představených mužských řeholí v České republice

Právnícká osoba sdružující všechny mužské řády, kongregace a řeholní společenství na území České republiky. Jednotlivé komunity jsou zastoupeny generálními nebo provinčními představenými.

Konference vyšších představených ženských řeholí v České republice

Právnícká osoba sdružující všechny ženské řády, kongregace a řeholní společenství na území České republiky. Jednotlivé komunity jsou zastoupeny generálními nebo provinčními představenými.

Kongregace

1. význam slova: Církevní společenství zasvěceného života, které žije podle evangelijních rad (tj. se sliby čistoty, chudoby a poslušnosti). Jedná se o tradiční označení pro řeholní řády vzniklé v novověku.

2. význam slova: Vatikánský úřad pro určité záležitosti (obdoba ministerstev).

Kongrua

Plat duchovních od státu.

Konstituce

Pravidla společného života církevní komunity schválená Svatým stolcem. Slovo řehole se většinou používá pouze ve spojení s řády.

Konzistoř

Poradní sbor diecézního biskupa nebo správní kancelář (a její personál), vyřizující agendu diecéze.

Kroměřížská vincentka

Zkrácené označení pro členku Kongregace Milosrdných sester sv. Vincence de Paul z československé provincie se sídlem v Kroměříži. Pojem zahrnuje část sester, která od roku 1922 nekomunikovala s generálními představenými a usilovala o naprosté osamostatnění od původního vídeňského generálního domu.

Křížová sestra

Zkrácené označení pro členku Kongregace Milosrdných sester sv. Kříže.

Mateřinec – viz mateřský dům

Mateřský dům

Původní dům společenství, ve kterém také byl zřízen noviciát. Většinou se jednalo o první klášter na určitém území a rovněž sídlo generálního představeného/generální představené.

Mimořádný zpovědník

Kněz určený pro zpovídání řeholnic určité komunity. Jeho povinností bylo navštívit daný dům minimálně čtyřikrát ročně.

Mniška

Členka kontemplativního řeholního společenství. V běžném jazyce špatně označována za jeptišku.

Modrá vincentka

Zkrácené označení pro členku společenství Dcer křesťanské lásky na základě jména zakladatele společenství a barvy současného řeholního oděvu.

Modus vivendi

Latinsky: způsob soužití. Právní dohoda mezi dvěma státy, která by měla být stvrzena. V práci použito ve významu dohody, která byla uzavřena mezi československou vládou a Svatým stolcem v roce 1928.

Motu proprio

Latinsky: z vlastní iniciativy. Zvláštní druh papežského reskriptu, který byl sepsán či iniciován osobním rozhodnutím papeže.

Notredamka

Zkrácené označení pro členku Kongregace Školských sester de Notre Dame.

Noviciát

Zkušební doba v klášteře. Od tridentského koncilu byla pevně a závazně stanovena na tzv. kanonický rok – jeden rok strávený především v ústraní (v tichu a modlitbě) v určeném domě pod vedením tzv. novicmistra/novicmistrové. Tridentický koncil stanovil též maximální délku noviciátu na dva roky. Ve vídeňské Kongregaci Milosrdných sester sv. Vincence trval noviciát vždy dva roky, z toho první platil jako kanonický, druhý pak byl určený k praktickému vzdělávání a školení pro výkon budoucího povolání. V přeneseném významu se tak nazývalo též místo v klášteře, které bylo určeno pro život noviců či novicetek.

Novicka

Prozatímní členka společenství (v době noviciátu) připravující se na skládání slibů. V případě Kongregace Milosrdných sester sv. Vincence de Paul Vídeň-Gumpendorf Dcer křesťanské lásky bývaly novicky prvního roku též označovány jako seminaristky.

Novicmistrová

Sestra pověřená formací zájemkyň o řeholní život. Zodpovídá za všechny části zkušební doby (kandidaturu, postulát, noviciát). Pro formaci dorostu si může vyžádat další vhodné sestry, které jí budou nápomocny. Novicmistrová též podává zprávy o jednotlivých zájemkyních, případně je doporučuje k postoupení do dalších období či ke složení slibů.

Nunciatura

Velvyslanectví Vatikánu v cizím státu (ve smyslu budovy či úřadu).

Nuncius

Velvyslanec papeže určený pro určitý stát při navázání diplomatických styků.

Obláčka

Slavnost přijetí do noviciátu. Na základě zvyklostí jednotlivých společenství bylo při slavnosti přijímáno také řeholní jméno či oděv. Po celé 19. století a v první polovině 20. století probíhaly u vídeňských vincentek dvě obláčky (každá na začátku jednotlivých roků noviciátu).

Opavská františkánka

Zkrácené označení pro členku Kongregace Milosrdných sester III. řádu sv. Františka s generálním sídlem v Opavě.

Ordinariát

Označení pro kancelář a úřad diecézního biskupa.

Pařížská vincentka

Zkrácené označení pro členku společenství Dcer křesťanské lásky na základě jména zakladatele společenství a mateřského domu.

Postulantka

Žena v druhém zkušebním období po vstupu do kláštera (po kandidatuře). V této době smí kdykoliv z kláštera svobodně odejít nebo být představenými z kláštera propuštěna.

Postulát

Zkušební doba v klášteře následující po kandidatuře a předchází noviciátu.

Probošt

Titul pro kněze, který je představeným kapituly (tj. poradního orgánu biskupa).

Probošství

Sídlo probošta.

Profese

Obřad skládání řeholních slibů. Vídeňské vincentky vždy skládaly tři tradiční sliby (slib chudoby, čistoty a poslušnosti). Forma těchto slibů (tj. Pro dobu života v kongregaci) byla v katolické církvi velice výjimečná. Nejednalo se tedy ani o časné, slavné či věčné sliby.

Profeska

Sestra, která složila sliby (tedy je po profesi).

Provincie

Spojení několika klášterů na určitém území s určitou mírou samostatnosti a s vlastním vedením, které je podřízeno generálnímu vedení celého společenství.

Provinční rada

Sbor volených zástupkyň určitého společenství, který funguje jako poradní i kontrolní orgán pro činnost provinční představené a komisaře.

Provinční představená

Sestra pověřená starostí o všechny členky, domy a díla společenství na území dané provincie. Měla určité pravomoci při rozhodování, významnější otázky však musela konzultovat s komisařem provincie a provinční radou. Pro nově vzniklou československou provincii vincentek byla jmenována generálním vedením na šest let.

Představená

Určená sestra s pravomocemi a zodpovědností v dané kongregaci. Označení se používá pro představenou (filiálního) domu, provincie či generální představenou.

Představená filiálního domu

Sestra zodpovídající za určitý klášter, jeho aktivity a současné členky společenství, které ho obývají. Byla jmenována generálním vedením. Zodpovídala se generálnímu a následně i provinčnímu vedení. O tom, které konkrétní sestry bude mít na starosti, nerozhodovala ona, ale generální vedení, následně pro československou provincii vincentek provinční představená.

Řád

Označení církevního společenství zasvěceného života, které žije podle evangelijních rad (tj. se sliby čistoty, chudoby a poslušnosti). Jedná se o tradiční označení pro řeholní společenství vzniklé ve středověku, které nemá oporu v církevním právu.

Řádný zpovědník

Kněz určený pro pravidelné zpovídání řeholnic určité komunity.

Ředitel domu

Kněz určený pro pomoc a kontrolu správy představené filiálního domu.

Salesián

Zkrácené označení pro člena společnosti sv. Františka Saleského na základě jména jejich patrona.

Spirituál

Kněz určený k duchovnímu vedení daného společenství.

Stanovy – viz konstituce

Superior

V této práci použito ve významu, který zavedl tridentský koncil. Jednalo se tedy o duchovního, který byl stanoven jako podpora generální představené pro vedení společenství. Tento kněz nebyl členem kongregace. Byl jmenován ordinariátem v místě mateřince. Pro mnohá významná rozhodnutí bylo potřeba souhlasu obou (tedy generální představené i superiora), např. Pro podpisy významných listin a smluv. Zároveň superior také samostatně vystupoval a jednal jménem celé kongregace. Podobnou funkci ve spojení s úkolem spirituála zastávali také další kněží pouze pro jednotlivé kláštery (tzv. Spiritual-Direktor). Úřad superiora celé kongregace a spirituála pak nesměla být spojena v jedné osobě.

Školská sestra

Zkrácené označení pro členku Kongregace Školských sester sv. Františka.

Těšitel

Zkrácené označení pro člena Kongregace Bratří těšitelů z Getseman.

Věno sestry

Určitý obnos majetku, který daná kandidátka přinesla do kláštera. Společenství jej v době jejího života obhospodařovalo, ale nesmělo s ním volně nakládat. V případě odchodu či propuštění z kongregace jej dotyčná dostala zpět. Určitá výše věna byla u některých klášterů podmínkou ke vstupu. Vídeňské vincentky jej nikdy nevyžadovaly.

Vídeňská vincentka

Zkrácené označení pro členku Kongregace Milosrdných sester sv. Vincence de Paul Vídeň-Gumpendorf Dcery křesťanské lásky na základě jména zakladatele společenství a mateřského domu. Pojem zahrnuje původně celou komunitu sester (včetně českých domů), od roku 1922 pouze ty, které zůstaly při vídeňském mateřinci.

Vincentinská rodina

Souhrnné označení pro všechna společenství zasvěceného života, která žijí podle spirituality sv. Vincence de Paul. Jednotlivá společenství mohou být tímto světce přímo založena nebo jej pouze považují za svého patrona.

Vincentka

Zkrácené označení pro členku některého ze společenství založeného sv. Vincencem de Paul či hlásícího se k němu. V práci použito jako zkrácené označení pro členku Kongregace Milosrdných sester sv. Vincence de Paul Vídeň-Gumpendorf Dcer křesťanské lásky, nevyplývá-li z kontextu jinak.

Vincentka-cyrilo-metodějka

Zkrácené označení pro členku plánované nové kongregace, která měla vzniknout z části československé provincie vídeňského domu a která od roku 1922 nekomunikovala s generálním vedením a snažila se o úplné osamostatnění.

Voršilka

Zkrácené označení pro členku Řádu sv. Voršily na základě jména patronky společenství.

Zasvěcená osoba

Souhrnné označení pro muže a ženy, kteří žijí v libovolném řádu či kongregaci.

Závoj

Látka zakrývací vlasy řeholních sester.

Seznam zkratek

ai	Anno Iesu – zkratka z Anno Domini Nostri Iesu Christi. Po zkratce vždy následuje letopočet.
č.	Číslo.
c. k.	Císařsko – královský – v různých tvarech podle následného podstatného jména.
CCG	Congregatio Fratrum Consolatorum de Gethsemani. Označení příslušníka Kongregace Bratří těšitelů z Getseman.
CJ	Congregatio Jesu. Označení členky Kongregace Jesu.
DKL	Dcery křesťanské lásky. Označení členky daného společenství.
hl.	heilige – v různých tvarech podle následného podstatného jména
Kč	Korun československých.
P.	Pater – kněz.
r.	Roku. Po zkratce následuje letopočet.
S. J.	Societas Jesu. Označení příslušníka Tovařystva Ježíšova.
sr.	Sororer – sestra (příslušnice některého řádu či kongregace). Po zkratce vždy následuje příslušné řeholní jméno.
sv.	Svatý – v různých tvarech podle následného jména (svatá, svatí).
vyd.	Vydání.

Resumé

The dissolution of the monarchy was followed by a nationalist dispute between some of the Czech nuns and the general leadership of the Congregation of the Sisters of Charity of St Vincent de Paul in Vienna. The main instigator of these efforts was purported to be Fr Josef Olšina. Vienna refused the separation of a part of the congregation as an act of mutilation; Superior Franz Hlawati later only acquiesced to the creation of a Czechoslovak province with its own novitiate in 1920. Two years later the nuns requested the foundation of an independent congregation of Czechoslovak Vincentians (with the approved title of *Služebnice sv. Vincence, sv. Cyrila a sv. Metoda* – “Servants of St Vincent, St Cyril, and St Methodius”). Besides the general leadership, the main negotiations were mainly attended by the Olomouc consistory, represented by Fr Gustav Klug, and by the Prague nunciature. All of the sisters in the province were given the right to decide to make the move. The German nuns and some of the Czechs (31 in all) decided for Vienna, but the other 57 nuns agreed with the foundation of a new province as planned. After quarrels over the large Pačlavice farming estate, the property and individual houses were also divided.

The Czechoslovak state administration did not like the nationalist reason for which the new religious order was established. The Czechoslovak Ministry of Foreign Affairs intervened at the Holy See, noting that the Czechoslovak Republic would not give its approval to the new congregation. The reasoning behind this illegal action also stemmed from the congregation’s alleged lack of economic security.

Rome decided to uphold the Czech province’s independence and to append it directly to the Olomouc ordinariate. This “temporary” provision, which lasted until 1995, enabled the nuns to elect their provincial superior, to found new houses, to accept candidates and admit them to their vows.

The Vincentian dispute was reflected in several contemporary newspaper articles and by the private printing of a “Commemorative Sheet” (*Pamětní list*). The nuns presented their views both to society at large and to high-ranking public figures (including President Tomáš G. Masaryk).

The research illustrates one example of the nationalist difficulties that various religious orders had to cope with in various levels of intensity during the first half of the twentieth century.

Textové přílohy

Seznam příloh

Příloha č. 1

Přehled vzniku Milosrdných sester sv. Vincence de Paul Vídeň-Gumpendorf

Příloha č. 2

Přehled společenství vincentek vzniklých ze Štrasburku

Příloha č. 3

Chronologie událostí

Příloha č. 4

Hlasovací lístek pro sestry ohledně přestupu do nové kongregace

Příloha č. 5

Přehled hlasování sester pro novou kongregaci v jednotlivých domech

Příloha č. 6

Pamětní list kroměřížských sester

Příloha č. 7

Vyjádření kroměřížských sester k návrhu nového hábitu

Příloha č. 8

Článek *Jak arcibiskupská konsistoř olomoucká počestuje*

Příloha č. 9

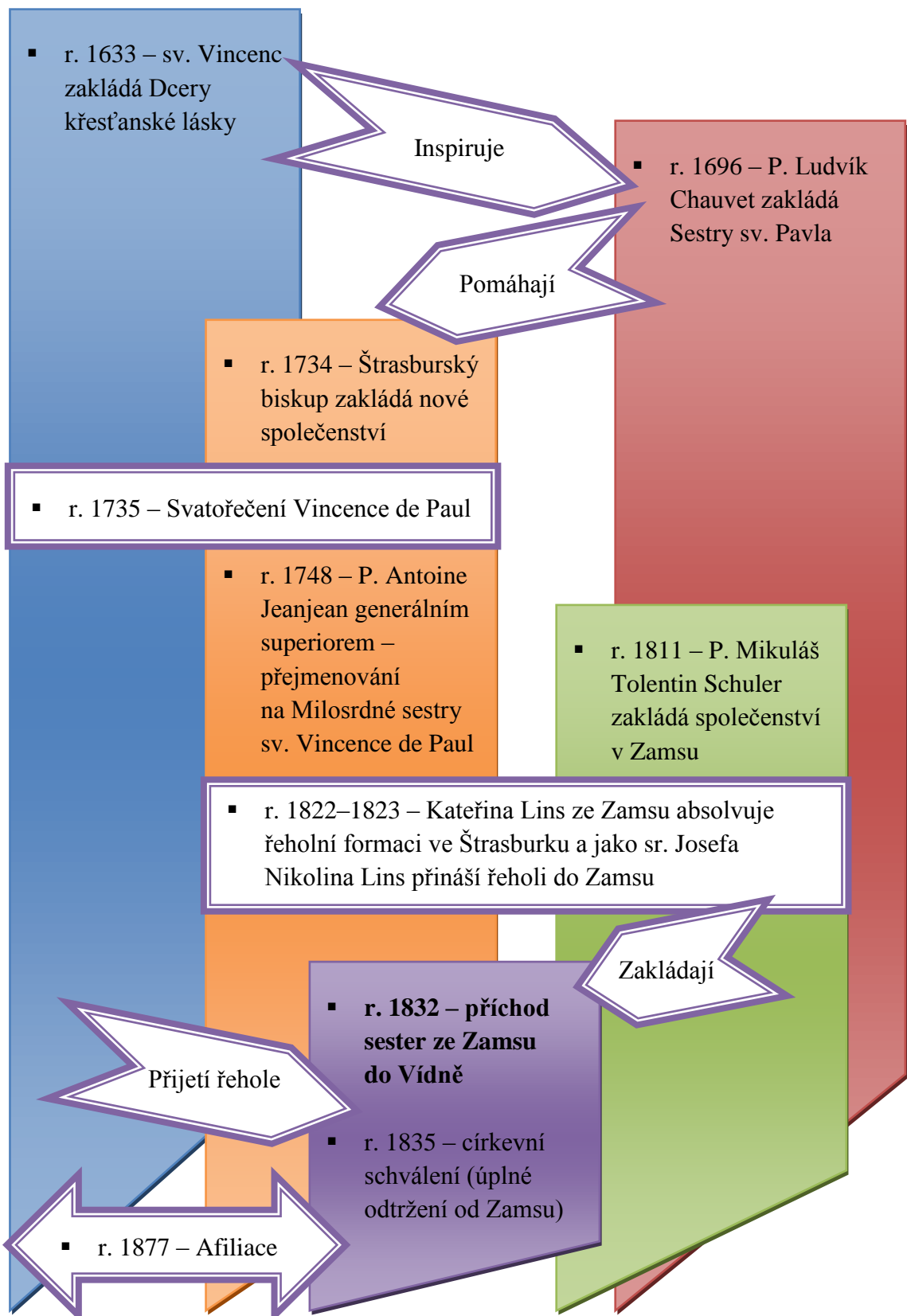
Dobový obraz řeholnice podle lístku *Zdravé zásady*

Příloha č. 1

Přehled vzniku Milosrdných sester sv. Vincence de Paul Vídeň-Gumpendorf

Legenda

- fialové šipky – postupné kroky směřující k vytvoření vídeňských vincentek
- modrý sloupec – společnost Dcer křesťanské lásky
- červený sloupec – Kongregace Sester sv. Pavla ze Chartres
- oranžový sloupec – štrasburské vincentky (francouzský název do r. 1853 Filles de la Charite, následně Soeurs de la Charité, německý překlad: Barmherzige Schwestern vom hl. Vinzenz von Paul Strassburg)
- zelený sloupec – Kongregace Milosrdných sester sv. Vincence de Paul Zams
- fialový sloupec – Kongregace Milosrdných sester sv. Vincence de Paul Vídeň-Gumpendorf

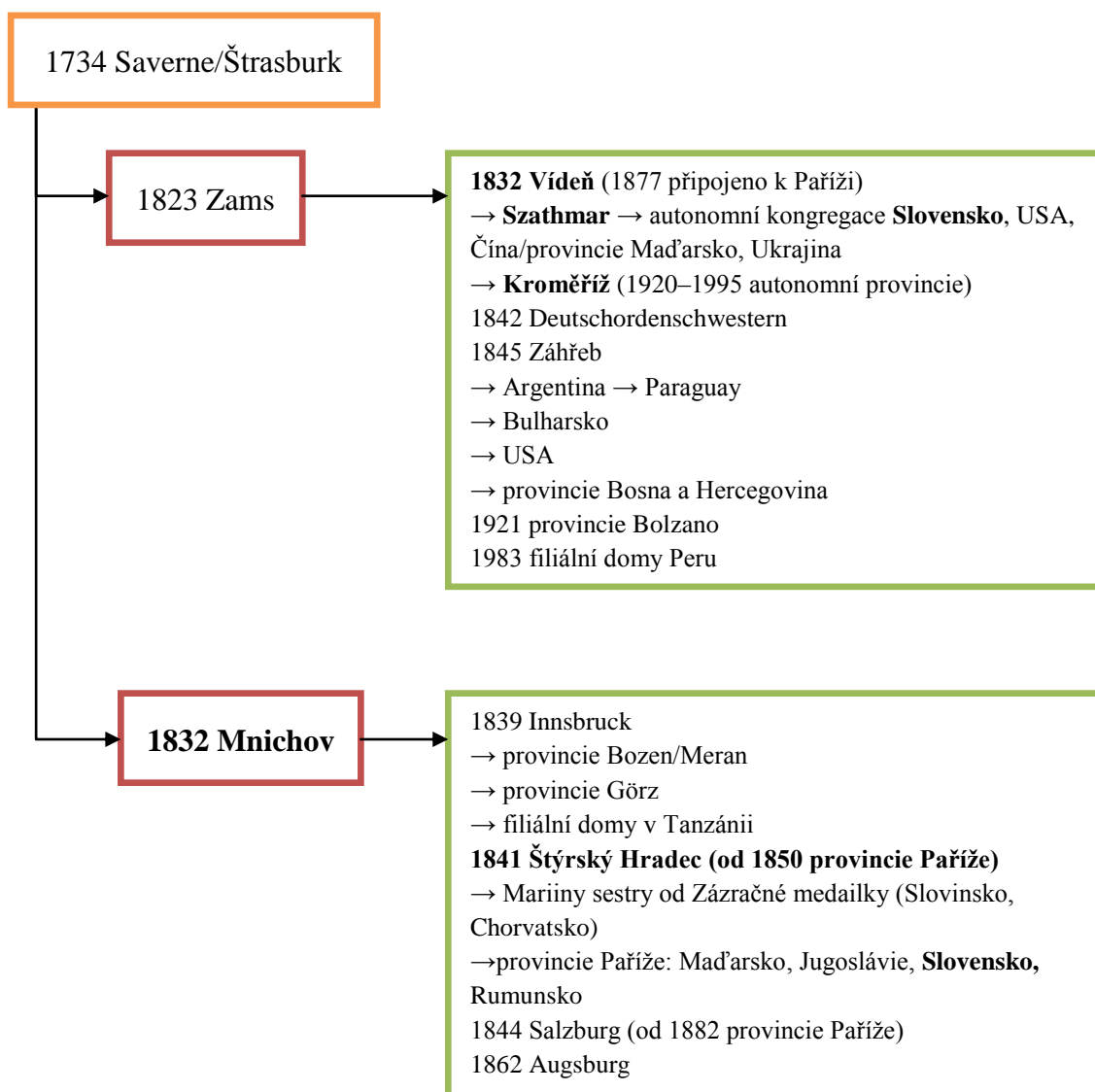
SOUČKOVÁ, M: *Původ.*

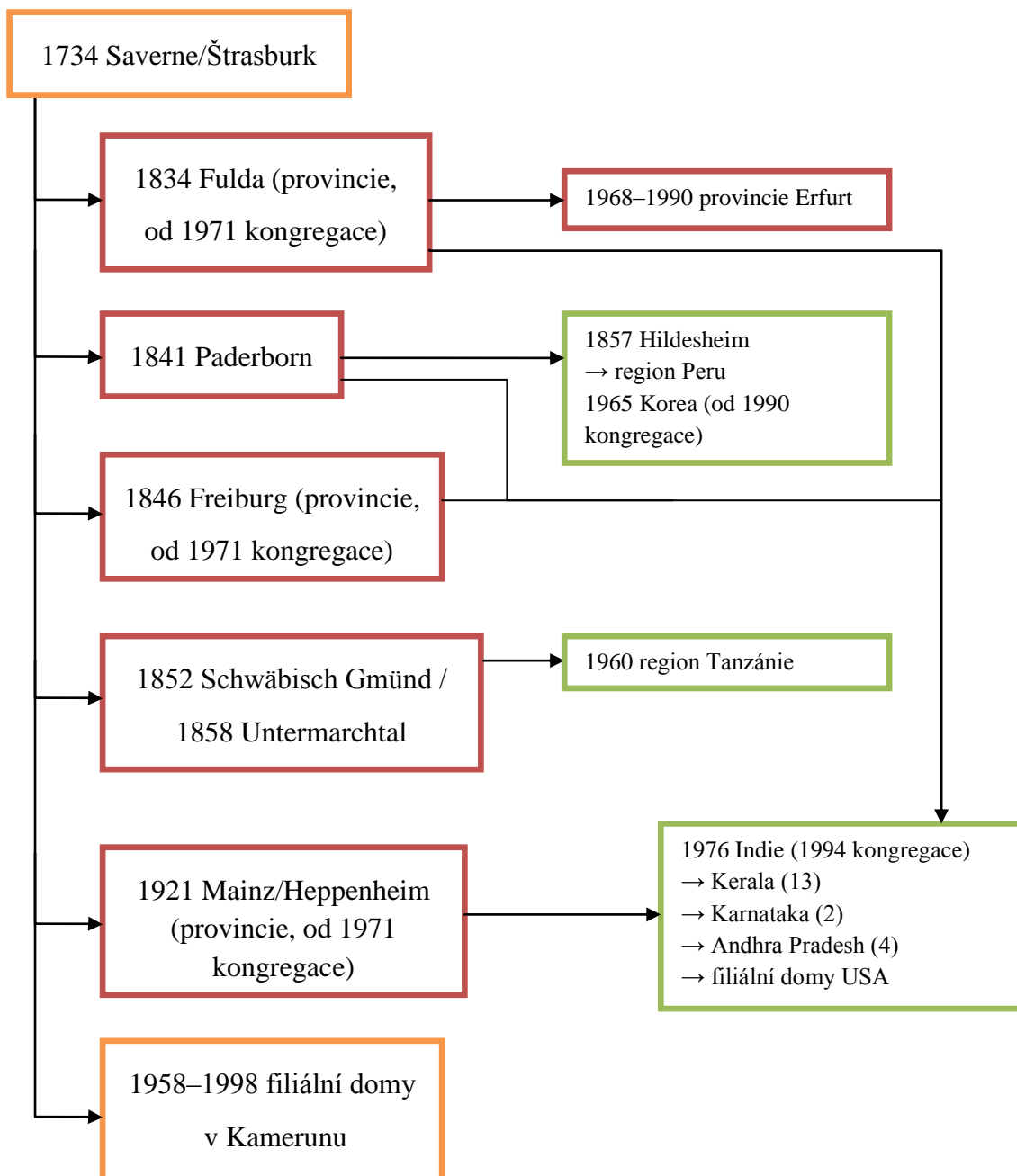
Příloha č. 2

Přehled společenství vincentek vzniklých ze Štrasburku

Legenda

- oranžový rámeček – původní kongregace ve Štrasburku
- červený rámeček – vzniklé kongregace ze štrasburských Milosrdných sester
- zelený rámeček – další rozvětvení kongregací
- tučné písmo – kongregace působící na území českých zemí, Československa a České republiky

SOUČKOVÁ, M: *Původ.*

Příloha č. 3

Chronologický přehled událostí

Rok	Událost
1832	Příchod sester do Vídně – založení vídeňské kongregace vincentek.
1835	Oficiální schválení kongregace papežem a dolnorakouskými úřady.
1842	Otevření filiálního domu v Pačlavičích. Založení společenství v Szatmáru (dnešní Satu Mare).
1845	Otevření filiálního domu v Kroměříži.
1886	Otevření filiálního domu ve Frýdku a ve Strážnici.
1887	Otevření filiálního domu v Karviné.
1889	Josef Seywald jmenován superiorem vídeňských vincentek.
1890	Otevření filiálního domu v Kvasicích.
1896	Anna Coufalíková vstupuje do kláštera.
1900	Otevření filiálního domu v Paskově a Lednici.
1902	Otevření filiálního domu ve Svitavách.
1903	Vydání dvojjazyčných konstitucí.
1907	Spor s městskou radou v Kroměříži kvůli německým nápisům na hrobech sester.
1910	Otevření filiálního domu ve Velkých Dyjakovicích. P. Josef Olšina komisařem kroměřížských filiálních domů. Sr. Gervasia Salznerová zvolena generální představenou.
1911	Sr. Techildis Coufalíková jmenována představenou kroměřížského sirotčince.
1914	První světová válka.
1917	Odvolání P. Olšiny z pozice komisaře kroměřížský filiálních domů.
1918	Vznik Československa.

- 1919 Zmínky o nutnosti vytvořit československou provincii s českým noviciátem, případně zcela samostatnou kongregaci.
- Franz Hlawati jmenován novým superiorem kongregace.
- Vydání novinového článku *Jak arcibiskupská konsistoř olomoucká počestňuje.*
- Podána oficiální žádost o vytvoření samostatné československé provincie.
- Žádost o zřízení českého noviciátu.
- 1920 Povolení Svatého stolce vytvořit československou provincii.
- Slavnostní zřízení provincie v Kroměříži.
- 1921 Antonín Cyril Stojan jmenován olomouckým arcibiskupem.
- 1922 Žádost provinční představené a její rady úplné odtržení od generálního domu.
- Sepsán protokol o odtržení, schválen superiorem a monsignorem Klugem.
- Svatý stolec schválil rozdělení společenství s plánem vytvořit novou kongregaci (s podmínkou vytvořit nové jméno a hábit).
- Zvěsti o plánech na vytvoření německé provincie vincentek v Československu.
- Ministerstvo zahraničí odmítá vznik nové kongregace.
- Hlasování sester o příslušnosti k původnímu generálnímu domu nebo k nové kongregaci.
- Schválení nového jména a řeholního šatu.
- 1923 Rozšíření školy ve Strážnici.
- Zřízení chorobince ve Strážnici.
- Novým olomouckým arcibiskupem jmenován Leopold Prečan.
- 1924 Žádost ke generální představené, o úplné rozvázání provincie, která byla již rozdělena, ale ještě neschválena v Římě.

- 1924 Povolení obláček a slibů v československé provincii.
- 1925 Otevření filiálního domu v Železné (Domažlicko) – pod vídeňským mateřincem.
Rozšíření kroměřížského kláštera o třípatrovou přístavbu.
Provizorní uspořádání stanov Milosrdných sester.
- 1926 Snaha generálního vedení o odvolání sr. Techildis Coufalíkové z pozice provinční představené.
- 1927 Volba nové generální představené – sr. Heleny Ruprechtsbergrové.
- 1928 Rozeslání *Pamětního listu* kroměřížských vincentek.
Reakce na *Pamětní list* ve člancích německých novin.
- 1929 Otevření dalšího filiálního domu vídeňských sester ve Svitavách (sirotčinec a chudobinec).
Smrt P. Mikuláše Fischera.
- 1931 Provizorní řešení situace - československá provincie podřízena pod pražskou nunciaturu na dobu pěti let.
- 1995 Oficiální znovupřičlenění kroměřížské provincie pod vídeňský mateřinec.

Archiv provincie vincentek, složka *Barmherzige Schwestern*; tamtéž, *BRIEFVERKEHR / PRAG–OLMUTZ–WIEN / 1932–1939.*; tamtéž, *Kronika české provincie*; tamtéž, *Memorabilie Kremsier*; Archiv generalátu vincentek, *Chronik 1911–1927*; tamtéž, *Chronik 1928–1938*; HLAWATI, F.: *c. d.*; *Generální direktář*, s. 73–86.

Příloha č. 4

Hlasovací lístek pro sestry ohledně přestupu do nové kongregace

Gelobt sei Jesus Christus.

An die ehrwürdige Schwester N. N. in N.

Ein Teil der böhmischen Schwestern in der tschecho-slovakischen Provinz hat seit längerer Zeit die Trennung vom Wiener Mutterhause gewünscht. Der Heilige Stuhl hat für die Trennung zunächst vorgeschrieben, dass der getrennte Teil wie ein neues Institut einen eigenen Namen und ein neues Ordenskleid bekomme. Jene Schwestern, welche diese Trennung mitmachen, werden also vom Mutterhause in Wien vollständig losgelöst sein, ein neues Institut bilden und Namen und Ordenskleid so erhalten, dass sie mit dem bisherigen Institute nicht verwechselt werden können. In der Tschocho-Slovakei wird dann in Zukunft eine Provinz unserer Institutes und daneben ein ganz neues Institut der getrennten Schwestern bestehen.

Der Heilige Stuhl hat gleichzeitig angeordnet, dass jede Schwester frei und nach eigener Überzeugung die Erklärung abgebe, ob sie die Trennung mitmachen oder beim bisherigen Mutterinstitute (und bei der bisherigen Provinz) bleiben wolle. Diese schriftliche Erklärung darf nicht mehr zurückgenommen werden.

Überlegen Sie, liebe ehrwürdige Schwester vor Gott und Ihrem Gewissen, was Sie zu tun und wie Sie sich zu entscheiden haben, und schreiben Sie dann auf diesem Blatt Ihren Entschluss.

Entweder: Ich wähle die Trennung

Oder: Ich bleibe weiter im Orden.

Darunter setzen Sie Ihre Unterschrift und das Datum und geben die Erklärung im beiliegenden Kuvert geschossen ab.

Dr. F. Hlawati, Superior

S. Gervasia Salzner, Generaloberin

Wien, am....1922

ZA Olomouc, Fond ACO Arcibiskupská konsistoř Olomouc, inv. č. 2671–2678, sign. H8, kart. 5196, *neroztříděné zprávy o řádech a kongregacích z let 1920–1931*, Nr. 15580 ai 1922, Superior Hlavatý in Wien berichtet in Sachen der Trennung der Provinz der Vinzenzschestern.

Příloha č. 5

Přehled hlasování sester v jednotlivých domech

Filiálky	Počet sester v domě	Pro novou kongregaci (Kroměříž)	Pro původní mateřinec (Viedeň)
Kroměříž, provinční dům	15	14	1
Kroměříž, sirotčinec	6	6	–
Strážnice	11	11	–
Paskov	4	2	2
Frýdek	4	4	–
Lednice	7	3	4
Chudenice	2	2	–
Velké Dyjákovice	2	–	2
Valtice	6	–	6
Svitavy, klášter	11	8	3
Svitavy, nemocnice	8	3	5
Pačlavice	10	2	6
Jihlava	6	6	–

ZA Olomouc, f. ACO, kart. 5194, *neroztříděné zprávy*, Nr. 17996 ai 1922, Mons[ignore] Klug podává zprávu o postupu a výsledku hlasování sester sv. Vincence provincie československé/k číslu 16.402/; tamtéž, f. ACO, kart. 5196, *neroztříděné zprávy*, Nr. 17256 ai 1922, Komisař Olšina v Břestu podává zprávu ohl[edně] rozdělení provincie Milosrdných sester; tamtéž, Nr. 16402 ai 1922, Superior Hlawatý in Wien berichtet puncto Provinztrennung der barmh[erzige] Schwestern; tamtéž, Protokoll Eisgrub; tamtéž, Protokoll Feldberg; tamtéž, Protokoll Chudenitz; tamtéž, Protokoll Iglau; tamtéž, Protokoll Kremsier; tamtéž, Protokoll Paskau; tamtéž, Protokoll Straßnitz; tamtéž, Protokoll Zwittau – Krankenhaus; tamtéž, Protokoll Zwittau – Kloster; tamtéž, Seznam milosrdných sester v česk[oslovenské] provincii.

Příloha č. 6

Pamětní list kroměřížských sester

Jeho arcibiskupské milosti v Praze,

č[eskoslovenská] provincie Milosrdných sester řádu sv. Vincence z Pauly s mateřincem v Kroměříži dovolují sobě předložit Vašemu blahorodí pamětní list.

1. Blíží se doba, kdy jednati se bude mezi zástupci č[eskoslovenské] vlády a Vatikánem o řádné úpravě domácích a zahraničních řádů. Mezi nejutlačovanějšími řády jest na prvním místě řád Milosrdných sester sv. Vincence z Pauly s mateřincem v Kroměříži, jehož sestry založily v roce 1920 samostatnou provincii. Do roku 1920 podléhaly správě vídeňské. Byvše však pro svou národnost uráženy i představenou vídeňskou, odtrhly se od nadvlády v cizím státě, kde jako příslušnice samostatné Č[eskoslovenské] republiky nadchnuty vlasteneckými city neměly místa.

Představená vídeňská, seznavši city sester č[eskoslovenské] národnosti, titulovala je nejsprostějšími nadávkami, urážejíce při tom celý č[eskoslovenský] národ, až posléze vyhnány byly jako zločinci z domů moravských, které sobě Vídeň ponechala, protože byly uvědomělé Moravanky. Nato založily si samostatnou č[eskoslovenskou] provincii s mateřincem v Kroměříži a zde dosud spravují a vedou nemocnici a mateřskou školku. Od té doby až do dnešního dne je jejich činnost velmi plodná. V nemocnici jejich, v níž nachází vzorného ošetření chudí i dělníci bez rozdílu politického přesvědčení a náboženského vyznání za nepatrný poplatek 10 Kč denně, také zdarma jsou zde nemocní ošetřováni. Provincie jejich zakládá též nemocnice ve Strážnici, kde dosud není žádné nemocnice, zřizuje školky, v nichž jsou opatrovány děti nemajetných rodičů ponejvíce dělníků, kteří pro jejich denní zaměstnání nemají dosti času vlastní děti opatrovat a to úplně zdarma. Činnost řádových sester jest vedena čistě v duchu svého zakladatele a směřuje k umírnění bídy těch nejubožejších.

2. ...Tuto nemocnici (v Kroměříži) vydržoval pak vídeňský mateřinec, jak dle vůle odkazovatelky výtah knih nasvědčuje, od roku 1845 až do roku 1920, kdy zastavil mateřinec vídeňský podporu klášterní nemocnice v Kroměříži jen z ohledů protistátních, protože sestry v téže nemocnici přiznaly se jako č[eskoslovenské] vlastenky. Od roku 1920 do dnešního dne dluží klášteru v Kroměříži více jak 500 000 Kč. K tomu velkostatek v Pačlavicích vede ve vlastní režii a tučný výtěžek z něj plyne do jeho pokladny ve Vídni...

3. Jest naprosto nemožné věřiti, že by jiný stát dovolil některému řádu vyvážeti výtěžky z velkostatku, nacházejícího se na jeho území, za hranice, jak se děje u mnoha řádů v Č[eskoslovenské] republice, jichž mateřinec zřízením č[eskoslovenského] státu nachází se v cizině.

4. Jak ujednáno jest, hodlá tajně vídeňský mateřinec zříditi na území Č[eskoslovenské] republiky pro svůj řád vlastní odbočku s názvem Česko-německá provincie v Č[eskoslovenské] republice. Myšlenka tato je naprosto v rozporu s dobrými zájmy státními, neboť není třeba, aby řády cizího státu pečovaly o školství a nemocné v Č[eskoslovenské] republice.

Snahy takové nesledují blaho v našem státě, ale jde výhradně o to, aby domy a velkostatek v Pačlavicích jim nadále zůstaly a aby z nich mohly býti výtěžky vyváženy za hranice, jak se děje dosud. Tak nelze si představit docílený „modus vivendi“. To samé hodlají učiniti i jiné řády na ochranu svých finančních zájmů.

5. ...z těchto důvodů prosí, aby:

1. zamezeno bylo tvoření nových odboček od cizích mateřinců, tím více, aby zabráněno bylo snaze zříditi Česko-německou provincii, patřící pod mateřinec ve Svitavách, jak již stanovil vídeňský kardinál Dr. Piffel a je již hotovou věcí;

...

3. aby domy, spravované dosud sestrami německé národnosti a závislé na zahraničním mateřinci, byly tomuto odňaty a přiděleny mateřinci v Kroměříži.

V Kroměříži dne 6. března 1928

Za 130 utlačovaných sester

Sr. Julietta Kusáková

ZA Olomouc, Fond ACO Arcibiskupská konsistoř Olomouc, inv. č. 2671–2678, sign. H8, kart. 5196, *neroztříděné zprávy o řádech a kongregacích z let 1920–1931*, Nr. 13227 ai 1928, Československé provincie sester sv. Vincence zasílají pamětní spis o úpravě poměrů s bývalým mateřincem vídeňským.

Příloha č. 7

Vyjádření kroměřížských sester k návrhu nového hábitu

K písemné odpovědi provinční představené stran šatu podotýkají zde dvě sestry z Kroměříže ústně toto:

Chtějí setrvati při šatě navrženém jimi dříve.

1. Změny jsou značné, vpředu je šat na hlavě kulatý, původní hranatý.

2. Od původní kongregace sester sv. Vincence oddělilo se již několik samostatných kongregací, všechny si však ponechaly na svém šatě šátky /Halstuchy/. Nová kongregace bude také kongregace sv. Vincence. Může tedy také míti nějakou podobnost se šatem původní kongregace.

3. Lidé jsou velmi navyklí na nynější jejich šat, šat Vídní navržený je však úplně jiný, což by vzbudilo velký údiv i nevoli věřících.

4. Šat kroměřížskými sestrami navržený je velmi praktický z toho ohledu, že sestry lépe budou slyšeti než se šatem nynějším.

5. Sestry františkanky vídeňské mají úplně podobný šat se sestrami křížovými a sestrami Božského Srdce Páně a nečiní se proti tomu námitek, ačkoliv jsou to úplně odlišné kongregace. Tím méně by se měly dělati námitky zde, kde se jedná o kongregaci úplně příbuznou.

6. Kroměřížské sestry mají v zásobě mnoho šátků, kterých by nemohly použití při hábitu Vídní navrženém.

7. Sestrám se Vídní navržený šat naprosto nelíbí a nechtějí jej obléci, jelikož také lékaři se o šatu navrženém Vídní velmi nepříznivě vyjádřili. Sestry dokonce prohlásily, že by raději z kongregace vystoupily, než by přijaly jim tak nesympatický hábit, který Vídeň navrhla. Práví, že přinášejí dosti velkou oběť, že jsou ochotny svůj nynější šat sester vincentek změnit.

ZA Olomouc, fond ACO Arcibiskupská konsistoř Olomouc, inv. č. 2671–2678, sign. H8, kart. 5196, *neroztříděné zprávy o řádech a kongregacích z let 1920–1931*, Nr. 19142 ai 1922, Milosrdné sestry v Kroměříži podávají zprávy ohledně oděvu pro sestry nové provincie.

Příloha č. 8

Článek *Jak arcibiskupská konsistoř olomoucká počest'uje*

Již v prvních číslech „Práva národa“ bylo poukázáno na neuvěřitelný nešvar, že uprostřed Hané straší v Nezamyslicích něm[ecký] klášter jeptišek a poněmčuje. Jak horliví jsou naši církevní úředové v odstraňování podobných neplech, viděti na Kongregaci milosrdných sester sv. Vincence. Sestry sv. Vincence z oblasti Moravy rozhodly se zažádati za osamostatnění, tj. odtržení od Vídně, aby byly poddány představeným, příslušníkům naší republiky. Doufaly, že najdou jako „milosrdné“ v boji o kláštery spíše zastání, zvláště, když by mohly poukázat na to, že se přimkly hned od počátku k našemu státu.

S radostí uvítaly tu možnost, protože byly s Vídní nespokojeny; z příčin tělesných i duševních. Vídeňské kláštery žily z našich děvčat moravských, zdravých, silných a proto je Vídeň ráda brala za „sestřičky“ – do prádelen, do kuchyní, k posluhám a vůbec, kde bylo celý den běhu, dřiny a práce ordinární.

Vím to z úst jednoho již zemřelého kněze, který si mně na to trpce stěžoval, že Vídeň bere věno našich děvčat, využitkovává jejich těl na služebné, hrubé práce, ale na něco „lepšího“, že jsou jen Němky.

Vím, s jakou hanbou sestry mi vyprávěly, když ve Vídni do prádelny, kam žádná nepospíchala, byla Češka poslána se sprostou poznámkou: „X kann gehen, is a bémin.“ Tedy na to byly jen naše dcerky dobré! A ještě jiná věc. Např. nyní ve válce při mši svaté mohlo se ve Vídni zpívat v klášteře maďarsky, snad i turecky, kdyby se byli jací Turci katoličtí našli, česky však zakázáno! Tedy jen opovržení! Potom vnitřní život: knihy modlitební, zkrátka duchovní strava i v moravských klášteřích – německé. Táži se, zdali by také Němky modlily se ve Vídni česky? Toto ponižující, nedůstojné postavení, jež sestřím bylo často a často snášeti, je při veškeré poddanosti přece jen urážkou – a chtěly tedy v českém státě býti Češkami, když Němky ve Vídni jsou Němkami.

Sestry obrátily se na gen[erální] představenou ve Vídni se žádostí o osamostatnění, ta zajela do Olomouce v té věci 9. ledna, kdež dali po uplynutí právě celého měsíce velechytrou odpověď – i kardinálem schválenou – že sestry se mají obrátiti na vídeňské představené. V přípise olomoucké konsistoře se praví, že pro případ, budou-li kláštery u nás zrušeny a majetek jejich bude-li zabrán, právě příslušníku cizího státu, jímž jest „Institut der barmherzigen Schwestern in Wien“,

nezabere se majetek tak lehce a bezohledně jako majetek příslušníka vlastního státu a že v případě zrušení kongregace i republiky Deutsch-Österreich připadl by ve smyslu nadačního listu velkostatek Pačlavice knížecí rodině Windischgrätzově.

Vídeňští představení se vyjádřili, že na řízení provincie v českém státě nelze v nynější rozhárané a nejisté době pomýšleti. Až se poměry uklidní, budou představení hledět na věc tuto jako veškeré pozornosti hodnou. Co se však týká úplného osamostatnění zřízením vlastního mateřince s generální představenou, k tomu nemohou představení spolupůsobiti, poněvadž by to znamenalo okleštění kongregace (ein Akt der Selbstverstümmelung). Ostatně jest otázkou, bylo-li by na místě v nynější převratné době uprostřed protireholských bouří obrátiti se na sv. Stolicí se žádostí o zřízení nové řehole.

Aby však veřejnost byla správně informována, sdělujeme: Běží tu o „Besitzstand“ rakouský, vídeňský, německý, „Besitzstand“ hmotný i mravní, tj. o velkostatek řádový Pačlavice, potom, že Morava dodávala kongregaci právě tělesně nejzdravější, tedy nejčistější a nejpokornější „materiál“, s nímž bylo lze vymést kde jakou špínu a – nereptal. Morální ztráta pro Vídeň a Německo by byla ta, že by Vídeň a němečtí představení ztratili panování nad všemi moravskými domy: ve Strážnici, Pačlavicích, Lednici, v Kroměříži (dva domy) a v Paskově a panování, jak známo jest pro Němce jako rybě voda, jinak se cítí utlačeným.

Právě, aby sestry zůstaly ve Vídni, nasadila nynější gen[erální] představená na Moravu za představené osoby duševně ubohé, ale Vídni oddané, aby ty působily na poddané sestry v tom smyslu, že by to bylo proti svatě řeholi a proti svatě poslušnosti atd., zkrátka, že se hloupé „Moravky“ dají zastrašiti ve vědomí, a tak že bude německý „Besitzstand“ zachráněn. Jak nynější představené v tom smyslu pracují také v ohledu materiálním, o tom tu ukázku: Když pro obecní bídu u nás bylo vládou zakázáno vyvážeti, vymohla si pačlavská sestra představná (je nyní představenou v klášteře v Kroměříži) dovolení, aby směly poslati do Vídně aspoň „zeleninu“, dva vagony. Když už byly plné v Nezamyslicích nachystány k odjezdu, zřizenci je prohlédli a našli v útrokách zeleniny zásoby tuku, mouky atd. Přirozeně z toho i ostuda pro určitou stranu politickou i onoho P. poslance, jenž pomáhal k povolení vývozu.

V kláštěrech právě letos nařizovaly představené stále: jen šetřit chleba, mouky, zemáků atd., aby se mohlo poslati co nejvíce do Vídně a pohnuly všemi možnými činiteli a protektory, aby jim bylo dovoleno dovážeti do Vídně. Zatím sestry ve vlastních kláštěrech trpěly hlad a bídu a na příklad ve zdejších kláštěrech mnohdy

mávaly v neděli pouhé zelí k obědu. Arci jedno potěšení měly právě toto, že totiž na podzim vykrmily kachny, jež potom ve Vídni výborně chutnaly. Pačlavický statek dodával letos kroměřížskému sirotčinci (!) vždy třetí den 25 litrů mléka, ale zastavil dodávku – prý nedojí, ale ví se, kam to určeno.

Jedno je arci jisté a s potěšitelnou upřímností to p[an] gen[erální] vikář olomoucký s p[anem] kardinálem přiznali: jak rádi by, aby naše republika jen nemohla dostati velkostatek, jenž nepřízní doby ocitl se v držení cizáků. Řekněte mi upřímně, nevyhlíží to vše jako smluvená hra? A když to není smluveno, prozrazuje jednání olomouckých pánů trošku ochoty, chuti a vůle odpomoci nešváru, který v našem státě nesmí trvati?? To bych rád viděl, aby nemohli naši preláti pro naše lidi v našem státě vymoci v Římě samostatnost církevní! Právě nyní; protože politické poměry bývalé jsou rozvráceny a když vídeňští páni, na něž rak[ousko]-němec[ká] Olomouc naše české sestry odkázala, ujišťují, že oni nebudou podporovat jejich snahy!

Ano, ti páni v Olomouci, jimž je něm[ecká] Vídeň – nám odjakživa nepřátelská – otcem, ti jsou stále myslí, srdcem a svojí přejností ne u nás, nýbrž v německém Rakousku. Z nás jen tyjí.

Jak konsistoř počestuje.

Příloha č. 9

Dobový obraz řeholnice podle lístku *Zdravé zásady*

Pověz mi, drahá sestro:

1. Co jest řeholní?

Ráj pro dokonalé, peklo pro vlažné, krátký a lehký očištec pro pokání milovné řeholníky.

2. Co jest řeholnice bez zachovávání sv. řehole a řeholních stanov?

Řeholnice dle šatu a nikoli dle ducha.

3. Co jest řeholnice bez modlitby, rozjímání, bez usebranosti mysli?

Tělo bez duše.

4. Co jest řeholnice bez umrtvování?

Prázdný stín bez těla.

5. Co jest řeholnice bez ctností?

Planý strom v úrodné zahradě.

6. Co jest řeholnice světských obyčejů a mravů?

Světu je na posměch, ďábel má ji rád, Bohu se protiví.

7. Co jest řeholnice bez řeholního domu a řeholního života?

Ryba bez vody.

8. Co jest řeholnice bez duchovního vůdce, jestliže sama sebe chce vésti?

Nešťastná žákyně pošetilé učitelky – nebo lépe sama sobě jest zlým duchem, pokušitelem, svůdcem.

9. Co jest zasmušilost?

Mučitelka, jejímž otcem jest zlý duch, matkou pýcha, životelkou lenivost.

10. Co jest hněv neb častá podrážděnost?

Toť duch pekla.

11. Co jest touha po chvále lidské?

Mol, který rozežírá ctnosti a zásluhy.

12. Co jest lenost?

Poduška ďáblova.

13. Co jest donášení, pomluva, reptání?

Řeč vlastní zlému duchu.

14. Co jest pokušení?

Zlatodol zásluh, zkušební kámen ctností.

15. Co jest pokořování a urážky?

Perly, které zdobí nevěstu Kristovu.

16. Co jsou nemoci, bolesti, duševní vyprahlost?

Záruka pravé lásky Boží, drahé kameny do nebeské koruny.

17. Co jest láska Boží?

Královna všech ctností, duše všech zbožných činů.

18. Co jest láska k bližnímu?

Známka učedníků Kristových.

19. Co jest poslušnost?

Matka podivuhodných skutků.

20. Co jest čistota?

Vzácná a Bohu přemilá ozdoba nevěsty Ježíše Krista.

21. Co jest dobrovolná chudoba?

Podmaňovatelka žádostí po statcích pozemských a dobyvatelka pokladů nebeských.

22. Co jest pokora?

Ctnost Kristova a základ i kořen vši svatosti.

23. Co jest modlitba? – rozjímání?

Denní chléb, ano, dech pravé řeholnice.

24. Co jest pohrdání světem?

Žebřík do nebe.

25. Co jest trpělivost?

Znak křesťanských bojovníků.

26. Co jest tichost?

Význačná známka oveček Kristových.

27. Co jest zdrženlivost? – půst?

Pokrm ctností, záhuba nepravostí.

28. Co jest mlčení?

Matka svatých myšlenek a živitelka modlitby.

29. Co jest skromnost?

Znak svaté duše dlící v těle.

30. Co jest samota?

Pramen pravé radosti zde na zemi, neboť jest takřka hovornou, kde nebeský ženich rozmlouvá s duší sobě zasnoubenou.

31. Co jest velkomyslnost ve službě Boží?

Mohutná podpora na cestě k dokonalosti.

32. Co jest vytrvalost?

Koruna ctností.

33. Co se ještě doporučí řeholnici?

Pro Krista mnoho trpěti a pro Krista snášeti pohrdání.

Tvoje spolusestra

Archiv provincie vincentek, *Sbírka knih, Zdravé zásady*. Lístek vložen v knize:
Eucharistické jiskry. 1. díl. [1927].

Obrazové přílohy

Seznam příloh

Příloha č. 1

Fotografie generální představené sr. Gervasie Salznerové

Příloha č. 2

Fotografie z kroměřížského kláštera z roku 1915

Příloha č. 1

Fotografie generální představené sr. Gervasia Salznerové

Vrchní řada zleva: Primář Dr. Fritzsche, sr. Walburga, sr. Norbertina, tři neidentifikovatelné sestry, sr. Amalia, jedna neidentifikovatelná sestra, sr. Emerana, nejmenovaný lékař; spodní řada: manželka primáře Fritzscheho, sr. Gervasia Salznerová, neidentifikovatelná žena, sr. Kostka (generální vikářka), nejmenovaný lékař. Fotografie pořizena ve Vídni. Datace fotografie 1914–1916.

Archiv provincie vincentek, *Sbírka fotografií, Vyznamenané sestry za první světové války.*

Příloha č. 2

Fotografie z kroměřížského kláštera z roku 1915

Identifikované osoby na fotografii: sr. Perseveranda Pospíšilová (starší sestra, druhá zleva), P. Josef Olšina (kněz sedící uprostřed).

Archiv provincie vincentek, *Sbírka fotografií, Upomínka z nemocnice Milosrdných sester.*

Exkurs

Při studiu historie řeholních kongregací byla většina autorů zmatena variabilitou a zaměňováním názvů jednotlivých společenství. Zároveň docházelo k rozdílům v názvech jednoho společenství či ve psaní jmen. Variabilita jmen ve dvacátých letech 20. století pak představovala zajímavé doplnění předložené diplomové práce.

První bod zamyšlení představuje samotné jméno vídeňské kongregace. Specifičnost vývoje institutu⁵⁸⁸ vedla k přidělení jména Milosrdné sestry sv. Vincence de Paul Vídeň-Gumpendorf s dodatkem Dcery křesťanské lásky, což byl název prvotního společenství založeného světcem, které také působilo v českých zemích. Aby situace pro historiky byla více zkomplikovaná, začaly používat pařížské vincentky v období první republiky název Milosrdné sestry sv. Vincence. Jednalo se o oboustranné využívání těchto názvů.⁵⁸⁹ Situace se stávala paradoxnější i kvůli působištím sester: vídeňské vincentky otevřely dům ve Svitavách, pařížské zase ve Svitávce. Není tedy divu, že správní orgány potřebovaly třikrát vysvětlit vztah mezi těmito komunitami.⁵⁹⁰

Největší variabilitu vykazovalo samotné jméno světce. Ministerstvo zahraničních věcí tak řešilo otázku sester sv. **Vincense** z Pauly. Náhrobní kámen P. Olšiny odkazuje na sestry sv. **Vincencie**. Nejkurioznější překlep se objevil v *Pamětním spise P. Brejchy*, který kromě vincentek psal o Milosrdných sestrách sv. **Vavřince**. Tento klášter

⁵⁸⁸ Viz kapitola 3. Kongregace Milosrdných sester sv. Vincence de Paul.

⁵⁸⁹ Třetí variantou použitou pro pařížské společenství se stala kombinace Dcery křesťanské lásky sv. Vincence z Pauly. Srov. Archiv Biskupství brněnského, f. konzistoř Brno, inv. č. 3624, Výroční zpráva Dívčího sirotčince v Brně–Jundrově za správní rok 1925.

⁵⁹⁰ Srov. ZA Olomouc, f. ACO, kart. 5196, *nerozříděné zprávy*, Nr. 4455 ai 1923, Zemská správa polit[ická] mor[avská] žádá o sdělení o vytvoření samostatných provincií dvojích sester sv. Vincence z Pauly; Archiv Biskupství brněnského, f. konzistoř Brno, inv. č. 3624, Číslo jednací: 25426/III/5, Kongregace Milosrdných sester sv. Vincence z Pauly/ S[ocietas] Sororum Caritatis sancti Vincentii a Paulo, provinciální příslušnost, Zemský řad v Brně, dne 30. dubna 1940; tamtéž, Veleslavnému zemskému úřadu v Brně, číslo 4745, Kongregace Milosrdných sester sv. Vincence z Paula/S[ocietas] Sororum Caritatis sancti Vincentii a Paulo, provinciální příslušnost, K číslu 25.426/III/5, za biskupa brněnského: kancléř, v Brně dne 9. května 1940; tamtéž, Nejdůstojnější biskupský ordinariát Brno, číslo jednací 41.261–III/5/1940, Kongregace Milosrdných sester sv. Vincence z Pauly, provinciální příslušnost, k číslu: 4745 z 9/5. 1940, Zemský úřad v Brně, dne 5. srpna 1940; tamtéž, Veleslavnému zemskému úřadu v Brně, číslo 8213, Kongregace Milosrdných sester sv. Vincence z Pauly, provinciální příslušnost, k číslu 25.426/III/5, za biskupa brněnského: kancléř, v Brně, dne 8. srpna 1940; tamtéž, číslo jednací 42796/III–5/40, Kongregace Milosrdných sester sv. Vincence z Pauly, zřízení pobočního domu v Boskovicích, k číslu: 4744 z 9. 8. 1940, Zemský úřad v Brně, 16. srpna 1940; tamtéž, Zemskému Národnímu výboru v Brně, modus vivendi, čl. 111, Nr. 8897, Zpráva biskupské konsistoře v Brně o řeholních domech Milosrdných sester sv. Vincence v brněnské diecézi, k číslu 28.615–V/30, brněnská konsistoř, ze dne 7. srpna 1947; tamtéž, Biskupské konsistoři v Brně, číslo jednací 28.615/47–V/30, věc: Modus vivendi, čl. III – desiderata, Zemský národní výbor v Brně, dne 7. srpna 1947.

Milosrdných sester sv. **Vavřince** v Kroměříži zmínila jednou i olomoucká arcibiskupská kancelář.⁵⁹¹

Jak ale správně napsat jméno zakladatele? V diplomové práci byla použita nejčastěji používané podoba sv. Vincenc de Paul, kterou používají sestry dodnes. Variant se během dějin nabízelo hned několik. Tento francouzský kněz se nazýval **Vincent de Paul**, v originálních textech se sám podepisoval jako **Depaul**. Německé kongregace pak využívaly upravené podoby **Vinzenz von Paul**. Tento německý překlad byl využit českými sestrami. Z Vinzenz se stalo české **Vincenc**, de Paul však většinou zůstalo zachováno ve francouzštině. Ve zkoumaném období lze sledovat nacionální tendence k používání českého **Vincenc z Pauly**. Jméno Vincenc však nikdy nebylo přeloženo do českého ekvivalentu Čeněk.⁵⁹²

Kromě tří zmiňovaných podob se objevovaly i další: Milosrdné sestry sv. **Vinenta de Paolo**, Vincenz **a Paula**, Vincence de **Paula**, Vincence de **Pauli**, Vincence **z Pauliny** i sv. Vincence **z Pouly**. Kongregace se tedy při restitucích dovolávala majetku patřící 54 různým variantám názvu společenství či dceřiných organizací.⁵⁹³

Dodnes české Milosrdné sestry používají názvu Vincenc **de Paul**, zatímco církev užívá Vincenc **z Paula**.⁵⁹⁴

K podobným proměnám docházelo rovněž u jména spoluzakladatelky společenství. Francouzské **Luise** de Marillac bylo převedeno většinou na **Luisa** de Marillac, dostalo se mu též ale jiných forem. V německém jazyce se vyskytovaly

⁵⁹¹ Srov. ZA Olomouc, f. ACO, kart. 5196, *neroztříděné zprávy*, číslo jednací 132.081/III-4 ai 1922, věc: Řády církevní. Utvoření samostatné provincie [československé] kongregace mil[osrdných] sester sv. Vincence z Pauly, odpověď k číslu 10.061 ze dne 24. 6. 1922, Ministerstvo zahraničních věcí Československé republiky, v Praze dne 29. září 1922; tamtéž, f. ACO, kart. 5195, *neroztříděné zprávy*, Nr. 18620 ai 1917, Prodej pozemků v Kunovicích; Městský hřbitov Kroměříž, *Hrob P. Josefa Olšiny*; BREJCHA, L.: c. d., s. 138.

⁵⁹² Srov. Archiv provincie vincentek, *Potvrzení právnické osoby*. Prohlášení vydané Konferencí vyšších představených ženských řeholí v České republice ohledně názvů České provincie Kongregace Milosrdných sester sv. Vincence de Paul ze dne 20. srpna 2014; ZA Olomouc, f. ACO, kart. 5196, *neroztříděné zprávy*, Číslo 132.081/III-4 ai 1922, věc: Řády církevní. Utvoření samostatné provincie [československé] kongregace mil[osrdných] sester sv. Vincence z Pauly, odpověď k číslu 10.061 ze dne 24. 6. 1922, Ministerstvo zahraničních věcí Československé republiky, v Praze dne 29. září 1922; tamtéž, f. ACO, kart. 5195, *neroztříděné zprávy*, Nr. 18620 ai 1917, Prodej pozemků v Kunovicích; Městský hřbitov Kroměříž, *Hrob P. Josefa Olšiny*; BREJCHA, L.: c. d., s. 138.

⁵⁹³ Srov. Archiv provincie vincentek, *Potvrzení právnické osoby*.

⁵⁹⁴ Srov. Archiv provincie vincentek, *Kronika české provincie; Liturgický a pastorační kalendář Arcidiecéze olomoucké 2013–2014*. Olomouc 2013.

podoby: **Ludovika, Ludwika, Luisa, Luise von Marillac**. České prameny uváděly možnosti: **Ludovika, Ludvika** či **Ludvíka** de Marillac.⁵⁹⁵

Otázka, která se vynořila při sepisování diplomové práce, souvisela i s vlastním názvem vzniklé provincie. Převládající označení **československá** občas střídalo **česká**. Společenství tvořily sice sestry české i slovenské národnosti, ve skutečnosti ale na Slovensku nikdy zřízena jediná filiálka. Od roku 1993 tedy definitivně existovala česká provincie.⁵⁹⁶

Problém s pojmenování vzniklé provincie neměly pouze české prameny. Německé sestry ji nazývaly mnoha variantami: **Tschecho, Tschecho-slovakai, Tschecho-slovakischen, Cecho, Böhmen, Böhmisch-Mährische** či **Čecho** psáno s háčkem v německém textu.⁵⁹⁷

Názvové variabilitě se dostalo nakonec i nové kongregaci. Vedle **Služebnic sv. Vincence z Paula** to byly například **Služebnice lásky sv. Vincence z Paula**. Nakonec se název ustálil na české: Služebnice sv. Vincence, sv. Cyrila a Metoda; latinské: Famularum Sancti Vincentii a Paulo et Sancti Cyrilli et Methodii;⁵⁹⁸ a německé Dienerinnen des hl. Vinzenz von Paul und der hl. Cyrillus und Methodius.⁵⁹⁹ Přesto se na olomouckém arcibiskupstvích jednalo o **Služkách** (opraveno ze **Služny**) **sv. Vincence z Puly a sv. Cyrilla a Methoděje**.⁶⁰⁰

Tyto proměny je třeba chápat v kontextu doby. K rozdílům v názvech docházelo také u dalších řeholních společenství.⁶⁰¹ Zároveň se jednalo o období, ve kterém ani uvnitř kongregace neznaly přesnou písemnou podobu řeholních jmen vlastních sester: jedna osoba jako sr. **Nila** a sr. **Nyla**,⁶⁰² sr. **Julietta** nebo sr. **Julitta**⁶⁰³ či sr. **Natalie**

⁵⁹⁵ Srov. Archiv provincie vincentek, *Kronika české provincie*; Archiv provincie vincentek, *Kronika české provincie*; Archiv generalátu vincentek, *Chronik des Klosters in Zwittau*, s. 24.

⁵⁹⁶ Srov. Archiv provincie vincentek, *Kronika české provincie*.

⁵⁹⁷ Srov. *CSR II*, složka Provinz 1919–1929, An das hochwürdigste erzb[ischöflichen] Ordinariat Wien I., Institut der Barmherzigen Schwestern, Wien VI. Gumpendorferstrasse 108, Zahl 390, Wien am 21. November 1919.

⁵⁹⁸ Srov. ZA Olomouc, f. ACO, kart. 5196, *neroztříděné zprávy*, Nr. 15938 ai 1923, Farář Olšina prosí, aby byla poslána apoštolské nunciatuře v Praze informace o sestrách sv. Vincence.

⁵⁹⁹ Srov. Archiv generalátu vincentek, *Chronik des Klosters in Zwittau*, s. 35.

⁶⁰⁰ Srov. ZA Olomouc, f. ACO, kart. 5196, *neroztříděné zprávy*, Francisco Marmaggi, předmět: Kongregace Milosrdných sester sv. Vincence z Pauly, utvoření samostatných provincií v R[epublice] č[eskoslovenské].

⁶⁰¹ Srov. Sr. Pavla Křivánková.

⁶⁰² Srov. ZA Olomouc, f. ACO, kart. 5196, *neroztříděné zprávy*, Seznam milosrdných sester v česk[oslovenské] provincii; tamtéž, Nejdůstojnější arcibiskupské konsistoř do rukou pana arcibiskupa Dr. Prečana v Olomouci, 130 utlačovaných sester řádu našeho, Sestra Nila, Brno dne 29. července 1928.

⁶⁰³ Srov. ZA Olomouc, f. ACO, kart. 5196, *neroztříděné zprávy*, Seznam milosrdných sester v česk[oslovenské] provincii.

Měsíček, která je totožná se sr. **Natalicia Maserik**.⁶⁰⁴ Jednotlivá jména byla poněmčována či počešťována, podle autora či autorky daného textu. Nacionální sounáležitost autorů textů tak dokazují Techildis **Coufalik**, **Franc Pospíšil** stejně jako superior **Hlawatý** nebo dokonce **Hlavatý**.⁶⁰⁵

Na závěr zbývá pouze jedna otázka: Žil ve Strážnici **Mikuláš Fišer**, **Mikuláš Fischer** nebo **Nikolaus Fischer**? Dnes to asi již nikdo nezjistí.⁶⁰⁶

⁶⁰⁴ Oba údaje pochází z německých pramenů. Pro zachování koncových tvarů nebylo užito přechylování. Srov. Archiv provincie vincentek, Černušák, T. – Jarka, J. – Kopecká, V.: c. d., s. 40, 49; ZA Olomouc, f. ACO, kart. 5196, neroztříděné zprávy, Seznam milosrdných sester v česk[oslovenské] provincii; Archiv generalátu vincentek, *Chronik 1911–1927*, tamtéž, CSR II., složka Provinz 1919–1929, Zahl 40, Oberinenwechsel, Institut der Barmherzigen Schwestern, Wien VI. Gumpendorferstrasse 108, Wien am 9. Jänner 1919.

⁶⁰⁵ Srov. tamtéž.

⁶⁰⁶ Srov. Archiv provincie vincentek, Černušák, T. – Jarka, J. – Kopecká, V.: c. d., s. 43; ZA Olomouc, f. ACO, kniha č. 104.